IOAN ADAM

SYBARIS

ROMAN

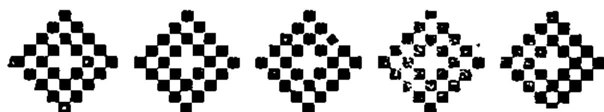

Omagiu de stimă

D-lui Spiru Haret

SYBARIS

I

— Aşa, frumos, stai cu mine sara asta... uite ici lângă fereastra dată'n lături, — nu vezi câtă 'nprospătare e'n noaptea de vară!...

— Stau domniţă, stau... da n'aprindem lampa?

— Nu... să ne aducem aminte de demult, de atunci... ştii, de pe când îmi spuneai poveşti prin întuneric...

— Cum vreai.

— Nu'nţeleg, Gano, ce se petrece în sufletul meu, dar mi-i bine, Gano...

— Da? — ţi-i bine?

Ochii bătrânei slugi s'aprind de nelinişte. Simina în loc de răspuns strânge pleoapele într'o tremurare voluptoasă şi'nviorându-şi faţa ca un copil alintat, face încet din cap.

— Atât de bine...

— Lasă mamă să mai fie ş'aşa, că destul ai fost cufundată în neînţeles şi întunecare...

— Acum răsar din trecutul meu, cum răsare luna din noapte.

— Numai de-ar fi strălucirea veşnică!

Simina fereşte ramura plopului din golul ferestrei şi-şi îneacă privirea în cuprinsul înnourat. Bucureştii, în neastâmpărul înserărei, se svârcolia jos pe povârnişul colinelor. Din catul al treilea al palatului, se vedea ca o fumegare de lumină împrăştiată. Clocotul înăduşit al mulţimei cu sbucnirile pâlpâitoare ale becurilor aprinse, cercau să străbată înălţimea, dar noaptea apăsa greu, strângea ca 'ntr'o plasă sbaterea murdară a amestecului. Oraşul covârşit gemea, se chinuia ca un bondar monstruos închis într'un ulcior.

Bătrâna ţigancă urmăria prin îngânarea întunericului toate mişcările de pe faţa fetei. Nu ştia ce să creadă de schimbarea dragei domniţe. Intinsese capul mult, aproape, îşi grămădise toată lumina în ochii ei mărunţi şi'n clătinarea cercetării, mai să-şi atingă nasul sbârcit de obrazul alb al stăpânei. In mintea ei era învălmăşeală şi'n suflet frică.

Simina rămăsese cu gândurile şi privirea duse în cuprinsul învăluit de nouri învrăşmăşiţi.

Baba tuşeşte în sec, prefăcându-se jicnită oarecum că rămâne neluată în samă; dreptul însă era c'ar fi vrut să-şi smulgă stăpâna din înlănţuirea unor simţiri periculoase. Simina tresare ca dintr'un somn liniştit şi zâmbind desvinovăţitor îi caută mânile prin întuneric.

— După potopul de căldură de azi, răcoarea de-acum e ca o rouă căzută la timp de secetă.

— Timpul e potolit.

— Improspătarea nopţii îţi răcoreşte ş'aprinderea gândurilor şi răsuflarea.

Ţiganca simte că fata se'nstrăinează cu vorba, ca şi cum s'ar fi răsgândit s'ascundă ceeace la început era gata să spuie. Oftând cu înţeles, îşi lasă capul pe spătarul sofalei:

— Altă dată îţi eram de încredere...

— Gano, de ce vorbeşti aşa!... Imi eşti mai scumpă decât oricând şi dragă mult, mult...

Baba se ridică cu stăpânire.

— De ce ziceai că ţi-i bine?

Simina sbucneşte în râs copilăros.

— Pentru că-i linişte şi împăcare...

— Ce-ai să-mi spui de mă ţii aici sus?

— Vreau să-mi mai amăgesc gândul că trăim amândouă ca demult... Ţi-aduci aminte? N'aşi fi putut să dorm singură! La sânul tău, Gană, mult dragă, închideam ochii ca'ntr'o legănare de îngeri şi visam frumos şi mă treziam cuminte şi fericită. Am trecut prin începutul vieţii mele ca printr'o livadă cu fructe coapte. Bucuria mea erai tu şi lumea mea erau braţele tale. Nu m'apropiam de nimeni, dar nu-i vorbă că nici nu era alt cineva să mă iubească!...

— Nu vorbi că-i păcat — boerul-mare te are ca pe un dar ceresc...

— Da... moşului îi sunt dragă, dar ce folos dacă-i în stăpânirea altora! — Nu vezi că mă caută într'ascuns şi cu teamă...

— Il stăpâneşte femeia... Aspasia e fiica diavolului...

— Dar să lăsăm restul lumei şi să ne aducem aminte de noi... De câţi ani eram când ne-am despărţit?

— De doisprezece.

— Ce nebunie şi cât de proastă am mai fost!

Simina se porneşte pe-un râs nervos.

— Iţi aminteşti cum mă prinsesem de poala

ta şi plângeam şi mă strângeam pe după trupul tău şi nu mă lăsam dusă la şcoală cu nici un chip.

— Numai sufletul meu ştie cât suferiam că mi te răpiau... noroc de boerul mare...

— Inimă rară, a înţeles că-mi eşti totul şi ne-a dus pe-amândouă la pension.

— Eu îţi făceam patul în dormitorul cela lung şi rece, ţi-l încălziam cu pipăitul braţelor... şi mă duceam pe urmă plângând să dorm singură în chilia de jos, acolo, în rândul slugilor...

— De cât sprijin nu mi-ai fost!... In serile moleşitoare de repetitor, între foile deschise ale cărţii, vedeam capul tău bătrân şi dornic, căutai la mine blajin, îmi surâdeai dulce şi timpul trecea... A doua zi nu ştiam nimica, profesorii mă dojăniau. Unul... ţi-aduci aminte, cel slab şi pleşuv, rău de spaimă, mă'ntreabă aspru: — — „Ce-mi faci, d-ta, în orele de studiu...?" Eu înfricoşată, pornesc în plâns şi 'ngân tremurând: — „Stau la sfat, aşa în gând, cu Gana". Fetele au râs şi dânsul s'a strâmbat buzele vinete, a rânjit ş'atunci eu m'am pus mai cu temei pe bocit. Mai târziu a venit să ma ogoaie, m'a desmerdat cu mânile lui uscate şi reci şi mi-a zis cu răutate: — „Nu s'ar putea ca tot aşa în gând să-ţi spuie Gana, şi lecţiile?".. M'am agăţat de vorba asta, ca de-o scândură de scăpare în mijlocul valurilor... Sara, pe când nu s'auzia decât întorsul mătasos al filelor, sub cercetarea înpunsă a pedagoagei de pe catedră, eu mă cufundam în mine, deschideam cartea şi urmărind rândurile, ascultam cum îmi citeşti tu gândurilor, cum îmi şopteşti urechilor mele minunile din cărţi — ş'aşa a mers mult... Vezi

chiar azi am amăgiri în auz care aduc cu graiul tău...

— Eu mă topiam într'o parte și tu chinuiai într'alta...

— Și eram doară așa de aproape, sub un acoperământ....

— Numai răutatea celor mai mari ne despărția!.. Ce-ar fi fost dacă mă lăsau să stau și eu lângă tine, jos, nu pe bancă... mi-aș fi așternut un capăt de velință ș'aș fi șezut așa cu ochii la tine, fără să mă mișc măcar....

— Săraca Gana!..

Simina ajunsă de înduioșare, își sărută sluga ș'o desmeardă iubitor...

— Dar când te-ai cățărat pe fereastra de dinafară și te uitai din noapte pe geam în sala de repetitor? Eu ți-am zărit numai scânteerea ochilor care jucau pe sticla înegrită de întuneric.

— Dacă nu da paznicul de mine, să mă tragă depe prichiciu, eu rămâniam până la sfârșit.

— Fetele te-au făcut bufniță, da și eu le-am spus că-s niște obrasnice...

— Ai ajuns pe urmă mare și n'ai mai luat în seamă pe-o țigancă nebună. Acum ești la Universitate și mâine ca doctoreasă nici n'ai să mă vezi!...

— De ce vorbești așa Gano?

Simina își cuprinsese fața în îmbrățișarea mânilor și se uită la ea cu milă și dragoste. Bătrâna clipia din ochii ei mărunți, cercând să nu-i scape din gene boabele de lacrimi. Clătinând din cap, își înghiția plânsul podiditor, strângându-și mai mult creții sbârciturilor, în sforțări de stăpânire.

— Și când mă gândesc că la urmă tot am să te las.

Invinsă de obida, baba își scăpă fața din mânile domniței stăpâne și îngropând-o în cojile ei negre, se lasă așa pe spătarul de catifea, în sguduirea unui plâns covârșitor. Simina respectă solemnitatea momentului și sprijinind cotul drept în privazul ferestrei, cată în noaptea neagră.

Sgomotul monoton al orașului în svârcolire, se tăia de deșirarea continua și scăpărătoare a trăsurilor depe calea Victoriei. De sus se vedea cum luminile străzilor nazuiau în învăluire fumurie, să străbată întuneri ul greu, și cum fumegarea împrăștiata, rămânea înecată în negură, ca un caer de lână țigae scărmanat în fuga și aruncat așa în neregulă. Bâzâitul înădușit se întărta la răstimpuri, ca să cadă câte odată în gemăt de moarte. Bondarul obosit și amețit abia se mai ținea în sbaterea lui muncită, își pipaea în rotirea apăsată a nopței, locul de odihnă.

Simina s'a descurcat repede cu mintea din mreaja fermecată a trecutului, ca sa se avânte iarăș în stralucirea momitoare a simțirilor de acum. In gândul și sufletul ei nu se alesese încă o stare limpede; era amestec și grijĭ tulburătoare. Singura ei călăuză în tot sbuciumul de nehotărâri, erau ochii aceia mari și umezi... Ori unde, nu vedea de cât tremurarea neagră a luminii lor aprinse, ochii aceea care râdeau înaintea feței și care-i prevestiau pe așteptatul ei. Cu pripa pictorului urmărit de o priveliște, ea-și sfârșia în minte chipul drag. Trecea de la sprâncenele îmbinate și bătute care-i ocrotiau bucuria ei, la fruntea întinsă inundată în colțul stâng de curgerea închisă a unei pale de păr. Fața smeadă se lungea energic, ca să-i încheie chipul într'o bărbie cam carnoasă. Buzele că-

rămizii înrourau veşnic sub presărarea neagră a unei mustăţi adusă nervos la colţurile gurii mari. In totul vedea gingăşie şi îndrăsnială. La început nici nu-i da atenţie, cu toate că el se aşeza veşnic într'un pupitru cu dânsa. A lovit-o întâi surâsul lui luminat cu dinţii albi şi tari. Pe urmă cursurile i să păreau mai cu atragere până când a sfârşit prin a-l dori.

Numele „Pralea" îi urmăria auzul.

Desmerdarea rece a babei a făcut-o să tresară.

— Tu eşti Gano?

— Dar cine putea să fie?

Şi neliniştea aprinde din nou ochii ţigancii.

— Nu... vrau să zic... te-ai liniştit, ai?„ Trecutul cela, bată-l norocul, e trist dar... e şi atâta farmec în el!...

Bătrâna s'apropie iscoditor.

— La ce te gândeai, mamă, spuse Ganei tot ce te îngreuie la inimă...

Fata sileşte un râs copilăros şi prinzând în mânile ei fierbinţi capul boţit al slugei, îl acopere de sărutări şi şoptiri alintate.

— Mă gândiam... ce nebună!... zău, tot să râzi... ţi-aduci aminte?... mă'ncolăceam pe după tine şi strigam cât puteam: „Dacă vreţi să mă daţi la şcoală, daţi-mi şi pe Gana, că şi ea vă face silă aici... Gana e... mama... mama!„

Simina rămâne cu ochii mari şi cu vorba înecată în gât. In ameţeala neorânduelii din suflet s'a lovit de cuvântul acesta ca de o grindă neobservată. Intinsese mânile ca după un sprijin. Ţiganca o apucă blând.

— Ei da, Gana ţi-e ca şi mamă... Ce te nelinişteşti?

— Mama mea!... totuşi ea trebuie să fi fost!..

Bătrâna era încurcată c'au căzut peste gândul acesta și nu știa cum s'abată drumul...

— Dă, ce să-i faci, pe lângă viața e și moarte! Azi unul, mâine vine rândul altuia, și hai cu toții, știi ca la moară, după cum ni-i scris...

— Nu zic alta... dar ea... ea cine-a fost și cum m'a făcut?...

Vorbele acestea le țipase, nu le vorbise. Părea că și le smulge desperat, ca pe niște spini învechiți dintr'o rană care amenința...

Baba sbucnește în plâns sguduit, acoperindu-și ochii cu dosul mânilor...

— Ce ți-a mai venit prin minte!

Simina, stăpânită, o apucă hotărît de brațe și i le smulge de la ochi.

— Eu am înțeles de mult că s'ascunde ceva cu mine, că's străină în casa unde m'am trezit, dar n'am întrebat pe nimeni de ce eu nu sunt a nimănui. Mă ținea în loc frica de a nu afla mai mult decât bănuiam... O! e îngrozitoare frica aceasta!...

— Dar eu ce sunt? Nu ți-s deajuns. Te-ar fi iubit alta mai tare?

— Tu ești mult, mult, — dar nu ești totul...

Ș'apoi stăpânindu-se.

— Atunci eram crudă, mă temeam de multe... m'am mulțumit cu dragostea ta și cu mine... Eu mi-am fost îndeajuns întotdeauna... m'am închis în mine ca într'un turn întărit... nimic nu mă atingea și căutam să n'ating pe nimeni... Am trecut prin cei douăzeci de ani singură, semeață, încredințată că sunt tare, că sunt a mea... dar azi... azi...

Infrânarea Siminei s'a desfăcut ca un zăgaz rupt de mânia valurilor, lacrămile au podidit-o

înecător și curmându-se la sânul țigancei, s'a lăsat în sbuciumul plânsului.

Cu greu a putut bătrâna să-i potolească sbaterea.

— Ce-i? — Ce s'a 'ntâmplat?

— Nici un rău... mi-așa de bine... mă doare de bine ce mi-i... Mi se pare că mi-i prea slab sufletul pentru-atâta bine...

— Da? — Cum?

— Azi nu-mi mai sunt deajuns eu... și nu-mi pare rău, pentru că mi-i dulce așa... azi sunt învinsă și nu mă simt umilită... Azi iubesc, iubesc...

Plânsul nervos s'amesteca în incuiri de bucurie. Plângeau amândouă și se sărutau,și se giugiuliau cu dragoste și-și vorbiau blând și desmerdător.

— Spune-mi de o dată atâta numai, — nu-i nimic rușinos în începutul meu. Pot să spun lumii păcatul nașterii mele, fără să roșesc?

— Nimic... nimic... te-ai născut din curățenie, cum se naște ziua din revărsatul luminei...

— De ce mi s'ascunde atunci ivirea, de ce șoptesc tainic în de ei când se pomenește de începutul meu? — Cei ce mă urăsc, de ce-și schimbă căutături înveninate și spun vorbe cu înțelesuri atunci când vroesc să mă înfrunte? — De ce toate acestea?

— Pentru că toți sunt niște proști!...

Simina se lasă moale.

— Ai dreptate! Oamenii sunt stupizi și slabi, nu pot face un pas din mocirla prejudecăților ș'a convențiunilor, se bălăcesc ca niște muște căzute în cleiu, se sbat ei, se 'ntind să scape. dar degeaba...

Simina se înflăcărează tot mai mult și-și întartă vorba.

— Nu-i așa? — trebuie să fie la mijloc o dragoste... o simt eu... ș'acum înțeleg câtă putere are sentimentul acesta... Altădată n'aș fi priceput bine, dar acum iert dragostei totul...

— O dragoste mare și rară...

— Bănuiam!.. Sărmana mamă!...

Mi-a lăsat cu limbă de moarte să-ți spun totul, când vei ajunge să 'nțelegi și să poți ierta...

— Te-ascult... întunericul și singurătatea ne ocrotește... spune...

— Noi, neamul nostru, am robit din strămoși la voi, ș'am robit cu credință. Dar nu era jug, robia noastră, era supunere și stăpânirea voastră nu era biciu, ci desmierdare caldă. Eu pășesc peste-al optzecilea an și vă știu pe toți așa pe viță până departe în trecut. Dintr'ai noștri au murit mulți peutru voi și eu am apucat de la ei credința în stăpân. S'a ridicat robia de mult, dar eu am ținut să rămân roabă ție... Uite, poți să tai din carnea mea și eu n'am să ridic nici cuvântul în potriva ta, dar vai de acel ce ți-ar muta un fir din capul tău!...

— Iți mulțămesc!...

— Amândouă au crescut pe mânele mele — mama ta, domnița Casandra și cu soră-sa. Le-am purtat întâi în brațe și mai târziu am trăit și ne-am jucat la un loc. Casandra era leită tu, așa nălțuță, mlădioasă și cuminte. Soră-sa, domnița Zulnia, era mai șubredă, tușia sânge. Fratele lor, Petru, un brad de domn, învăța prin lume. Atâta odraslă era la ușa vornicului Bogdan-Mușat din Piatra. Nu știu ce s'a petrecut pe-atunci... Bunicul tău a dat parale la cărți în Franța, s'a mai încurcat în datorii și-a pierdut averea. Tot pentru el ș'a dat și partea lui, boerul-mare, unchiul tău de azi. Știu că s'a mântuit

cu bunul lor, de par'că-ar fi luat Dumnezeu cu mâna. Când s'a întors în ţară, n'am mai cunoscut stăpânul, aşa se schimbase. Nevastă-sa a murit curând de scârbă ş'a treia zi pe mormântul proaspăt s'a stins şi boerul-batrîn. Petrea, feciorul lor s'a prăpădit prin străinătăţi, că n'am mai auzit de el; — unii spuneau că s'ar fi călugărit, dar cine mai ştie. Au ramas fetele singure, făra avere, numai c'un capăt de moşie, partea ta de azi... Dacă s'au văzut sărace şi fără nădejde de măritat după rangul lor, au intrat în mânăstire. Eu m'am dus cu ele, că n'aş fi putut trăi departe. Plângeau sărăcuţele şi plângea norodul tot ca după mort... Domniţa Zulnia, la anul, moare... Am rămas numai cu mamă-ta, domniţa Casandra, cea mlădioasă ca unda şi mândră ca o creangă de crin... Abea-i încăpea părul sub comănac, iar capul îi răsăria din rantia de şiac ca un măr creţesc din ramuri. Era delicată la mişcări şi se ţinea departe de celelalte maici. O urau cu toatele, deşi era bună ca un miez de pâine.

— Şi ea a suferit de goana răutaţii lumeştii!..

— Nu se uita la nimic însă, că nu s'avea de cât pe ea judecător, trecea fără să se feştelească, cum ar trece o lebădă curată printr'un băltoc murdar... Nu mă pot uita la tine, făra să nu mă gândesc la dânsa. Sunteţi ca doi galbeni scoşi din acelaş tipar. Ea era oleacă numai mai plină de sânge, tu, dă, cu cartea .. şi cartea mănâncă pe om... N'avea însă în fruntea părului smocul argintiu ce-ţi leagă coroana ta de întuneric...

Simina creştea de bucurie. Pe faţă-i fulgera lumină după lumină şi-şi aprindea ochii în para închipuirilor. Vedea pe măsa ridicându-i-se în

minte ca un nufăr din unda clară. Işi răzimase tâmpla dreaptă în podul mânei sprijinite de pervaz şi urmăria cufundată, şirul povestii triste.

— Ş'a fost mult stăpâna ei?

— A trăit curată de ori-ce ispită până-a trecut de patruzeci de ani. Stam amândouă, împărţiam totul; odată n'a şovăit pe calea credinţei! Ziua muncia deavalma cu mine, dacă n'avea slujbă şi sara îmi citea din cele sfinte, — târziu de tot ne culcam...

— Câtă linişte în simţiri şi gânduri, retrase acolo în pacea unei căsuţe de ţară, în preajma mănăstirii...

— Versul ei umplea biserica de mirodenie sfântă, era o îngânare de înger părăsit...

— Dorita mea mamă!...

— Stariţa o pismuia. Maicile o urmăriau cu ura. O goniau din toate părţile. N'a rămas hulă să nu i-o ducă... Vestea ajunge până la Iaşi, la mitropolit. Ea rămânea nepasătoare, nici numi pomenia de toate astea, de parcă nici n'ar fi fost vorba de dânsa. Intr'o iarnă o chiamă mitropolitul s'o certe. Ne-am dus amândouă cu sania. Ajungem sara şi tragem la o rudă a voastră de departe. A doua zi s'a-mbrăcat frumos şi s'a dus singură la Sfinţia-sa. Ce-o fi vorbit nu ştiu, că s'a întors acasă în friguri. — Să plecăm repede de aici... mi-a zis... N'am aşteptat nici masă, nu ş'a luat măcar rămas bun de la gazdă. Am dat biciu calului, ş'o fugă am ţinut tot drumul. A plâns mult, aşa cum... plângeai tu sara asta... Când te auziam pe tine, îmi aduceam aminte de dânsa, îmi bociau în urechi suspinele ei...

Simina se ridicase în podul palmei, plecân-

du-se să culeagă şirul mai de grabă, atâta nelinişte şi grijă îi aţiţase povestea.

— Ce-a fost? — Ce se 'ntâmplase?

— O 'ntrebam şi nu-mi spunea nimic. Somnul îi era neliniştit, săria şi se trezia plângând. Slăbia văzând cu ochii şi cu cât se trecea, cu atât părea mai frumoasă şi mai îmblânzită... N'am înţeles taina de cât vara târziu. Intr'o sară cade la mănăstire un archiereu dela Iaşi. Printre maici era mişcare. Singură Casandra nu-şi ieşia niciodată din voiea ei, măcar să fi venit oricine... A doua zi s'arată archiereul la chilia noastră. Maică-ta torcea. Când l'a văzut pe fereastră, s'a făcut ca turtă de ceară ş'a scăpat fusul din mână. Archiereul era voinic, cu ochii negri, barba îi era încărunţită şi pe faţă avea o duioşie curată. Venia poticnindu-se în mers. Eu i-am lăsat singuri, dar ei n'au stat mult şi s'au despărţit tot cu lacrămi. M'am pus ca o mieluşea pe lângă domniţa mea Casandra, ca să mă dumeriască şi pe mine de tot ce se petrecea cu dânsa. Mi-a spus că archiereul, fecior de boer de mâna 'ntâi, a cerut-o de soţie la moartea părinţilor. Ea n'a vrut s'asculte pe nimeni, că se ştia săracă şi nu vroia să se mărite din mila bărbatului. El însă o iubea mult, cum n'ar fi putut dânsa să bănuiască. Şi pe când ea se călugăria la Varatic, dânsul îmbrăca rantia la Iaşi, că n'a vrut să se mai însoare cu alta. Ş'au înmormântat amândoi tinereţele, când ar fi putut trăi într'atâta dragoste. Casandra a aflat de asta când cu dusul ei la Iaşi. Mitropolitul pusese pe archiereu să iee ştirea maicei şi archiereul când a dat cu ochii de ea a rămas trăsnit... Pe urmă cică i-a zis râzând: — „Acum când suntem bătrâni, pot să-ţi mărturisesc totul!!...

Dar ea sărmana, lipsita de dragostea lumei, când ş'a regăsit comoara pierdută, n'a mai fost a ei. Tinereţea irosită a tresărit cu toată aprinderea înăduşita atâta vreme şi viaţa ei s'a schimbat în vâlvătae sbucnita...

Bătrâna rupe povestea surprinsă: Simina plângea încet şi cu stăpânire, dar un plâns obiditor.

Lipsită de dragostea lumei!...

Ridicând hotărît capul îşi scutură lacrămile şi-şi lasă mânile pe umerii ţigancei.

— Dar ce-i iubirea lumii, pe lângă dragostea acea de dumnezeeiască renunţare... Sa iubeşti într'atâta încât să-ţi simţi legat rostul zilelor de dragostea ta...

— După vr'o săptamână, într'o sara, vine dela biseri ă sglobie şi 'nbujorata. — Să-mi schimbi patul, că dorm cu mirele meu... M'am uitat la ea încrucită. Râdea nebunatec şi se căuta în oglindă. — Nu-i aşa ca sunt încă tânără? Ce, crezi c'am să ma trec ca un fruct uitat între frunze? Trebuie să-mi traiască strămoşii prin mine... Işi pipăia şoldurile, căuta sânul ei pietros încă şi se 'nvârtia prin casă ca un scopil scapat de dadacă... Au dormit noaptea împreună... In zori însă dânsa a fugit ruşinată în codru... El i-a spus să lepede rasa şi să se iee amândoi, dar dânsa s'a recules din păcat şi n'a mai vrut să dea ochii cu el... Am lasat mănăstirea şi neam întors la moşioară... Casandra a murit din naşterea ta...

Am făcut eu atâta rău? — Mi-am început zilele printr'o crimă!...

— Ba i-ai făcut bine... şi crima ta a fost deslegarea unui păcat...

— Nenorocita mea mamă!...

— A fost o inimă aleasă...

— Dar tata? — ştii ceva de el?

— Pace bună, n'am mai avut cum afla nimic..

— Câtă rânduială ai pus în sufletul meu şi ce mult mă simt înălţată după cele auzite. Greul bănuelilor s'a împraştiat ca o negură în bătaia soarelui. Nimic nu mă mai poate înfrunta. Am răsărit din pornirea cea mai castă. Sunt tare de-acum, aduc numai flori parfumate pe altarul vieţii, pot să-mi încing fruntea în cunună de lămâiţă şi să-mi privesc cinstit mirele în ochi...

— Bine cuvântată să fii...

— Şi pe urmă?

— Te-am crescut eu, că tocmai atunci cumpărasem o capra cu lapte... Dă, să nu te ruşinezi... da 'nvăţasem capra de se întindea jos liniştit şi eu te ţineam de sugeai... şi uite că te-ai făcut frumoasă şi 'nţeleaptă... Ridica capra din când în când capul speriat, îl întorcea aşa peste trup şi behăia la tine de par'că ţi-ar fi vorbit... O fi 'nţeles şi dânsa în mintea ei de dobitoc c'ai rămas fără mamă... Ba după un timp n'o mai puteam ţinea la păscut, dacă nu te-ar fi văzut în braţele mele... Odată, pe când dormiai pe prispă în albiuţă, eu m'am luat nu ştiu cum cu treburile pe-afară, când să m'apropii de casă, capra mea se ridicase cu cele două picioare de dinainte pe prispă şi-ţi lingea mânile ca la o stăpână respectată...

— Doamne, doamne... cât m'ai ocrotit!...

— La anu, vine boerul mare, moşul tău, să şadă vara la moşie cu toată casa lui. Intr'o zi dă peste mine în crama de la vie, unde ne-am fost aşezat noi cu statul. Eu i-am spus lui toată întâmplarea de-a rămas uimit. Ne-a luat pe urmă cu el, aici la Bucureşti. — Ş'acum iată eşti fată de măritat...

— Iţi mulţumesc pentru toate... nimic din ceea ce aş putea eu face pentru tine, nu cântăreşte cât devotamentul tau, — numai cel de sus te poate răsplăti...

— Răsplata mi-i că te văd fericită...

— Pentru mine eşti sfântă...

Simina s'a aplecat iute şi i-a acoperit mânile cu sărutări şi lacrămi.

— Ce faci?

— Mă-nchin icoanei mele...

— Tu? — mie?

— Ştiu eu cât preţueşti... du-te de te odihneşte, că mijeşte de ziuă... Cruţă-ţi sănătatea ca să mă bucur mai mult de tovărăşia ta...

Baba nu mai putea scoate o vorbă de mişcată ce era. Să cerca s'aleagă un cuvânt din înecul plânsului, dar graiul i se strivia în incuiri chinuite. Clătinându-şi mersul ei obosit, mergea mai mult dusă de subsuori de Simina. Umbrele lor şovăitoare se conturau întunecat, în revărsatul care pătrundea prin fereastra dată'n lături. La uşă sluga credincioasă s'a oprit să-şi mai vadă stăpâna dragă. Ochii îi sticliau în lacrămi. Intinzându-şi mâna secată de ani, o cuprinde pe după gât şi se înalţă de o sărută pe frunte.

— De când erai mică, eu n'am îndrăsnit să te mai ating cu buzele... acum mi-am luat plata pentru tot ce am putut face...

Când să tragă uşa după dânsa, Simina o mai ţine în loc tremurând de nelinişte.

— Gano... nu ţi-am făcut nici un rău?... ce vrei, minte de copil... s'apoi dacă le ştiam pe toate câte am aflat acum, înţelegi tu, dar aşa dă...

— Tu să faci rău? — Tu, din neamul Muşatin?

Tu mi-ai făcut mult bine..

— Nimic n'ar fi prea mult...

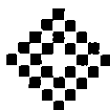
— Pentru-o roabă, mărită stăpână, orice e de prisos...

S'a smucit ca ruşinată din mânile domniţei ş'a închis uşa repede. Paşii săi s'au perdut în sala înfundată unde-i era odaia.

Dimineaţa îşi ridica cu 'ncetul pleoapele grele. Nourii tot mai încurcau seninul cerului. Aerul era răcorit. Bucureştii dormea pe coline. Numai câte o trăsură răsleaţă mai scăpăra în goana stradelor.

Simina s'a rezemat în pervazul ferestrei şi-şi purta ochii peste faţa oraşului amorţit. Improspătarea din cuprins îi stâmpăra cu 'ncetul răscoala din suflet...

Jos în grădină ciripiau prin stufişurile copacilor pasările trezite. In colo muţenie şi oboseală. — Bondarul monstruos năucit cu totul, căzuse din bâzâitul lui rotit, ca să se treziască târziu cu puteri noi de sbor şi sbatere...

II

Indesara de vară era răcoroasa. Cerul se 'nhorbotase într'o fumurare spălăcită de nouri scămoşiţi. Teii înfloriţi înecau cuprinsul de parfum.

Erau singuri în toată gradina înprospătată.— Vranda, aşezat pe-un scaunel de catifea, îşi împreunase mânile pe genuchii lui strânşi şi plecându-se din când în când mult înainte, vorbia plictisit şi cu oboseală, după ce-şi sugea mai întâi gura dupa fie-care cuvânt. Aspasia, strălucind de sănatate sub coroana albă şi bogată a părului strâns în creştet, îl privea cu milă şi triumf de după evantaliul închis, legănându-se nervos în scaunul otat.

Iată-te dar iaraşi printre noi...

Fericit că-mi pot vedea stapâna visurilor mele de demult. Te doriam tare...

— Nu m'aşteptam să vii aşa de urît. Un ambasador, dă, ar trebui să străluciască mai mult... La plecare, mi se pare că erai mai deosebit, acum ţi-a rămas tîtva aşa de golită şi uscată. de par'că ar fi un bostan degerat şi cojit de primăvară...

— Tot răutacioasă...

— Şi nasul sfârcos şi exagerat... uf...

Ce vrai? Anii!... Ş'apoi depărtarea de...

— Când te-am cunoscut cu părul stufos şi

mustaţa energic ridicată, părea că ai capul de vultur, dar acuma în locul ciocului d- oţel îţi inflorește în faţă nasul sbârcit, de crezi că ţi-a crescut sub ochi un ardei de ccia învârtiţi...

— A venit timpul...

Aspasia râde cu acelaş aer de milă şi triumf, punându-şi provocător picioarele unul peste altul şi întorcându-se în lături îşi rotunjeşte mult şoldul drept, sfidând înadins vorba *timp*, care se părea că pentru dânsa nu trece. Conturul ei sănătos şi plin, se schiţa indiscret sub rochia de casă involta şi din una Un bumb dela piept se desfăcuse ca s'arate uşoara scufundatură dintre sânii marmorii şi'ncă tot plini, de deasupra corsetului alb de mătasă. Ai fi zis că's resfrângerea a două petale de crin în desfacere.

— Faceţi prost că luaţi vremea în samă...

— Te ia dânsa, dacă uiţi tu, — nu'nconjoară ea pe mulţi, cum te ocoleşte pe tine...

— Eu îmi trăesc viaţa...

Vranda strângea des din ochi, clipia pripit, ca şi cum ar fi vrut să-şi aţâţe luminile ce ameninţau să se stingă.

— Pe mine m'a ruinat mult şi exilul pe care mi l-ai impus. Puteai să-mi gaseşti ceva aici în Bucureşti, aş fi putut să te văd măcar. Dar m'ai proscris ca să nu'ţi încurc aventurile, ai vrut să rămâi singură...

— Ce idee!...

— A doua zi după punerea mea în disponibilitate... a nu, pardon, după retragerea mea la pensie... m'ai concediat şi tu...

— Drept să-ţi spun, nu te puteam suferi în haine civile, mi se părea că eşti un pui de bodaproste, aşa pârlit şi plouat te-arătai. — In

uniformă de general, nu știu cum, impuneai mai mult...

— Zi mai bine că-nbătrânisem...

— Poate!...

— Și te-ai coborît pe urmă la un sublocotenent!...

— Prinț însă...

— Pe care sper că nu l-ai trecut prin toate gradele?

— A ținut numai până la căpitan...

— Și l-ai și scos la pensie?

— Sărmanul... l-am trimis atașat la Berlin...

— Gurile rele spun că tu ai mai multe rânduri de puși în disponibilitate, decât armatele cele mai vechi...

— Cu mine iese cineva repede din luptă.

— Atunci eu am fost cel mai norocos?

— Nu-s toți Vranda — ș'apoi erai și cea d'intâi cădere a mea...

— A! Madridul!...

— De-aceea te-am și trimis acolo reprezentant...

— In fiecare dimineață când dam ferestrele în lături și-l vedeam tolonit sub ochii mei, îmi aduceam aminte de noi și oftam ca după o bucurie sburată pentru totdeauna... Mai bine mă duceam la Sofia, decât să trăesc c'o amintire atât de chinuitoare...

Aspasia strânge genele și îngână ca de după zarea trecutului:

— Noi continuam voiajul de nuntă, eram în a treia lună... de miere. Veneam dela niște băi, nu-mi mai aduc aminte ș'am sosit într'o sară. Știu c'a fost cea d'intâi supărare a mea din viața de căsnicie. Bărbatul meu, nepăsător asupra etichetei ca'ntotdeauna, s'a înscris la hotel ca un simplu *domn* burghez. Mă umilise îndea-

juns până atunci, văzându-l cum se strecoară cu mine neobservat de parcă mă furase. M'am dus ca o furtună ș'am făcut să se noteze titlul nostru de *prinț* și *prințesă*, că nu mă măritasem doar' cu el numai pentru mutrele dumisale democratice... Noaptea am plâns. Ziua întâi nu i-am vorbit, iar seara ne-am împăcat, cu condițiunea că'n străinătate să ne dam titlul, iar în țară să-i fac gustul lui... La urmă ce-mi păsa mie de țară, dar acolo în lumea mare, cine ne-ar fi luat în seamă așa ascunși numai sub simplele nume... Irimia... Bogdan... Mușat... ha-ha-ha... El credea c'o să se 'nfioare spaniolii la auzul acesta, cum tresar nespălații de aici... Tu, ocupai a doua jumătate a apartamentelor de sus, în fața noastră... Când te-ai întors dela vânătoare, patronul s'a apropiat de masa noastră unde luam cafeaua și ne-a zis într'o franțuzască mai mult cântată: — „Mai este un prinț român aici la noi..." Bărbata-meu s'a-nroșit ca vinovat, iar eu am tresărit ca regăsită... La început el îți tăgaduia titlul, spunea că n'a fost nici o familie stăpânitoare cu numele de Vranda, pe urmă a uitat de asta. El s'a bucurat c'am sa am cu cine mă lua... Tu erai locotenent, mi se pare, nemulțumit de domnul Cuza.

— Scârbit, mai bine... să servesc eu sub un parvenit!...

— Totuși te-ai mulțămit să iai numai concediu...

— Ca să-l pot răsturna mai ușor...

— Și cu asta ți-ai așternut drumul către frunza de stejar dela chipiu, dacă nu mă-nșel...

— Drumul mi l-am făcut cu spada, doamna...

— Să lăsăm prostiile... Apropos... el era mi se pare pe terasă, dădea un consult portarului, când tu te-ai năpustit desperat în budoar pe

când îmi făceam parul şi trântindu-mi sabia la picioare, ai îngenunchiat şi mi-ai strigat că eşti sclavul meu. Recunoaşte c'am făcut o murdărie amândoi, adică mai mult eu... La dracu, trei luni numai dela cununie şi eram încă şi grea cu singurul meu copil... Dar ce puteam face, mi-ai părut mareţ, în poza ta de cavaler medieval...

— Şi de atunci viaţa mea a fost o poveste spusă frumos... bine înţeles până m'ai pus în disponibilitate...

Vranda, strângând mult pleoapele şi sugându-şi gura ca după o doctorie, vorbia cu acelaş aer de silă şi plictiseala, căscând adesea şi îndoindu-se din când în când pe braţele lui strânse pe genunchi.

— Acum par'că-mi resimt trecutul...

— In totul?

Aspasia râdea cu batjocură, potrivindu-şi aţâţător rochia involta pe întinsul pulpei. Deschisese evantaliul şi-şi făcea vânt, ca să dea mai mult sgomot sbucnirei ei oprite. Pe Vranda nu-l atingea nimic, rămânea neschimbat în trăgăniala obosită a vorbei şi a mişcărilor. La întâmpinările care l-ar fi supărat, nu răspundea, ci trecea nepăsator şi greoiu la altă vorbă.

— Răul e c'am pierdut averea...

— Dacă te-ai pus să uimeşti străinătatea!...

— Ce vrai, prestigiul ţărei... Ş'apoi cum m'aş fi consolat de depărtarea ta?

— Bietul om!...

— Să nu-ţi pară lucru de glumă... Pentru tine eu am rămas neînsurat, mi-am sacrificat rasa. Am voit să rămân numai al tău...

In ochii Aspasiei a licărit fulgerător o tresărire de triumf.

— Dar eu, oare nu mi-am jertfit onoarea pentru tine?

— La tine templul e mai plin de zei, poate prea mulți...

— Dar tu m'ai momit întâi — căci dacă nu cădeam la început, poate rămâneam castă...

— „Poate" acela e tare vinovat în lumea asta...

— Să crezi... bărbatul meu era cel mai frumos tânăr al timpului, voinicul voevod, cum îl numiau prietenii de atunci ș'a rămas și azi un bătrân în putere...

Vranda tușește în sec ș'apoi căscând desgustat se curmă iaraș cu coatele pe genunchii strânși.

— La Madrid, în poziția mea, înțelege. a trebuit să ma instalez somptuos... Apoi recepțiile, serbările dela curte, facerile de bine...

— Auzi? te-au convertit catolicii la mila...

— Cu prilejul unei bătăi cu flori, am plătit un buchet primit din mâna reginei, c'un cek de cinci sute de mii de franci... a doua zi, natural, mi-a trimis prin mareșal o scrisoare de mulțumire...

— Ce risipă și câtă onoare...

Intrat în grațiile curței, am căutat să-mi țin locul... echipaje, lachei, grajduri pentru curse și baluri la ambasadă... Gandește-te, nu se putea altfel, sunt prinț și-mi reprezentam țara și pe regele meu..

— Câtă mândrie!...

— In primul an, la o serbare de familie a curții, pe când regina se pregătia să se ducă cu suita la catedrală, oamenii mei tocmiți anume și'nșirați în lungul drumului, au așternut ca prin farmec toată calea numai cu petale de trandafiri albi...

— Ce feerie!...

— Poporul spaniol, exaltat de această minune, striga înebunit de entuziasm: *„Trăiască prinţul valah”*... Un moment dat nu se ştia cine stăpâneşte Madridul, eu sau regina...

— Ce gest!... Mi te revăd ca-n timpurile bune...

— Am dat nobilului popor să bee şampanie din belşug, iar copiilor le-am svârlit sferturi de napoleon...

— Ce fericit ai fost!...

— Vezi bine, dar toate acestea nu se potriviau cu micul meu venit de opt sute de mii de franci anual... Guvernul n'a vrut să-nţeleagă că lucram pentru ridicarea patriei; şi nu-mi trimetea decât nimica toată pentru reprezentaţie... Ş'aşa mi-am vândut domeniile şi tot ce-am avut...

— Dar, bine zici... ce-a fost cu ministrul Franţei, am cetit c'ai fi avut un conflict şi gazetele de aici au fost cam aspre...

— Nişte mojici... hm! gazetarii noştri, ce-nţeleg ei, când e vorba de onoare...

— Aţi avut ş'un duel mi se pare?...

— E un simplu *monsieur*, care scrie mi se pare chiar şi istorie... înţelegi acum cu cine am avut aface... La ambasada franceză era bal, m'am hotărît să merg, cu toate că ministrul se purta cam grosolan cu mine, râdea adesea de nobleţă, tu ştii, ei sunt republicani şi de aici gelozia... S'a indignat că m'am dus cu metresa mea, o fată foarte nobilă... de caracter... Eu n'aş fi luat-o, dar ea a plâns şi s'a rugat. N'ai idee ce înclinare la femeile acestea de a şti ş'a se vârî prin toate... Am cheltuit două sute de mii de franci cu gătirea ei, dar era adorabil pusă... Mă hotărîsem s'o prezint drept sora mea. Ministrul însă a cunoscut-o şi când să pă-

trundem în sală, franţuzul nervos şi nebun strigă la mine: „România are locul său aici, dar metresa ambasadorului să iasă afară"... M'am iritat, ea a prins să strige şi femeile acestea sunt foarte rele la mânie. Ş'a aruncat diadema, a asvârlit cerceii, ş'a smuls părul, îşi asvârlea fustele până când a scos-o lacheii afară pe braţe...

— Oricum, n'ai făcut bine...

— Ne-am batut pe urmă... din trei porniri m'am ales c'o sgârietura la nas... de aceea ţi se pare ţie aşa urât...

— Din duel?... a, ce erou, să mă ierţi! Rana din duel e mai mult decât un cordon franţuzesc...

— Nu puteam să las nespălată o insultă... era vorba de prestigiul ţărei, — înţelegi tu...

De data asta ş'a supt gura mai prelung şi cu poftă, fără să mai strângă pleoapele, se părea că amintirea îi aprinsese îndeajuns privirea.

— Ş'acum vrai să părăseşti lumea aceea de miracole, ca să te afunzi în monotonia asta proastă de-aici din ţară!...

— Trebuie! Acolo am datorii, pe creditorii de aici cel puţin îi pot da afară când m'or plictisi cu vizitele...

— Ai de platit mult?

— Mm... un moft, câteva milioane, dar cum sunt strimtorat, e cu neputinţă să fac faţă...

— Cu ce ai mai rămas atunci?

— Cu leafa mea de general în retragere...

— Ş'are să te mulţumiască viaţa stearpă de pensionar?

— Nici nu mă gândesc... mie-mi trebuie ac-

tivitate, n'aş putea să stau degeaba... înţelegi tu. energia...

Ş'aici trece peste suptul gurii, ca să s'arate vioi.

— Totul depinde de tine. e vorba să m'ajuţi. Primul ministru. care după cât înţeleg poate prea mult, respectă pe Bogdan, nu-i refuză nimic, să te pui pe lucru şi să faci pe barbatu-tău să ceară pentru mine prefectura de Constanţa,..

— A, ţi-e dor de mare şi linişte...

— Mi-au recomandat şi doctorii. — Pe urmă, acolo, ca prefect învârteşti multe...

— Iţi făgăduesc.

— Atunci pot sa-mi şi fac cărţile de vizită.

— O, nu aşa degraba, mai rămîi cu noi, eşti ca un întors dela luptă, ai multe minuni de povestit...

Vranda-şi strânge ochii desgustat, cazând iarăşi în ingăimiala lui obosită, de om satul de toate

Mi i aşa de bine aici în tovarăşia ta, Pazo dragă... uite...

Ş'aici cască odată îndelung.

— Nicaeri n'am fost mai în toane şi mai fericit...

Eu, îmi aminteam adesea de noi...

Apropos... dar bărbatu tău ce-i acum?...

Pe chipul Aspasiei trece un nour de întristare.

— Simplu *Preşedinte al Camerei*...

— Inainte îi erau rezervate *Externele*. cum să face de-a dat îndărăt.

— Prostia lui... Nu-l ştii cum l- toarnă el boacâne, nu se poate opri niciodată să nu se facă de râs... un om blestemat să ramâie în umbra... Acum cinci ani. la Zece Mai, s'a dat un festival la Ateneu. Era şi regele cu tot

corpul diplomatic. Vorbia un profesor universitar. A ridicat pe rege, a pomenit de mândria noastră națională, a spus de toate, așa cum sunt înjghebate sosurile acestea de ocazie. Știu că încheiase, comparându-ne c'un Hercule, care se odihnește pe trofeele lui... Mușat se scoală tremurând — eram tocmai în loja din fața regelui — și-ndreptându-se catre mulțime, începe-a tuna: — „Eroul abia ș'a început întreprinderile, nu-i timpul de odihnă, are nevoie mai mult decât oricând de încordare... Zece Mai trebuie să fie zi de îmbărbătare... Basarabia, pielea de leu, a fost smulsă cu nerușinare din spatele eroului, iar inima lui e sfâșiată de vulturul Sfântului Ștefan... Să nu se uite, că Bucovina, cununa noastră de măslin, e pângărită"... și ecetera... Sala a sbucnit în urale, un sfert de ceas a fost un delir...

— Pricep totul, diplomații au făcut din asta o chestiune politică...

— Și de-atunci eu trebuie să sufer tutela doamnei prim-ministru, s'o cercetez măgulitor... Și-nțelegi, când dumneaei vrea să treacă prea de spirit, cam cum îmi cade...

— Și numai ca sa-ți poți asigura retragerea simpatiilor...

— Bine că mi-am adus aminte... Bărbatul meu zice, că pot să cer favoruri, dar cu deosebire pentru Dobrogea, că-n restul țărei e mai greu — de ce asta?

Vranda ține de data asta mai mult suptul gurei, strânge pleoapele ca pentru o mai mare concentrare ș'apoi întinzând capul sentențios, respică vorba în chip de doctrină:

— Acolo oamenii nu se prea ocupă de poli-

tică, ştii tu, musulmanii cu fanatismul lor... în restul ţărei sunt însă stăruinţi locale...

— Aşa?

— Da Irimia tot mai ţine catedra dela Universitate?

— Ţi-ai găsit să se lase!... E neobosit... Mai aleargă şi la trei spitale — Gândeşte-te ce împovorare ca să mai facă şi politică...

— Tot fără plată?

— S'ar putea alt-fel? — Pentru *mamaea lui patria*... e în stare să facă şi pe gardistul...

— Nebunie, uită că-i aristocrat....

— Pe urma lucrurilor astea, s'a luat vânt poporul, de nu-ţi mai da respectul s'ascultarea antică...

— Vremuri triste!...

— Munceşte el din zori!... Acum doarme în bibliotecă, stă închis cât n'aleargă pe-afara, scrie şi citeşte la vrâsta lui, să'nfundă-acolo între carţi ca un mag... Şi eu sunt tot mai neglijată...

— Curată osândă....

— Cât a trait Alfred, singurul meu dor, aveam o mângâere, dar pe urmă...

— Bietul copil, mort în duel aşa de tânar!...

— Şi ucis de un bastard din nobleţa lui Napoleon, mh...

— Cel puţin, să fi fost un aristocrat de pe timpul regilor...

Pe când Aspasia îşi rotunjise mult şoldul drept, ca sa priviască întristată în lături, Vranda o ţinea din ochi, sugându-şi gura ca dinaintea unor dulceţuri întinse pentru gustare.

In timpul acesta s'apropie feciorul respectuos.

— Doamna e aşteptata la masă.

Aspasia sare ca dintr'un vis urât şi recule-

gându-se, dă mâna lui Vranďa, silind să pară dispusă.

— Mănânci cu noi, nu-i așa?

— Fie...

In mers era sprintenă ca o fată. Prin tremurarea involtă a rochiei de casă, i se conturau sănătos și plin formele indiscrete. Era răpitoare sub strălucirea albă a părului bogat strâns în creștet.

Grădina rămâne în singurătate. Cuprinsul era înecat de mirosul teilor înfloriți. Inserarea se răcorise de tot. Hobotul fumuriu al nourilor, vuia de rostogolirea tunetelor îndepărtate...

Din prag Aspasia se întoarce, să mai privească grădina căzută în întuneric. Făcuse ochii mici, ca să străbată mai ușor prin umbrele înoptării și respira lacom aroma irosită.

— Ce aer înbălsămat!

Vranda o întrerupse repede, fără să iee în seamă extasul ei.

— Dar micuța Simina, tot posomorîtă?

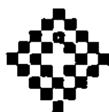
— Acuma-i mare domnișoară... ș'o obrasnică încăpățânată — urmează medicina...

— A intrat în Universitate?

— Oho... e în ajunul doctoratului.

— Hotărît, nobleța noastră se rătăcește, auzi? — acolo în rând cu gunoiul popular...

— Iți închipui ce educație și câtă morală va duce în casa lui bărbatu-său!

III.

— Numai beat traeşti adevărata viaţă...

— Bravo Floareş, să ne'mbatam atunci, băiete, înc'un rând...

— Beţia-îţi amorţeşte grijile şi-ţi întartă simţirile. Intâi încep a ţi părea toate mai bune, pe urmă cazi în inconştienţă... şi inconştienţa este desrobirea sufletului... atunci ierţi şi iubeşti pe toţi...

— Hai să trăim, în ciuda celor treji...

Floareş a sorbit paharul cu lacomie, ar fi vrut par'ca să-nghită şi sticla, aşa-şi îngropase gura in băutură. Incinsese vorba înca de cu sară cu un coleg dela o gazetă foarte raspândită, un suflet bun ş'un vestit om de petrecere.

Cela zice râzând:

— Pacat că eu nu mă pot îmbata niciodată.

— Nu-i nevoie sa cazi... Dar şi tu nu te simţi mai ridicat, mai îmblânzit? Când faci cele mai multe prostii?

— Tot dela pahar...

— Dobitocii n'au nevoie sa se-nbete. ei le spun şi le fac pentru că-s inconştienţi din naştere. Prostia este isvorul marilor bucurii, numai proştii sunt fericiţi, ei cred totul, sunt mulţumiţi de toate, pentru că sunt inconştienţi...

Noi, pentru ca să ne dăm amăgiri de mulţămire, trebuie sa ne îmbătăm, să ne prostim...

Pe lângă dânşii mai era şi un străin venit de afară.

— Băiete... cred că nu te dai înlături, nene... cum ai spus că ţi-i numele?

— Octavian Popescu, domnule Şerban, primar la...

— A-da, mi-am notat, îmi amintesc, — dar mai ciocnim, ai?...

— Cum nu, comandaţi ce poftiţi...

Provincialul acesta venise la Bucureşti sa se plângă că serveşte ţara de douăzeci de ani şi n'a fost încă decorat. S'a întâlnit cu gazetarii pe la Ministerul de interne. Căzuse între ei ca din cer. Se uita nedumerit şi nu-nţelegea nimic. Ştia numai ca-s oameni învăţaţi şi poeţi şi mai citise el cândva că poeţii trebuie să fie beţivi şi săraci, dacă vor să scrie frumos. Amintirea aceasta îl mulţumia, altfel cine ştie ce ideie şi-ar fi făcut de jurnalişti. Cum se cam tre u c cu băutul, era gata să plătiască orice. Gândul c'au să vuiască a doua zi gazetele de meritele lui cetăţeneşti, aşa cum mai citise el de alţii mai gogomani ca dânsul, îl înflăcăra mai mult. Sorbia paharele cu uşurinţa, le ducea la gură ca pe nişte cireşe, se pierdeau în pântecele lui respectabil ca-ntr'un butoi de umplut. Totdeauna când trebuia sa răspundă ceva unuia dela masă, se ridica puţin, coborînd vocea în semn de respect. Ţinea mult să nu-şi treacă marginea faţă de nişte oameni atât de cu trecere în lume. Işi păstra stăpânirea în mişcări, ca 'n faţa unui subprefect în inspecţie

— In sănătatea dumitale, d-le Octavian...

Incântat domnilor...

La masă se îndesau reporterii de toate nuanţele; mirosiseră ei că le venise o gâscă de departe.

— Eu aş mânca ceva... o şuncă băiete...

— Mie rocfort.

— Ş'o pereche de crenvirşti.

— Numaidecât... vine...

— ...aşa-i Şerbane, nenorocirea noastra a multora e că suntem prea deştepţi, vedem prea pătrunzător în jurul nostru şi triumful zilnic al nulităţei ne aruncă în tristeţă, ne ofileşte. Daca am fi o rasă mai răsboinica, ne-am revolta, am lovi, dar aşa ne învingem pe noi înşine, distrugem în noi pornirea şi ne mulţumim să despreţuim şi să dăm abatuţi din cap... Suntem cu toţii nişte resemnaţi... Daca am fi proşti, am fi îndrăsneţi, nimic nu ni s'ar părea prea mult, ş'am năzui la toate... Dar excesul de conştiinţă, controlul acesta sever asupra noastră înşine ş'a altora, ne face să roşim şi să dam înapoi... Ne cuprinde un fel de ruşine când ne gândim că trebuie să ne amestecăm gălăgioşi în gloata proastă a celor care dau năvală la mărire ş'atunci aşteptăm înfrânaţi ca bunurile să vie ele la noi şi bunurile trec pe alăturea şi noi ne stingem comoara de energie, ne vestejim sufletul, blestemând...

— Băiete, mai adă pâne...

— Schimbă şi paharele, nu vezi că vorbesc eu aici?

— O jumătate de brânză.

— Numaidecât... casa. — plata la masa patru...

Consumatorii se răriau tot mai mult că trecuse mult după miezul nopţii. Rămăseseră mesele stinghere de tot. Ici numai un căpitan ruinat stătea la târg c'un fluture de noapte.

Dincolo două, gigiuliau un bătrân conrupt. Mai într'un colț cinsteau doi mitocani întârziați. La răstimpuri trecea câte-o fată singuratecă, cercetând cu ochii obosiți printre mese. Acum venea câte-un lăutar cu scripca sub jachetă și căuta numai din ușă, întrebând așa din privire pe cei ce-l zăriau.

Florăresele mișunau.

— Ș'apoi suntem și prea pripiți în toate actele noastre, nervoși și neîngăduitori, consecințe ale excesului de cultură grăbită ș'a inteligenței precoce. Nu știm s'așteptăm, nu înțelegem că trebuie să călcăm niște trepte, pentru a ne ridica undeva. Pășim în extremități, vroim ori— ori... Din sărăcie și neluare în seamă, cerem prisos și închinare... De-aceea nu ne înțelegem cu stapânitorii și trecem de mojici și pretențioși.— De bună seamă că s'a petrecut și-n sufletul nostru aceeaș ruptură, acelaș salt, ca și cu schimbarea noastră socială... Căci la urmă de ce-am fi atât de pretențioși?

Noi, blazații, suntem mai toți ridicați de jos. Am trăit în lipsă ș'am suferit de multe. Mama avea mulți pe cap și abea ajungea să ne cuprindă. Tata era bețiv și nu lua nimic în samă. Eu, oricum, câștig de trei ori cât tata și sunt singur și dator, de nu mai știu cu cât.—De unde instinctul acesta de risipă, pornirile acestea aristocratice?...

— Se trezesc în noi strămoșii...

— Eu, vezi, am lăsat dreptul ș'am să rămân veșnic robul condeiului, slugă la cei ce se ridică prin noi. N'aș fi putut fi avocat, prea ești de vânzare și ca magistrat aș fi înebunit așteptând anii să trec prin toate gradele, ca s'ajung ramolit acolo unde e bine să

străluciască vigoarea... Napoleon s'ar fi distrus singur, dacă se năştea într'o vreme liniştită... Şerbane, printre noi sunt eroi... Să vie numai o împrejurare aşa pe neprevăzute ş'ai să te îngrozeşti de turbarea mâniei ce s'ar putea ridica din apa aceasta stătută, din mulţimea adormită a celor obosiţi...

— Crezi-tu?

— Bătrânii spun că-i secetă intelectuală şi că s'a stins generaţia uriaşilor. N'au dreptate. Niciodata n'a fost o înflorire mai bogată de talente. Se gândeşte şi se simte mai mult decât oricând. Geme în scoarţa noastră socială un codru în germene. O ploaie caldă şi vlăstarii strânşi de neinteresul mulţimei, au să se ridice în rânduri dese şi trufaşe. Dacă continuă atmosfera aceasta de nepăsare, cu cuprinsul înecat de năduşală, are să moară întreaga încolţire ca o otavă bătută de brumă, ş'atunci se va săvârşi cel mai păcătos asasinat moral... Bătrânii stapânitori ai zilei sunt prea departe de cei resemnaţi; în mulţimea treburilor ei nu se lovesc decât de gloata obrasnică a inconştienţilor... Sunt prea mari şi gravi, ca să mai cerceteze prin umbră, acolo unde-s retraşi aleşii, ş'atunci îngraba ei se-nconjoară de cei care li se vâră mai în suflet şi-i conrup cu linguşirea şi îndràsniala...

— Şi crezi cà dacă resemnaţii s'ar apropia de...

— Bătrânii i-ar primi plângând de bucurie, s'ar veseli ca de întoarcerea unui copil pierdut...

— Da ştii că'ncepi a vedea frumos lumea?...

— Pentrucă sunt beat... vezi, acum mi-s dragi oamenii, le iert toată grosolănia, aş strânge pământul la sân şi chiar peste murdăria aceasta

de Bucureşti, oraşul pierzării ş'al neghiobilor, aş întinde mâna in semn de împăcare...

Provincialul ajuns de somn nu-şi putea stăpâni neliniştea şi ar fi dat mult să se vadă în cumințenia odăii lui, scăpat din tortura unei discuții din care nu înțelegea decât cuvintele atingătoare. Unii din cei strânşi în jurul mesei ascultau, alții fumau nepăsători, sătui de trăncănelile colegului. Unele din fetele rămase s'apropiaseră de grămadă şi plecau urechea peste umerii celor atenți. Una dădea târcoale provincialului, dar cela pufnea de neastâmpăr şi silă, întorcându-se dela ea, ca dela o altă amenințare.

— Lasa-mă madamă hăi, ca eu am copii acasă....

— Nici o bere nu-mi dai?

— Da ia-ți ş'un butoi, numai fugi de aici...

— Şi mie una, nu-i aşa?

Ş'au facut loc cu toatele printre gazetari — era ultimul lor refugiu, când nu puteau pune mâna pe nimeni.

— Voi sunteți baieți buni, voi depe la jurnale, păcat că n'aveți bani...

O alta îngână cu gura plină:

Trăesc şi ei tot ca şi noi...

Uşa se deschide şi intră o veche cunoştință a berăriilor de noapte, Fanny, odată o nebunatecă, dar de un timp mai cumințită. Floareş îşi rezămase fruntea de marginea mesei şi sta aşa. Fanny s'apropie şi-l clătină încet.

— Tu eşti?

— La ce te gândeşti?

— La tine şi la mine...

— Cum aşa?

— Cea de colo, nu ştiu cum îi spune, ne-a asămănat pe noi gazetarii cu voi...

— Căci toţii vindem ce ar trebui să respectăm mai mult...

— Dar totuşi rămânem curaţi?...

— Ne muncim s'o credem cel puţin...

Floareş se luminează şi se-întoarce către grămadă.

— N'aveţi ideie cât cinstesc eu pe jidanca asta...

— Tu care scrii şi la „Crucea"?

— Eşti un gogoman, închide gura, mucosule...

— Mi-i dragă aşa cum e... Ochii spălăciţi, şterşi de neodihnă şi viţiu, păr roş şi încâlcit, o faţă feştelită ş'o gură spurcată, — mă mir că-i dă cineva ceva...

Fanny stătea nemişcată şi palidă ca'n faţa unui judecător nemilos.

— Atunci ce-ai găsit la ea?

— Minte şi suflet — a vrut să-şi bată joc soarta de neamul jidovesc, când a ridicat-o dintre ei... Nu-i vorbă că-i şi urăşte... Nu-i aşa, Fanny?

— Sunt cu toţii numai instinct de conservare...

— Auziţi judecată? — eu de multe ori prind dela ea, spune câteodată lucruri uimitoare. I-i greu de traiul acesta şi-i ruşine de obârşia ei... Odată mi-a spus că s'ar duce şi după un măturător, numai să nu fie jidan...

— Să trăeşti făcând bine şi să-ţi cinsteşti casa!...

— Când n'are unde dormi vine la mine... Odată ş'a pus amanet cerceii ca să-mi pot scoate eu nişte haine dela o gazdă...

— Nu mergi?

— Du-te şi te culcă...

Când s'a întors să plece, ochii îi erau în lacrimi. In uşă s'a ciocnit c'un scripcar rebegit de alergare. Floareş cum l-a văzut, a sărit înviorat.

— Hai ţigane, uite o băncuţă...

Şi i-o şi pune pe colţul mesei.

— Zi unul aşa de alean...

Ţiganul îşi propteşte bărbia în vioară şi după ce-o încurcă puţin prin strune, întinde capul aşa tremurător înainte şi oftează mai mult decât cântă:

Hai să bem să ne-nbătăm,
Să vedem ce minte-avem...

Floareş iritat mai mult de înţelesul vorbelor decât de strâmbatul viersului, împinge desgustat în scripca ţiganului.

— Fugi, că miorlăeşti, apucă-te de altceva, lasă arta... avem noi destui motani în poezie, nu mai e nevoie şi de tine.

Cei dela masă se răriseră. Şerban moţăia de somn, pe când provincialul adormise cu capul răzemat de perete.

— Băiete... o băutură aici, că ceilalţi au căzut din rând...

Floareş trântise halba goală de masa marmorată, aşa că Şerban a tresărit speriat.

— Adormiseşi?

— Mă gândeam la vorbele tale — n'ai dreptate...

— Unde anume?

— Resemnaţii nu sunt nişte învinşi? Nu s'au încercat şi ei să pătrundă în rândurile celor chemaţi? N'au bătut pela uşe, n'au umblat pe urma puternicilor? Ş'atunci când s'au văzut atât de insultător neluaţi în samă, negreşit c'au trebuit

să geamă și să se înfrânga — asta o știu cu mine...

— Mh!... insultător neluați în samă!... Vezi că nu trebuie să-ți pară nimic insultător... Nu te primește? — bate-a doua oară, a noua, un an, zece, o viață... Te scuipă? — șterge-te. Te ia în râs? — zâmbește umilit... Incurcă-te veșnic în picioarele lui, să te vadă pretutindeni... Și când se va apropia în urma și te va cunoaște, va roși și te va respecta...

— Dar cine poate face asta?

— Toți acei care-i vezi că biruie azi...

— Nu noi însă...

— Noi suntem niște nenorociți... Așteptăm fără să cerem, ne frământâm și amenințăm fără să fim vazuți... — Pentru că nu trebuie să uiți... și cei mari își au slabiciunea lor, simt nevoia de a fi lingușiți. Inconjurați veșnic de stăruitori, lingușirea ajunge o trebuință organică. Aproape nu înțelege că ceva s'ar putea da, fără să-l tragă de mânică o ceată de rude și influenți. Ș'apoi nici n'au când să se mai intereseze prin ei de cei necunoscuți, dânșii nu mai gândesc decât prin alții. — Aceștia sunt puternicii din naștere și ramășițile generației trecute... Când venim însă la cei improvizați, atunci e o groază, nici un animal nu-i mai periculos decât parvenitul... El umilește, te torturează cu gravitatea, insultă, — pentru ca să se răsbune... Se ridică ca o furie, când ar vedea vr'un stăruitor mai puțin plecat, de cum s'a înjosit el s'ajungă acolo... Incepe a crede sincer că târîrea intră între actele de admis la o stare cerută.., Iși aseamănă trecutul cu-a tuturor celor ce-l milogesc... Și faptul că vede și pe alții cum a fost el, îl spală în ochii lui proprii... De

altfel, aşa este parvenitul, oriunde ar fi el pus...
— Ş'acum înţelegi... că unul de-al de noi când se duce demn şi respectos ca să ceară omeneşté, apare ca un neînţeles sau obraznic...
— Poate să fie şi asta...
— Ascultă-mă pe mine, aşa-i... — Băiete...
Uşa de din faţă se deschide cu sgomot.
— Bravo Pralea, aşa mă!... trimiteţi pieptul tău lat înainte şi să râzi întotdeauna, că-ţi stă bine...
Pralea gătit ca oricând, cu garoafa în piept şi bucuria în obraji, s'apropie surâzând, ca să-şi arate parcă înadins dinţii lui sidefaţi şi buzele înrourate.
Uitasem să-ţi spun...
Şi Floareş se întoarce la Şerban.
— Ca să ajungi, îţi trebuie să mai fi voinic şi frumos, uite aşa, ca amicul... Căci nu trebuie să uităm pe femei — ele sunt o puternică pârghie de înalţare...
— Dar ce-a spus, Şerbane, că mai trebuie să fii?
— Dobitoc...
— Cum, Floareş, adică eu...
Cela se încearcă îmblânzit să dreagă lucrurile:
— Minte, inconştient, nu dobitoc...
— Ce mi ţi-i una...
— Inconştient, pentru ca să poţi fi şi obraznic, tu însă eşti obraznic cu conştiinţă, ş'atunci e artă...
Pralea-şi râde râsul lui frumos, leapădă pardesiul şi jobenul şi potrivindu-şi pala neagră de păr, căzută în colţul stâng al frunţii lui netede, s'aşează la masă.
— Ce bei, Floareş?...

— Desigur că vrai să strecori iarași vr'o notiță...

— Am prezidat banchetul „Tovărășiei”...

— Bravo fericitule... Atunci putem să ne lipsim de domnul... Băiete, plata aici...

Floareș scutură din umăr pe provincialul adormit.

— Scoală, domnule, că se face ziuă...

Străinul sare ca pișcat și caută speriat în lături, cercând să se șteargă la ochi.

— Suntem la București.

Desmeticit își pipăie inconștient buzunarele, apoi ca stropit cu apă rece, se luminează și luându-și poziția de respect și stăpânire de sine, se-nclină zâmbind cu gingășie silită.

— Să mă iertați, mă rog... comandați ce poftiți...

— E vorba de plată, trebuie să ne ducem de acum...

Provincialul se-ndreaptă către chelnerul care aștepta cu tăblița în mână.

— Cât face?

— 98 și 55...

— Pe ce atâta?

Cu toată înfrânarea impusă, n'a putut să-și stăpânească indignarea. Și pe când chelnerul ridica disprețuitor din umere, Floareș se'ntoarce răutăcios către provincial.

— Pentru vorba mea de cu sară — crezi că nu face? Cine te-a pus să dormi...

Recules, provincialul întinde grabnic o sută de franci și se scoală.

— Restul pentru bacșiș...

— Uite! așa-mi placi nene, îmi ești drag, păcat că trăim pe lumea asta...

Ş'apoi, luându-l de mâna bolovănoasă, îl întreabă desmerdându-i-o trist:

— Domniea-ta ce zici de *Nirvana?*

— Ce mâncare-i aceia?

— Nu ştii?

Habar n'am...

— Du te atunci şi te culcă... Foarte bine faci că nu ştii...

Şerban îşi pusese şi el pălăria.

— Pleci şi tu?

— Am treabă mâine.

Inainte de a porni, provincialul ţine să-şi mai amintească durerea:

— Douăzeci de ani neîntrerupţi pentru ţară, n'am fost nici suspendat şi s'au schimbat atâtea guverne...

Lui Floareş mai să-i scape ochii din orbite de uimire:

— Mare merit, domnule, — eşti un geniu... du-te...

— Şi când te gândeşti că şi gardiştii capătă distincţiuni, s'au decorat chiar bucătarii...

Când s'a închis uşa pe urma lui, Floareş cade sdrobit pe scaun. Pralea îl privea cu ironie şi frică.

— Dacă va căpăta şi acesta decoraţia, apoi să ştii că n'a mai rămas nici un dobitoc neetichetat, în mica dar mănoasa mea ţară...

In berărie nu mai erau decât ei ş'un grup de ofiţeri la o masă dintr'un colţ. Floareş ş'a îngropat gura în halbă cu setea desperatului care ia otravă.

— Până la nimicire, iată scăparea...

Şi trântind sticla golită de marmora mesei, rămâne nemişcat, ca plumbul sleit din curgere,

privind mai mult în propriul lui suflet, decât înainte.

Floareş se văzuse învăluit de trecutul lui, ca de-o apă mare, ce l-ar fi cuprins din toate părţile. Vedea şi retrăia multe. Mai întâi i s'a arătat maică-sa, o femee mică şi neodihnită. Acu la treabă, acu printre copii. Nu-şi aduce aminte s'o fi văzut dormind. Intr'una învârtind şi resbătând câte-ceva, o adevărată martiră! Tată-su luase darul beţiei şi de frica nevestei s'abătea rar pe acasă. — „Ce vrai, Catrină, toate ne vin dela Dumnezeu"... In zori, înaintea luminei, maică-sa îi cărăbănia în car, aşa buimăciţi şi mâna la câmp. Făcuse de-ale merindelor şi scăldase pe cei mai mici.

Ziua frământa pământul pe nerăsuflate. El era mai mare; până la vremea şcoalei a muncit şi dânsul. — „Să ştiu că rămân într'un tulpan, dar am să mi-i dau la carte, că destul canon duc eu cu prostul meu"... A trecut prin primele clase de frică, mai pe urmă a prins la minte ş'a învăţat cu silinţă. Liceul l-a facut la Craiova, găzduit de-o bunică a lui într'o mahala. In ultimii ani, avea meditaţii şi făcea poezii la o foaie politică de acolo.

Citea ca un desperat, vânturase bibliotecele profesorilor lui şi urmăria orice mişcare din ţară. Cusurul lui pentru toţi era că prea-i socialist... Umbla cu părul mare şi-şi murdărea hainele. Un om politic de-acolo, l-a recomandat la o gazetă mare din Bucureşti, când a fost să vie la Universitate. In primul an şi-a făcut cursul cu oarecare rânduială. Numele lui se impusese în literatură, căci făcuse de toate şi continuu. Confraţii l-au luat în triumf. Mai pe urmă s'a convins că socialismul e o născocire

a străinilor pentru ca să slăbească puterea de coeziune națională, ș'atunci s'a pus să apere biserica strămoșească și să propage întărirea neamului. A scris și pentru parale. Simpatiile l-au înfierbântat ș'a început să petreacă. Monstrul distrugător de forțe și visuri, îl prinsese în rostogolirea vălătucului nivelator... Bucureștii îl convertise la marea viață... Implinise zece ani de iluzii ofilite. — Iși aducea aminte de Universitate cu ironie...

Pralea se uita la el cu acelaș sentiment de frică și batjocură, modelându-i cu privirea conturul înmàrmurit, de par'că ar fi fost plumb sleit în curgere. — Păcat că-i bețiv și răutăcios... gândea el.

Il cunoscuse de-acum cinci ani, de cum venise la București. El trecea prin redacții ca pela niște birouri subalterne, era politicos cu toți, se lăsa luat în râs și răspundea la fiecare cu surâsul lui cuceritor, desvălindu-și înadins par'că podoaba mărgăritarelor lui bine rânduite. Era sufletul tuturor mișcărilor studențești, ș'un vorbitor neobosit. Pe cât s'arăta de stângaciu în conversațiile particulare, pe atât era de îndrăzneț în fața unei mulțimi. — „Nu-l mai cunoști"... ziceau până și cei mai înverșunați. — „Spune prostii, sbiară, se sbuciumă, dar e drăguț"... A condus cele mai variate manifestațiuni. Gazetarii zeflemiști îl mușcau mereu așa între ei, când era însă să vorbiască în jurnal din: simpatic, energic și om de viitor, nu-l slăbeau... In țară era cunoscut și adorat numai din citite. Era par'că o înțelegere mutuală între toți ca să-i aștearnă un drum. — „Și la urmă e băiat inofensiv"... încheiau mai cu toții, când se porneau să-l scarmene în familie...

Floareş îl iubea chiar, adesea îi căuta tovărăşia şi-l iubea pentru că nu i se opunea niciodată în vorbă, asculta şi le primea pe toate de bune. Găsia mai ales că-i omul potrivit timpurilor noastre de neorânduială în moravuri. Pe tema ideilor acestora scrisese mult. Şi el îşi iubea eroii cu patimă.

Odată l-a întrebat de ce nu-şi ia licenţa: — „Tu ţi-ai trecut examenele şi eşti băiat care crezi în viitor"... Pralea i-a răspuns aproape inconştient de ce spune: — „Ca student sunt veşnic aureolat de misterul unei perspective, pe când dacă intru în lume s'alege repede cu mine... Când voiu face o lovitură frumoasă, când m'oiu simţi stăpân pe o situaţie, atunci îmi iau teza subsuoară, — că o am tipărită de doi ani, — şi trec licenţa într'o după masă"...

Lui Floareş i s'a părut planul acesta infernal şi inteligent. Nu-i vorbă, Pralea câştiga din agitaţiile şi societăţile studenţeşti, mai mult decât i-ar fi produs avocătura sau magistratura.

Ca să facă curte studentelor şi să se găsească veşnic în mişcările tineretului, se înscrisese şi la medicină...

Şi nu mulţi puteau face casă cu Floareş. Intâi pentrucă prea vorbia, te pisa nu alta, ş'apoi pentrucă nu cruţa pe nimeni, mergea până la brutalitate cu injuria, te strivia cu vorba, dacă-ar fi surprins numai o mişcare de opunere.

Când a tresărit Floareş din înmărmurire, Pralea a şi bătut în masă nervos.

— Băiete! schimbă halba domnului.

El abia o atinsese pe-a lui, îl stăpânea un gând şi bunele toane a lui Floareş aveau să-i fie de folos.

Cela tresare:

— Şi la urmă, de ce atâta părere de rău?

Băuse berea ş'acum se întorsese către Pralea, ca şi cum ş'ar continua o vorbă începută întâi în mintea lui.

— Ce are să se aleagă din toată isprava noastră? — Să zicem c'aş fi muncit, serios şi aş fi scris lucruri bune... N'am să mor? Intrucât au să mă încălziască în mormânt laudele posterităţei? Numai pentru vanitatea de-a fi pomenit, pentru asta să renunţi la bucurii pe care le poţi simţi direct? Ş'apoi n'are să se sfârşască şi pământul odată? Ce-mi faci cu vanitatea? In ce au să se prefacă bibliotecile într'o viitoare închegare de constelaţiuni? — Tu faci bine că-ţi trăeşti zilele, aşa cum ţi le-a sorocit întâmplarea... Să te duci înainte, măi, să fii dobitoc, voinic şi frumos...

— Domnilor... e ziuă, se schimbă chelnerii...

— Mai umple-mi-o odată de plecare...

Floareş împinge paharul gol în lungul marmorat al mesei.

— La „Union" oare a deschis?

— Cred...

— Hai cu mine să-mi scriu foiletonul.

— In starea asta?

— Acum gândesc eu bine. Noaptea vorbesc cu toţi derbedeii, îmi răscolesc sufletul şi 'n ziuă îmi limpezesc simţirea în rânduri liniştite.

— Credeam că mergi să dormi la mine.

— Tu nu poţi face şfarţ bun şi tu ştii că şfarţul e chiagul gândurilor...

Pe drum Pralea era încurcat, nu ştia cum să înceapă vorba. Floareş îl simte şi-l scapă din greu.

— Aha... apropos — ce î cu *„Tovărăşia?"*

— A serbat o lună dela înfiinţare şi eu preşedinte activ, am prezidat banchetul...

— Am uitat! Ce-i cu societatea asta studenţească?

— Pentru ajutorarea fraţilor noştri oropsiţi din Macedonia...

— Ho, că nu eşti la întrunire, — mie vorbeşte-mi frumos...

Floareş dă să-şi scoată carnetul.

Nu-i nevoie, am pregătit...

Şi Pralea roşind uşor se 'ncurcă în zelul lui de-a se arăta politicos, aşa c'abea a dat peste hârtia făcută în patru şi pusă în buzunarul de sus al redingotei.

— Tot la banchetul acesta, am ales în unanimitate pe Irimia Bogdan-Muşat ca preşedinte de onoare...

— A, hoţule, ţi-ai pus ochii pe nevastă-sa...

Pralea s'a ruşinat de par'că l-ar fi prins cu mâna într'un buzunar străin.

Floareş se opreşte înainte de a intra la *Union* şi trece cu ochii peste foiţa de hârtie satinată.

— ...„la urmă, preşedintele activ al societăţei, d-l Pralea, a propus în aplauzele entuziaste ale asistenţei ca să se încredinţeze preşedenţia de onoare venerabilului Luptător pentru cauza sfântă naţională"... — Ce dracu, nu vezi că-i harababură întreagă?... Ş'apoi de ce-ai scris luptător cu literă mare?

— Ştiam eu c'ai s'o revezi tu...

Floareş se îmblânzeşte şi se întoarce voios către el.

— Dar înaintea „*preşedintelui activ*" nici un „*simpatic*", un „*inteligent*", la dracu, de când atâta modestie?

— Singur eu să scriu? · dacă crezi tu...

— Altfel nici nu merge, mi se revoltă cititorii...

Floareş sprijinise piciorul în dunga zidului şi luându-şi creionul albastru, descurcă notiţa complectând calificativele.

— ..„ la urmă „neobositul şi distinsul preşedinte"... hei, ce zici?

— Dacă crezi c'aşa-i opinia publică!...

— Mh...

In gestul lui Floareş era dispreţ şi transfigurare.

Au intrat într'o cafenea şi s'au aşezat la o masă din fund, masa obişnuită şi la care consumatorii erau deprinşi să vadă pe Floareş scriind.

— Băiete, cele ce trebuie...

Chelnerul aduce hârtie şi cerneală.

— Măi, Irimia Muşat e un om mare ş'un suflet rar... E cel mai cinstit politician dela noi, — deşi nu mai scriu la gazeta lui...

— Tu ai fost în casă la el...

— Şi dacă eram altfel, ajungeam departe.. Acela când vorbia de ţară, tresăria, acela doreşte o prefacere sinceră în moravurile noastre, păcat că e prea bun şi nu-i destul de hotărît Dacă n'ar împărţi activitatea şi cu medicina, ar putea face mai mult. El zice că până la vindecarea noastră socială — şi dânsul crede încă în asta — vrea s'ogoaie durerile individuale. — E un om care ştie să renunţe şi se 'nchină datoriei... Dumnezeu însă i-a trimis pe cap pe nevastă-sa, ştii cum îşi râde bunul nostru părinte de orânduiala lumească... O femeie ignorantă şi pretenţioasă, un pachet ambulant de nervi, o babă nebună şi romanţioasă, da ochii peste cap şi vorbeşte de trubaduri şi de nobilii

evului mediu... Mie-mi era greață, când o vedeam că-mi taie calea și s'agață numai de artă. — „Ah! poezia"... ș'atunci își strâmba ridicol capul și ofta... S'a batjocorit cu toți care au trecut prin casa aceia, acolo unde locuește un apostol... Și el, bătrânul vizionar, pare că-i mai presus de orice atingere, n'are ochi decât pentru a despica viitorul, ai crede că nu vede nimic din jurul său. Eu am fugit din casa lui pentrucă nu puteam să mă mai îmbăt și de sila femeii aceleia respingătoare... Când m'ajungeau gândurile unei căderi posibile, aveam impresiunea că fac un sacrilegiu, că necinstesc un altar... Eu respect până la adorare pe Irimia Bogdan-Mușat...

Pralea, sprijinit cu tâmpla în mâna dreaptă, îl urmărea cu aprinderea unui barbar german, care ascultă pe un mercenar întors, vorbind de minunile Romei. Se'ndreaptă apoi pe scaun și întreabă repede mustrat parcă de vorbele din urmă.

— Dar nepoata lui?

— E cea mai nenorocită ființă din lume, trăește acolo ca o captivă, e-un semn de întrebare pentru toată lumea aceia seacă... Oaza ei răcoritoare e numai moșu-său, dar el o vede rar, pentrucă-i ocupat veșnic.

Pralea-și strânge fruntea cu mâna stângă, vroind să-și fixeze mai bine o hotărâre și sculându-se își ia pardesiul și jobenul cu stăpânire.

— Te duci?

— Vrau să fac un duș, căci la 10 trebuie să prezint președintelui diploma de onoare...

IV.

Pralea aștepta nerăbdător în colțul Bulevardului terminarea cursurilor. In mâna dreaptă avea o crenguță cu doi trandafiri roși. Cu stânga își potrivea nervos mustățile, apăsând la răstimpuri ș'asupra obrajilor lui aprinși.— Lipsise înadins dela Universitate ca să se facă mai dorit. Dacă ar fi stat o oră lângă dânsa, l-ar fi moleșit înfățișarea ei impunătoare. Acum însă se simția stăpân pe el și mai îndrăsnet decât oricând.

Trecuse zece minute peste oră și studenții tot nu se iviau.

— De bună samă că profesorul s'a întins iar cu vorba.

Inainta necăjit câte puțin în lungul trotuarului, spionând printre frunzarii pomilor ș'apoi se'ntorcea repede iară după colț, ca să poată ieși grăbit la apropierea ei, fără să dea de bănuit c'ar fi așteptat înadins.

Tușia să-și dreagă vocea, căci, se simția înecat, cu tot curajul ce-și făcuse. In gând limpezia vorbele cu care trebuia s'o întâmpine. Se pusese bine, și era bărbierit din proaspăt. Cu toată cumințenia solemnă și naturală care încununa orice mișcare a Siminei, Pralea înțelesese că-i stăpânește sufletul.

Era siguranța omului frumos și un miros instinctiv. — Se hotărîse să s'arate energic. Știa el că'n dragoste ca și la răsboiu se cere repeziciune și surprinderi în acțiune. Pe femeie trebuie s'o învingi. El le compara cu vițele nărăvașe, care n'ascultă decât când simt că-s duse de-o mână viguroasă. Cu cât or trece de mai pudice și grave, cu atât să fii mai nerușinat și obraznic...

Valurile zgomotoase de studenți în revărsatul, îl surprinsese în mijlocul acestor alcătuiri. Prin rariștea unui castan sub care se feria, a zărit-o cum înainta mândră în sprintenia mersului ei grăbit. S'a retras neobservat după colțul stradei și când a crezut el că s'a apropiat mult, pornește liniștit și nepăsător.

— A... crinul nostru sălbatec!...

Când a văzut-o roșind și mișcată, ș'a înflorit mai cutezător surâsul lui mărgărintat.

— Eu?

— Imi dați voie să complectez buchetul...

Și c'un gest sigur și curtenitor, îi întinde crenguța de trandafir. Ea a luat-o fără să știe aproape ce face și-n încurcătura bucuriei și a neînțelesului ș'a prins-o din mers în cingătoare.

— Nicăeri nu le-ar fi stat mai bine și nimic nu v'ar înviora mai mult.

— Mulțămesc...

— Și ei trebuie să se înfioare de fericire...

— Nu știu ce v'ar face să credeți...

Mergea și-i răspundea aproape fără să-l privească. Amestecul gândurilor o amețise, trecea grăbit printre trecătorii indiferenți, ca luată de vârtej.

— Ce bine când se fac astfel de potriviri!

— Cum?

— Florile puse lângă floare.
— O floare care pălește în umbră.
— Care strălucește, poate...
Ea-i răspunse c'un aer de oboseală:
— Cum vreți să credeți...
— Nu totdeauna au noroc florile...
Simina se'ntoarce la el îndurerată.
— Da, domnule, sunt trandafiri striviți în picioare de dobitoace.
Pralea s'a rușinat ca de-o mustrare. Nici nu luase în samă când a trecut de „Teatrul Național". Simina căzuse în abatere tristă. Era îmbrăcată simplu și corect. O pălăriuță moale închisă abea-i ascundea întunericul părului bogat. Pralea, stingherit de mutenie și'n căutarea unei ieșiri, silește tăcerea.
— La ce vă gândiți, domnișoară?
— La crinul sălbatic...
— V'a supărat vorba?
— Nu, dar m'a încredințat de un adevăr.
— Care?
— Că lumea mă împovărează de-o vină pe care n'o am.
— Cum?
— Crede că-i port ură și mie mi-i dragă, cu toate că nu-mi întinde brațele...
— Cine-ar putea să nu vă adore...
— Eu nu i-am greșit nimica și dacă nu m'apropii de ea, e ca să nu-i cad silă.
— Cât vă înșelați!
— Ce bine-ar fi să ne fi înstrăinat, numai pentrucă nu ne-am cunoscut la timp...
— Vă asigur.
— Atunci când aș întrezări un surâs de împăcare, m'aș arunca la sânul ei ca un copil ce-și recunoaște mama.

— Nu pricep de ce întârziaţi...

— Pentrucă nu văd decât prefăcătorie şi pizmă...

— Aşa înţelegeţi d-v. iubirea ce vă înconjoară?

Pe buzele Siminei luminează un zimbet de nesfârşită amărăciune:

— Iubirea se simte — nu-i nevoie să fie pricepută. Copii nu-şi dau seama mai de nimic din ce-i împresoară şi totuşi bat uşor din mâni la apropierea dragostei lor...

Pralea tot timpul spionase orice mişcare, căutând să se potrivească cu apele gândurilor ei. Când a văzut că prea s'a înglodat în locuri depărtate, ş'a adus aminte de Floareş şi de ce spunea el despre Simina. S'a prins de ideile lui, ca de-un colţ mântuitor de stâncă. El descurca lucrurile mai mult cu puterea unui instinct de inteligenţă, decât cu ajutorul înţelegerei conştiente.

Prefăcându-se cufundat în păreri de rău, oftează dus, crezând că va smulge interesul Siminei. Dar ea mergea tristă şi mândră, privind numai înaintea visurilor ei. Văzând că nu-l întreabă nimic, ridică el capul compătimitor.

— E nenorocit omul care trăeşte neînţeles de ai lui. Să treci aşa prin lume ca un semn de întrebare!... D-v. sunteţi captivă în societatea noastră de azi!...

— Aşa dar sunt ochi cari să mă vadă?

— Şi poate suflete cari vă înţeleg...

— E aşa de simplu ceeace vreau eu, cer atât de puţin oamenilor, că mă cuprinde mirarea văzându-i porniţi...

— Inrăutăţire pământească...

— Să fii cinstit, curat la suflet și să muncești pentru potolirea durerilor din lume..

— Cum face unchiul d-v...

— El e un om desăvârșit, eu îl preamăresc...

— Singura oază unde vă puteți răcori așteptările...

— In pustiul acesta de simțiri...

Pralea tresări de un gând nou.

— O, cât face tovărășia sinceră, chiar a unui singur om... îți poți alcătui o lume, numai din apropierea lui...

Din curatul senin cu soare, încep a cădea picuri mari și repezi. Un moment rămân ca la o răspântie, nedumeriți, apoi el se folosește de zăpăciala ei ș'apucând-o înfierbântat de mână, se ocrotesc în gangul dela „Splendid"...

— Nu cred să ție mult.

Drumul se pătase de punctarea stropilor grei și negri. Pământul copt de soare, sfârâia par'că sub cernerea apei. Cuprinsul mirosia a prăjit.— Simina își pierduse rostul stăpânirei de sine; înviorată și tremurând de strângerea caldă, se sbătea ca-n prinderea unui laț nevăzut.

Cerul se înnourase ca prin minune, s'auzeau tunete sgomotoase și'n depărtare a pârâit deslănțuirea unui trăsnet.

— Doamne, ce mă fac...

— N'aveți grijă, nu sunteți singură.

In vremea asta trecea prin ropotul ploaiei o trăsură în alergare slobodă. Pralea ieși repede mai în față.

— Birjar, liber?

Fără să mai răspundă din pelerina lui muiată, vizitiul întoarce trăsura. Mulțimea umpluse gangul și Simina se simția tare stingherită.

— Nu puteți întârzia mult aici...

Şi fără s'aştepte raspuns, îi trece braţul drept pe după talia subţire ş'o strânge uşor din vântul alergărei, ridicând-o iute de subsuori sub poclitul ridicat. Toate s'au petrecut ca 'ntr'o tremurare de vis. Numai când trăsura s'a pus în mişcare, s'a desmeticit ea din dulcea înfiorare.

— Cum şi dumneata?

— Indrăznesc să vă conduc...

Pralea s'a plecat şi ridicându-se pe după umărul birjarului, îi şopteşte poruncitor: — La şosea...

Stropii băteau bubuitor în poclit. Inainte se vedea săgetarea albă a picurilor deşi. Ploaia, în cădere, părea că-i atârnarea resfirată a unui scul argintat. Pe laturile stradei se umflaseră pârae înspumate, care ameninţau să se unească într'o apă întărtată. Caldarâmul fierbea de forfotirea stropilor sfărâmaţi în ochiuri de cristal. Prin dreptul gurilor de canal s'auzia frângându-se prăbuşirea vijelioasă a scurgerilor în mânie.

Strâmtoarea trăsurii, îi dăduse prilejul să se apropie prea mult de răsuflarea speriată a Siminei. Trecându-şi mâna dreaptă îndrăsnet pe după mijlocul ei, începe cald ca şi cum ş'ar continua vorba întreruptă de ploaie.

— Ş'atunci ce-ţi pasă de restul oamenilor... Când se va arăta craiul închipuit în ceasurile de castă reverie, când îl vei vedea venind cu mersul lui de făt-frumos, totul se va pierde sub zăbranicul uitării şi nu va rămânea decât el în cadrul de lumină a strălucirii lui...

Simina încătuşată de strângerea tulburător de viguroasă a braţului voinic s'a oprit sbaterea învinsă. Se muiase ca o pasăre învăluită din sbor de sbucnirea unei aripi de foc. Pieptu-i

era în sbucium. Rezemase capul de dosul trăsurei şi arzând în frigurile primei iubiri, tremura în tresăriri voluptoase.

Pralea se pleca tot mai mult în aprinderea răsuflărei ei feciorelnice, strivindu-i sânul stâng în apropierea lui prea cutezătoare.

— N'aţi visat niciodată pe acel mire nobil, care să nu trăiască decât pentru... *tine* şi patrie...

Ea a deschis ochii mari albaştri şi zâmbind prin respirarea deasă, s'a luminat ca la auzul unui bucium de bătaie.

— Da... da... e singura amăgire pe care o mai aştept...

Ingânase vorbele ca prin vis. Pralea îmbărbătat, o inbină cu stăpânire pe braţul lui stâng şi întorcând o înfierbântat la piept, o strânge cu înfiorare, acoperindu i gura cu sărutarea înecată a buzelor lui arse.

— A...

Era strigătul leoaicei biruite. Se frământa în cătuşe cu desperare. C'o mână se proptise în bărbia lui, iar cu cealaltă apucase marginea poclitului. El, printr'o uşoară încordare, o apropie din nou la piept, trosnindu-i dulce încheieturile şi-i şopteşte cald în urechia stângă.

— Mireasa mea dorită...

I-a dat drumul ca dintr'o deslegare.

— Ce vrei să faci din mine!?...

Şi întorcându-şi capul în ungherul trăsurii, a sbucnit într'un plâns podiditor. Se sguduia în spasmul bocetului ca o *pânză bătută de* vânt. Pralea surâdea cu triumf sub mustaţa lui neagră şi adusă nervos în colţurile gurii.

Ploaia încetase şi cuprinsul strălucia de soare şi împrospătare. Şoseaua se lungia prin înşi-

rarea copacilor uzi. Foile înrourate sclipeau ca niște solzi de argint. Prin frunzarii scuturați de sbor, cântau păsările înviorate. Și-n tot întinsul acesta de sănătate și bucurie, plutia mirosul teiului în floare, ca o mirodenie sfântă cadelnițată de mâna bună și nevăzută a celui a toate stăpân.

Simina se smuncește brusc din plâns.

— Dar unde suntem noi acum?

Genele-i erau grele de lacrămi, iar ochii umeziți se 'ngroziseră de neliniște. El îi ia blând mânile și vorbește cu duioșie.

— Afară, în templul curat și plin de parfum al naturii... Ne-am legat sufletele în logodnă nevinovată, departe de răutatea oamenilor...

Ea privea pierdut în jur, nu credea ochilor ce vedea. Pădurea și soarele tânăr o făceau să se gândească la poveștile copilariei.

— Nu te spăimânta, e numai împăcare în jurul nostru, pasări care ne binecuvintează și singurătatea ocrotitoare...

Ca reculeasă. Simina se 'ntoarce îmblânzită, surâde trist și plecându-și frun ea pe umărul lui, pornește iar în plâns încet și tremurat.

— Nu mai sunt a mea!...

— Suntem ai noștri, a amândorora...

El o ținea de mijloc și se uita la dânsa lacom, ca la o pradă așteptată.

La capătul șoselei, Pralea se ridică și face semn birjarului nepăsător să întoarcă 'napoi.

Șirul teilor parfumați rămân în urmă, scânteind în declinul soarelui voios. Pe trotuare erau ciucuri de floare bătuți de furia ploaei și stropiți cu noroiu împroșcat. De pe la vile plecau și se întorceau din întârziați. Bicicliști murați

de apă și noroiu, se întorceau cu grabă și curmați mult înainte. De pe caii uzi și osteniți se ridicau rotocoale de abur. Vizitiul ascuns în pelerină, întindea plictisit la răstimpuri biciul, ca să 'ndemne goana. Cum sta înclinat și posomorât, părea o barză plouată, cucuțată pe-un stog de fân.

Simina ridică capul brobonit de sudoare și lacrămi și continuă a privi la Pralea cu aerul acela de împăcare și blândeță. El își lumină mărgăritarele tari de un surâs dulce. In îngânarea bucuriei de pe chipul lui, jucau undele unei ascunse ironii.

— M'ai iertat?

Ea face trist din cap că da. Pralea îi duce pe rând mâinile la gură.

— Cât ești de bună și frumoasă.

— O, te rog, nu vorbi așa...

Pot eu să-mi înăbuș simțirea?

— Sunt vorbe mari, dumnezeești, dar le-au profanat atâția, că s'au răsuflat farmecul...

— Totuși...

— Pe mine să mă iubești cuminte, după cum te cinstesc eu de cu drag, nu cu vorbe care pot minți, ci cu priviri care se simt...

— Iți jur...

— Nimic alta, te rog mult... Eu nu mă duc la teatru numai de frica dragostelor de-acolo... E oribil cum se 'nțelege amorul de către actori și eu cred că dânșii strică mult apucăturile oamenilor... Imi astupam urechile ca de un scârțiit de scripcă, când se găsea câte un rătăcit cavaler să mă umilească cu curtea...

— Oricum, dar...

Pralea se încurcase rău. Era dezorientat ca luptătorul care vede plesnindu-i în mâni o armă,

pe care pusese temeiu mult. Declarațiile lui și scenele sgomotoase de dragoste, îi înlesniseră succese de neuitat...

— E atâta înălțare într'o iubire liniștită. Să-ți respecți alesul și să-l dorești până în a-ți confunda rostul zilelor cu dragostea lui. Amorul acesta cinstit, cuminte e și frumos și inteligent...

Vorba din urmă i-a readus în minte spectrul batjocoritor al lui Floareș. Greșise înțelesul vrerilor Siminei. Credea s'o ducă tot într'o pornire. Instinctul lui de-a ghici repede drumul gândurilor, îl înșelase de data asta. Ca să scape din desișul în care se înfundase, sare la altă ideie.

— Azi dimineață mă gândeam cu atâta bucurie, c'am să te pot vedea...

— Păi n'am avut cursuri... și altfel eu nu ies decât rar de tot cu moșu...

— Nu... acasă la d-v...

— In ce chip?

— Când m'am dus să dau diploma de onoare d-lui Irimia Bogdan-Mușat.

Nu înțeleg.

— L-am ales președinte de onoare la societatea studențească „Tovărășia".

— O, el iubește mult tineretul...

— Ș'ar vrea să-l vadă mai puțin blazat după cum mi-a răspuns la întâmpinarea mea, l-ar dori mai îmbărbătat și scos din toropeala în care se ofilește.

— Ei, câte dorește el!... E un moșneag care visează încă; e din sfărâmăturile ce mai trăesc din marea generațiune...

— Birjar, oprește.

Palatul se ridica trufaș din dosul desișului verde al grădinuței din față. Simina a sărit

repede jos şi, fără sa mai privească îndărăt, a deschis portiţa pripit. S'a năpustit ca alungată de-un biciu aprins, şi s'a pierdut pe scara dosnică, ce duce sus în odaia ei mohorită.

Când s'a văzut singură în întunecarea răcorită a cuibarului ei, amintirea celor petrecute, a împovorat-o ca o amară părere de rău după un odor pierdut.

Sa nu mai fiu a mea!...

Ş'a îngropat palmele în ochi şi căzând de-a curmezişul patului, a p didit-o iarăş plânsul acela chinuit. Tremura sguduitor în sbaterea bocetului. Atâţia ani tineri lipsiţi de iubire, nedesmerdată decât de sluga ei credincioasă, se crezuse osândită să treaca prin viaţă fără s'oprească în loc dragostea nimănui. Acum când se 'ntâlnise cu-atâta fericire în faţă, simţirile desmorţite se revărsau tumultos. Sufletul ei înfrânat sbucnise ca o pară înăduşita multa vreme. Invăluiri calde îi treceau în jurul trupului, iar mijlocul ş'acum îi ardea pe urma strângerii fierbinţi. Respira greu ca şi cum buzele i-ar fi într'una coprinse în sărutarea nesfârşită şi patimaşă. Mădularele robite păreau că-şi dau drumul din încheieturile lor.

Sguduirea plânsului i se ineca în incuiri suspinate.

S'aude un bătut uşor în uşă. Simina se smunceşte de plâns şi sprijinindu-se numai în mâna dreaptă, se 'ntoarce înspăimântată în spre uşă. Bate din nou mai tare.

— Trebuie să fie Darie...

Nu văzuse pe credinciosul ei profesor de vreo săptămână. Era peste putinţă însă ca să-l primească în halul acesta. A înduioşat-o îndepăr-

tarea dămoală a paşilor lui. Ghicea ea destulă descurajare în mersul acela 'ncet. De multă întărire i-a fost şi devotamentul omului acestuia ciudat.

S'a dus în vârful degetelor, s'asculte la uşă. Treptele dela scară tainică trosneau rar, una după alta.

Simina s'a întins pe sofaua de sub geamul dinspre grădină şi sprijinindu-şi ceafa în copca mânilor, scapă cu gândul în trecut, călăuzită de chipul lui Darie. — Venise profesor la pensionatul lor, pe când era prin clasa a patra. A predat limba română şi mai pe urmă istoria. Inainte fusese profesor la Blaj. Il revede s'acum în stingerea pleoapelor închise: Slăbuţ, nu tocmai nalt şi cu părul inspicat pe-alocurea de ani. Pe faţa lui de copil blajin, erau câteva urme răsleţe de vărsat. Mustaţa îi era ciupită şi când râdea, par'că da să plângă. Fetele cetiau de milă şi-l ascultau numai ca să nu-l vadă îndurerat. Era însă foarte învăţat, punea note bune şi le spunea lucruri în afară de program. A încercat să facă şi poezii, dar gazetele l-au luat în răspăr. — S'au apropiat într'o oră de compunere. Le dase să scrie ceva despre mama lui Ştefan cel Mare. Mai înainte însă, a svârlit el câteva lumini asupra Muşatilor din Moldova. Vorbia entuziasmat şi ridica mult rolul lor în trecutul nostru. Simina s'a sculat atunci, mândră, şi-a întrerupt cu bărbăţie: — Eu cobor din Muşatini, domnule"... Dânsul a plâns şi i-a sărutat mâna, că iubea nebuneşte trecutul şi ţara.

De-atunci n'a mai slăbit-o din vorbe bune şi atenţii.

Pe urmă i-a adus cărţi, vorbia toate orele li-

bere cu dânsa „şi-i dădea jurnale literare. A pus multă hotărîre în sufletul ei chinuit. De când era la Universitate, venia adesea s'o vadă şi să-i deie câte vreo tipăritură nouă. Acum însă e îmbătrânit şi închis la vorbă. Stă mut pe scaun, o pipăie ocrotitor cu privirea, tresare la vederea ei ca un câne credincios ce-şi zăreşte stăpânul...

Iubirea asta ciudată o măgulia şi-o întrista în acelaş timp: — „Numai de atâta simţire să am eu parte în lume? — o babă cam sărită ş'un nevolnic..."

Dar reamintirea trufaşă a lui Pralea, îi răsare ca o tremurare de flamură mântuitoare. Sufletul astâmpărat un moment, se resvrăteşte din nou. Trece cu gândul în sbor vertiginos prin tot timpul, de când îl cunoaşte.

A fost o continuă buimăcială tot cursul acestui început de dragoste. Deodată nici nu l-a luat în seamă: Un tânăr cochet, cu mişcări şi căutături acum modeste, acum obraznice, trecând uşor dela supunerea umilă a omului care caută să se strecoare neluat în seamă, la manifestări sgomotoase care sar în ochi. La cursuri şedea lângă dânsa. Ceilalţi studenţi, ca şi cum ar fi fost înţeleşi, îi respectau locul atunci când el întârzia. Dacă lipsia — şi'n primele timpuri asta se petrecea cam des — rămânea singură toată ora. La început o stingheria această urmărire îndărătnică, mai târziu n'a luat nimic în seamă ş'acum o făcea fericită... O batistă ridicată grabnic de jos, un creion împrumutat la timp, o uşă deschisă politicos înainte, toate întovărăşite de surâsul acela provocător, iată primii lui paşi...

Ea trecea mândră în mersul ei hotărît, învăluită veşnic de hobotul întristărei. Studenţii

o ţineau de fudulă şi-i făceau necazuri. Unii îi imitau mersul asvârlit, strâmbându-i mişcările. — „Da 'nţepată-i prinţesa la călcătură... — Umblă ca pe teluri... — Atâta zestre are şi ea... — Nu-şi priveşte decât vârful nasului când merge pe drum... — Ba mai vede şi pe Pralea de-un timp..."

Intreruperile acestea străbătiau prin hohotul salei ca nişte săgeţi rătăcite 'n vijelie. Studentele celelalte pismaşe se uniau în răutate cu mulţimea. Simina care sosia exact la începutul orei, cădea de multe ori în tumultul acesta, ca 'ntr'un păinjiniş. Surprinsese totul şi ce nu auzise, simţia aşa din aerul otrăvit. Sgomotul se potolia la ivirea ei, rămâneau numai pufniri înfundate şi unele frânturi de vorbă şi tuşiri cu înţeles.

Se aşeza frumos în primul pupitru şi 'ntorcând uşor faţa ei înourată asupra mării de capete, îşi umbria buzele şterse de un zâmbet iertător, mai mult ghicit decât surprins.

Purtarea ei era o dezarmare pentru toţi. Dela un timp au început a se ruşina de necuviinţa lor. Ura s'a schimbat în respect. Numai fetele şi cu câţiva mojici înrăutăţiţi mai căutau s'aprindă vrajba.

Numele ei în locul ironiei, era pomenit cu stimă. Nu intra cu nimeni în vorbă, dar răspundea omeneşte când era întrebată. Se înroşia de orice atingere, părându-i-se c'a înfruntat, pe cei din jur şi atunci cerea frumos iertare şi trecea falnic şi cuminte prin valurile mulţimei date în lături. Era superbă în haina ei simplă şi corectă. Colegele înzorzonate şi cu siliri în apucături, făceau o nepotrivire isbitoare pe lângă dânsa. Un poet tânăr, student şi el, a com-

parat-o c'un gest de mândrie. Cei ce desemnau, îi făceau profilul. Privirile în timpul orei se plimbau dela catedră la dânsa. Se discuta mult asupra ei și unii se încercau s'o interpreteze în fața celor proști.

Simina a trecut prin toate cu resemnare, a înțeles ș'a uitat totul... Știa dânsa că pentru popor trebuie să fii sau stăpân, sau să cazi mai jos decât el. Pe cei străini lui nu știe decât să-i respecte sau să-și bată joc de ei, dar trebuie deprins cu gândul unei tovărășii demne. Ea a învins cu timpul mulțimea, ș'acum mulțimea aceea întărtată odată, cerca s'o înbuneze cu prisos de luare aminte.

Dar ea iubia mulțimea aceasta înrăutățită. Ș'apoi nu de-acolo s'a ales făt-frumosul ei, așa cum răsare soarele din împrăștierea neagră a nopții?...

Pe când ea moleșită de oboseală adormise pe sofa, odaia se 'nmormânta tot mai în înserare. La vremea mesei, intră Gana încet și orbăcăind prin întuneric, o găsește scaldată de sudoare și tremurând în frigurile somnului.

— Scoală, mamă, că-i timpul mesei.

— Lăsați-mă lui...

— Ce bâigui domniță?

— Ha?

— Eu sunt, Ce visai?

Simina trezită bine, sare voioasă și se șterge la ochi.

— Știi... se făcea... par'că căzusem prinsă... nu știu cum, că nu erau oameni... Mă chinuiau rău... îmi prinsese mânile în mreajă veninoasă și subțire și mă strângea, de nu puteam să mă mișc... Cuprinsul era înecat de un aer puturos și eu mă 'năbușam când dam să respir... O,

cum mă închipuiam!... Pe trupul meu desgolit se suiau șopârle și broaște reci buboase... Pitici scârboși, râdeau pe nodurile picioarelor lor strâmbe și mă priveau rânjind... Eram captivă... Dar... să vezi tu Gano, a venit el, Ionică al tău din povești; avea calul alb și la cingătoare buzduganul cel fermecat... M'a văzut și mi-a surâs cu dragoste. Ce dinți albi și tari luminau sub musteața neagră!... A ucis piticii, mi-a desfăcut țesutul veninos și... aici n'a făcut bine Gano... m'a sărutat; ș'atunci aerul mi-a părut ca după ploaie... Pe gângăniile cele mici le-a strivit sub câlcâiul lui de oțel... M'a luat pe urmă pe calul înaripat și m'a furat din locurile blestemate. Eu leșinasem de mulțămire la sânul lui viguros și mergeam, însă nu știu cum, atât că m'am trezit departe, tare departe, într'o pădure cu miros de teiu înflorit și cântec de păsări...

— Păreri de prin somn...

— Nu... era chiar el și mi-a dat și flori de trandafir...

— Cine?

— Făt-Frumos...

— Fă-ți cruce, mamă, c'o fi fost sburătorul...

— O, nu, îl am ș'acum în întunericul orbitelor când strâng pleoapele tare...

— Alungă-l din ochi...

— Să-ți respecți alesul și să-l dorești până în a-ți confunda rostul zilelor cu dragostea lui... In colo să fii cinstit, curat la suflet și să faci bine oamenilor...

— Hai, că ne-așteaptă masa, — afară ai să te răcorești de somn.

Gana o târa de mână mai mult cu de-asila, ca s'o scoată din noaptea odăii. In sala luminată

slab, bătrâna slugă se 'nălţă să şi privească stăpâna.

— Ai plâns?

— Ce mai vorbă!

— Eşti galbenă, suferi...

— Şi totuşi mi-i atât de bine...

Apoi zâmbind de-o amintire, se pleacă iute şi-şi scoate crenguţa cu florile din cingătoare...

— Mă duc singură jos, nu te mai cobori, pune-mi trandafirii aceştia într'un pahar cu apă..

— De unde-i ai?

— Mi i-a dat el, Ionică din poveşti, nu ţi-am spus?...

V.

Sărbătoare...

Clopotele bisericilor umpleau aerul cald al dimineţei de îngânare înălţătoare. Vibrările sfinte se împrăştiau în cuprins ca o ploaie de înviorare trimisă sufletelor însăcetate. Soarele ridicat mult, scutura din pletele lui aprinse, raze împăcate şi semn de blândă iertare. — Sub revărsarea aceasta de bucurie şi binecuvântare, Bucureştii îşi clocoteau viaţa în deslănţuirea încurcată a stradelor.

Calea Victoriei, între Bulevard şi Palat, era o apă amestecată de oameni în mişcare. Prin îndesarea îndărătnică a valurilor pestriţe, treceau trăsurile în salt grăbit, duduind pe pardoseala de lemn. Vizitiii păreau nişte catarge frânte a unor corăbii luate de vârtej.

— Păzeşte...

In răspântia teatrului, gardistul înăduşia strigând şi ghiontind mulţimea năvalnică. Prin bluza de doc străbătuse ochiuri de sudoare.

— La pas...

In colţul „Hotelului Continental", în jurul felinarului, se strânsese o ceată de *giovini*, spilcuiţi şi gălăgioşi. Erau studenţi, gazetari şi

băieţi de bani gata. Se numiau pe ei, *Micul stat major* şi treceau ca de obiceia Bucureştii în revistă. Umbra caselor se întindea încolo departe, făcând o răcoare ce înfiripa. Rostogolirea talazului arunca între ei aşa numai pentru o strângere de mână ş'o vorbă, pe câte-un ofiţer mai tânăr.

— Rămâi cu noi, mon chèr, e-o plăcere...

— Mă vede vr'un superior...

— Ce oameni nenorociţi, un pas nu pot face, afară de reglement...

Un căţeluş prins între picioarele mulţimii, schelălăia de să te-asurziască. Tramvaiul oprit la „Cooperativa" îşi lăsa pasagerii printr'amândouă părţile scaunelor.

— Uite una...

Tineretul face rând, ş'o segetează cu ochii înflăcăraţi.

— Ah, ce şolduri, măi dragilor...

— Ş'un picioruş...

— E bună... că prea ridică rochia să-şi arate fusta roză de mătasă.

— Mă duc după dânsa, parole d'honneur...

Era cel mai fercheş dintre toţi, grăbise pasul s'o ajungă prin mulţime, înecându-şi în batistă o tuse cu înţeles.

— Are să se căpătuiască, ticălosul dracului...

Se înălţaseră cu toţii în vârful picioarelor şi căutau curioşi peste apa de capete.

— S'a prins...

— Auzi?

— Nu vezi că-i vorbeşte?

— A dracului secătură.

— Norocul lui.

— Un parfum de violete îi trezesc pe toţi la postul lor. Foşnetul mătasei, trecuse de ei.

— Tiii... asta a scăpat...

— Dar ce ceafă albă sub ridicătura bogată a părului.

— Clasa I, nu-i marfă de iarmaroc, aici nu merge cu una cu două...

— Alta baieţi...

Fata roşeşte de departe.

— Dar ştii că eşti nostimă, puicuţă?

Dânsa se întoarce mustrător.

— Las'o că-i încă la şcoală.

Hohotul se ridică din mijlocul lor, de s'acopere sgomotul duduitor al trăsurilor.

Şerban s'opreşte şi el cu *băieţii*.

— Lăsaţi, măi, lumea 'n pace... cucoanele-s revoltate pe voi...

— Da lumea la ce se 'ndeasă pe-aici, dacă nu-i place gluma?

— Uite, asta e o idee. — Dacă i-i de plimbare, să se ducă pe bulevarde, nu aici în strâmbătura asta de stradă.

— Eu mă ştiu pe mine, până nu m'oi boţi zilnic oleacă în înghesuiala de aici, nu dorm liniştit noaptea.

Un sclivisit umblat, intră'n vorbă.

— Şi să nu credeţi că-i numai la noi asta; fiecare oraş mare, are strada lui de întâlnire şi bosoială. De obiceiu tot înguste şi întortochiate, ca să aibă norodul cum să se ciocnească şi să se şteargă în de el.

Şerban adaugă râzând:

— De bună seamă ca e o nevoie fiziologică acest masaj în gală, e un fel de descărcare prin pori a unor forţe nebănuite de savanţii noştri.

— Cu condiţiune ca să nu fie omogenitate de trecători.

— Ce vrei, teoria contrarietăților...

— Ssss... tăcere, trece regina castităței...

Se pornesc din nou pe râs cu toții. Fata, rușinată un moment, s'apropie pe urmă zâmbind murdar sub albul cojit al pudrei groase.

— Pândiți ca tâlharii la răspântie de codru.

— Și ce prăzi... tot *damicele* sprinteioare...

— Aș, vorbă, prăpădiți timpul și vă stricați inima, încurcând drumul oamenilor, — că la urmă tot noi ridicăm greul...

— Voi sunteți mântuirea neamului.

— La ce vă prăpădiți atunci vremea aici?

— Ce să facem altceva, viața-i scurtă...

Unul o iea obraznic:

— Fugi de-aici, ți-ajunge, ne strici reputația.

Fata roșește jicnită și ca să nu-i fie retragerea o goană, se 'ntoarce prefăcută către unul tinerel și slab.

— Apropos, Mișule, spune-i lui Vasilescu că m'am supărat pe el, — știe dânsul de ce...

S'a 'ndepărtat făcând amenințări din deget. Cel care se rupsese din grămadă la început, venia acum gâfâind, cu pălăria în mână și ștergându-și fruntea de sudoare.

— Ei, cum e solia?

— Am pus totul la cale...

— Bravo, berbantule.

— E întreținuta unui inginer bătrân.

— Atunci e pe gratis?

— Să-i plătesc numai camera, dar lasă, îi trag eu clapa, s'ajungem la capul lunei.

Un strigăt subțire spintecă sgomotul.

— La mine, coconaș...

Piața teatrului înegrià de îngrămădirea trăsurilor sclipitoare. Caii nerăbdători își zuruiau tacliturile cu neastâmpăr, scăpărând copitele în

bocnele de piatră așternută. Muscalii grași și catifelați, se înălțau cercetători pe caprele lor, momind pe cei cari s'apropiau.

— Aici liber...

In poarta hotelului Continental își face loc un provincial burtos.

— Un *cauciuc* aici...

Din trei părți s'au prăbușit trăsurile să-l iee, amenințând să strivească pe trecătorii prinși între cai...

— Ho, măi, sunteți turbați?...

Clopoțelul dela tramvaiu țingănea străbătător.

— Circulați, domnilor...

O doamnă gătită ca o podoabă nouă, înaintează falnic și grațios.

— La post, copoilor, că-i bucățica bună.

Grupul scoate un aaa... prelung de admirație.

— Pțț...

Indrăsnește cel slăbuț și fără mustață.Doamna se 'ntoarce disprețuitoare, șoptind cu batjocură.

— Te admir, juneță...

— E nevasta ministrului de...

Asmuță un agent secret de pe urma ei.

— Holeoo...

— Ne-am dus!

— Nu vă potriviți, numai eu știu vreo câțiva care trăesc din sfărmăturile bunei ei voinți.

— Suntem în familie atunci...

— Băieți, Floareș.

Obosit și cam în neorânduială întorcea colțul dela „Continental"...

— Voi tot nu vă lăsați de crailâcuri?

— Stai cu noi, dacă vrai să râzi...

Șerban se 'ntoarce către el...

— Nu te-am mai întâlnit... Știi provincialul cu decorația de-atunci noaptea... primarul dela...

— Aha — da...

— Când am ieşit cu el afară, pe drum, de tot pe capul meu să-i spun numai decât cine-i *Nirvana*... Am dat eu să scap, aş, că se poate să nu ştie şi dânsul ce l-ai întrebat?... — „Măi române, a vrut să glumească... — Nu că nu se glumeşte c'un străin, să-i spun, c'altfel pleacă supărat din Bucureşti". Eu râdeam în mine de să mă strâmb şi nu ştiam cum să-l dumeresc mai bine, dacă i-aşi spune. La urmă tot el m'a scăpat, că se 'ntoarce tainic şi încurcă vorba cu oarecare silă: — „Dau eu cu mintea cam-ce trebuie să fie, dar de ce să nu-mi spui dumneata?"... Ce crezi?... fac eu curios. — „Ce să fie, dragostea, bat-o pârdalnicul... După ce m'am săturat de hohotit, i-am zis prin lacrămi: — „Ai ghicit, e-o femee"... — „L-o fi lăsat, că prea-i place băutura şi femeia, dă, are nevoie de multe"...

Floareş râdea ca'n timpurile frumoase şi cu dânsul râdeau toţi, cu toate că nu ştiau de ce-i vorba.

— Nu te întrista însă, ai să-ţi găseşti pe *Nirvana*...

— Cum?

— Face el o publicaţie în comuna lui... Ştiu că mi-a zis cu interes: — El de ce nu 'ntreabă prin *Monitor*, că nu-i mare lucru, câte vite scăpate nu se găsesc aşa... Eu din partea mea, atât cât mă priveşte, în comuna mea, am să-mi îndeplinesc datoria...

— Fericit om!...

O trăsură care venia depe strada Regală, s'a întâlnit c'o alta care trecea la vale, calea Victoriei. Dacă nu opriau la timp vizitiii, ş'ar fi sfărmat caii capetele, aşa mergeau de prăpăs-

tioş. Făcuseră amândouă un unghi fugit în lături, încurcându-şi oiştile în hamuri.

— Nu ştiţi că trebuie să lăsaţi în pas la răspântii?

Inghiţindu-şi înjurătura şi fulgerând mânios din ochi, gardistul se mulţămeşte să ia numerile dela trăsură.

Un tânăr palid, spânatec şi cu pletele linse, s'apropia melancolic prin îngrămădirea trecătorilor.

— Cine-i tipul acela?

— Un poet decadent..., să vedeţi scenă... a, e un juvaer, monchèr... — Ce mai faci, Nicolaescule?

— Mi-i greaţă...

— Şi de ce?

— Nu vedeţi ce figuri grosolane. ce aer de gâşte ghiftuite, nu găseşti un profil mai nobil... Mi-i dor de un chip palid, obosit ca o lună care apune... Şi ce mâni! — uf... Unde-s mânile prinţeselor din Bizanţ, albe ca petalele de crin şi delicate ca două aripi obosite de columbă...

— Da unde ai văzut tu de-astea?

— In adevărata artă, — de sigur că nu în templul profanatorilor ei...

Şi el se uită pe sub gene la Floareş, cu care avea o socoteală veche.

Unul s'apropie râzând:

— Ce zici tu de ce se scrie azi?

— Maculatură... murdărie... sacrilegiu...

— Nimic mai de samă?

— M'am încercat să fac eu. dar vulgul nu pricepe adevărata artă, e prea prost şi ignorant, ş'atunci m'am mulţămit să n'o mai scriu, ci s'o simt — rar dau amicilor câte ceva.

— Nimeni altul nu-ţi mai place?

— Cu Baudelaire s'a stins rasa poeţilor geniali...

Floareş se uita prin mulţime şi nu lua nimic în seamă.

Aţiţăturile nu încetau:

— Dar te văd abătut Nicolescule, ce ai?

— Sunt bolnav dragă şi desgustat. — De patru ani eu nu iau la prânz decât lapte ş'un corn, am un stomac ca vai de lume...

— De ce nu-l trezeşti cu vr'un chef?

El dă înduioşat din cap.

— Nu mai pot lua nimic în gură... alcooluri mai cu seamă nici vorbă, să nu văd...

Floareş rânjeşte batjocoritor.

— Asta nu te împiedică ca să ne ameţeşti în poezie, aşa *rar*, cu beţiile dumitale de haşiş, opium, absint şi nu ştiu ce bazaconii de prin orient... şi toate sub zidurile Bizanţului...

— Sau Constantinopolul de azi...

— Eu dumitale nu-ţi răspund...

Poetul îşi pusese în segetarea ochilor îndreptaţi ca un blestem către Floareş toată ura *deosebirei de şcoală* care-i învrăşmăşise de mult. A plecat înfierbântat ca din Sodoma condamnată.

— Păzeşte...

— Loc domnilor.

— Zece bani, distracţia americană.

— Plicuri numai cu cinci parale.

— Contesa oarbă, — douăzeci de bani dela cinci lei.

— Lollo, băieţi...

In trapul unui echipaj de casă, trecea o doamnă tânără, c'o pălărie enormă şi încărcată, legănându-se visător. O mână delicată, încărcată de pietre scumpe, îi atârna leneş şi 'nadins pe marginea trăsurii. Cu cealaltă îşi ţinea um-

breluţa deschisă. Un *saint-bernard* sta în picioare de-acurmezişul trăsurii şi privea trufaş în jur, atârnându-şi clătinător limba în respirarea lui gâfâitoare.

— Vezi ce înseamnă să fii metresa unui director de bancă şi a unui ministru milionar?

Din mulţime îşi făceau o fală ca s'o salute până la pământ.

— Ce cap frumos!

— Ţine o franţuzoaică numai pentru ca s'o coafeze — are un păr de minune.

— Ş'un norod de slugi.

— Dar casele ei!

— Dacă-i dă mâna!

— Şi când te gândeşti că-i fata unei spălătorese!

Un mocan încurcat printre trăsuri şi grăbiţi, da de colo-colo, cu căciula'n mână şi scuturându-şi pletele de sudoare. Râdea singur şi-şi căuta drumul cu băţul.

— La mare strâmtoare ai căzut, moşule...

Floareş îl urmăria înveselit.

— Poi, am picat şi eu aici, domnişorilor, ca un câne pierdut în iarmaroc...

Şi clătinându-şi pletele inteligent şi şiret, da îndrăsneţ prin toate, ciocnind cu băţul în aşternutul de lemn.

— Aţi auzit ce comparaţie frumoasă?

— Dar spectacolul mi se pare caraghios.

Floareş tot îl mai urmăria din ochi cu înviorare.

O fetişoară sprintenă şi cu priviri obrasnice şopteşte unuia din cei strânşi.

— Diseară te-aştept.

— Negreşit, cum ne-a fost vorba.

Cu toţii se 'ntorc miraţi.

— Cum și tu Petrescule? — însurat de-o lună și...

— Vorbă să fie, pot eu renunța așa deodată la viață! E o petrecere, să ai *combinație* și'n oraș... Să vezi farmec! Nevastă-mea e o naivă de șaptesprezece ani, am scos-o eu dela călugărițe... Dar ce neștiutoare, ș'așa de candidă!... Crede orice-i spun, toate minciunile, da de celea boacăne. Odată i-am spus că mi-a recomandat doctorul cură de preumblat seara. Ea, că să mă întovărășască...: Da eu: Mț... nu așa dragă, cura trebuie s'o fac singur, că altfel n'are leac... Și dânsa crede, ah, ce naivă!... De-un timp tot zice ca să-i aduc pe văru-su Leonardo, un mucos din anul întâi la filosofie, ca să-i ție de urât... Când mă 'ntorc în ziuă, îi găsesc tot vorbind și ea m'așteaptă cu masa, cu patul făcut și nu 'nțelege nimic... Nu, moncher, e de scris, n'am auzit încă de o așa naivă...

— Noroc de văr, că altfel s'ar plictisi...

— Tot sunt buni de ceva verișorii aceștia nevinovați...

— Ca și prietenii din copilărie...

— Bravo Petrescule, tu amintești pe străbunii noștri romani... familia este baza statului, uraaa...

— Hei, lasă-lasă împunsăturile, că nu fac numai eu așa, sunt oameni mari și mai sănătoși la cap decât tine. — Ce vrei să mă prostesc acasă? Ce să facem amândoi veșnic? Ce poate să-mi spuie dânsa? Eu înțeleg altfel traiul... M'a îndopat cu destul piano în prima săptămână...

— Puteai să rămâi singur... uite ici în colțul străzii,... cu fete ușoare, cu mofturi...

— Da, dar toate astea n'aduc zestre, dom-

nule Floareş şi eu nu mă compromit să mâsgălesc hârtie...

Răspântia se umple de curioşi. Grupul din jurul fanarului mărit cu oaspeţi noi, se ridică în vârful picioarelor.

— Ce-i acolo?

Un cotiugar încărcat sus de tot cu lemne, abia era ţinut de-un cal slab, pe povârnişul străzii Teatrului. Gardistul se pusese înainte şi nu lăsa să înainteze.

— Nu ştii că n'ai voe pe Calea Victoriei?

Calul sprijinit în opintirea picioarelor de dinainte, îşi umflase în încordare mijlocul întins pe coaste şi răsufla greu pe nările deschise şi însângerate.

— Domnule, vreau să trec pe Strada Regală, tai numai de-a curmezişul Calea Victoriei...

— Nici s'o atingi măcar.

— Pe unde s'ajung altfel, doar n'am să sbor cu cal şi cu căruţă peste ea.

Tremurându-şi picioarele de dinainte, calul se clătină să cadă'n genunchi. Işi purta privirile rugător ca după un ajutor.

— Lasă-l, bre omule, că n'are prin altă parte loc.

Floareş intrase în vorbă indignat.

— Da vezi c'aşa zice...

Apoi luându-şi de seamă şi cunoscându-l că-i de cei dela gazetă, face înduplicat din cap.

— Fiindcă zici dumneata... hai să-ţi fac un hatâr...

Şerban şi Floareş au împins de dinapoia lemnelor ca să treacă priporul la loc mai drept. Când a intrat căruţa în Strada Regală, calul care respira acum mai în slobod, se 'ntoarce blând către cei doi necunoscuţi şi, înfiorându-şi

buzele de-un nechezat dămol, se 'ncerca parcă să le mulţămiască.

Floareş face râzând către grămadă.

— Fericită ţară unde oricine poate face un hatâr... Bine că am trecere măcar pe lângă gardişti...

— Nu 'mai ştii nimic de Nataliţa, Olimpio?

Fata are timp să ridice numai din umere, luată de valurile strânse, a celor din urmă.

— Bibico, nu ţi-i urât singură?

— Obraznicule...

— Rău ne-a mers azi... dar tăcere, vine alta...

O coconiţă grăsulie, frântă mult înainte de mijloc şi c'un botişor semit cam prea afară din faţă, mergea ţanţoş, de parcă-ar fi călcat pe sloi.

— A... ce ochi îngereşti!

— Şi ce picioruşe!

— Aţi greşit adresa, domnilor...

S'a întors înţepat doamna.

— Dar tu, Şerbane, nu zici nimic, că pe Floareş îl ştim prea ortodox când nu e vorba de... băutură.

— Eu am îmbătrânit, măi băieţi, acum mă mulţămesc că vă pot privi pe voi.

— De când atâta cuvioşie?

— Sunt vreo câţiva ani.

— Dar ce s'a întâmplat?

— Ascultaţi, dacă vă pot fi de învăţătură.— M'am bucurat şi eu pe vremuri de ocrotirea unui ministru. Mă duceam cu multe nevoi la dânsul ş'am fost ajutat adesea. Nevastă-sa mă văzuse trecând prin sălile lor, dar eu n'am avut niciodată prilej s'o cunosc de-aproape. Ministrul mă vorbia pe semne de bine ei, că se interesa de câte ori mă duceam acolo — mai

ales că pe vremea aceea publicam şi poezii...— Intr'o seară, măi dragilor, cum se face văd o doamnă îmbrăcată simplu trecând grăbit prin dreptul palatului. Eu am crezut c'am dat peste noroc şi dau de-o ajung din urmă... — „E aşa de liniştită seara aceasta, frumoasa mea necunoscută"... Ea tace. — „Muţenie şi farmec"... Dânsa râde şiret şi se 'ntoarce cu vorba: — „De bună seamă, d-l e poet..." Eu prind la inimă: — Dar cine nu s'ar inspira alături de-o fee ca d-v"... Mergem fără să mai zică nimic. Cotim pe străzi lăturalnice. Credeam că-i nevasta vr'unui Bucureştean cu stare şi-n mintea mea încălzită, închegau romanul din viitor. Intr'un timp, întrerupt. — „Cât de fericit sunt că vă pot ţinea tovărăşie, păcat numai că astfel de potriviri nu pot dura viaţa'ntreagă... —„Aţi ţinea mult?..." Mă'ncurcasem, acum mă temeam să nu fie vr'o nenorocită care să-mi cadă pe cap... — „Cum nu, încă foarte mult, dar cine poate fi fericitul..." Ea incueşte de râs, eu mă'ncurc mai rău. Vedeam în toate ale ei ironie şi curiozitate, dar în sfârşit trebuia s'o duc până la sfârşit... — „Pot să nădăjduesc că mă veţi primi chiar sara asta?..." Dânsa mi-a răspuns prin lacrămi stăpânite: — „Se poate vizite la timpul acesta? Ş'apoi bărbatul meu trebuie să se fi culcat..." — „Cu-atât mai bine, doamnă, vom fi siguri, numai cu visele noastre"... — „Eu am şi copii, domnule, că-i ţin cu mine, cu toate doicele şi dadacele pe care le plătesc, că eu vreau să mi-i cresc cinstit şi'n deaproapea sânului meu de mamă... M'am ruşinat singur şi nu mai ştiam ce să spun. Dânsa continuă aşa răutăcios: — „Seara asta am întârziat la soră-mea, are un bolnav în

casă, n'am luat pe nimeni dela mine şi n'am vrut să-i rup nici oamenii ei dela treabă, că-mi place să fac curse pe jos; drumul e aşa de sigur şi mai ales când ai şi norocul să 'ntâlneşti *cavaleri* aşa de devotaţi..." Mă simţeam umilit, vroiam să-i sărut mâna şi să fug pe urmă ca un păcătos. Când am văzut că intram în strada ministrului meu, mi s'au tăiat picioarelor ş'am uitat că am şi glas în gură. Rămăsesem puţin în urmă ş'aşteptam desnodământul cu inima strânsă. Cum am văzut de departe porţile înalte, mi s'au prins ochii într'un păinjiniş nestrăbătut. Mergeam condus de urma paşilor ei. Ce să vedeţi în poarta ministrului s'opreşte şi 'nălţându-se peste gard, se uită la cabinetul de lucru care era tot luminat şi se 'ntoarce iute: — Bărbatul meu, *domnule Şerban*, nu doarme, dacă ţii să-l vezi, haidem, va fi foarte încântat de... gentileţele dumitale... N'am avut timp să zic nimic c'a pierit repede în grădinuţă. Imi vuieşte numai şi azi în urechi, hohotul umilitor cu care a intrat în casă... Ei, da aceia-i femee demnă, ştie pentru ce trăeşte şi bărbatu-său o respectă...

— Dar cu ministru?

— Nu m'am mai dus pe acolo şi l-am înconjurat totdeauna când aş fi putut să-l întâlnesc,— cu toate că sunt încredinţat că nu m'a spus...

— Şi de-atunci ai renunţat la viaţă?

— Dacă aceia ce faceţi voi, merită acest nume!...

— Ei, monchèr, dar e o plăcere, nu vezi...

In grup se face o mişcare.

— Vine Pralea, măi...

— Vivat, viitorul ministru...

Pralea, mândru şi strălucitor, s'apropie surâzând şi întinzând mâna la toţi cu gestul acela

de superioritate și ocrotire a deputaților care se găsesc în mijlocul alegătorilor lor.

Floareș în toată vremea din urmă vorbise mai în colț cu profesorul Darie, se cunoșteau de mult, dar nu se vedeau decât rar de tot.

Pralea s'a apropiat de Floareș fără să dee atențiune lui Darie.

— Te-am scăpat în gura lăcomiei, criticule, mi te-ai dat azi la ungher aici, ca să-ți pui ochiul pe noroc...

— Bine c'ai venit și tu. Vezi aici între voi, mi se pare că-s pe-o movilă de gunoiu, de unde privesc prostia omenească mișunând la picioarele mele... Ș'alături de mine, aș vrea s'aduc ca să se uite și domnul... A! dar nu vă cunoașteți, mi se pare, d-l profesor Darie...

— De d-l Pralea, eu am mai auzit.

— A, d-l Pralea e universal.

— Mă persecuți, amice...

— Pe tine? N'ai cetit pesemne articolul de ieri...

— In gazetă una și'n față...

— Ce-ți pasă ție de opinia mea personală, nu eu am să te pun în capul națiunei, aceștia ce trec, mulțimea, care te caută din ochi...

— Ssss... lăsați vorba, că uite Vranda.

Grămada sbucnește în râs.

Fostul ambasador și general, se răsturnase grav într'o trăsură hodorogită de stradă. Ca să-și deie amăgirea timpurilor înflorite, îmbrăcase servitorul în niște haine vechi și punându-i în cap un cilindru afumat cu șireturile argintate al valeților de curte, îl suise alăturea de birjar.

Lumea se uită lung și se boldea.

— Un fericit... Suspină Floareș.

— De ce?
— Pentru că-i inconştient.
— Cum?
— Nimeni în Bucureşti nu-i mai mulţămit azi decât dânsul...
— Crezi?
— Işi apropie orice situaţie, închipuindu-şi-o într'o lumină schimbată, potrivită năzuinţilor lui. Să vedeţi stăm în aceeaş casă. Dânsul ocupă rândul al doilea tot, dar de sigur că n'are să plătiască chiria... A vârit în sperieţi pe toţi din strada aceia. Gazda, o babă simplă, e foarte emoţionată şi face totul ca să nu supere pe prenţul... In uşă s'a bătut coroana cu armele unui fost domn fanariot cu care se rudeşte prin alianţă. Stă mai toată ziua în casă de-şi cârpeşte hainele şi-şi curăţă unghiile. Se uită în oglindă mult şi-şi netezeşte chelia. Creditorii când vin, întâlnesc pe neînblânzitul servitor în haine roase de lacheu. — „Le prince ne reçoit pas..." E un mulatru îndrăcit care te sperie cu ochii; l-a adus din Spania şi-l serveşte cu credinţă. Imi spune minuni de stăpânul lui, nu l-ar părăsi pentru nimic, căci i-a făcut un bine mare, l-a scăpat dela un pericol grozav,— dar pe care nu vrea să-l spună niciodată. Mie mi-i drag să sfătuesc cu el. Vorbeşte o franţuzească stricată, dar ne 'nţelegem... E omul tuturor treburilor. Ii spală rufele, mătură prin casă, găteşte mâncare la maşină, — aici însă cu ajutorul tacticos al stăpânului. Il serveşte după toate regulele etichetei, stă gata la spatele lui şi-i înţelege orice vrere... Masa ţine câte un ceas, cu toate că tot ospăţul e un ou fiert ş'o bucăţică de carne opărită... Servitorul atunci e în mare ţinută, pentru ca pe urmă să

se desbrace frumos în cămaşă să curăţe vasele, să-l văcsuiască sau să-i coasă vr'un nasture. Când sună cineva, servitorul trebuie mai întâi să se puie în haine de lacheu, ş'apoi încet şi marţial să s'arate la uşă. Ti! s'auzi numai cum vuieşte casa de strigătul său. — „Le prince est chez lui... Le prince est sorti... Le prince a du monde"... Cu toate că în casă nu-i decât lăptăreasa venită după parale. Dar spaniolul dracului are miros de prepelicar; ştie el pe cine să primească şi cui să-i facă vânt... Şi vedeţi, om fericit, are un sprijin moral, tot fastul acesta fals, toată comedia aceasta ridicolă, îi umple zilele, îi potoleşte aşteptările şi trăieşte...

— Pare poveste tot ce spui tu.

— Singura pe care o putem vedea.

— Dar pensia lui?

— Joacă cărţi ş'o pierde în prima zi. Pe urmă să cuminţeşte şi umblă cu împrumutatul. Mie are să-mi dee zece franci...

De prin dreptul lui Riegler, mulţimea făcea loc respectos unei perechi: Irimia Bogdan Muşat împreună cu nepoată-sa Simina veniau pe jos dela „Domniţa Bălaşa". Sprijinit în toiagul lui înalt, moşneagul voinic îşi îndoia puţin în mers trupul bine legat. Pletele albe îi cădeau pela tâmple în clătinare continuă. Barba rotunjită mic părea tăiată în argint. Răspundea domol închinărilor din cale. Alături de el mergea mândră şi nepăsătoare Simina. Cât era de sprintenă, grăbia ca să se ţie de bătrân. La cingătoare purta doi trandafiri proaspeţi.

Pralea salută cu linguşire.

Mulţimea se 'ndreptase toată pe urma perechii.

— Degeaba te 'ndeşi, Pralea, asta-i fata superioară...

Floareş era în toane rele azi.

— Ei, şi?

Darie, galben de emoţiune, s'apropie de ei, potrivind urechea.

— Am auzit eu că-i tai drumurile, dar nu se prinde, e prea deşteaptă ca să se 'ndrăgostească de tine...

Pralea îngână cu răutate.

— Nu sunt femei nici prea deştepte, nici caste ca să nu cedeze. Totul atârnă de împrejurări... Eu am văzut proşti încurcând mintea celor mai deştepte fete, dar n'am întâlnit femee să iubească veşnic pe-un bărbat prea inteligent... Amorul are ridicolul lui ş'o femee se stinghereşte să fie caraghioasă în faţa unui om care prea vede...

— Oricare, dar Simina e prea deşteaptă... trebuie să fie cineva om distins ca să-i opriască visele, altfel moare fără iubire...

Pralea-şi stăpâneşte o tresărire de triumf.

Soarele se 'ntărise şi 'n ridicarea lui vâlvătăioasă mânca mereu din umbra caselor, înăbuşind răcoarea înpuţinată. Mulţimea se risipia şi sborul trăsurilor ajunsese rar şi potolit.

— Băieţi, căldura ne trăsneşte, *micul stat-major* se poate retrage...

— Dar cine face cinste?

— A, o ţuiculiţă ce bine ar veni...

— Eu n'am lescaie...

— Aseară am cheltuit tot ca un nesocotit dar ce brună!...

— Ultimii gologani mi i-a luat spălătoreasa în zori...

— Dracul m'a pus pe mine la bacara? un nenoroc, mon chèr...

— Nădejdea toată e la Pralea...

Intrerupe Floareş împăcat — când era vorba de băute. Cela s'apropie tainic, cu oarecare încurcătură şi-i şopteşte încredinţător, numai lui, ca şi când restul nu l-ar interesa de loc.

— Dragă, n'am para chioară, să...

Floareş îi opreşte jurământul pe buze.

— Te cred, lasă că mai sunt zile.

— Un zece bani uitaţi nu ştiu cum într'un buzunar mic, i-am dat pe clematita dela piept, altfel...

Şerban scoase cinci parale înegrite şi cătându-le între degete, respică cu dărnicie:

— Eu pun la bătaie un napoleon... în doliu.

Floareş s'aduce aminte de Darie, care rămăsese mai deoparte înlemnit.

— Voi puteţi să plecaţi, că eu mi-am găsit aperitivul...

Il luase prieteneşte de după spate şi da să intre în colţ.

— Cred că nu-i fi şi dumneata tinichea, ca toate haimanalele acestea ferchese...

Darie ruşinat şi atins, se 'ntoarce cu milă la grupul rămas în uimire, ca după o comoară nebănuită.

— Pot să dau şi domnilor, dacă vor să primiască...

— Uraaa! Mai întrebi? Eşti o grădină... de prune...

Tineretul spilcuit după modă, apucă pe sus pe timidul dascăl ponosit şi 'nbătrânit, ducându-l la băcănie ca pe un trofeu scump.

Floareş desmiardă cu înduioşare mâna uscată a lui Darie şi îngână cu compătimire:

— O *sancta simplicitas*...

Un birjar strigă poruncitor din năvala trăsurei:

— Păzeşte...

Soarele scutura asupra oraşului încropit lumini aprinse. Căldura se lăsa în segetări arzătoare. Se părea că Dumnezeu, revoltat, strânge într'o strecătoare boţul de foc, împroşcând asupra pământului stricat, filoane de argint topit.

Viaţa Bucureştilor slăbia sub toropeală.

Clopotele de pela biserici sunau terminarea slujbei. Vibrările sfinte se înălţau în cuprinsul pârlit ca o rugă de îndurare. Turlele ce sclipiau în scânteiere, păreau frunţile unor mucenici ce îngenunchiaseră pentru mântuirea oamenilor păcătoşi...

VI.

O după masă grea de vară. In odaie, răcoare ș'o lumină adormită. Prin stolul lăsat, roșia arșița înădușită de afară.

Simina sta pe un scaun la masă, plecată mult asupra crenguței cu doi trandafiri trecuți, din tr'un pahar de cristal. Era numai într'o bluză ușoară de casă. Părul ei desfăcut se revărsa peste umere și spate, într'o curgere neagră de întuneric vântuit. Ingropa fața între florile obosite, sorbind prelung în respirarea ei ținută, parfumul întâiului vis de dragoste. Mirosul curat îi răcoria gândurile, astâmpărându-i neînțelesul din suflet.

— Pralea, dragul meu ales...

Strângea paharul într'amândouă mânile, săruta petalele ofilite, apropiind la sân toată comoara aceasta scumpă. — In cumințenia casei, simțirile ei s'alegeau domol, împăcate, ca ridicarea unei miresme de tămâie pe-o vreme blândă.

Vorbele și le spunea mai mult minței, mărturisindu-se ca unui tovarăș vechiu și de credință.

— Mergeam prin viață ca 'ntr'o noapte nestrăbătută. Nu știam pentru ce-mi duc povara

zilelor şi trăiam fiindcă m'am pomenit mare în lume. Răutatea celor care m'au împresurat, m'a făcut aspră şi tăcută. N'aşteptam nici o mântuire şi nu vedeam de unde mi-ar răsări vreo lumină. De iubire aveam groază, ca şi de oamenii care au pervertit-o. Sub acest acoperământ am privit multe. O femee vanitoasă, stupidă şi conruptă a batjocorit veşnic pe-un om desăvârşit. Ce puteam să mai aştept eu, când însuşi virtutea a fost atât de ordinar murdărită. Intre toţi printre care am trecut, n'am întâlnit nici unul căruia să-i închin visele tinere, pretutindeni nestatornicie şi silă... Mică, credeam în poveşti; mare, mi-am pierdut ş'amăgirea dulce a feţi-frumoşilor cinstiţi şi voinici. Când m'am surprins străină şi singură, într'atâta neorânduială şi decădere, am înţeles că trebuie să fiu numai a mea...

Noaptea nestrăbătută în care dibuiam cu pleoapele strânse, s'a înmugurat însă de o lumină cerească; lumea poveştilor a tresărit în amintirea mea şi Făt-Frumos s'a arătat voinic şi cinstit. Acum ştiu pentru ce 'nvăţ şi respect viaţa, fiindcă în ea pot face bine... Când noi, mulţimea, atomii marelui organism, vom înceta de-a ne urî şi fura, împărţindu-ne demn sarcina pământească, atunci se va statornici bucuria printre oameni şi marea făptură se va simţi bine... Prin iubire se poate rescumpăra fericirea. Ea poate să dee rost zilelor noastre, orientându-ne dezordinea moravurilor de astăzi...

Săruta şi respira trandafirii trecuţi, răcorindu-şi faţa între petalele parfumate.

— Pralea, dragul meu trimis...

Se ridică leneş de lângă masă, îmbrăţişindu-şi

grumazul în cuprinderea caldă a mânilor și clătinând întunericul vântuit ce i se revărsa din creștet peste umere și spate, se 'ndreaptă încet spre oglinda mare din ușa dulapului de haine. A stat mult așa gânditoare, privindu-se întreagă.

In noaptea părului ei din belșug, trecea în tremurare argintie, o șuviță albă; plecată în curgere chiar de deasupra frunții, străbătia ca o deslănțuire de fulger valurile negre.

Naltă și mlădioasă, formele i se conturau ușor și corect. Fața albià ca printr'o oglindă de păcură în cadrul buclat. Ochii albaștrii închiși luminau ca două limpezișuri de cer într'o beznă. Intre sprincene se ridica spre susul frunței o încrețitură oprită, semn de hotărîre în porniri. Bărbia plină modela gingaș capul ei frumos și distins. Peste tot chipul estompa eteric o nuanță vie de intelectualizare și stăpânire.

In lumina adormită din odaia cuminte, totul se schița în clar-obscur. Prin stolul lăsat roșia năduful încropit de-afară.

Rămasă dinaintea oglinzei mari, Simina desface mânile în jos, suspinànd tresăritor. Apa părului clătinat se taie de ivirea umerilor ridicați, înconjurându-i în valuri de noapte, ca pe niște ostroave întâlnite în curgere.

S'ar fi părut că șoptește o rugăciune:

— Pralea, dragul meu așteptat, sunt eu vrednică de tine?... Toată iubirea mea înălțătoare, cu închinarea și supunerea viselor ș'a voinței mele, răsplătesc îndeajuns năzuințele care te-au pribegit în spre mine?... Nu m'am gândit niciodată la frumusețâ... Acum, doamne, mi-i rușine... vreau să fiu frumoasă, pentru că-i frumos și el... Nu știu cum, dar mi se pare că mă

prostesc tocmai acum... Imi socot mintea în de neajuns, ca să stau alături de firea lui deosebită... Eu numai cu virtutea şi devotamentul, sper să mă pot înălţa până la cinstea de a-i fi mireasă... *Să nu trăiască decât pentru mine şi patrie*... Câtă nobleţă şi ce har trimis iluziilor mele gata de moarte... Vorbele acestea m'au redat lumei ş'au să mă sprijine în viaţă... Iţi mulţămesc doamne de ocrotirea ta sfântă!...

Ia pieptenele lat şi 'ngropându-l în revărsarea de întuneric, îşi strânge părul numai într'o gâţă învârtită, făcându-l coc deasupra cefii. Şuviţa albă părea că-i o legătură de argint, în care era prins un enorm diamant negru.

S'aude un ciocnit fricos în uşă. Simina tresare îmbucurată, la gândul c'are să-şi vadă pe vechiul său profesor. Avea nevoie de o tovărăşie dragă, ca să-şi mai uşureze depe inimă din cele care o cam neliniştează. A deschis uşa ca pentru întâmpinarea unei zile frumoase.

— Dumneata eşti, d-le Darie, îmi era dor...

— De vreo săptămână a fost cu neputinţă să te pot găsi câteva momente, pari atât de ocupată...

Simina a roşit ca şi cum ş'ar fi bănuit aflată taina din suflet.

— E drept, sunt cam împovorată, în toamnă trebuie să-mi trec doctoratul...

— De ce atâta grabă, era vorba par'că...

— M'am răsgândit, aş fi vrut să mă fac mai stăpână pe materii, dar acuma vezi... Ş'apoi, la un spital oarecare, departe în provincie, muncind serios, poţi folosi mai mult...

— Ai de gând să laşi Bucureştii?

— O, da, fug ca din Gomora, aici am su-

ferit mult atâta timp. Până nu știu când, m'am crezut înmormântată de vie...

Darie, palid și 'n frigurile chinului, se ridică în spre ea, ca pentru a prinde un cuvânt dintr'o osândă citită repede:

— Dar azi?

— S'a făcut oleacă de bine în sufletul meu...

— Cum?

Simina s'a speriat de privirea lui ș'atunci întoarce vorba:

— N'am dreptul? Mântui școala, intru în lume, stăpână pe mine, am să trăesc fără să mă 'mpiedic de alții în casa mea...

Darie se îmblânzește.

— Ai avut zile amare cu mătușa dumitale... Dar oricum, să părăsești Capitala? Și eu n'am să te mai văd...

Simina se deprinsese a privi dragostea lui numai ca o înclinare de bătrân pentr'o nepoată cuminte. Privindu-l cu milă, încurcă o vorbă de mângâiere:

— Ce are de-aface, doar nu ies din lume, știi zicătoarea: munte cu munte nu se 'ntâlnește.. dar om cu om... Ș'apoi, la urmă fatal, tot ne vom depărți...

— La urmă!

Simina se 'nbujorează de o curiozitate venită pe neașteptate și nu știe cum s'o iee mai pe departe...

— Mi se pare că trăești în București cu mama dumitale?

— De ce mă 'ntrebi?

— Așa... Și dac'ai fi singur, te-ar ține mai ieftin traiul, de bunăsamă...

— Din potrivă...

— Se poate? — sunteți doi, nu unul...

— Ce se mai cunoaşte, unde mânâncă o bătrână!

— Dar dacă ar fi tânără?

— Tot acolo am ajunge. Ea cheltueşte ce mi-ar lua birtaşii mai mult. Unde pui curăţenia, calitatea, timpul...

— Dar dac'ai fi însurat, te-ar ţinea mult tare?

Darie face o mişcare plină de îndurerare:

— Eu însurat?

— Şi de ce nu?

— O ruină de casă neisprăvită!... Eu însurat?... Mă risipesc fără să fi adumbrit pe nimeni între zidurile mele... Sunt întocmai ca o clădire bizară ridicată până la acoperământ de un maestru nebun, care-şi rupe gâtul înainte de a-şi termina opera. Ş'acum urmaşii râd batjocoritori de dărmătura ciudată, căci nu s'aseamănă cu nici o casă din prejur... E hei, dacă era să fiu un om terminat!... N'aş fi semănat nimănui, dar era să fiu eu, aşa cum eşti dumneata... Dar aşa, nu sunt ca nimeni, fără să fiu cineva... Eu să mă fi însurat?... O ruină de casă neisprăvită, pe care s'a oprit o clipă o columbă alungată!... Asta mă împacă cu tot răul pe care mi l-au făcut oamenii...

— Cât eşti de bun!

— Să ramâi singură, dacă vrei să fii tare... Nu-i nimeni în jurul dumitale cu care să-ţi poţi măsura umbra...

Simina se pleacă ca după un ajutor, fără să-şi dea seamă ce spune:

— Dar de Pralea, ce zici?

Darie se îndreptă trăsnit, ca la descoperirea unei crime mult cercetate:

— Pralea e... o gentilă nulitate... o secătură modernizată...

Simina s'a sprijinit de spătarul scaunului înţepenită de durere, ca după o lovitură de moarte primită în moalele capului. Darie stăpânindu-şi lacrămile, îi apucă mânile tremurând, înecându-şi vorba în plâns:

— Să nu te măriţi... Viitorul te poate întâmpina cu multe supărări neprevăzute... Sunt vicii pe care nu le poţi ghici în fierbinţiala iubirii... Deosebiri de caracter, greutăţi... Te rog rămâi, n'aş vrea să rătăcesc singur în nişte gânduri pe care credeam că le împărtăşeşti... Ar fi ca o desminţire a întregului meu trecut... Şi mi-ar fi milă de viaţa mea irosită poate fără nici o noimă...

Simina se simţia sdrobită de lacrimile şi vorbele lui Darie. Cerca să se scape din înlănţuirea unui vis urât. Nişte paşi grăbiţi ş'o lovitură îndrăsneaţă în uşă, a scăpat-o din tortura ucigătoare.

— Cine-i?

Strigă ea stăpânindu-se. Feciorul întredeschide uşa şi 'ntinzându-i o carte de vizită respică cu solemnitate:

— Domnul student Pralea, întreabă dacă-l primiţi.

— Să vie, cum nu, şi încă numai decât...

In furtuna neînfrânată a talazurilor din noapte, a scăpărat lumina unui far apropiat. S'a îndreptat setoasă şi aprins. Deschizând uşa larg, uită un moment de toate şi 'n pornirea dorului de mântuire, strigă nesocotit în lungul salei întunecoase:

— Domnule Pralea, vino, eu sunt aici...

L-a primit sgomotos şi cu lacrămi, fără să

observe că'n uitarea tulburătoare a întâlnirii, Darie s'a retras sdrobit ca din fața uneî nenorociri de neînlăturat.

— Dar ce-i?

Dânsa se reculege și fără să-și iee mânile depe umerii lui, caută în jur cu spaimă.

— Nu-i... s'a dus... a fost necuratul sub chip de om, ca să ma înstrăineze de singura bucurie lăsata sufletului meu văduvit... Venise slab și 'nbătrânit, urât ca un păcat și c'un obraz de gutapercă veche... In fața curăției tale a pierit ca dinaintea unei cruci... Mă chinuește de mult, mă 'ndepartează de lume, îndemnându-mă să urăsc pe oameni, pentru ca iadul s'aibă parte de sufletul meu... E egoist și bolnav... Dacă se vede ruinat și părăsit, vrea s'arunce și'ntre ceilalți sămânța urii s'a distrugerii...

— Cine?

— Ha?

Buimacă se uita holbat în jur, scotocind cu privirea tot largul odăii.

— El.

— Care?

Trezindu-se din zăpacială, duce mâinile obosit la ochi și apăsând tare peste globii acoperiți pe pleoape, se lasă pe umarul lui Pralea într'un suspin cu plâns.

— Ce-a fost?

Limpezindu-se din ameţială, se stăpânește și caută sa-l amăgească c'un surâs alintat, rușinată par'că de slăbiciunea ei.

— Un vis... știi somnul greu de după prânz... ce proastă și fricoasă...

Il aduce pe sofaoa de lângă fereastră și căutând cu tremur la el, îi ține mânile, vorbind cu înfrigurare.

— Dar mă iubeşti, nu-i aşa?... Mă iubeşti mult... cum îi vrea, nu mai zic nimic, dar să ştiu eu că ţi-s dragă... Ş'apoi nici nu s'ar putea, eu te-am cunoscut şi înţeles, eşti nobil şi bun... Cum ai fi putut să m'amăgeşti!... Ar fi prea frumoasă minciuna ş'atunci cum ar fi trebuit să te arăţi cinstit?... Cât îmi eşti de aproape şi ce vijelie de simţiri nebănuite răsvrătite în sufletul meu!... Acum înţeleg de ce unii ucid şi urăsc din dragoste...

— La ce-a trebuit să te mai gândeşti!

Ş'o apropiase de piept şi legănând-o la sân o săruta şi-i surâdea dulce!

Simina frângea cuvintele în spaima răsuflarii:

— Să fugim departe de-aici, încolo la munţi, într'un oraş dosit, vom munci amândoi, vom îndura şi ne-om bucura dintr'un greu ş'o mulţămire... Cum spuneai, ne vom face o lume din doi... Toţi ne vreau rău... Nu ne vom coborî între oameni, decât ca să le facem bine, să n'aşteptam nimic dela nimeni...

— Ce copilării! Se pot alcatui atâtea ş'aici în Bucureşti!...

— In ce chip?

— E nevoie să ne ducem departe? — Provincia ucide valorile. Energia trebuie să ramâie în luptă... Viitorul ne face semn înaintea noastră... Eu am... un nume, tu-mi aduci dragostea — de care simt atâta nevoie — apoi sprijinul lui moşu-tău. — Unde mai pui zestrea ta...

— Ce-i aceea?

— Moşultău par'că n'are să-ţi dee nimic? Te iubeşte şi-i bogat...

— De unde să-mi dee? — şi pentru ce?

— Tot nevinovată rămâi... să-mi taci ca un copil cuminte... ce-mi ştii tu de-ale lumii...

— Nu-i așa că sunt proastă? o văd eu acum... Dar să mă iubești, pentru c'am să te respect... Spune-mi că-ți sunt dragă, așa cum vroiai să-mi spui când m'ai sărutat întâi... vorbește orice, ascult și tresalt de toate care vin dela tine...

— Nu ți se mai par nimicuri vorbele dulci?

— Atunci nu le 'nțelegeam bine, pentrucă tot nu te iubeam, cum îmi ești de drag acum. Sunt atât de fericită așa proastă ca acum...

— Adormi mai bine în legănarea brațelor mele, e așa de moale și ușor somnul la sânul celui drag...

Simina închisese ochii, strălucind de fericire în purtarea înceată a brațelor voinice.

Pralea căzuse pe gânduri din entuziasmul primelor lui visuri. Pierduse curajul la ideea că Simina nu l-ar putea înalța acolo unde năzuise dânsul.

Un mers apăsat răsună prin sală ș'apoi s'aude vorbă tare:

— Dar prea sus mi-ați suit-o și la atâta întuneric...

— Uncihul? Niciodată nu s'a ridicat la mine...

Simina sare din brațele lui Pralea, trage repede stolul și când să se ducă să deschidă, ușa se dă în laturi înainte și bătrânul Irimia Bogdan-Mușat s'arată 'n gol sprijinit în cârja lui de abanos.

— Te am găsit, vezi?

— Dumneata? — Aici?...

— Te-ai ascuns ca o floare sălbatică...

— Sălbatică? Cu? Și pentru dumneata unchiule?...

Bătrânul caută cercetător în jur:

— Atâta simplicitate... ar trebui să zic sărăcie chiar, — cum se face?...

Moşneagul îşi întoarce trupul voinic, ca să privească bine la toate şi dă trist din cap rând pe rând:

— Nu se 'ngrijeşte nimeni de tine şi tu ceri atât de puţin...

— Imi ajunge oricât...

— E o virtute să fii modestă, — dar e păcat să fii aşa de neluată 'n seamă...

Când ajunge în dreptul lui Pralea, bătrânul tresare.

— A... domnul Pralea...

Simina, în pripa surprinderei, apucă vorba înainte:

— Dumneata îl cunoşti, nu-i aşa... Urmează medicina ş'a venit să mi-aducă nişte veşti dela Universitate...

— Dacă-l cunosc!... Eu am avut bucuria sa-i strâng mâna... dar e o ţară întreagă care-l stimează, fără să fi ajuns să-l poată vedea măcar...

— E adevărat?

— Tu nici nu ştii atunci pe cine ai la tine,— ar trebui să te mai uiţi şi prin gazetele politice...

— Nu m'am gândit, dar...

Pralea îngână încurcat vorba, prefăcând mai mult, un fel de stinghereală.

— Câtă atenţie... nu ştiu dacă merit atâta... un simplu visător, care face ce poate...

— Omul are timp să facă mult, dacă vrea... In tineretul nostru timid şi bolnav sufleteşte, dumneata eşti o voinţă frumoasă, munceşte înainte...

Gestul din urmă era ca un ultim cuvânt, a-

vea el totdeauna ceva terminat în vorbă, când vroia să se despartă de cineva.

— Mulţămesc, voiu pastra amintirea acestei întâmplări ca un îndemn de întărire în greaua luptă începută...

Pralea s'a retras încet, aruncând din prag o căutătură mincinoasă înapoi.

— Vă las cu bine...

Cu bine, domnule Pralea...

Simina cât p'aci să se repeadă pe urma lui, dar reculegându-se, l-a întovărăşit numai cu gândul şi c'un surâs blând.

Bătrânul se pusese lângă masă şi continua a cerceta mişcat încăperea goală şi mohorîtă.

Un dulap, masă, un pat ş'un Crist deasupra căpatâiului... Ce simplu şi sărăcăcios... Eu nu m'am gândit la astea, atâtea treburi, dar socotiam...

Aici s'a oprit ca 'n faţa unui stâlp, răsărit în cale pe neaşteptate, dar strângând pleoapele hotărît, întreaba respicat:

— Aspasia vine la tine?

— Adeseaori.

— Şi vede toate acestea?

— Cred.

Nu zice nimic?

Pipăie totul c'o privire în care se citeşte triumful ş'apoi făcând gură mică, zice mai mult în batjocură. — „Ce modeste mai sunteţi voi studentele"...

In gând însă vrea să spuie: — „Cât de săracă şi singură eşti!...

— Câteodată gândul e strigător, ţişneşte prin ochi şi prin toată faţa ei biruitoare...

Bătrânul căzuse într'o abatere întunecată ca

sdrobit. Simina atinsă s'apropie şi-i mângâie pletele lui lăsate pe la tâmple.

— Dar eu mă mulţămesc cu atât, nu doresc nimic mai mult, mă jicneşte numai intenţia umilinţei, încolo trăiesc şi 'ntr'o colibă...

— Tu eşti bună şi mândră — cei ce te 'mpresor ar trebui să înţeleagă şi să te respecte mai mult...

— Pe mine? dar mata?...

— Eu sunt... Ei nu pot ajunge cu respectul până la mine, după cum nu m'ating cu batjocura lor... Tu însă eşti o copilă...

Simina se ridică mândră:

— Dar nepoata lui Irimia Bogdan-Muşat...

Moşneagul nu-şi poate opri spasmul plânsului ş'o apucă de mâni ca pe un sprijin, căutând veşnic la dânsa prin lacrămi. Simina, palidă, rămăsese tot în picioare, privind rigid şi hotărîtă într'o parte. Se părea că un leu bătrân plecase genunchii îmblânzit, sub trupul crud şi asvârlit al unei flori de crin.

— Tu eşti încoronarea unei rase care va trebui să se stingă...

— Nu... nu... nu...

— Şi cu toate acestea, sfârşitul nostru e fatal. Trist e că murim atât de mizeraibl, întocmai ca o pădure de stejari atinsă de gândaci... Ne vor distruge puricii moderni, când ar fi trebuit să ne desfacem de despicarea trăsnetelor prăbuşite...

— Mai sunt încă vlăstare demne...

— Se vor veşteji toate... O singură nădejde mai este pentru scăpare: Ridicarea unei înfloriri sănătoase, din stratul profund al poporului... Tineretul acesta viguros, ajutat la timp ca să nu se sdruncine în sforţări nerodnice, poate să

ne curăţe atmosfera înecată, dacă va fi educat cinstit şi cu temei. Se va revărsa atunci în valuri proaspete prin grajdul puturos al lui Augias şi va spăla murdaria şi molima ucigătoare.

— Să ridicăm zăgazurile...

— Pentru aceasta mai trăesc... — Din feciori de casă şi băieţi de prăvălie pripăşiţi nu se creiază o nobleţă demnă. La oamenii aceştia totul e afectat. Gestul la ei este aroganţă, iar mandria obrăsnicie. Traiesc numai din vanitate şi ignoranţă. Imi fac impresia unor caricaturi, în care se exagerează până la ridicol unele trăsuri caracteristice, pentru ca s'aducă cu originalul oarecum... Şi'n mijlocul acestor anomalii, a înbobocit în timpul din urmă ciocoismul îngâmfat al aristocraţiei democratice, întocmai ca ivirea unei ciuperci într'o movilă de gunoi plouat...

Simina sta tot în picioare ş'asculta dusă, de par'că i-ar fi venit vorbele din departare.

— Toate, dintr'o insuficienţă sufletească...

— Şi dintr'o lipsă de educaţie morală...

— Se înrăutaţesc prin imitaţie, reciproc, într'o dureroasă înţelegere mutuală.

— Pentru că n'au în ei un sprijin sufletesc al lor, le lipseşte personalitatea ş'atunci trăesc din exagerarea celor văzute şi numai pentru ca să fie văzuţi...

— O, să te ridici deasupra convenţiunilor ş'a prejudecăţei!

— La ei pervertirea a intrat în sânge, se moşteneşte ca şi boalele. Apucăturile şi le ţin cu îndărătniciea unor credinţi superstiţioase...

Ş'apoi pregătindu-se ca pentru o mărturisire:

— Stai jos... uite-aşa...

O apucă de subsuori s'o așează în fața lui pe un scaun.

— Să vezi cum m'am amăgit eu de-am căzut în mocirla aceasta. După ce-am dat partea de avere fratelui meu ruinat, bunicul tău, mă hotărîsem să nu părăsesc Parisul niciodată. Eram asistent într'un spital și câștigam cât îmi trebuia să trăiesc. Mă închinasem cu tot sufletul studiilor. Un puternic de-acolo, mă stima mult și-mi pregătea un loc de agregat la facultate. In țară n'aș fi mai putut veni, caci mă durea știindu-mi mormintele strămoșilor în pamânturi streine... Intr'o zi, pe când ieșiam cu profesorii dela consultație, îmi spune o infirmeriță că m'așteaptă în cancelarie un român... Am avut atunci o tresărire de neplăcere, ca la trezirea unei răni vechi... Ma duc și găsesc pe d-l Guvidi, tatăl Aspasiei, un fost vichil al batrânilor noștri, arendaș în urmă la noi s'apoi stapânul tuturor bunurilor... M'a întâmpinat zâmbind... Eu aveam poftă să-l pălmuesc, aflasem cum ne furase ca s'ajungă mare... Batrânii increzători îi luau toate socotelele de bune. Ierna mii de vite de strânsură printre ale noastre, fară să bănuiască nimeni. Vindea pe urmă ca ale lui, pe cele mai frumoase din turmă și lăsa stăpânilor ciurucurile cumpărate pe nimica. Il trimitea cu pânea la Galați și el venia acasă numai cu jumătate din preț, stârnind toate depe lume. In schimb, umilit, săritor și se plângea veșnic că n'are să aibă nici comând. Noi eram în străinatate, când ne-au murit bătrânii și moșia cu toate bunurile a rămas în seama d-lui Guvide. Ce s'au făcut banii strânși de părinți, n'am știut niciodată, ne-a venit veste numai că vechilul, stâlpul casei, n'a fost plătit de doi ani...

Fratele meu mai mare s'a întors în țară, a tocmit el lucrurile așa, încât să rămâie tot domnul Guvidi povățuitorul treburilor la moșii. Eu eram mic, nu știam nimic din toate. Frate-meu era prea nepăsator și cheltuia mult. Domnul Guvide semăna cât poftea, taia pădure de unde vroia, îl bătea piatra și-l ardea seceta când avea gust...

In sfârșit, povestea-i scurtă. Când frate-meu a fost strâns cu ușa de ruină și amenințat rușinos, a trebuit să vândă tot și-n vremea aceea nimeni nu s'a găsit cu bani gata, decât domnul Guvidi, cel ce se temea c'are să moară fără comând... Capătul de moșie ce ți-a rămas e din zestrea bunică-ta... — Ințelegi acum de ce m'a cuprins furiile, când am dat cu ochii de domnul Guvidi, tatăl Aspasiei mele nobile de azi... M'am recules însă, el continua să zâmbească murdar. A scos două medalioane vechi legate în aur crestat cu briliante. Erau părinții mei în anul când s'au luat. Am plâns și i-am sărutat. I-am găsit în pod prin niște vechituri rămase... a îndrugat el la urmă, cu acelas aer de batjocură... Un moment am uitat de ură ș'am simțit un fel de recunoștință pentru această atenție!... M'a poftit la masă în oraș. îl urmăream fară să vreau, ca pe o umbră de care se legase amintirea scumpă a celor care mi-au dat viață... Pe drum s'a oprit ca dintr'o desmeticire: — „Titi... am uitat că nu sunt singur, fata mea m'așteaptă la otel, am adus-o și pe dânsa să vadă Parisul. Ne-am dus ș'am găsit-o spășită și silind un fel de cuvioșie de negustoriță pudică. Era frumoasă și eu o luam atunci ca prea nevinovată. In timpul mesei se uita la mine pe sub gene, provo-

cător şi ruşinos totodată. Eu nu bănuiam nimica, mâncam în silă şi vorbiam puţin. Guvidi mi-a spus cum sunt recoltele, ce e prin ţară şi păcat că un om mare ca mine se prăpădeşte printre francuzi. In urmă mi-a povestit cum ş'a pierdut pe nevastă-sa, o femeie cuminte şi harnică. Oftând odată prefăcut, se uită lung la faţă: — „Am rămas numai cu ea, îi las totul, păcat că-i prea cuminte şi cu dragoste pentru casă"... S'a pus să-mi înşire cum şi prea marea vrednicie ucide pe om... După masă i-am purtat prin minunile Parisului, iar seara ne-am dus s'auzim muzică... A doua zi, ş'a treia, o săptămână întreagă, le-am fost într'una cicerone şi tovarăş de masă. Mie mi-a plăcut fata tocmai pentru că era simplă şi supusă la toate. O stimam mult şi-mi ziceam că un om destoinic, poate face o minune din sufletul ei neştiutor. Când mi-a propus însă grecul s'o ieau de nevastă, m'am revoltat. Cum, după ce ne-a furat bunurile, acum să ne răpiască şi numele? Credeam bună fata pentru oricine, nu însă pentru mine... Mi-a vorbit însă de curţile noastre, mi-am adus aminte de biserica străbunilor şi de mormintele lor... Fata mi-a apărut atunci ca un înger trimis spre mântuire. Dragostea neinteresată dela început s'a prefăcut acum într'o iubire caldă ş'un respect nemărginit... Ne-am căsătorit, dar din primele zile am înţeles că luând-o de soţie, mi-am vândut viaţa fără nici o clauză de scăpare... Apa liniştită şi mincinoasă dela început, s'a tulburat ameninţătoare. N'am găsit în ea decât nervi şi mofturi. Din spăsită s'a făcut neruşinată şi cuvioşia de negustoriţă pudică, s'a schimbat în pretenţiune proastă de mahalagioaică boierită... Deşertăciunea a dus-o

la orgoliu și de aici a căzut în conrupțiune. Să știi tu, isvorul ușurinței la o femeie este vanitatea și vanitatea vine dintr'o insuficiență sufletească, cum ai zis și din lipsa unei educațiuni morale... Femeia trebuie să facă ceva în viață, ca să-și justifice trecerea prin lume... Cele de jos muncesc și cresc copiii, așa în inconștiența lor instinctivă. Și dacă greșesc, o fac pentru bani. Cele de sus, neavând treabă și lipsindu-le tăria sufletească ș'un ideal cast în viață, s'aruncă nebunește în lucruri mici ca să piardă vremea. Se urasc, își caută spița nobiliară, fac intrigă, vorbesc nimicuri și... se prostituiază...

— Unchiule!...

Simina duce mânile la ochi cu scârbă.

— Nu trebuie să te rușinezi, află-le pe toate, sunt rupte din lume și noi facem medicină doară... Femeele noastre își măsoară valoarea, după roiul de pierdevară care le fac cadru, acesta le este nimbul lor sfânt... Poți să le spui orice, dar să nu le părăsești... Vanitatea de-a fi înconjurate le silesc mai întâi să faca mici renunțări: o strângere de mână, o privire necurată, un schimb de cărți poștale ilustrate, un zâmbet cu înțeles și când simt că aluatul acesta nu-i de ajuns ca să le ție coeziunea aurolei de fluturi, atunci... cad... Odată prima treaptă lunecată, rostogolirea devine vertiginoasă... Vițiul se preface în sport ș'o noapte dată unuia, pentr'o atenție, li se pare un preț de nimic...

— E îngrozitor ceeace spui...

— La început m'am încercat s'o îndrumez către mântuire pe Aspasia mea. Când vorbiam de modestie, ea-mi țipa că-i prințesă. Și de-i spuneam să se lase de nimicuri, îmi îngâna că

n'are ce să faca altceva. Am voit s'o cultiv, ea s'a ridicat indignată c'o umilesc ş'o cred proasta. A ajuns îndăratnică, n'a mai vrut s'asculte nimic şi striga desperat, numai când ar fi simţit că sunt gata sa-i spun ceva... In străinătate, nu puteam să intru în legătură cu vreo familie, ca să nu ma facă de râs oriunde. Vorbia numai de nobleţă şi de moşiile ei. Toţi o priveau iro nic. De mă 'ndepartam, surprindeam cum i se aruncă aluziuni rautăcioase. Se strâmba ca o pisică alintata când vorbia cu vr'un aristocrat şi cu cei mai mici era mojică şi neglijenta. Pe chelneri îi brusca şi nu i plăcea nimic ce-i serveau... Eu roşiam şi cei de faţă ma compătimeau din ochi... Ca să rapiască amantul unei cunoscute, ar fi cerşit... Şi orice înfumurat, o avea pe-o vorbă buna spusă la vreme... E ucigător, sa nu te poţi îndepărta odată de casă, făra să nu ai deplina încredere că cinstea ta e batjocorită în urmă...

— Şi le-ai răbdat pe toate!

— Pentru *ei*, pentru morminte... Nu m'am vândut?...

Fruntea bronzată a batrânului se brobonise de sudoare.

Simina îl şterge blând cu batista. El rămâne supus, închide ochii, ţinând o mână pe masă şi cu alta sprijinindu-se de cârjă.

— Ce bine îmi faci şi cât mi-i de răcoare...

Simina îngână ca prin vis:

— Cât ai fost de singur...

— Dar am rămas tare, pentru c'am avut încredere în mine şi mi-am fost îndeajuns ca să înfrunt toate...

— Ce fericiţi ar fi oamenii dacă ar ajunge stăpâni pe ei înşişi. Să se stabilească echilibrul

între suflet și carne ș'atunci se face liniște în toate. Omul e al lui, se ridică deasupra tuturor celor ce ar zice ceilalți...

Increderea conștientă în sine, e scăparea noastră morală...

— *In tine e mântuirea ta, Sioane.*

— Atunci ești personalitate cu voință și contur.

Cetățuie întărita, în care nu pătrunde vanitatea.

Deșărtăciunea cu îngâmfarea sunt un fel de mascare a neîncrederei în sine, întocmai ca și actele acelea de îndrăsnială desperata a fricoșilor strâmtorați...

Sărmanii oameni slabi!...

Nu-i așa că-s de plâns? De ce să te atingă dar loviturile lor?

Bătrânul rămâne în luare aminte. Din grădină veniau hohotiri sgomotoase.

Ce-i?

Ii auzi?

Pe cine?

— Colo jos în grădină...

— Râd și pierd vremea cu flecării...

Dânsa e înconjurată acum de toate haimanalele fără treaba și fàra nici un ideal. Trăesc viața zi cu zi ca și nenorociții care beau și mânâncă seara tot ce-au câștigat de cu vreme! N'așteaptă nimic în viitor, strică o mulțime de energie fără nici un rost ș'au să moară sterpi, fără mângâierea unui gând macar urmărit, dacă nu dus la desăvârșire... Dar eu m'am îndepărtat mult cu vorba... Venisem la tine să-ți cer un sfat. Nu știu dacă ți-a spus vr'odată cineva aici: — Noi am avut în primul an un copil, singura mea odraslă.

— Un copil?

— Dânsa însă mi l-a stricat cu apucăturile ei. A ajuns mare, plin de fumuri şi păcate. Ea nu mă lăsa de loc să m'amestec în călauzirea lui. N'a trăit decât la Paris şi a făcut acolo prostii şi cheltueli spăimântătoare. A fost însă ucis într'un duel...

— Mort!

— Acolo scosese din minţi pe fata unui cismar sărac. Din dragostea lor a rămas o fetiţă.

— Biata copilă! E mare?

— A împlinit optsprezece ani...

— Ş'aşa de singură!

— Am ţinut-o veşnic într'o mânăstire din Paris, unde-şi face educaţia. Eu aş fi adus-o aici, dar Aspasia s'a împotrivit, zice că-i sătulă destul dânsa de ţara aceasta proastă. Era vorba s'o măritam după un urmaş al nobleţei Franţei, un ginere găsit de nevastă-mea. Azi însă am primit dela un însărcinat al meu socoteala datoriilor viitorului mire şi nu trece mult peste trei milioane...

— Era să facă o nelegiuire...

Aspasia cât pe ce să se învoiască la plată, dar i-am adus aminte că nu i-ar mai rămânea mult pentru traiul din viitor. A plâns ca în urma unui mort şi după mult oftat cu suspine, mi-a dat înputernicire s'aduc fata în ţară mai în spre toamnă.

— Cât mi-i de dragă!

— Şi tu poţi face mult pentru nenorocitul vlăstar. Trebuie s'o învăţăm româneşte, să cunoască literatura noastră şi puţină istorie.

— Voiu face totul pentru ea.

— Nu tu, am să-i ieau un profesor, e vorba numai să m'ajuţi la alegere...

Simina se 'nroşeşte de-un gând îndrăsneţ, la amintirea lui Pralea.

— Ce zici de domnul Darie, n'ar fi bun?

— O nu, lasă, am eu pe un altul, mai cult... Nu trebuie să ne grăbim, până la toamnă e timp încă...

— Tu o vei avea în pază şi o vei feri şi de urât...

— O doresc de pe-acum. — Cum îi zice?

— Suzana.

— Ce nume curat!

— E o fată blândă şi cumpătată la vorbă— aş putea zice chiar simplă...

— Şi bună, nu-i aşa?

— Ca o soră blajină.

— Şi mătuşa s'o îndepărteze!

Bătrânul sprijinindu-se numai în cârjă cu amândouă mânile, se pleacă tainic, clătinându-se mişcat:

— Tu poţi să mă râzi, dar eu cred şi într'un fel de fatalitate care ne apasă. Neamul ei a căzut asupra noastră ca un păcat. Nu ne-a sărăcit tată-su? Ş'apoi, ca un fel de goană distrugătoare, a venit să mă piardă şi pe mine şi cu mine să ucidă ultimul bărbat din Muşatini — căci nu mai e nimeni. Petru, un copil al lui frate-meu, s'a pierdut în lume... Aspasia, când a simţit că-i grea din primele săptămâni, turba de mânie, purta sarcina ca pe o povară desgustătoare... Pe urmă, să mă ierţi dacă-ţi spun, dar mă înneacă... lua tot felul de măsuri ca să ucidă în mine o rasă care poate ar fi trăit...

— Taci, unchiule, te rog... înnebunesc...

— Acum ar fi vrut să piardă pe Suzana, dând-o în braţele unui degenerat şi nu ştiu dacă n'ar dori şi pieirea ta...

Ce blestem, doamne!...

Prin creţii vineţi din jurul ochilor, curg lacrămi neoprite din ochii moşneagului abătut. Se ţinea de cârjă, tremurându-şi capul în spazm. Simina se încearcă şi ea în zadar să-şi ţie bocetul. Ingenunchiase doborîtă şi plecându-şi capul pe braţele unchiu-su, plâng amândoi ca doi proscrişi...

Bătrânul tresare din plâns după un timp, ş'apucând c'o mână de subsuori pe Simina, cearcă s'o ridice.

— Destul... Azi m'am răcorit aici... Mă duc...

Simina se scoală cu ochii umezi.

— Vom mai vorbi noi de Suzana, gândeşte-te şi tu...

El îşi înălţă trupul voinic, adus puţin şi sprijinit uşor în cârjă, se întoarce sănătos în spre uşă, clătinându-şi în mers părul alb căzut în plete pe la tâmple.

Simina rămâne mult mută în uşa deschisa, ascultând cum se pierd în depărtare paşii apăsaţi. Inchide apoi încet şi rămânând tot cu mâna pe ivăr, îşi îngână mai mult sie-şi, ca după o şoaptă rămasă în urechi:

— *Fatalitatea care ne apasă... Şi nu ştiu dacă n'ar dori şi pieirea ta...*

Se 'nbujorează însă ca de o lumină neaşteptată, strigând mai mult decât vorbindu-şi:

— Dar pe mine mă apără el, Pralea, dragul meu Făt-Frumos...

Indreptându-se în spre masă, cade pe un scaun, se razimă mult pe coate şi 'ngropându şi faţa în petalele moarte, respiră setos, sărută îndelung şi-şi îngână plânsul într'un râs nervos şi nestăpânit.

— Pe mine mă apără dragostea şi dragostea e tare ca şi evanghelia...

Râsul sgomotos din grădină se sfâşie de-o voce piţigăiată şi străbătătoare în înserarea proaspătă.

— *Parol d'honneur*, e o plăcere aici...

VII.

Zilele erau tot mai calde. Bucureştii înăduşeau sub zăduful verii înecate de soare. Viaţa slăbise mult prin crucişarea întortochiată a stradelor toropite.

La Muşat se vestise ultima zi de primire. Salonul mare umbrit de stolurile lăsate, se împrospătase cu răcoare şi miros împrăştiat de plante exotice.

Era prea de vreme incă pentru lumea streină: Aspasia cu ochii închişi, strălucind de sănătate în încoronarea de argint a părului bogat şi alb, sta răsturnată leneş într'un fotoliu legănat. Savin, un sublocotenent tânăr, strâns în tunica lui de roşior, se rezemase cu cotul de spătar şi-i sufla aţâţător puful zulufat din ceafa albă.

— Astâmpără-te...

Infiorată strângea mult gâtul şi lăsa capul alintat pe spate, de-şi rotunjia bărbia ca o spinare de porumb speriat prins în mână. Savin i se plecase peste umăr şi-i săruta prelung grumazul tremurat,

— Of, ce-mi face...

Işi prinsese ceafa în îmbrăţişarea nervoasă a palmelor şi închinzând tare pleoapele se în-

tindea peste spătar într'o tresărire continuă, clătinându-și prin rochia involtă genunchii desfăcuți.

— Imi faci rău!

— Crezi? — dimpotrivă!...

Savin, înădușit la față, cu răsuflarea oprită, își potrivea monoclul căzut.

— Cum primesc eu lumea, c'un *tache bleu* pe gușă?

— Ce se potrivește, până atunci trece...

— Nesuferitule!...

In vorba și gestul Aspasiei era mai multă desmerdare de cât dojană. Sărise sprinten din fotoliul și umplând salonul de foșnet, ș'un oftat voluptos, se'ndreaptă c'un fel de copilărie silită în spre oglindă.

— Ești un răutacios și jumătate...

— Parol d'honneur, e o plăcere.

— Pentru dumneata...

— Pentru amândoi...

Vorba lor pițigăiată supăra înțepător liniștea răcorită. Se luase curtenitor pe urma ei, învârtindu-și cu mâna stângă brațara de aur din dreapta. Era înalt și subțiratec, cu formele conturate în vată.

— Nu te-astâmperi?

— Ești atât de poftitoare!

— Abate-ți gusturile aiurea...

— Când ești așa de aproape!

Și Savin îi suflă ușor în ureche:

— Mmm... șezi că mă'nebunești...

Aspasia strângea din ochi, sprijinindu-și tremurul în întinderea brațelor înfiorate.

— Vino în fotoliu...

— Ești nebun?

— A te-am înțeles, nu mă mai iubești...

— Mh...

— Vezi... eram sigur, am bănuit-o de mult şi eu nefericitul...

Işi strânsese pumnii ca şi cum s'ar fi amenințat singur, pe când Aspasia sbucnind într'un hohot sgomotos, se lasă râzând pe capatul unei canapele.

— Mă'nfrunți...

— Nu, acum râd.

— Pe când inima mea sângeră...

— Da?

Savin se'ndreaptă grav

— Doamnă, e vorba de onoarea mea, eu am să-l provoc...

— Pe cine?

— Pe țivilul acela obrasnic care a mâncat azi aici...

— Care?

— Pralea, — un impertinent.

— Dar cât de frumos!

— Il voiu ucide.

— Ar fi păcat!

— Puteai cel puțin să nu mă inviți la masă şi pe mine, ca să nu-mi vad singur pierzarea...

— Vroiam să fac o comparație.

— Mh, c'un particular!

— De data asta par'c'ar merge...

— Şi mărturiseşti singura. — Of! doamne...

Căzuse şi dânsul teatral în celalalt capăt de canapea îngropându-şi fața îngrozită în cuprinderea mânilor

— Trădat!

Aspasia triumfând în încoronarea argintată a părului ei alb, se pleaca şiret şi-i netezeşte cărarea pomadată ce-i taia creştetul într'o dungă largă.

— Ce gogoman!
— Da, sunt, pentru c'am iubit prea sincer...
— Uf! — pune-ţi monoclul, că eşti urât fără el...
— Pardon... a căzut...
Savin surprins se grăbeşte să-şi prindă monoclul din clătinarea şnurului întins.
Se poate să te duci cu mintea la asemenea lucruri?
— Şi e cu putinţă — prea-ţi vorbia îndrăsneţ şi nu te vedeam de loc jicnită de laudele lui insultătoare... Auzi? — un amant ţivil!... N'ajunge că va măritaţi cu dânşii?
Prostule, dar n'ai văzut cu ce ochi îl privea Simina?
E drept, dar el se uita mai mult la tine.
— Ce gânduri! Ş'apoi el va fi profesorul Suzanei Muşat şi Simina l'au luat acum la şosea tocmai ca să-i propuie... Domnul Pralea poate se va însura cu Simina...
— Un motiv mai mult. ca să cauţi sa i-l furi...
Aspasia se'ncruntă ca şi cum ar fi fost dată pe faţă de-o crimă tăinuită.
— Haide-hai, nu vorbi prostii...
— Ştiu eu, te'nţeleg... Pe mine nu m'ai fi dorit niciodată, daca nu vedeai că s'a'ndrăgostit nebună de mine, miliardara ceea din America, lasă...
— Ah! Ostanda!...
— Acolo mi-am legat sufletul de tine.
— Se împlineşte anul şi par'c'ar fi fost eri.
— Atât de puţin să ţie amorul nostru!
Aspasia se plecă iar înspre el cu prefacere, îi pune mânile gingaş pe umere şi căutându-i dulce în ochi, îngână protector

— Ce gogoman!
— Pentruc'am ghicit la timp, înţeleg...
— Nu, dar pentru că eşti prost.
— Doamnă...
— Vreau să spun naiv...
— Adecă prea încrezător.
— Nici asta, dreptul e că prea so:oţi toate păsarile care sboară bune de mâncat.
— Cum?
— Dumneata ştii cine-i domnul Pralea?
— Mh, o vede oricine, — un...
— Crezi că pot iubi orice studenţaş care mi-ar cădea sub ochi?
— De, ştiu eu...
— Nu uita, domnule, că sunt prinţesă...

Aspasia s'a ridicat trufaşă, aruncându-şi rochia în urmă c'un admirabil gest de mândrie.

— O, îţi mulţămesc...

Savin îngenunchiase umilit, sărutându-i mânile cu recunoştinţă şi înfocare.

— De data asta te iert...
— Ce bine ai spus, sunt un dobitoc...
— Ridică-te şi hai sa vorbim de Ostanda.

Luându-l graţios de mână, se'ndreaptă în spre un peisaj dintr'un perete.

— Iţi aminteşti?
— Primul meu pas. Ai spus numai din treacăt că-ţi plac priveliştile de nord ale Flandrei şi eu ţi-am şi trimis o atenţie.
— Ş'atât de frumoasă! — Haymanns e un peisagist de samă.
— Eu nu ştiu cum îl chiamă, dar am intrebat pe paznicul expoziţiei, în faţa cărei pânze te-ai oprit mai mult.
— Un dar inteligent după cum spune Irimia,

dar făcut din iconştienţă, cum ar adăoga nepoata-mea...

— Simina vorbeşte adesea fără să se gândească ce spune.

— Bănuesc numai, dar n'a zis nimica nicidată.

— Cum îi spune îndrăgostitului care-ţi făcea curte pe vremea aceia?

— Eu n'am memoria numelor.

— Un deputat cu faimă, dacă nu mă'nşel.

— Dar dintr'o familie mare.

— Eu mântuisem abia şcoala, plecasem în străinătate să mă mai limpezesc de greul studiilor.

— Nu stăm jos?

— Dacă ţii...

Aspasia se trânteşte provocător într'un fotoliu pe când Savin potrivindu-şi mai bine monoclul se lasă pe un colţ de scaun, silindu-şi încheeturile în strângerea hainelor întinse.

— In primele zile, nici nu mă luai în seamă.

— Erai aşa de urât în jacheta ceia cenuşie!

— Când am apărut însă în balul de gală, cu uniforma noastră strălucită de roşior...

— Nu mi-ai mai părut aşa lepădătură.

— Regele Belgiei s'a oprit şi m'a admirat...

— Militarii ceilalţi străini păreau că-s îmbrăcaţi în saci legaţi cu şiret.

— Oho... ce armată se poate compara cu a noastră!...

— De atunci am început să te am drag.

— Dar Americana? — ce mutră!...

— O nesuferită.

— Cine nu mă privea atunci?

— Eu nu vreau să-mi aduc aminte de cât de mine.

— Sărmanul!

— Să vezi ce ochi a holbat când l'am lovit provocător peste umăr și când l'am chemat încruntat de-o parte. — „Domnule, știi să mânuești o spadă?". El sa făcuse mic și tremurând fricos plângea mai mult vorbele: — „Dar de ce, nobile, militar?". Mie-mi venia să bufnesc de râs, dar luându-l în aprinderea ochilor ca'ntr'o furcă de foc, i-am pironit respicat în urechi vorbele următoare: — „Pentru că prea te învârtești pe lângă prințesa Mușat". Ai fi crezut că 'l-au prins frigurile...

— Haide hai, că prea o faci și tu...

— Parol...

— Când vă puneți voi militarii s'o trageți de păr, apoi vai de biata minciună.

— Dar a doua zi n'a plecat ca din pușcă?

— Se convocase o seziune oxtraordinară, s'a dus la bărbatu-meu atunci...

— Vorbă să fie, un cavaler nu dezertează, dar el a fost un fricos de rând.

— Cu atât mai bine, am rămas noi și cu iubirea noastră.

— Ce timpuri de neuitat!

— Dar acum nu suntem fericiți?

— Tu te duci în curând la țară ș'acolo eu nu te pot urma..

— Gustul lui Mușat — am fi putut să găsim răcoare și în strainătate...

— Și de ce rămâneți atunci?

— Nenorocire!...

Aspasia căzuse într'o tristeță covârșitoare.

— Ce fel, nu înțeleg.

— Toamna asta aducem de la Paris pe nepoată-mea Suzana.

— Cum, n'o mai măritați acolo, după cum era vorba?

— Nu...

Aspasia frânsese vorba ca să nu sbucnească în plâns

— Și ce are de-a face?

— Bărbatu-meu ține să-i complecteze educația c'o îndrumare în trecutul și literatura românească, s'o naționalizeze sufletește, după cum spune dânsul.

— Avem noi o literatură?

— Se zice...

— Din lumină la întuneric, mh, trist...

— Săraca mititică, va duce și dânsa crucea pe calvarul nostru

— Ș'acum trebue s'o așteptați aici în țară?

— In mormântul acesta înădușit.

Soneria zuruie răsunător. Tresar amândoi.

— Incepe-a veni lumea — să fim cuminți...

Aspasia se ridică maestos, pe când Savin retras lângă-o statuietă din colț, își potrivește monoclul cu mâna stângă, pe când pe dreapta o scutura ca să-și coboare brățara de aur.

Lacheul deschise ușa solemn, strigând ceremonios numele celor care sosiau:

— Doamna Duduia Vanghelie.

In cadrul ușei lasată în laturi s'arătă o bătrână ajunsă de ani, îmbrăcată în negru, tristă, covârșita par'că de o îndepărtată căință.

— Tot abătută?

— Cât voiu fi încă în viață, ce pot face alta!?

— Odată însă...

— O!...

Ș'a ferit ușor capul ca din fața unui spectru chinuitor.

— Câta pocăinţa! — dar ai dreptate, acum când ai ramas singură în lume...

— E unicul bun poate pe care aş fi îndrăsnit să-l mai aştept dela cel de sus...

— Ori cum, barbatul tău...

— A fost ratăcirea mea cea mai josnică, — o Pazo, ce păcătoşi suntem...

— Pe tine te roade o amintire.

Duduia tresare, dar reculegându-se din vârtejul parerile de rău, se însenineazà de un nou gând:

— Unde e Simina?

— Eram încredintata că asta are să-ţi fie prima vorbă

— E o fata care nu-şi va risipi zilele în vânt.

— Ce umbre triste sunteţi amândoua!

— Sa fi avut eu stăpânirea ei, ce bine era de mine...

— Una poartă doliul unui trecut neînţeles şi alta se'nhoboteaza pentru durerile din viitor...

— E multa jale în lume!

— Ha ha ha... Se cunoaşte că n'ai întâlnit înca ultima ispită...

Aspasia îşi rotunjise gâtul alb în sbucnirea râsului ei frumos.

Savin iese din umbră şi îngână piţigăiat, frângându-se pe picioarele lui subţiri şi lungi arătând în spre Aspasia.

— Doamna nu ştie ce e suferinţa!...

— Eraţi aici?

Duduia se întorsese surprinsă, roşind de mărturia aceasta neaşteptată.

— Sa mă ertaţi, dar...

Soneria zuruie răsunător.

— Domnul Vranda.

Aspasia întâmpina lumea, strălucind de bucuria aceia veşnica care-i înfloria ochii şi surâsul. Printre frânturile banale de esclamaţiuni, se făceau strângerile de mână şi prezentarile.

Pe când Savin îşi usca limba făcând Duduei teoria suferinţei, Vranda se retrăsese tainic împreuna cu Aspasia.

— Am mai cunoscut eu pe această doamnă.

— Inainte de a pleca în strainătate.

— Şi dacă nu mă'nşel tot aici la tine.

— Se poate.

— Ştiu ca se şoptiau multe pe seama ei. Ducea o viaţă uşoară de tot şi se spunea c'ar fi greşit înca de fată c'un fecior de casa.

— De ce nu zici paj?

— Ca sa fim romantici, fie...

— Bărbatul ei Vanghelie, un negustor ridicat de democraţie, a murit mai deunăzi. Averea ş'a lăsat-o la nişte instituţii greceşti. Ea n'a rămas de cât cu moşia Fastana din Vaslui.

— Cu toate acestea coboara din spătarii Mileşti.

— Averea i-a înstrainat-o soţul, pentru ă nu era dotală.

— Ca s'o facă pomană strainilor!

— Democraţia da faliment: Vanghelie fusese deputat, ministru, sărbătorit de partid şi la moarte s'a aratat grec. Să fi vazut gazetele de atunci! — Fastana a fost moşie mănăstireasca, după secularizare s'a dat lui Vanghelie împreuna c'un scaun în parlament... Pe-atunci cuvântul patrie era la cinste...

— Biata Duduie!

— Sărmana acum plânge trecutulcu pajii lui..

De-afară vine sgomotul unui cupeu oprit la scara.

Aspasia înainteaza voioasă în spre uşă.

— Domnul Pinat cu familia.

Lacheul a scurtat numirea, fără să-şi poată ascunde sila, pentru un bancher care n'avea alt titlu decât poliţele aristocraţilor noştri. Pinat era scurt şi uscat ca o prună afumată. Spân şi cu ochii mici. Câteva smocuri rasleţe îi făcea toată musteaţa. Faţa îi era crestată de sbârcituri adânci, care curgeau toate în jurul gurei pungite, ca nişte albii de râu seci. Vorbia puţin şi privia iscoditor la toata lumea, făra să aibă aerul că se interesează de cineva.

Sally, nevasta-sa, era încă tânară, brunetă, c'o faţa care jilăvia unsuros, — o frumuseţa umedă, jidoviască.

Un copil mai marişor i se legăna de faldurii rochiei.

Frte-său Suher, docţor şi dentist din mmerica, râzator şi curtezan, era ridicol în sforţările lui de-a parea sglobiu şi cavaler... Avea buzele roşii şi mari şi se înviorau murdar sub nasul adus.

In lume nu era cunoscut de cât cu numele de Puiu, o desmerdare gingaşa a cucoanelor... Sally l'a chemat în ţara, l'a instalat măreţ ş'a raspândit şoaptă prin saloane ca e un îndrágostit pervers, cum nu e altul în Europa. Doamnele curioase l'au luat sub protecţie, au învăţat misterile iubirilor sterile şi de-atunci Puiu e un fel de amant în comun al tuturor, o buruiana rară pe care femeile au înţeles că trebuie s'o împartă: Odată taina pătrunsă, fie-care sbura ca o albina încărcata de miere ca să-şi ducă arta acasa.

— La multe se mai pricep Americanii...

Era vorba cu care se sfârşeau vizitele la domnul doctor dentist.

Pinat, pe când mulţimea era ocupată cu nimicurile, s'a apropiat neluator în seamă de Aspasia:

— Am dat până acum domnului Savin, două zeci de mii de franci în seama d-v..

— Să nu-i mai dai nici cinci parale.

A rupt vorba hotarît, ca şi când s'ar fi lepadat de ceva supărător.

Pinat s'a îndepartat cu nepăsare, strângându-şi sbârciturile spânatece într'un surâs greţos. — El împrumuta o mulţime de doamne de sus, sa-şi poată duce cheltuielile oprite şi ca dobânda le lua sprijinul pentru căpatarea marilor furnituri şi împământenirilor grase.

Vranda vorbia de duel şi nobleţă cu Savin, pe când Duduea era torturata de Puiu, cavalerul ridicol şi graţios.

— Sa renunţaţi aşa la toate!...

— Şi'ncă cu scârbă.

— Pentru ce traieşte omul atunci?

— Ar avea el pentru ce, dacă s'ar cinsti mai mult trecerea lui prin lume.

— Vorbiţi ca o inspirata...

— Păcat că-i prea târzie retezirea..

— Aţi mai gândit vr'odata aşa?

Duduia caută să se scuture ca de-o omidă căzută din senin.

— Mă rog, n'ai altceva de spus?

Pinat spiona totul dintr'un jilţ.

Aspasia se retrasese cu Sally mai la un colţ.

— O, e de necrezut, opt copii, de ce nu mai gândeşti şi la *sănătate?*

Sally lungia vorba ca pe-o beltea nelegata bine:

— Nu mă pot plânge de dânsa, mulţumesc...
— Dar barbatul tău ce zice?
— Daca-i trimite Dumnezeu, las să vie, să nu fie de deochi, numai...
— Dar el nu ştie de dragostele tale?
— Şi ce are de aface asta?
— Cum îi vine lui să crească copii altora!
— Eu numai prostii fac cu alţii, dar copiii sunt toţi ai barbatului.
— Vorbă să fie...
— Cine poate să ştie mai bine de cât mine?
— Şi cu domnul ministru al...
— O, cu el nu sunt de cât de vr'o patru luni.
— Dar celălalt ministru al guvernului trecut, domnul...
— Sunt atâtea mijloace...
— Apropos, nu te-am întrebat, de ce l'ai părăsit, te iubia mult după cât mi-aduc aminte.
— Ce să-i fac, dacă i-a cazut partidul...
— Amesteci şi tu puterea cu amorul!
— Altfel, tu ştii cum e bărbatul meu... ş'apoi nici nu era dintr'o familie bună...

Grupele se formau şi se desfăceau într'una, vânturând micul manunchiu al nimicurilor de ocazie. Veniseră deputaţi şi miniştri, financiari şi profesori universitari. Din toţi, femeile erau galăgioase şi mai comunicative, un isvor de banalităţi şi veselie.

Vranda se-ntâlneşte odată la o întorsătură cu Pinat.

— Mi se pare că numele dumitale nu mi-a fost cu totul necunoscut.
— Se poate.
— Ai cumpărat dela mine o pădure, acum

vr'o zece ani, eram la Madrid atunci, ţi-am dat-o prin însărcinatul meu dela moşie.

— Eu am taiat foarte multe păduri...

— Am aflat mai pe urmă c'ai câştigat bine cu dânsa, ţi-ai fi luat de vr'o două ori banii, numai depe furnitură de traverse.

— Nu cred, — dar se poate...

— Se câştigă bine cu comerţul.

— Atârnă de împrejurări.

Cei mai grabiţi plecau repede. întârziind mai mult ai casei.

Doamna Semiranoff a cărei faţă boţită de ani, nu se cam potrivea cu peruca neagră în bande linse trase pe la tâmple, se silea mult să-şi puie gura cam mare în creţi de cochetărie nevinovată. Venise cu Cocuţa, nevasta lui nepotă-su, directorul băncei „Binelui public", măritată de câţi-va ani şi şovăitoare încă pe drumul mare al păcatului.

Aspasia s'apropie de doamna Semiranoff, privind peste capetele mulţimii. Savin s'apropie de ea mladios.

— Ma rog, ce-i cu doamna Semiranoff?

— Un tip, nu-i aşa?

— Prea-şi sileşte buzele aristocratic.

— Nevasta unui bulgar înbogăţit. Au venit aici odată cu alipirea Dobrogei. Dânsul ci-că era aman de sgârcit. Munceau amândoi deavalma cu hargaţii depe moşie. Nu plătea nimănui în bani şi hrănia lucratorii cu mămăligă din porumbul stricat. Nimeni nu ştia de traiul lor. Acum câţiva ani moare bulgarul şi rămâne ea c'o avere mare. S'a trezit pesemne în ea toată viaţa oprită în loc, şi... a tocat mai totul cu fanţii fără rost în lume. Acum a rămas cu fumuri şi datorii. Pentru moment iniţiază pe

nevasta unui nepot de soră în marea artă a vieţei moderne...

— Ha-ha-ha...

Râsul străbătător şi inervant de ascuţit a lui Savin, sfaşie un moment tot şopotul grupelor resleţite. Copilul lui Pinat care se ţinea de-un şiret de la tunica roşiorului înveselit, cât pe ce să cadă în mişcarea picioarelor lungi şi subţiri. Sally s'a repezit şi l'a luat drăgăstos în braţe, apropiindu-se de scaunul Aspasiei. Vorbea întins şi cu siliri ridicole de delicateţă:

— N'aveţi idee cât îi plac lui militarii. toată ziua face *unu-doi*... şi deştept, vai ce cap. numai s'ascultaţi. ,

Şi Sally îl lasă pomuşor în picioare, plecându-se iubitor la el.

— Bubico, stai drepţi, — ce-ai să te faci tu?

Copilul privea cruciş şi lungia cuvintele:

— Eu? — întâi am să mă fac ofiţer ş'apoi când am sa mai cresc, am să ma fac ministru şi bancher...

Muşat se înfierbântase mult în discuţie. Câteva îmtâmpinări îl întărâtaseră ca pe-un lup încolţit:

— Proprietatea mare e numai nominal a noastră, valoarea ei însă e în caseta băncilor. Stăpânii fictivi, se mulţumesc să arendeze moşiile unor străini lacomi, cari le muncesc până la sleire, în pripa dorului de îmbogaţire. In vremea aceasta marele popor, ţaranul nostru. se curbează sub povara nevoei ş'a străinării din propria lui ţară. La curte se vorbeşte jidoveşte sau mai ştiu eu ce limba, în primărie sunt bătuţi, la târg nu se mai întâlneşte de cât cu alte neamuri, în armată e umilit, — unde vreţi s'ajungem cu dânsul? Poporul degene-

rează, sufletul i se ofileşte, are s'ajungă să se teamă şi de umbra lui. Ce conştiinţă naţională putem cere de la un asemenea neam? Care e patria lui? La ce idee sfântă trebue să-i tresară inima şi să-şi încălzească sufletul? — Un şir de nenorociri, ferească dumnezeu, şi mâine proprietatea noastră mare înglodată, va fi batută la tarapana pe pieţele străine... Să dăm pământul ţăranului, că el ni l-a ţinut până acum. Aşezarea într'o stare temeinică îl va face să muncească cu spor, îi va oţeli energia şi-n mai puţin de cât socotim, ni-l va plăti cinstit. Atunci se va selecta o casă puternică de gospodari. Traiul bun ne va regenera poporul. Rostul unei vieţi omeneşti îi va aduce bucuria în suflet. Patriotismul va fi un sentiment întins. Poporul va şti pentru ce trăeşte şi ce are de apărat în viitor. Din mijlocul lui se vor ridica vlăstare puternice. Prisosul de vigoare, încălzit de-o pregătire inteligentă, va recuceri oraşele perdute pentru moment, se va implânta acolo conştient şi vom fi noi ai noştri, pe pământul marilor voevozi...

Aspasia se'ntoarce oftând către un grup de doamne:

— In curând ne va sosi Suzana dela Paris... Sărmana fată, nenorocul ei ca să cadă din lumina deacolo în traiul prost a unei ţări de nespălaţi!

— Biata copilă!

— Eu am făcut tot ce-am putut, dar trebuie...

— Va duce şi dânsa crucea pe calvarul desgustului ca şi noi...

Aspasia încurcă vorba c'un aer de compătimire:

— Dar maică-sa, duioasa prinţesă Béatrice,

ce durere ca să se despartă de odorul crescut cu atâta grijă!...

— Incă o preoteasă a jalei...

— Mai ales pentru dânsa, fire aleasă, coborâtoare din nobilii primilor stăpâniri!...

Simina intrigată șoptește Duduei:

Cine-i prințesa Béatrice?

— Mama Suzanei.

— Apoi nu era fiica unui cizmar din Paris?

— Vezi dragă... și tatăl Aspasiei a început prin a fi fecior în casă...

— Vai, ce lume!...

— Inconștiență și amăgire ridicolă...

— Domnul și doamna Dèmètre.

Vranda și cu *doamna* Semiranoff se împrieteniseră bine și vorbiau cu multă bună voie mai în fund.

— N'am mai vazut până aici perechea asta.

— Ce tovărășie!

— Dânsul pare cam mitocănos

— Feciorul unui oare care Toader Dumitru, franțuzist acum în urmă. Ii știu toată spița, o țin dela un intim al casei. Tată-său, venit de prin mixtura nealeasă a Balcanilor, a fost zidar de copil, lucra la biserici prin sate. După un timp s'a așezat brutar într'un târgușor depe malul Dunărei, făcea contrabandă și împrumuta țăranii pe camăta. A luat pe urmă în arendă o moșie mare a statului, pentru care n'a plătit niciodată un ban: Schimbări dese de partid, lâncezeală de partea administrației nesigure, pune că s'a ales în urmă și senator, s'a strecurat prin timp, fără să-l supere nimeni. La urmă, pentrucă ajunsese la mare trecere și cu influență, ș'a făcut niște acte doveditoare că moșia n'a produs mai nimic în timpul acesta, c'a

fost inundată şi c'a perdut acolo o mulţime de bani.

— Acesta e fecioru-su?

— Singurul copil, moştenitorul a o sumă de milioane ,deputat, nu ştiu ce pela bancă, în comisiunile de indigenate, la toate prânzurile dela palat, dar sec ca o nucă veche, numai râde şi e de părerea tuturor cu care vorbeşte, ţine însă mult la aristocraţie...

— A, iată o calitate.

— Nevastă-sa e ofticoasă, o nepoată a unui mare politician mort sărac. A luat-o îndemnat de bătrânul *Toader Dèmètre*, care zicea că-n ziua de azi şi influenţa e o zestre bună pentru ce ţi-ai făcut avere...

— Şi nu s'a înşelat.

— In curând va ajunge şi ministru.

Cocuţa s'apropie un moment de Aspasia rămasă singură, aruncând ochii întrebător în spre grupul format de Pralea, Simona şi Duduia.

— Nu găseşti că ţi-i prea aprinsă la obraji nepoata?

— E ultima ei cucerire, o bună pradă, nu-i aşa?

— Frumos şi obrasnic.

— Rămâne ca Puiu s'o mai iniţieze în tulburătoarele secrete...

— Şi cu toate acestea s'arată atât de gravă!

Aspasia rotunjia vorbele batjocoritor şi insinuant:

— Diplomaţie instinctivă...

— Dar cu *profesorul* Darie ce-a făcut?

— Acum a trecut în cursul superior... Darie fusese numai pentru pregătirea abecedarului senzual... O, va progresa mai iute de cât tine, are aplicaţie...

Cocuţa roşeşte şi râde ca de bucuria unui sprijin în cădere,

— Cine s'ar fi dus cu mintea să-şi aleargă ca un bătrân rebegit, ponosit la faţă şi la port, de nici să nu-ţi opreşti ochii asupra lui.

— Ce vrei, cu chipul acesta putea înlătura mai uşor bănuielile... Un profesor modest şi eleva sa...

— Uf...

— Tot mai bine, de cât nimica...

Aspasia ca să fie şi mai distrugătoare adaugă compătimitor:

— Ce vrai, vrâsta, draga mea, ea e capriţioasă, cere...

— Poate, dar de cât c'un aşa, mai bine...

— Apropos, dar tu ce zici de Puiu tău?

Cocuţa sa'nroşit până 'n albul ochilor ş'apoi plecându-se, şopteşte aprinzându-şi privirea.

— Drept să-ţi spun. *mais il est un peu trop cochon*...

In grupul lui Muşat aprinderea ajunsese la săgetare. Deputatul Dèmètre îndrăsneşte s'arunce şi el o vorbă:

— Dar cum împaci dumneata sfărmârea marei proprietăţi, cu nevoia unor clase sociale, care e singura chezăşie de trăinicie a statului,

Muşat îl priveşte un moment cu oarecare milă, ş'apoi începe c'un gest hotărît, care întovărăşise gândul de a nu cruţa nimic.

— Ideea de clasă aduce pe aceia de superioritate şi conştiinţă socială... La noi a încetat de mult aşezarea aceea naturală a straturilor sociale. S'au hurducat clasele în ciocnirea cu elementele disolvante venite din-afară şi fără să se poată aştepta limpezirea amestecului, în fierberea reacţiunei, î*ntâmplarea*... *a improvizat* stu-

piditatea şi neruşinarea drept cap, iar valorile au fost trântite nu mai ştiu în ce unghere.... Pune încă peste această anomalie şi rodul fulgerat al naivei noastre porniri democratice, cu industrializarea creaţiunei averilor şi ridicarea oamenilor mici... Şi momâia aceasta de paie vrai să ne-o impui nouă drept corp social? — Dar ce, suntem noi ciori, ca să ne speriem de-un şomoiog?...

Duduia şi Simina s'apropiaseră şi ele deasultau. Pralea nervos îşi risipea timpul prin toate cercurile distrate, aşteptând să se aleagă într'un fel discuţia, ca să vadă cu cine trebuie să fie de părere.

Doamna Semiranoff pare cu totul cufundată în intimităţi cu Aspasia:

— La început m'am mirat şi eu cum aş putea să mă rudesc cu celebra regină Semiramiza. Dar el s'a pus şi mi-a dovedit negru pe alb că avem acelaş nume... Mi-a făcut un întreg curs de metempsicoză, de-am rămas uimită. O, să vezi ce cunoştinţi are! Ştie limba sancrită, ebraică şi vorbeşte eleneşte, ci-că întocmai ca şi Pericles. Şi eu îl cred, zău!

— Dar cum l'ai cunoscut pe acest poet bizar?

E spânatec, semn de superioritate ca rasă, are părul mare şi lins ca mătasea, şi face poezii numai cu zeiţe antice, că le ştie dragă, cum îţi cunoşti tu pisicele...

— In ce împrejurări v'aţi întâlnit?

Doamna Semiranoff pleacă ochii ruşinaţi o clipă.

— Tu ştii cum sunt poeţii, săraci, dar în schimb câtă nobleţă... El a tipărit o carte

„Altarul lui Ramses", s'a venit băiatul să mi vândă şi mie un volum.

— A, avem şi noi, cartea asta lungăreaţă c'un cap de sfinx pe coperta plină de ieroglife..

Am vorbit nult cu dânsul atunci, tu ştii că eu ma'nebunesc după artă şi...

Ţi-ai făcut loc pe *„A tarul...*

Să ştii ca e şi dânsul din neamul lui Rames, cea mai veche aristocraţie; mi a probat că e coborîtor direct din faraoni...

— Aţi putea să alipiţi Egiptul la Ásia mica să faceţi un singur stat...

— Tu râzi, dar ia să vorbeşti cu dânsul, să vezi... Zilele acestea are sa-mi aducă nişte cărţi depe atunci şi estampe vechi cu portretele Semiramizei. Pe el l-a lovit mai ales asămanarea unghiilor mele cu ale reginei.. O, e un pasionat amant al acestor podoabe, mi-a făcut o mulţime de ode unghiilor...

— E tot aşa de rafinat şi'n iubire?

— O, dragă, dac'ai şti... Puiu e nimica pe lângă dânsul.. Nu poate suferi femeile de jos, pentrucă se dau ca nişte vaci.. Antichitatea, cu toate perversităţile amorului, e idealul lui. O câte-am învăţat dela dânsul.. Pacat că e bolnav de stomac

Faţa lui Muşat lumina în albul bărbii şi din cadrul clătinat al pletelor, ca şi cum ar fi bătut soarele în plinul ei. Parea un apostol care-şi propagă credinţa. Un moment încetase vorba în salon şi ochii tuturor erau îndreptaţi atent la dânsul.

Patriotismul e forţa mistică care ne a propie întru apărarea condiţiunilor noastre de viaţă. El ne încălzeşte sufletul şi ne întăreşte la greu. E farul care a condus popoarele prin

frământarea întunecata a nenorocirilor. Mult timp l-a amestecat cu religia. Patriotismul a făcut eroi ş'a înălţat noroadele. La noi poporul e lipsit de nişte condiţiuni anumite de viaţă, trăeşte într'un fel de provizorat, nici stăpân în casa lui, nici redus la o robie desăvârşită. In asemenea împrejurări nehotărâte, forţa aceia mistică, care ar trebui să l strângă într'un mănunchiu şi pentru un gând ş'a perdut puterea de coeziune, pentrucă lipseşte tocmai cauza obiectului. De-aici dezorientarea din păturile noastre.

Nepăsare şi ofilire în toate parţile. Jos stârpirea unei rase, sus neorânduială în moravuri. In cotro să-şi mai gasească sufletele noastre mântuire? Farul e stins şi pluta noastră sociala s'a desfăcut în fierberea talazurilor. Sa ne bocim? dar n'avem timp, că ne înghite vâltoarea poporul... Noi paznicii luminei trebuie să le aprindem scânteia nădejdii. Căci nu-i nenorocire care să se poată asemăna, cu aceia a omului care n'are nimic de aşteptat. Nici o boală nu oboseşte mai mult, de cât lipsa unui rost în viitor...

Câtă energie pierdută în vânt! De o parte o lume se distruge prin lux, orgie, conrupţiune, ducând peste graniţă sudoarea de aur a pământului; — iar pe de alta, copiii poporului se istovesc în sforţarea lor de-a se ridica, bătuţi in cap de hărţuelile umilitoare ale nevoiei, îşi silesc sănătatea în sbateri mici, ca s'ajungă între noi bolnavi şi desamăgiţi. O anihilare de forţe cari ne doare sguduitor. O potrivire mai inteligentă în îndreptarea acestor energii şi ce operă de armonie şi izbândă!

Suntem datori să ne reculegem. Trupul nos-

tru social sufere. Nu simţim că trecem printr'o îndelungată criză morală? Avem un fel de durere de cap în mare. E ceva stricat în funcţionarea organismului nostru.

Noi indivizii suntem moleculele lui, trebuie să ne ajutăm la treabă, că altfel se tulbură cumpănirea totului. — Mai multă cinste şi mai puţină lăcomie, să ne respectăm ca între oameni, aşezarea meritului în volnicia lui ş'atunci ne vom arăta patrioţi conştienţi. Mulţimea se va desmorţi din abatere, poporul întinerit va chiotì înbucurat, valorile îşi vor lua locul şi va fi împăcare şi bine... Iată un ideal ce ne-ar lumina noaptea dezorinţăriei în care orbecăim.

— Nu găseşti că prea'n multe părţi îţi aşezi idealul mântuirei noastre naţionale? — Odată îl găsiseşi în căsătorie... Ziceai că mizantropismul şi blazarea generaţiei de azi, e din pricina solitarismului întârziat?

Aspasia frânsese vorba triumfând, ca ş'un luptător care ş'a dezarmat potrivnicul din prima încrucişare a spadelor

— Dacă vrai eu aş putea să mai găsesc un loc idealului nostru... Uite de pildă dumneata, cu mulţimea cucoanelor din lumea mare, în loc să risipiţi atâta prisos de bucurie într'o viaţă fără nici o noimă, v'aţi putea preface in mântuitoare de suflete, pentru tăria noastră naţională şi astâmpărarea pornirilor d-v., de perzarea. Coborâţi-vă în straturile de jos ale femeilor, arătaţi-vă modeste şi simple în moravuri, învăţaţi fiicele plebei să facă mâncare bărbatului şi să cârpesacă rufele copiilor. Deprindeţi-le să vadă că'n cinstea casei e fericirea norodului. Faceţi din păpuşile boţite şi nervoase, soţii cuminţi şi gospodine harnice.

Pe voi vă vor asculta ca pe nişte sfinte trimise de sus. Câtă mângâere să vă ştiţi venerate până la adoare şi ce minunată întrebuinţare a timpului. Vă veţi întoarce acasă purificate, ca nişte preotese care ies din altar. Ş'atunci aveţi să ştiţi că trăiţi pentru ceva... Tineretul care se'nfioară azi la gândul însurătoarei, va păşi la cununie cu încredere, căci va şti că duce acasă tovarăşă, nu un pachet de mofturi şi de ruşine. Statul pentru garantarea consolidărei lui, va putea impune căsătoria mădularelor sale cârmuitoare. El e un trup armonic şi pentru ţinerea cumpănirei e nevoe ca fiecare moleculă să-şi îndeplinească rostul, altfel are dreptul la un fel de autoamputaţiune. Holteirea va fi o ruşine, luxul ruinător, susţinut de către depravaţiune va încetà şi peste toată murdăria moravurilor noastre de azi, se vor întinde petalele curate ale castităţei în toate apucăturile... Dar aşa ne înrăutăţim unii pe alţii, femeile de jos vă spionează pe d-v. căci omul are nevoie de-un model în viaţă, sunt puţine individualităţile care să trăiască necopiind pe nimeni. Ca să se poată ţinea la modă, torturează bărbatul, sufere şi se vinde; — dacă nu-i măritată, lungeşte trotuarele. Cele mai tari se neurastenizează învăţând. Cădere sus şi conrupţie jos. Nu ştiu dacă nu e pic de adevăr în relaţiunile plenipotenţiarului străin, care a spus într'un moment de desgust că Bucureştii e o vastă casă de pros...

— A...

— Nu vă scandalizaţi, sunt doctor şi v'am făcut un curs de higienă socială... Am vrut s'arăt nevestei mele, că omul conştient îşi poate face un ideal moral din multe lucruri care pot

părea mici... Chiar dacă ne-am mulţumi să nu dăunăm pe nimeni tot ar fi fost un rost în viaţă... Nu strică nimănui, dacă nu te-ajută puterile să dregi... Să nu ne lovim...

— Cât pesimism!

— Muşat al meu totdeauna a fost cioclu, când m'am luat cu el, am auvt un moment tresărirea că duc pe umeri o cucuvea..

— Nu e pesimism aceia ce-am vorbit până acum, sunt încă un vânzător de-un optimism copilăros. V'am inspirat numai nişte preventive, pentru înlăturarea molimei care ne ameninţă. Suntem o naţiune tânără şi cu toată oboseala timpurie care ne moleşeşte, eu tot nădăjduesc într'o ridicare prin noi. Anii din urmă ne-am arătat vârtoşi, sunt bărbaţi care ştiu ce e sacrificiul şi eu m'aştept la o scuturare voinică din toropiala care ne omoară. Vom lua doctoria cu bărbăţie, căci trebui să trăim. Nu s'au ivit încă vânzători de neam printre noi şi am ştiut să fim solemni la vreme de cumpănă. Simptomele de destrăbălare politică, care au omorât Polonia, ş'au ruinat pe vremuri Spania, nu s'au arătat pe trupul nostru social. Cât ne mai ruşinăm încă, vom trăi. Ne vom pune lipitori singuri, fără s'aşteptăm pe alţii să ne iee sânge. Şi sguduirea prin care am trecut, ne va regenera organismul, întocmai ca după o boală îndelungată... Eu cred în toate acestea şi sper că veţi înţelege cu toţii că trebuie să ne ajutăm. La o parte deşărtăciunea unei vieţi irosite şi să fim sgârciţi cu energia noastră şi cu timpul — sunt două bunuri care nu se mai găsesc dacă le perdem prosteşte....

— Domnul prim-ministru...

— A... de-acum e mai grav, salonul se va preface în parlament ș'aici noi n'avem loje, nici poftă de plictisit. — Dragele mele, vă propun o partidă de *lawn-tenis*. Haidem în grădină...

— Minunat!

Savin frângându-se pe picioarele lungi și subțiri își îndreaptă tunica lui de roșior, scoțându-și la iveală peptul conturat în vată:

—Parol d'honneur, je n'aime pas du tout la politique..

Pinat înfundat mai la o parte într'un fotoliu, iși juca degetele inelate grosolan pe peptul lui uscat. Privea la toți c'o ușoară nuanță ironică, continuând să surâdă dintre creții pungiți în jurul gurii, ca și cum ar fi fost pitit după o movilă de aur. Pralea-și făcuse loc la spatele lui Mușat și părea atent. Numai Puiu strâmtorat se frământă cu neastâmpăr, căutând să-și ție nestinsă dispoziția lui silită și ridicolă de cavaler la modă.

Primul ministru intârziase puțin printre plantele frumoase din intrare. Atenția tuturor era îndreptata în spre ușa deschisă. Marele oaspete s'arată mic în prag, strângând șiret și inteligent dintr'un ochiu:

Mă rog... lasă-lasă, ce atâta spaimă de discuție! — Se vede că v'a împroșcat iarăși cu stropi de acid fenic...

Aspasia era nervoasă:

Atât numai că de data asta doctorul nostru a pus prea multă apă...

Observ că-i întrebuințezi d-ta antisepticul..

Aspasia măgulită de compliment, își ascunde

înclinarea înconjorată a feței, după o ușoară tremurare mulțumitoare a evantaiului.

Cocuța întâmpină cu gingășie:

— Dar ce-am putea face noi femeile pentru împăcarea lumii!

Mușat sare ca mușcat de șarpe:

— O, de-ați ști cât puteți voi face!...

Și el îi coprinde blând obrajii în mână:

— Vezi, așa micuțe și cu toane cum sunteți... plăpânde și bicisnice la minte... făpturi ușoare și frumoase... Voi puteți face eroi din niște nevolnici și sunteți în stare să ticăloșiți pe cei mai puternici... Voi sunteți termometrul tăriei unei națiuni... Acolo unde femeile sunt virtuoase, acolo e împăcare și bună rânduială în moravuri... O, de v'ați duce voi cu mintea cât puteți face pentru stâmpărarea sufletelor noastre!...

— Dacă nu ne spune nimeni!...

Mușat ridică din umere obosit:

— Hai, du-te de te joacă, jucați-vă cu toatele, faceți înainte ce-ați învățat, e așa de ușor jocul ș'atâta prilej de proastă bucurie!... Aceia ce-ar trebui să fiți e o povară stingheritoare pentru niște firi crude ca ale voastre...

Salonul se răria de cucoane, întovărășite de Savin și Puiu, care respirau ușurați, ca după o bae de aburi tari. Vranda termina o convorbire intimă cu Dèmètre:

— Nu face *pentru noi aristocrații*...

Bărbații rămași schimbau strângeri de mână și crâmpee de vorbe obișnuite. Pe când Mușat prezenta primului ministru pe Pralea, ușa din fund se deschide, ș'apare Aspasia strălucitoare sub lumina argintată a părului ei bogat și alb:

— Dar domnul Pralea nu vine cu noi?

VIII.

Dimineaţa era târzie de tot. Printre ramurile sfâşiate scăpătau frânturi de raze aprinse.

Pralea întinsese picioarele în lungul unei bănci din Cişmigiu şi apărat de o tufă bătută de arţar, îşi prefira surâzător în minte noaptea de triumf şi voluptate. Răcoarea din grădină îi odihnise mult răsvrătirea simţurilor lui obosite. Nu ştiu a câta-oară îşi arunca ochii îmbătaţi pe-un bileţel roz satinat:

Domnule,

In ultimul moment m'am hotărît să mai întârzii câteva zile în Bucureşti. E un amestec neînţeles în sufletul meu, din care nu ştiu cum ar trebui să mă ridic. Bărbatu-meu şi cu Simina au plecat singuri la ţară. Pe mine mă stăpâneşte amintirea acelei înălţătoare după-amezi, când ne-a trecut atât de dulce timpul. Atunci mi-ai spus vorbe care-mi covârşesc tot mai cald şi mai chinuitor sufletul. Era o lume întreagă în jurul nostru, dar nu mai vedeam odată pe nimeni altul... Inţăleg cu cât trece

mai mult vremea, că trebue să ne lămurim într'un fel. Te aştept sara aceasta. Eşti cavaler şi nu cred într'o înfruntare. E atâta neastâmpăr şi întuneric în gândurile mele, că scânteerea unui sfat venit dela o minte aşa de frumoasă, ar pune oarecare lumină şi aşezare în răscoala sufletului meu înlănţuit ..

Floarea de edelvais

Pralea sare cu mintea la ziua de primire. Când s'au văzut scăpaţi de strâmtoarea salonului, Aspasia l'a luat fierbinte de mână şi s'au pierdut amândoi printr'o încurcătură de alce. De departe le venia gălăgia cucoanelor care se puneau la cale pentru partida de *lawn-tenis*. Dânsa tremura şi el nu găsia ieşire gândurilor încurcate. A încercat la urmă un compliment şi ea s'a înroşit mult, prefăcând o modestie ipocrită:—„Eu sunt bătrână, domnule Pralea".. L'a privi pătimaş şi ş'a ridicat pieptul frumos într'un oftat provocător. In ochii ei era foc şi patimă. Vibra de doruri bolnave, strălucind de sănătate în conturarea plină a formelor tari. El i-a dus mâna la gură şi pe când dânsa întorsese capul învinsă, silind un fel de sbatere, i-a şoptit dulce în ureche: — „Florile de toamnă au parfumul mai ameţitor"... — „Ce folos dacă vine iarna!"... — *Floarea de edelvais* însă nu moare niciodată"... —

— Ah, domnule, ce vrai să faci din mine!...

S'a auzit însă strigând-o tovarăşele de joc ş'au trebuit să se întoarcă. Aspasia stăpânită spunea morfuri c'o artă rară de-a ascunde totul. N'a bănuit nimeni nimic. Duduia însă l'a privit cam mustrător. Simina s'a uitat

la el blând, mulţumită c'a domolit ura mătuşi-sa.

Alerga prin sfărmăturile amintirei de parcă-ar fi sărit pe nişte sloi mişcaţi. In capul lui era amestec şi 'nferbântare. Trecea şi revenea prin întâmplări, ca prin nişte pământuri cucerite dela vrăşmaşi. Inviorat surâdea singur de minunea isbândelor.

Fuge cu gândul tot înainte:

Seara de întâlnire a fost înăduşitoare. Gătit şi mişcat, în aşteptarea orei de plecare s'a aruncat ochii într'una la biletul satinat deschis pe masa de toaletă, pe când era ocupat cu micele îndreptări ale înfăţişărei... Ş'apoi salonul luminat, muţenia din palat, Aspasia îmbrăcată involt şi deschis... Greutatea primelor vorbe l'a sdruncinat ca un hârtop din drumul trăsurei. Uşurinţa convorbirei şi eleganţa micelor scene de mai pe urmă, l'au îmbărbătat mult. Câtă stângăcie în apucăturile prefăcute de cuvioşie ale Aspasiei. Şi ce minciună toate silinţele ei de-a părea biruită şi naivă. Şampania i-a aruncat mai târziu în neorânduială: el ajunsese brutal şi dânsa neruşinată. C'o lăsare îndrăsneaţă de degete în lungul nasturilor dela rochia involtă de casă, i-a desfăcut peptul până jos tare. Ce 'nflorire superbă de carne albă şi modelări tainice. Inceputul sânului rămas deasupra corsetului de mătase, părea că-i resfrângerea înlături a două petale rotunjite de crin. Strângeri şi aplecări rafinate. Vorbe nervoase şi armonizări otrăvite. Pe urmă buduarul ei ascuns, cu risipa aceea de aţâţări bolnave. Un pat larg cu'n strat imens de petale proaspete de trandafiri parfumaţi. Perdelele balcachinului în curgeri tremurate de ciucuri... Can-

dela din colţ, adormind în cuprins o lumină mistică... Aerul încărcat de mirodenii lascive... Iar Aspasia păşind tainic peste prag i-a şoptit misterios: — „Aici n'a intrat niciodată Muşat"... . Noaptea de voluptate şi nebună uitare i-au boţit ca pe nişte fructe uitate într'o firidă caldă A doua zi au făcut amândoi bae de lapte crud cu apă de colonie, ca să se învioreze. Povestea gingăşiilor nevinovate, cu tot stolul rafinat al desmerdărilor mincinoase l'au îmbărbătat mult...

Zâmbind într'una de bucuria acestei cuceriri, Pralea îşi purta însetoşat privirea beată, pe scrisul mărunt depe biletul de satin roz. In para amintirei, i-au căzut de-o dată Simina ca un fluture zănatic într'o fumegare înecătoare. El a ferit cu milă năvala neaşteptată, scuturându-se ca de-o părere de rău. Scăpat de după colina aceasta străjuitoare, dă cu ochii în vâlvătaia de lumină a viitorului ce-l chema momitor. Nu mai vedea nici un prag în drumul lui. Pretutindeni îndemn şi bine. Mai târziu ajuns sus, îşi va găsi el o nevastă bogată în lumea din jurul lui. — Simina n'avea de cât cel mult o sărmană sută de mii de franci. Ce visuri îşi făcuse dânsul c'ar putea fi înzestrată de Muşat. Aspasia însă a spus curat, că nu-i dă nici cinci parale dela dânsa. Ş'apoi răutatea cu care a încheiat vorba: — După lege ar putea lua chiar un ofiţeraş, nu-i de tot de plâns... Acum îi părea rău c'a aruncat-o într'o stare sufletească dăunătoare. Avea însă nădejde în puterea de vindecare a femeilor. Şi ca s'ajungă unde era, trebuia s'o jertfească durerii...

Pe celălalt capăt de bancă se aşează o doică

c'un copil în brațe. Juca drăguța sarcină pe brațe, dojenind alintător:

— Să fii cuminte, că altfel n'au să te mai recunoască prietenii în viață, cum se face domnul dealături, că nu-și mai aduce aminte de mine...

Pralea se uita la ea fulgerător și de-o dată roșește de gândul unei aevnturi îndepărtate. Căzuse ca dintr'un vis de înălțare. Rușinat sare în picioare și se îndepărtează pe sub umbra copacilor.

— Ai prins pe semne la tutun acuma...

Trecutul lui de sărăcie și umilință, l'a învăluit ca o mantie petecită căzută pe umeri: —Tată-su, fost picher pe vremuri, venit dela țară într'un oraș sărac de provincie, s'a luptat cu multe în tinereța lui, până când cu statornicirea noilor legiuiri sub Cuza, a căpătat dreptul de apărător... Mai cu codul, mai cu martori înjghebați, ajutat și de mila judecătorilor, încurca și el treburile oamenilor, ca să câștige o bucată de pâne. A ridicat șase fete mari și le-a pus la locul lor, cum a putut și cu ce a avut. Rămăsese legendar chipul lui de pledare: Odată, în lipsa unui sprijin juridic, s'a ridicat îndurerat dinaintea magistraților și s'a jurat pe ochii lui că împricinatul nu-i vinovat. De altfel țăran voinic și'nzestrat cu șiretenia aceia practică, care a ridicat sus pe mulți din generația lui.

La urmă a avut ș'un copil, pe Pralea. Venise în casă ca un musafir nedorit. Erau amândoi soții sătui de întins nevoia. L'au crescut fără să-l iee în seamă. Și când a terminat gimnaziul din târgul lui pustiu, tată-su a vrut să-l vâre comptabil la o magazie: — „Pe negustorie,

măi băete, că s'a mântuit cu cartea deacum. Mor învăţaţii de foame... Pralea a plâns, s'a dus pe la surori, a bătut pe la cunoscuţi şi'ntr'o săptămână a strâns parale pentru un bilet până la Bucureşti. A dormit prin grădini, a mâncat pâne cu măsline, până ce i-a făcut loc un ungur bătrân să doarmă într'o bucătărie boerească. Acolo a cunoscut şi pe fata ajunsă acum doică...

Se înscrisese la un liceu şi învăţa lecţiile pe derost. Profesorii îi lăudau silinţa. Intr'o Joi după masă, pe când umbla plictisit în lungul unei străzi, sugând cu poftă dintr'un capăt de ţigară, dat de draga dela curte, întâlneşte un cunoscut din oraşul lui sărac. —

— „Ce faci pe aici tinere?"...

Că-i treacă şi meargă... Cunoscutul era subşef de biurou la un minister. Se însurase de tânăr ş'avea vr'o cinci copii unul după altul. L-a dus acasă şi l-a prezentat nevestei, absolventă a externatului, luată din amor, care nu ştia să facă o mâncare, dar în schimb foarte *bine crescuta şi de familie*... Din una'n alta Pralea mărturiseşte totul şi mişcă perechea de gazdă până la lacrămi. L-a oprit la ei. — „Sunt sărac, domnule Pralea, dar pot să te ajut până-i mai scăpa"... Era om muncitor, econom şi sănătos. Nu învăţase carte multă, dar l'ajutase norocul să capete slujbă la vreme. Ţinea două slugi puturoase şi ducea în spinare casa şi morfturile nevestei, cu înfrânarea unui măgar dat cu nevoile... — „Nu m'aş fi însurat, domnule, — i-a spus el mai târziu lui Pralea, — căci, e greu de trăit azi, dar a dat păcatul să se îndrăgostească fata asta de mine. De două ori i-a smuls maică-sa chibriturile topite din mână

şi atunci, dacă am văzut că mă iubeşte atâta, am luat-o... Mântuise tocmai şcoala. Tată-su a fost uşier la noi la minister... Eu mi-am scontat leafa pe două luni, ca să-i cumpăr pantofi albi şi rochie de mireasă”...

Pralea se juca cu copiii şi făcea multe pe lângă casă.

Cucoana însă se uita la el duşmănos. La urmă ca s'o îmbuneze i-a măgulit slăbiciunile: vorbia numai de nenorocirea ei de-a nu fi dat peste un bărbat *mai de neam* şi-i aducea jurnale de modă. Intr'o seară au rămas singuri, a lungit masa până târziu şi dânsa oftând lung, l-a privit cald în ochi. Ş'au căzut în braţe şi ş'au întâlnit pe urmă în ascuns... Doamna s'a îmblânzit, îi spăla rufele şi făcea economii ca să-i cumpere ţigări. Ii părea rău acum că din lipsă de *usage* a uitat franţuzeşte, că ar vorbi fără să înţeleagă *mojicu.* Bărbatul prost, muncea ş'aducea acasă, bucuros că nevastă-sa s'a mai potolit din pretenţii şi bociri. — Când a ajuns Pralea la Universitate i-a pregătit o odaie în nişte căsuţe din curte, iar nevasta a dus acolo tot ce era mai de seamă ca podoabă. Era copilul casei şi nădejdea unui ajutor în viitor. Ar fi făcut amândoi orice pentru dânsul. Ş'a trecut anii în casa şi la masa lor, fără să ştie ce e greul. Cu cât îi răsuna numele, cu atât el era mai înconjurat şi mai la îndemână. In timpul din urmă dădea şi el câte ceva *pentru coş,* când avea de prisos...

Nu s'a putut scutura de gândurile acestea de cât când s'a îndepărtat mult de Cişmigiu. Trecuse Dâmboviţa ş'acum se'ncurcase prin stradele dinspre Dealul Spirei. Inlătură din

minte povoara grea şi ruşinoasă a trecutului, ca să intre trufaş în strălucirea succesului din urmă.

Aspasia îi făgăduise orice-ar vrea, în Bucureşti. Când i-a pomenit, între două sărutări, de-un loc la o ambasadă, dânsa a surâs batjocoritor; — „Aşa de degrabă? — mai aşteaptă”... Nu înţelegea de ce a pus atâta ironie în tonul muşcător şi răutăcios. Inainta cu mintea în viitor, ca'ntr'o stăpânire ce i se cuvenea. Ii venea să râdă cu milă, de traiul lui de până acum. Funcţionarul muncitor şi răbdător, cu atenţiunile mici ale nevestei, îl făceau să roşească când se vedea în strălucirea care-l învăluise aşa pe neaşteptate.

Căldura se lăsa tot mai înecătoare. Erau ceasurile unsprezece şi dânsul îşi mâna visurile în spre casa modestă din fumul mahalalei, căutând să se dosiască, prin umbra îngustă a gardurilor ş'a caselor tupilate după pomi.

Pe uliţi nimeni. In câte un prag cosiau neveste numai în cămaşă. Unii bărbaţi se întorceau acasă cu câte-o pâne subsuoară. O fată mare a unui gardist, care se ducea la apă, când a văzut pe Pralea de departe ş'a ascuns cochet cofa după spate, prefăcându-se că se plimbă. O femee care călca lut, a luat-o la fugă ruşinată şi s'a ascuns în casă. Pretutindeni sărăcie, nobleţă şi fudulie. Pralea trecea triumfător şi nu vedea înainte de cât lumina aşteptărilor de demult.

In odaia lui răcoare, miros de flori uscate, cu mirodenii de săpunuri şi parfumuri. Pe masă, sub o gazetă desfăcută, a găsit un pachet de ţigări bune, ascuns cu grijă. S'a roşit şi i-a venit în minte sacrificiile grele ale gazdei

îndrăgostite. Svârle pălăria, se desface la piept şi se lasă obosit în lungul patului. Intâmplările proaspete îl împresoară iarăş, ca'ntr'o învăluire de vis şi de lumină. Modestia dinprejur, cu povestea ajutorului din casă, unde a fost ocrotit părinteşte, l-a cufundat într'o toropială de ruşine şi remuşcare.

— Unde ai dormit astă noapte?

Pralea a tresărit surprins.

— *Dumneata* erai?

— Cât sunt de sdrobită!...

Femeea doborâtă de copii şi dragoste. îţi făcea milă cu înfăţişarea ei ruinată:

Ea îngână a plâns.

— Ochii ţi-s vineţi împrejur şi eşti ajuns de osteneală. — Nu te gândeşti că mă poţi ucide cu nepăsarea ta din urmă?—Eu nu mai ştiu ce să mă fac de dragul tău!...

— Te îndoeşti de iubirea mea?

— Nu mai ai nici putere să minţi. Vorbeşti în silă şi nici nu-ţi mai aduci aminte, că mă omor singură, suferind aici, părăsită...

— Bănueşti ceva?

— Ce mai pot face eu, trebue să mor, eşti prea sus acum, ca să-mi mai ridic speranţa până la tine. — Dar eu mă sting, eu trebue să mă `duc, căci prea sunt legată de amăgirea unui val, care se rostogoleşte nepăsător în spre largul mărei....

— Ce copilă!

— Şi câtă durere!...

Pralea o frânge pe genunchii ş'o leagănă în silă.

— Niciodată n'aş putea să te uit..., îmi eşti dragă mult...

— Ce bine faci că mă amăgeşti măcar, e

așa de dulce să te înșeli singur într'o crezare...

— Ai fost bună...

— Ce folos că nu mai sunt frumoasă!...

— Și ești blândă și...

— Săracă...

— Ce vorbești așa?

Pralea îi prinde gura într'o mușcare înrourată ș'o sărută cu dragoste silită. — O ia în brațele lui puternice ș'o așează de-a lungul patului. Dânsa închisese ochii dusă, tremurând de înfiorarea apropierei dorite.

— Credeai că te-am înșelat?

— Unde-ai fost toată noaptea?

— Tu nu știi câte am eu cu societățile studențești?

— De ce nu lași orice grijă, nu te iubesc eu îndeajuns, ca să fim fericiți?

Da, dar...

— Leapădă-te de toate, ia-ți o slujbă și trăești aici cu noi, eu uit și bărbat și copii pentru tine...

— Mai târziu, poate, dar acum...

Mai târziu... atunci când te vei ridica prea sus, atunci ai să mă uiți și eu nu mai pot trăi departe de tine...

— Bărbată-tu a venit dela birou?

Nu e încă douăsprezece...

De câte ori vroia să scape de prea multele-i desmerdări și încredințări de dragoste, așa svârlea vr'o amintire sguduitoare.

Ea îi stătea tot pe genunchi, cu mânile încolăcite pe după gât și cu ochii mijiți de lacrămi și dragoste umilită.

— De ce mi-ai ieșit în cale?

— Te căești?

— Când ai să fugi dela mine, eu am să mor...

— Vom rămâne veşnic împreună.

O dac'ar fi adevărat!...—A! da... ai găsit ţigările?

— Le-am văzut...

— De ce-mi răspunzi nervos şi desgustat?

— Găseşti?

Azi am economisit doi franci de la nişte târgueli, ai nevoe?...

In depărtarea uliţei înfierbântate de soare, s'aud nişte pocnituri de biciu. Pralea tresare. Femeea îl strânge la sânul ei moale.

Oho..., spurcaţilor...

Trosniturile biciului ardeau în arşiţa verei. Pralea se repede şi deschide o fereastră. Peste umărul lui se pleacă şi dânsa leneş.

— Tioo... păcătoşilor...

Incins cu curmeiii peste rantia ruptă d·· călugăr, desculţ şi cu capul gol, nebunul extatic mergea prin mijlocul colbului ferbinte, pocnind trosnind în amândouă părţile, ca şi cum ar arunca nişte blesteme peste oraşul toropit de căldură şi stricăciunii...

Hoho... a venit vremea deapoi... hoo... vânduţilor... nu credeţi în nimic...

Şfichiul destrămat plesnia răsunător.

— Cine-i acesta?

Un maniac religios...

— Pe drept fereastra deschisă, nebunul trosneşte biciul în spre casă şi umple odaia cu răcnetul lui ameninţător:

Huideoo... porcilor...

IX.

Cimitirul tăcut şi trist s'alegea din umbrele revărsatului.

— Mai de dimineaţă de cât mine?

— Eu sunt bătrână, nu mai pot adormi.

Simina se-nfioară de plâns.

— Mama mea!

Incrucişându-şi mânile pe piept, îngenunche la capătul mormântului semănat cu nemuritoare şi-şi lasă lacrămile să curgă în lungul feţei, fără să se mişte din rugăciune.

Gana îşi şterge ochii, rămânând cinchită în iarba de alături şi plivind într'una leasa înflorită de nemuritoare.

Cuprinsul tresare de religiositate.

Revărsatul răcorit, pătruns de linişte şi lumină, se trezia cu'ncetul din odihna zorilor amorţite. Imprejur miros de verdeaţă rourată şi monumentele vechi de marmoră la mormintele Muşatinilor. Pe umerii hatmanilor împietriţi ş'a doamnelor moarte, ciripiau vrăbiile deşteptate din vreme.

Mai încolo biserica de piatră înegrită de muşchiu.

Simina se'nchină, sfârşindu-şi rugăciunea.

— Iartă-i, doamne, păcatele...

Gana îngână prin plâns ca şi cum ar fi vrut să întregiască închinarea:

— Primeşte-o în bucuriile tale, doamne, c'a fost curată...

Şi-şi face semnul crucii tremurând.

Simina apasă asupra pieptului umflat de suspine, încrucişarea mânilor ei albe.

— Mama mea!

— Sărmana, domniţă Casandra!

— Mormântul cel mai trist şi mai sărac!— Nici un semn... Atâta dragoste îngropată aici şi nu-i o vorbă care s'o amintiască lumei...

— Oare crucea cea mai frumoasă, nu eşti tu acum?

— S'a stins, tocmai când am înviorat eu şi m'a lăsat fără nici un îndemn, singură...

— Când a fost să moară, m'a privit rugător prin lacrămi şi m'a strâns cald de mână ş'atunci am înţeles că trebue să trăesc eu în locul dânsei...

— Ţi-ai veştejit viaţa pentr'o străină, când ai fi putut iubi o odraslă a ta...

— Eu sunt sfârşitul neamului meu, cu mine se mântuie un curpen de oameni. Mi se pare că sunt ca şi viţa aceia care se lipeşte aşa de mult de-un trunchiu, în cât cu vremea îşi amestecă mâsga într'o singură curgere. Eu m'am curmat de rădăcina neamului nostru mort ş'acum trăesc prin tine. Mi-am câştigat dreptul de-a mă asvârli in viitor, prin dragostea ce ţi-am purtat. In sângele tău, mi-am amestecat şi eu viaţa. Durerile tale mă dor pe mine. Şi'n buuria ta tresare şi sufletul meu...

— O, îţi mulţumesc...

— N'ai să vorbeşti tu lumei pentru Casandra şi'n numele strămoşilor tăi? Dar tu nu eşti

înhinarea zilelor mele? Şi'n glasul tău are să răsune şi îngânarea desmerdărilor ce ţi-am şoptit din leagăn. Dacă-aş fi trăit prin mine, eram să duc înainte o sămânţă blestemată şi hulită, întocmai ca şi pădureţii sălbatici care fac fructe pe care nu le culege nimeni. Acum însă m'am curăţit prin devotament... Şi pentru jertfa roadelor stârpite în mine, ridic pe umerii mei altoiul strălucit al unui neam care-a cârmuit norodul românesc. Tu, ai ce spune şi de cine vorbi... Eu îmi plec şalele să te ridici tu deasupra ca pe-un anvon şi tremur de fericirea că-ţi pot fi roabă până la sfârşit...

— Cât de bună şi ce înălţare!...

— Toate se întâmplă după cum le rândueşte cel de sus. Eu am fost aşa, pentru c'a vrut el să trăeşti tu. Omul oricât s'ar înfrânge, tot trebuie la urmă s'asculte porunca lui: Casandra era o femee sfântă. Ar fi adormit fecioară, atât era de stăpână şi liniştită. Dar D-zeu n'a vrut să ucidă cu dânsa pe Muşatini. Când a văzut el că Irimia s'a vândut unei slugi de-a deavolului ş'a adus aminte c'a mai rămas un vlăstar uitat. Ş'atunci a răscolit viaţa în Casandra cea mândră şi stăpânită. In seara nunţei ei nebune, râdea în lacrămi şi-şi strângea cu mâinile şoldurile vergine, ca şi cum ar fi vrut să înăbuşe acolo strigătele strămoşilor care se cereau la lumină.

— Mama mea!...

Simina sbucneşte într'un plâns nervos, lăsându-şi mâinile proteguitor în lungul stinghiilor.

— Ea a trebuit să moară, ca sa-şi răscumpere păcatul de-a fi călcat rantia de călugăriţă...

— Sărmana mea mamă!...

— Dar D-zeu a avut grijă să fiu eu la căpătâiul ei...

— Iţi mulţumesc...

Şi Simina îi apucă mânile de-şi răzimă fruntea pe ele şi plâng amândouă mult, cu lacrimi ferbinţi şi suspinări înecate.

Muţenia se taie de o vorbă răsunătoare:

— A, mironosiţile plivesc mormântul din revărsat...

Irimia s'apropia voinic şi'nprospătat de dimineaţă ,adus puţin de spate şi sprijinindu-se cu mâna stângă de cârja lui înaltă. De sub pălăria mare de câmp, îi atârnau pela tâmple pletele clătinate şi bătrâne. Barba albă lumina o faţă blândă, mâncată până-n obraji de ochii mari şi prăpăstioşi.

— Am venit să plângem pe mormântul cel mai părăsit.

Simina se ridicase mândră, de par'că ar fi răsărit din pământ şi-şi stăpâneşte sbuciumul, înorând între sprâncene creţul acela oprit şi hotărâtor. Intunericul părului ei lăsat pe lângă ochi în două unde negre şi'ntoarse, se despica în oglindirea albă a feţei, ca şi nourul îngreuiat de noapte, care se sfăşie de ivirea unui colţ bălaiu de lună. Pe cap avea un zăbranic dat în voe pe spate.

— Vezi Simino?

Şi Irimia arată c'o rotire de mână în spre mormintele cu statui şi cruci de marmoră.

— Aici sunt îngropate câte-va capitole mărețe din istoria neamului nostru.

— Şi pagina cea mai tristă...

Simina îşi lasă privirea pe mormântul mâni-sa acoperit de nemuritoare înflorite.

— Din care însă a tresărit mândria lui din viitor...

El o apucă blajin de bărbie şi-şi pleacă buzele pe fruntea ei frumoasă.

— Eu?

Simina înclină capul abătută şi murmură încet:

— Cine ştie ce-mi ascund anii!...

— Vremea se va supune ţie, căci tu eşti noi şi trebue să ştii a voi... Vei ţine împrejurările în mână, cum purta Jupiter fulgerile...

— O, câtă amăgire...

— Te cunosc bine, — te simt... Eu am suferit, pentru ca să-mi plătesc bucuria de-a mai putea veni aici, în templul bărbăţiei neamului meu, nu pentruc'am fost ticălos...

— Facă cel de sus, ca să fie bine...

— Haidem cu toţii printre monumente, să-ţi spun ce-am fost noi, ca să-ţi învârtoşeşti sufletul de credinţă...

O apucă cu dreapta de braţ şi rezemându-se în cârjă pornesc prin cimitir..

— Aici zace domnul...

Şi Muşat înşiră nume mari şi fapte de glorie. Ochii lui blânzi s'aprinseseră şi glasul îi vibra pe cuvinte bărbăteşti. Statuele mucezite pe la încheeturi, înmărmureau în felurite înfăţişări. Erau acolo voevozi împetriţi pe cai spumoşi şi spătari rezemaţi în paloşe. Logofetesce care rupeau fusul dela furcă şi vornicițe îngenunchiate lângă cruci înegrite.

— A, iată şi crăişorul Ioniţă cu Linora de Medicis...

Un flăcău mlădios şi cu pieptul lat. Plete moi şi creţe îi curgeau pe umere, iar barba lui mică şi răruţă se împrăştie apăsat pe-o

vioară strunită. Cânta dulce și cu ochii goliți ridicați pe aripe de vise. Peste umărul lui, sprijinită cu mâna într'o mesuță, desvelită la piept și'ntr'o pornire sănătoasă și'nfiorată, Linora cântă aprins o romanță neauzită, înălțând odată cu vocea ei moartă și mâna dreaptă într'un gest înghețat.

— Craiul Ioniță făcea versuri latinești și iubia muzica. Era spiritul cel mai înfestrat depe timpul lui. A trăit prin veacul al XVI și treubia să urmeze la domnia lui tată-su. S'a dus la Florența c'o însărcinare politică de-a țării. Acolo a uimit pe toți cu frumusețea și deșteptăciunea lui. A rătăcit mult prin saloanele strălucite ale nobleții romane, împrăștiind fiori și armonie. Prințesa Linora, coborâtoare din vița de Medicis, s'a îndrăgostit de vlăstarul moldovan. El o iubia tare și întârzierea din Florența a fost o reverie înălțătoare. Făceau muzică amândoi și dânsa îl învăța sculptura. Când nu ș'au mai putut ascunde dragostea, prințesa Linora a cerut voie părinților să-l iee de bărbat. Papa s'a opus însă la o unire c'un ortodox ș'a silit pe stăpânitorii Italieni, să goniască pe ereticul amăgitor din statele lor. Craiul Ioniță s'a trezit surghiunit în Veneția, unde trebuia să se îmbarce chiar în noaptea aceia. Era îndurerat și nu știa ce-are să-l mai aștepte pe drum. Intunecase de nestrăbătut și corabia arunca puntea la schele, ca să primiască pe nenorocitul înamorat. Ploua mărunt și era lâncezială în port. Prin greul covârșitor al nopții, s'aud pocnituri de bice și îndemnuri clocotitoare de surugii în goană: Prințesa Linora venia după iubitul ei alungat. Fugise de acasă cu ajutorul a zece cavaleri

Florentini, care se băteau necurmat în duel, neştiind cui ar fi mai dragă înflăcărata domniţă. Trăise în veşnică încăcrare şi se ciopleau zilnic cu săbiile. Nu s'au împăcat în de ei, de cât atunci când i-a poftit Linora s'o întovărăşască în căutarea nobilului alungat. Dacă nu-l găsiau în Veneţia, trebuiau s'o aducă până în ţară.

Ioniţă şi Linora s'au iubit mult. Iarna citiau pe Dante şi Virgiliu la Suceava şi vara sculptau şi cântau aici. Ioniţă îi spunea sonete latineşti în gustul lui Petrarca şi ea rotunjia marmora, înfiorată de bucuria dragostei lor.

Intr'o toamnă au fost chemaţi la curtea poloneză.

Petrecerea lor acolo a trecut ca o uitare dulce.

Când se întorceau primăvara în ţara, prin Galiţia, le-au ieşit noaptea nişte tâlhari ruteni înainte. Poştalionul mergea clocotitor. Craiul Ioniţă dormia în fundul faetonului, iar Linora îi desmerda fruntea. Era tocmai prin dreptul unei mănăstiri şi locul venia adâncit şi cu păduri vechi pe dealurile ridicate în lături. Hoţii se zice c'ar fi fost tocmai călugării de acolo, ies ca din pământ, opresc caii, rostogolesc cu împuşcături pe surugii şi un rutean spurcat îmtâmplă cuţitul în pieptul lat al lui Ioniţă adormit. Linora se ridică ca o mânie lovită şi umple mormântul negru al nopţii cu gemătul ei îngrozitor. Tâlharii o apucă brutal, o dau jos şi neputându-i scoate inelile din mâna stângă, îi taie degetele cu totul, ca pe-o feştilă întrecută dela o lumânare. Ea scapă din amestecul hoţilor şi pe când dânşii cotrobăiau averile, aleargă înebunită prin noapte şi

se suie în clopotnița mănăstirei. A început sa tragă clopotele numai c'o mână și prin dangătul lor, amesteca jalnic imnul *Ave Maria...*

Numai un moment s'au rupt nourii ca să s'arate luna îmbolnăvită de ce-a zărit jos. Linora era o floare desvelită și sănătoasă. Avea părul roș și'nvăluit...

Cu încăerarea hoților se desfăcuse în toată curgerea lui bogată ș'aprinsă. In bătaia lunei înlăcrămate de lumină, s'a părut înfățișarea ei c'ar fi subcnirea răsbunătoare a unui sul vântuit de foc. Zangătul *Ave Maria...*, umplea întunericul și muțenia de închinare. Luna s'a ascuns îndurerată și greul nopții neatrăbătute s'a prăbușit în trăsnete și scăpărări răsvrătitoare. Nourii negri și mâniați s'au lăsat într'o ploaie amestecată cu fulgerări. Cerul vărsa groază asupra adâncăturei și cuprinsul sguduit de sughițurile trăsnetelor, se înfiora de versul rugăciunei și de bocetul înăbușit al clopotelor. Dealurile dimprejur, cu pădurile vechi, s'au năruit la vale, târâte de apă și cutremure, îngropând acolo nelegiuirea călugărilor spurcați, In zori, când s'a potolit furia celui de sus, adâncătura cu mănăstire cu tot, erau o amestecătură asămuită de copaci și petre. Numai vârful clopotniței rămăsese deasupra și Linora obosită și plouată, tot mai trăgea încet clopotele și plângea răgușit imnul *Ave Maria...*

Pe locul acela n'a mai crescut de-atunci nimic. Un singur brad amețitor de înalt și veșnic tânăr, își clătina frunza verde pe arsura aceea seacă. — Cotului aceluia îi zice și azi: *La mănăstirea dracilor...*

Lianora de Mudicis s'a întors la Suceava îmbătrânită și câșă de mâna stângă. Ultimele

zile şi le-a trecut săpând marmora aceasta. A murit aici, cu fruntea plecată pe razimul statuei, chiar în seara când a aşezat-o printre celelalte morminte...

— Vai!...

— Tu plângi?

— Pretutindeni dragoste şi nenorocire.

— Bucuria isvorăşte din dureri.

— Se poate iubi, fără sa şi suferi?

— De ce mă'ntrebi?

— Nu ştiu...

— Eu nu mi-am iubit de cât ţára şi ştiinţa dar n'am fost niciodată fericit...

— Te-a înşelat şi dragostea lor...

— Când vin însă aici, răsuflu de tot nadusul. *Eu!*... mă întăresc în credinţă şi iert tuturor...

Muşat încoronează cuprinsul statuielor c'o rotire largă de mână.

Oftează ca sub ruina unei năruiri.

Vezi colo grămada ceia de ziduri afumate, ascunse aproape sub bălării?

Se întorc cu toţii în spre un colţ al povârnişului.

— Acolo era castelul trofeelor mărețe. Clădirea se ţinea din vremea descălecatului: O galerie largă cu bolta gotică şi cu ferestrele dese şi înguste. Piatra cioplită grosolan ţinea piept timpului cu îndârjire. Acolo se strânseseră odoarele bătrâneşti. Pereţii erau groşi să meargă un car în voie pe dunga lor. S'a păstrat tronul şi coroana lui Alexandru cel bun neatinsă. De spătar era răzimată cârja cu pietre scumpe a mitropoiltului Mitrofan. Erau flamure turceşti şi paveze teutone. Pe sus atârnau steaguri rupte şi decolorate de-a regilor unguri şi poloni. Deasupra icoanei unui arhanghel era aninată spada

şi ştirbită a lui Ştefan cel mare. In lungul zidurilor surâdeau trufaş din armure, portretele tuturor Muşaţilor. Prin dulapurile de ştejar se îngrămădiau isvoadele scrise de mâna bătrânilor noştri cărturari şi manuscripte bisericeşti din vremuri duse. Se păstra ş'un caet gros cu poezii latineşti de-a lui Ioniţă. Pe poliţi se înşirau încercări de statuete modelate de Linora... Numai costumul de curte a lui Miron Costin şi paloşul lui Bogran al III-lea trimis lui de Sultan după închinarea ţărei, trebuie să fie scăpate. Se zice că le-ar fi luat Petru Bogdan nepotul meu pierdut în lume, când a jucat la Iaşi într'o piesă... Unde sunt însă acum, cine ştie...

Eu intram acolo ca'ntr'un templu de glorioase mărturisiri...

Muşat pleacă capul ca frânt. Simina îl apucă de mâni cu spaimă.

— Şi?

— Intr'o noapte a ars totul... zidurile stau acum grămadă şi afumate...

— Doamne!

Muşat se uită în toate părţile cercetător ş'apoi se pleacă cu taină.

— Eram după primii ani de căsătorie cu Aspasia. Venisem într'o vară aici. Eu mă închideam acolo în castel şi'mi pătrundeam sufletul de înfiorări antice. In aerul acela mucigăit şi încărcat de mistere, tresăriam de bărbăţia tuturor privirilor din portrete. Când părăsiam altarul, eram obosit şi înălţat, trecusem în tremurarea gândului ş'a simţirilor, prin tot trecutul vieţilor închise acolo...

Aspasia plângea acasă şi mă măsura cu ură... N'a trecut o săptămână şi...

— S'ar putea?

— Nimeni altul n'ar fi fost în stare să facă un sacrilegiu ca acela... N'am mai găsit cheile şi de sub dărămăturile arse, s'au scos tinichelile noastre de petrol, topite în boţuri... In ziua aceia Aspasia a avut friguri, iar a două noapte râdea şi ţipa prin somn...

— Doamne!...

— Când era mică, spun slugile bătrâne, că săria gardul aici în cimitir şi svârlea cu pietre în monumente. A prins-o stricând cu ciocanul degetele şi marginile subţiri dela statui. Când o scotea de aici, plângea şi bătea din picioare cu ciudă...

Gana cu ochii mari deşchişi:

Fiica necuratului...

Simina înlăcrămată se uită cu jale la moşu-său.

— După ce a profanat totul...

Irimia îngână dus pe gânduri.

— N'a încetat să mă murdăriască pe mine!

Muşat s'a simţit sguduit de ridicarea unei sbucniri de obidă şi întorcându-şi capul umbrit de durere, porneşte înapoi în aducerea mersului plecat cercând pământul cu sprijinul dibuit al cârjei.

Simina dă trist din cap:

— Câtă înverşunare din partea soartei!

Gana atinsă o apucă de mână:

— Să ieşim de-aici, hai să dăm pe la deal, în livadă.

— La mai senin...

Pleacă amândouă grăbit. Simina sprintenă şi frumoasă în saltul pasului ei mândru, iar Gana uscată şi corogită, se cearcă să se'ndrepte în sforţarea călcăturilor fricoase.

Livada se întindea în lungul coastei dealului, împrăştiind miros de fructe coapte şi frunze îngălbenite prea de timpuriu. Se ridică amândouă pe drumul larg dintre două rânduri îmbătrânite de meri răriţi şi c'o mulţime de crengi uscate. Cârmesc în urmă la dreapta pe-o potecă mai îngustă, mărginită cu perdele de pruni feluriţi. Calea se deschidea într'o privelişte îndepărtată. Printre răriturile perjilor se vedeau peri scorburoşi, persici frânţi înlături, zarzări încărcaţi cu bulgăraşi de aur galben, scoruşi şi vişini înroşiţi de roade trecute.

Se opresc la o rotunjire din mijlocul potecei înguste. Roata se încheia din tei frumoşi, vrâstaţi cu castani bătuţi. Sub straşina cercului de copaci erau scaune săpate în piatră veche.

Simina caută împrejur cu duioşie.

— Pe aici s'au odihnit perechi de'ndrăgostiţi, domniţe care îndrăzneau temător să se gândiască la iubire şi bătrânii, din neamul nostru fără capăt în trecut...

— Au fost zile de mărire şi bucurii, care n'ar mai putea trăi azi...

Apucă un alt drum deschis iarăş la deal şi înaintează cu greu pe sub răcoarea straşinilor de nuci închinaţi deasupra.

Sfârşitul livezii era închis c'un brâu de zid crăpat pe aiurea.

— Să trecem dincolo, în vie.

— Pe unde?

— Stai, mi-aduc aminte de-o spărtură... a ha, uite-o...

Viţa încordată la haragi, umplea culmea dealului cu valuri înverzite de curpeni învârtiţi.

Apucă amândouă pe un hat lărgit.

Simina caută calea altor gânduri:

— Viea luptă mai mult la secetă.

— Vezi că dânsa prinde udeală la rădăcină, iar stuful frunzelor oprește focul soarelui. Și livezile, ai văzut că țin mai bine piept uscăciunii...

— De ce nu seamănă oamenii toate risipiturile dealurilor roase de ploi și înroșite de arșiță cu vii și cu pomi?...

— N'au putere săracii și nici nu știu cum face...

— Nu ți-ai mai strica ochii de înfățișarea stearpă și urâtă a porniturilor din toate părțile...

— E hei odată... pe când erau aici stăpâni boerii noștri, ruina tuturor dealurilor acestea pornite acum la vale, era o întinsoare de pădure. Și era răcoare și frumos și ne ploua la vreme...

— Ș'acum!

— Domnul Guvide, socrul lui Irimia, când s'a văzut îngrijitorul averei Mușaților, a tăiat din pământ tot ș'a trimis lemnul cu trenul departe. Băeții erau prin străinătăți și el le scotea ochii cu temeri ce...

— Câtă batjocorire!...

Ajunsese acum de ceia parte a viei și înaintea lor, se ivia dintre butucii rotați acoperământul unei crame vechi.

Gana grăbește pasul într'acolo, ținând strâns de mână pe Simina.

— Unde mă duci?

— Nu știi că asta e viea ta?

Se opresc dinaintea cramei cu pereții sparți.

— Să intrăm înlăuntru... Aici am venit cu Casandra dela mănăstire...

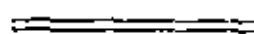
Gana nu-și poate stăpâni plânsul. Simina

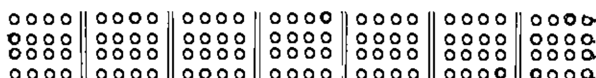
se'nroşeşte în tremurul unei amintiri care-o trăsnise şguduitor.

— De ce m'ai adus?

Se smuceşte din încleştarea strânsă a ţigăncei şi întunecându-se, strigă într'o pornire desnădăjduită.

— Hai să fugim, mi-i frică...

X

Satul era mort în după amează caldă de vară. Toată lumea era împrăștiată pe lanuri. Casele ațipiau mici și albe, sub umbra înăbușită, a livezilor. Depe deal se vedea cum prin valurile înfrunzite, scânteiau peîalocurea în bătaia razelor arse, întorsături colbăite de drumuri. Turla dela biserică veghea în strălucirea soarelui ca un ochi ocrotitor. Pe sub garduri mușluiau porci slabi și pușî în jug. Cânii dormiau pe prispe. Pe lângă câte-un pom, se învârtiau moleșiți copii mărunți și goi, murdăriți ca niște drăcușori și pârliți de vară. Prin unele tinde răcorite dormia câte vr'un bătrân neputincios.

Muțenie și lumină înecătoare.

Mușat asudat, cu pălăria într'o mână și sprijinit cu cealaltă de cârjă, tăia satul cu mers voinic și aplecat. Simina îi ținea o umbrelă mare de doc și silia să nu rămâie în urma moșneagului.

— Are să ne prăpădiască Dumnezeu.

— Nu dă ploaie.

— Și toată nădejdea e în pământ.

Treceau prin potopul de raze, ca printr'o ploae opărită. Ieșise să mai rătăcească afară la câmp. Mușat ținea curțile și grădina mare

bătrânească, moşia o arendase unui fost vichil cu stare.

Pe drum se'ntâlnesc c'o ţigancă rufoasă, care-şi ducea în cârcă un dănciuc numai în piele, negru şi zoios. După dânsa venia un godăcel abia cât un pumn, încârligat de slab şi păros ca un ariciu. Danciul îşi întorcea ochii albi din capul sburlit şi nespălat, petrecând cu privirea pe cei doi străini. Purceluşul se oprea din când în când cu botul în câte ceva din cale.

— Câtă sărăcie!

— Ce neam pedepsit..

Sub poalele unui agud un cârd de copii desbrăcaţi şi feşteliţi, se luptau c'un câne deşirat dela dudele căzute. Nu se mai cunoşteau fetele din băieţi, de mâsgălitura închisă a fructelor trecute. Erau umflaţi în pântece, sfrijiţi şi cu picioarele subţiri.

— Cresc la un loc cu purceii şi pasările, fără să ştie cu ce se nutresc şi pentru ce s'au arătat în lume.

— Câtă viaţă veştejită!

— Şi aceştia sunt armata noastră de mâine...

— Ne mai mirăm de inconştienţa naţională a poporului!...

Poarta satului rămăsese în urmă şi ei pătrunseseră mult printre ogoarele uscate ale ţăranilor. Popuşoii galbeni şi învârtiţi de căldură, dăduseră spicul după trei rânduri de frunze, închircind sterpi în moşoroaele uscate şi fierbinţi. Pe-alocurea se vrâstau cu şuşăniţe spânatice de pâne albă. Spicele joase şi'n câţiva bobi, se resleţau la câte-un pas, de parcă-ar fi fost răsădite cu mâna. Brâele înguste şi întortochiate, se lungiau seci şi covăţite pela mijloc, de atâta şir de ani de stoarcere.

— S'au pierdut semănăturile, moşiile...
Bătrânul se ridică de cum era rezemat în sapă şi se întoarse greu în spre drum:
— Aud?
— Zic, că nu mai e chip de îndreptare de-acum...
— Poate să ploaie şi cu lapte, tot degeaba...
— De ce mai munceşti atunci?
— Pentr'uc'aşa am apucat...
— Mai bine-aţi gunoi locurile?
— Când vrea cel de sus, creşte şi în piatră...
— Lăsaţi-le măcar să se mai odihnească, prea le siliţi în fiecare an.
— Da pe noi ne lasă cei cu birul să ne mai odihnim?
— Oricum, vezi că tot muncă zadarnică...
— Cearcă şi românul, ce să facă alta dacă n'o munci şi când se 'ntâmplă să curgă de sus, pune şi el pe masă, dacă nu, se duce la boier...
— Da boierii tot fac câte-oleacă de pâne.
— Ehei, cred şi eu...
Moşneagul râde cu jind, ca şi cum s'ar fi gândit la nişte bucate bune şi-şi şterge fruntea brobonită cu mânica groasă şi prăfuită a cămeşii.
Bătrânul prinsese la limbuţie:
— Cum să nu facă boerii, au pământ proaspăt, pot să-l lucreze la vreme şi pun sămânţă de cea nemţească, care asvârle şi mai pe seceta. Da noi vai de capul nostru, semănăm după ce am mântuit munca la dânşii, arăm cu vaci slabe şi stricăm numai nişte timp de pomană... Vedeţi ogoarele acestea... le muncesc românii din moşi strămoşii lor, an cu an, de unde

dracu să mai iasă, când Dumnezeu închide ploile în ulucile de sus...

— Rău moşule!

— Ne-am şi păcătoşit, cucoane, nu se mai duce lumea la biserică, nu crede ca înainte vreme, ne mâncăm între noi ca nişte fărdelege... Dă, cu dv., boerii e alta, aveţi de toate şi puteţi ajuta o faţă bisericească şi duce acolo o jertfă la altar, dar noi prăpădiţii, cine să se roage pentru păcatele unor vânduţi pe mămăligă... Iaca din primăvară par'că s'ar fi arătat oleacă de hrană, ne stropia tot la timp şi inima 'n noi râdea de bucurie, — tocmai când să se întărească mai bine pânea şi să lege, tranc cel de sus trage zăvorul şi ne lasă în văpaia focului, de ţipăm acum ca'n gură de şarpe... A vrut numai să ne arăte de pe palmă că are putere când vrea, da când să ne plecăm şi să vedem minunea, hop că 'nchide mâna şi ne lasă holbaţi ca pe nişte nemernici ce suntem...

— Să ne îndreptăm, moşule, că altfel are să fie tot mai rău.

— Numai dacă n'om deschide ochii prea târziu...

Muşat plecă mişcat.

— Câtă nenorocire şi ce sfântă resemnare!

— Se găsesc tot pe ei nevrednici de sărăcia lor şi iartă totul...

— Fatalitate dureroasă ş'o putere de înfrângere cuminte, care face din noi o turmă supusă, bună de muls... O batistă pierdută pe care o poate pune în buzunar orice trecător... Ne-au muiat umilinţile şi nestatornicia din trecut, acum suntem ca omul bătut şi cu oasele frânte, Avem trup, dar n'avem sprijinul conturului nostru. Intre noi sunt foarte rare voinţele. Ne

încurcă personalitatea, orice strănutare obrasnică a unei secături străine. Am uitat de mult să ne cinstim pe noi şi nu mai ştim să ridicăm fruntea cu încredere. Cei veniţi de afară ne-au învins prin neruşinare şi îndrăsneală... De altfel vezi că avem o mulţime de valori intelectuale, dar ne lipsesc tocmai caracterele şi asta ne face să n'avem un colorit naţional, întocmai ca şi fructele frumoase, dar fără nici un gust, sălcii... Se pare că nu mai aşteptăm nimic dela noi. Ne vedem prea bine lipsurile, dar nu ne luăm în seamă calităţile. Aşteptăm mântuirea tot de-aiurea. Noi suntem ca şi oamenii trăiţi prea în de-aproape, strânşi la un loc de-o pacoste, cari ş'au văzut păcatele zilnic şi cari zâmbesc între ei batjocoritor, când văd pe unul de-ai lor, că cearcă să se ridice de-asupra tovărăşiei obişnuite...

— Cum se face, c'au mai fost noroade obijduite...

— Acelea au avut tirani care le-au robit Omul lovit a cercat veşnic să se ridice. Hărţuiala aceasta i-au oţelit. Aşa a fost şi cu fraţii noştri de dincolo. Noi însă n'am avut un stăpân care să dea făţiş în noi, ca să ne întărâte. Oficialiceşte am fost mai în totdeauna liberi. S'a împrăştiat încă printre noi o seamă de paraziţi ai puterii. La început neluaţi în seamă, mai mult supuşi de cât stăpâni, s'au vârît în sufletul nostru ca un aer îmbâcsit de otravă. Ne-am trezit încinşi ca într'o ameţeală. Duşmanul n'avea o înfăţişare aleasă, cu care să lupţi. Il simţiam pretutindeni şi nu-l puteam prinde de nicăieri. Era un fel de microbizare a organismului nostru social. Am dat un timp din mâni ca omul buimac ş'apoi ne-am toropit

într'o lâncezeală prelungă. Altfel e să te baţi cu un duşman pornit, de cât să cazi înecat de fum. O nenorocire văzută, trezeşte în mulţime sentimentul unei apropieri întru întâmpinare. Lupta îmbărbătează şi întinereşte sufletele. Aşa am fost şi noi înaintea ploaei cu pucioasă. Când duşmanul nostru ne intrase până şi'n răsuflare, n'am mai putut să ne chemăm pe nume şi de-atunci noi nu ne-am mai strâns mânile într'un gând. Suntem cu totul nesolidari. Statul nostru e un sac de prund, care trebue cimentuit de aici înainte, dacă vrem să ne prefacem în bloc de oprit talazurile... Şi dacă bagi de seamă, atmosfera înăduşitoare nu se împrospătează cu răcoare; ne-am apropiat organizmului pe levantini, dar azi aerul cade de greutatea altor otrăvuri mai dăunătoare... Mai pune acum în urmă şi adierea ofilitoare a cerinţelor moderne de viaţă, cu pătrunderea luxului pretenţios ş'a convenţiunilor impuse, că vezi că am fost pedepsiţi să luptăm tot cu golul necuprins...

— Ce trist blestem...

Ajunsese pe culmea ogoarelor. S'au oprit puţin să mai respire din larg. Satul rămăsese jos de tot, încropit de soare şi singurătate. Prin arşiţa de vară se vedeau ţăranii plecaţi la muncă, risipiţi pe clinul costişei cârpite cu semănături proaspete.

In depărtare se ridicau munţii înegriţi.

Pletele lui Muşat se lipiseră de tâmple în curgerea sudoarei, Simina în haina ei simplă albă, ţinea umbrela ocrotitor, înălţându-se drept şi sprinten lângă moşneagul voinic şi adus puţin, de par'că-ar fi fost un semn uşor de mândrie lâng'o întrebare.

Dealurile se înşirau uscate şi cu dărămături scobite de ape. Ici şi colea câte un cârd sărăcăcios de oi. Rar se vede vr'un arbore, îmbătrânit în noduri şi cu pletele încâlcite şi rupte. Peste toată stârpirea aceasta de viaţă apăsa plutitor lumina aprinsă a verii, ca un genunchiu îndesat pe-un piept ofticos.

— E o mare întreprindere de îndreptări de făcut în ţara noastră.

— Ne trebuie inimi pregătite şi împrăştiere de dragoste.

— E o răspundere grea în faţa viitorului.

— Nădăjdueşti într'o ridicare?

— Incep a s'arăta semnele de pe acum.

— Sunt câţi-va bărbaţi care se gândesc şi la asta, prin mulţimea treburilor...

— Am să văd ce fac la toamnă cu proectul meu...

— Doamne ajută-ne...

— Să întărim iarăşi răzeşii, acei cu care străbunii noştri au ţinut în loc duşmanii.

— O regenerare a rasei printr'un traiu mai rânduit şi prin patriotism...

— Omul are nevoie de apărat ceva, după cum trebue să şi respire. Dacă nu-i o ameninţare, instinctul acesta naţional, ca să-l numesc aşa, se schimbă în întrecere pentru tocmirea traiului. Progresul e fructul acestui sentiment de mai bine...

Luase drumul din lungul culmei. De-o parte şi de alta se lăsau vrâstele de ogoare. Pe zare îndemnà o adiere mai răcorită. Se simţiau înviorați, prin desmierdarea uşoară a zefirului proaspăt. Colbul greu şi cald, se răscolia de mersul lor, în rotocoale forfotite, de par'că ar fi fost nişte spuză purtată cu cleştele.

Din dosul umbrit a unui snop pus în picioare, vine plânsul răgușit și stins a unui copil. Intră amândoi în miriștea uscată și s'apropie de scâncitul obosit. Intr'o covățică. din strângerea scutecilor flenduroase, se vedea căpușorul pârlit și încrețit de plâns a unui copilaș crud. Gurița îi era acoperită de-o spumă albită. Il bâzâiau muștele și mișca buzele în chip de a prinde țâța, înecându-se de orăcăit și sughițuri seci.

Simina îngenunchează și leagănă albiuța. Mușat rămăsese mut, plecat asupra odraslei flămânde. In vremea asta s'apropie ș'o femee înegrită de praf asudat și curs în șiroae pe față și pe sânul desfăcut și slab. Trecuse secerea peste un umăr acoperit de nodul cârpit a unei cămăși numai trențe. Părul îi era murdar și puțin strâns sub o grimea peticită.

— De ce nu dai țâță copilului?

— Apoi plodul ar vrea să sugă toată ziua.

— N'auzeai cum plânge?

— Amorțește el dela o vreme, ce să-i fac...

— Nu te gândești că are suflet?

— Nu ne lasă și pe noi alții. Ia să mă vadă vichilul că mă țin de copil, să vezi cum îmi mai plesnesc șalele de încolăcitura biciului. Până oiu mântui zilele la curte, are să mai postiască mititelul, c'așa ni-i dat nouă...

— Păcat, creștină hăi...

— Mata să mi-o spui asta? — dar trebue pâne și altora de acasă.

Mușat a lepădat cinci franci în covățică și s'a îndepărtat îndurerat. Simina tăcută și mândră, pășia alăturea, strângând cu hotărîre îndoitura dintre sprincenile înbinate. Sufletul ei se întărise. Se gândea la Pralea și la viața

lor de sacrificiu: uşurarea durerilor din lume prin dragoste.

Intrase în lanul boeresc. Tăiatul era pe mântuite. Din postatele muncitorilor mai rămăseseră numai câte-o margine. Se-auziau din toate părţile foşnituri rupte de seceri agere.

Soarele şters în orbirea aprinsă a luminei, asuda năduf asupra pământului încropit.

— Sunt multe de meremetisit la căsuţa noastră...

— Tu încă nu poţi vedea toate stricăciunile, căci prea ai fost închisă în ea. De-afară însă se arată mai bine ruina. Un străin mai ales ar rămânea crucit de slăbiciunea noastră. Eu când m'am întors după un şir de ani în ţara, m'am ruşinat de halul în care trăim...

— Şi când te gândeşti că s'a pierdut atâta entuziasm mai în anii din urmă cu doctrinile cosmopolite.

— O adevărată neînţelegere a dragostei de oameni. Ne-am zăpăcit şi noi un timp cu minciuna aceasta înălţată la modă. Nu poate fi o apropiere universală, fără întărirea naţiunilor. Ar trebui mai întâi un fel de nivelare în pregătirea popoarelor. Cine îşi iubeşte neamul, poate păşi în urmă şi la vecini. Odată, la noi se credea inteligent şi nebarbar, ca să te laşi de ai tăi şi să întinză masa celor veniţi. Spiritele şirete care ne-au cunoscut bicisnicia noastră sufletească, au ridicat la cinste felul acesta de-a înţelege umanitarismul. Ai noştri naivi şi sinceri s'au dat încrezători coadă de topor. Străinii au profitat de această imobilizare sufletească. Ne-a fost ruşine un timp să pomenim de naţionalism... Atunci ne-am pus cu aprin-

dere să ridicăm baraca universală a înfrățirei generale fără să vedem că n'avem pentru noi nici o straşină de adăpostit. Am făcut ca şi nobilul calic, care s'a pornit un castel enorm şi el n'a găsit bani nici să-şi sape temeliile... Intâi trebuiesc întărite națiunile şi pe urmă cosmopolismul va veni ca un fel de armonizare echilibrată a totului. Lumea va fi o rodie sănătoasă de înțelegere şi împăcare. Nu poți omorî colțul instinctului de întrecere din sufletul noroadelor. Ar fi un corp prea fără nervi marele cosmos topit într'o apă, conturul s'ar pierde în imensitate, grația formelor. Spun toate acestea închipuindu-mi visul aceasta cu putință. Dar e curată nebunie ca să crezi într'o apropiere cu desăvârşită înțelegere şi lepădare de apucături. Urmându-se închegarea acestei dihănii monstruoase, cine ştie ce forme ciudate vor lua înclinările nestatornice ale omului. Se vorbeşte de pe-acum de-o tiranie a democraților conducători... Uită-te numai la fructul în mic a liberalismului care ne stăpâneşte şi care s'arată ca o mântuire...

Umanitarismul cosmopolit trebuie să rămâie numai ca o întindere a milei de aproalele tău, sentimentul facerei de bine. Dar ca să poți ajuta pe altul, trebue să ai tu. Cum suntem însă calici şi prea încrezători, cei interesați poate să-şi facă o armă şireată din răspândirea unei mode dăunătoare, ca să ne asvârle din ale noastre, pentru marele triumf al iubirei de oameni... Când te cuprinde focul, alergi să-ți mântui copiii tăi deodată...

— E dureros că unii expoatează pentru ei, un sentiment care ar trebui să fie scăparea patriei.

— Trebue să ne pregătim la renunţări şi sacrificiu. Cârmuitorii noştri de sus sunt mai toţi din neamul apostolilor... Cei care vin după dânşii însă sunt înrăutăţiţi. Ei ne-au stricat mult. Avem nevoie de-un tribunal de control înjghebat dintre noi. Să ne formăm un fel de stâlp al infamiei... Arta cinstită şi răspândită în straturile de jos, poate curăţi mult moravurile. Ehei, ce ideal măreţ ne-am putea face, din dorul unei îndreptări!

— Povăţueşte-ne, doamne, la bine!

Pe drum se întâlnesc c'un ţăran mărunţel la trup, slab, dar cu nişte ochi jucăuşi şi inteligenţi.

— De ce nu te faci mai sdravăn, măi?

— Nu-mi prieşte aerul, cucoane...

— Tâlharule, râzi de mine...

Românul măgulit dezarmează ruşinat:

— Poi, ai făcut şi mata ca vorba ceia din bătrâni: — De ce-ai lăsat satul, ţigane? — Nu-mi plăcea apa, măi românico... — D'apoi ţăranii cum rămân acolo! — Hei, vezi că ei întâi mănâncă ş'apoi se pun de beau dintr'însa...

— Măi, tu eşti ticălos...

— Aşa a fost şi tata, cucoane, sărut mâna...

Ş'a dat pălăria groasă mai pe ceafă ş'a plecat înainte râzând şiret.

Simina îmbujorată, l-a petrecut din ochi. Muşat se'ntoarce voios:

— Ţi-a plăcut vioiciune de minte?

— Un spirit tare sprinten.

— Ferească D-zeu să cazi între vr'o câţi-va de aceştia. Scapi dintre ei ca dintr'un bâzâit de albine. Am cunoscut ţăranii multor popoare, dar nicăieri n'am găsit atâta risipă de deş-

teptăciune, e un neam ales, deosebit, omul nostru dela ţară...

Soarele căzuse jos, mai să s'oprească pe muchea orizontului întunecat de munţii îndepărtaţi.

In drum s'opresc pe dreptul unui tufar de răsură. La umbra frunzarului, între două poloace de grâu, stă rezemat un copilaş de ţigan c'o lulea stinsă în gură. Sugea neştiutor din ciubucul înegrit, purtându-şi ochii afumaţi când la Muşat când la fată.

— Ce-o mai fi şi asta?

— Altă minune...

— Ba e băiatul meu, mânca-v'aş urâtul...

Faraonul slut şi murdar, îşi albia dinţii într'un râs linguşitor, de după spatele celor opriţi în loc.

— De pe-acum îi dai pipa?

— Poi asta-i ţâţa ţiganului...

— Eşti, nebun, măi? — vrai să-l omori?

— Haoleo, d'apoi eu am murit?

— Nu vezi că nici de-un an nu-i?

— Dar fără tutun plânge ca unul mare...

— Stricaţi copiii.

— Sărut mâna, ce să fac, n'are mamă şi eu trebuie să muncesc pe lan, cum să-l astâmpăr, ca să-mi pot căuta de treabă, că eu n'am d'alea cum le ziceţi, nemţoaice de copii...

— Ptiu... bată-v'ar norocul...

— Să te audă cel de sus... da pune un gologan în lulea danciului, că-ţi dă D-zeu o sută în loc... Să-i cumpăr tutun, că-ţi-a zice şi el bodaproste pe limba lui...

Se luase morţiş după ei întinzând într'una pălăria lui ruptă ş'acoperindu-le urma cu vorbe măgulitoare şi ploconiri.

— Numai un franc de doi, să vă trăiască copilaşii...

— Dela un gologan ai ajuns aici?

— Dă, cer şi eu după obraz, că mi-ar fi ruşine să ieau mai puţin... Vă cunosc eu, trebuie să fiţi boeri de cei mari, poate chiar vodă, mai ştiu eu şi s'ajungeţi şi mai şi...

— Ajunge cu descântecul, baragladină.

Şi Muşat a trebuit să-l miluiască, c'altfel nu s'ar fi scăpat nici la capătul pământului.

— Să vă trăiască copilaşii, să-i vedeţi căpitani şi chiar caprari...

Au râs amândoi tot drumul de întorsătura ţiganului. Muşat spunea Siminei păcăleli şi păţanii ţigăneşti.

— E o întreagă literatură de glume pe seama lor...

— Sunt multe adunate.

— Au mai rămas încă de strâns destule.

— Dar tare-s săraci ţiganii!

— Nici n'ar putea trăi altfel.

— Ai văzut ce hal?

— Cu dânşii s'adevereşte zicătoarea noastră: —Ferească D-zeu să pui în spatele omului cât poate duce el...

Culmea cârmea acum împrejurul satului. De sus te uitai în văgăuna lărgită ca'ntr'un fund de castron. Căldura slăbise şi lumina se lăsa mai grea. Boarea *în zare* sufla *tărişor* în spre seară. Pe porţile satului se întorceau cârdurile slabe de vite. S'aud tălănci şi mugete plângătoare. Pe cărările dintre ogoare se cobor ţăranii pela case. De prin ogrăzile din vale, se ridică fum şi aripe fâlfâitoare de foc. Gospodinele aduc apă şi se'nvârtesc pe lângă ceaone.

Dela otacul boeresc răsună buciumul.

— Pe cine chiamă, nevastă, hăi?

Femeea s'opreşte căutând într'una în spre sunet.

— Poi, chiamă muncitorii la mâncare.

Muşat se'ndreaptă către Simina.

— Coborâm într'acolo? — tot trebue să ne întoarcem în sat.

— Să mergem.

Lanul de grâu, încolţit de secere, se lăsa pe costişa din spre sat, într'o revărsare petecită. Ţăranii se adunau din toate părţile la chemarea buciumului. De pe alocurea se ridicau frânturi tânguitoare de doine.

Turla din vale îşi scânteia ultimile clipiri ocrotitoare; cu întoarcerea mulţimii risipite, se părea că s'a mântuit veghierea. Răspântiile de drumuri s'arătau colbăite, din verdeaţa pomilor părăduiţi în preajma caselor mici şi albe.

Miriştea trosnia foşnitor sub paşii lor grăbiţi. Clinul era cam în loc şi cu făgaşuri mâncate de ploaie.

— Dela conac ne ducem de-a dreptul acasă.

— In seara asta vine mătuşa.

— Şi ne-aduce o surpriză după cum mi-a telegrafiat.

— A întârziat cam mult în Bucureşti.

— Veşnic din vina croitoreselor...

Muşat se posomorîse. Siminei i-a părut rău c'a deschis vorba.

La conac se frământa mămăliga. Doi haidăi încrucişaseră parii în cazanul încăpător şi învârteau cu putere. Aburul cald se ridica parfumat şi poftitor. Câţiva câni stăteau lacomi prin prejur. Muncitorii sgomotoşi şi obosiţi se trântiseră mai pela o parte.

— Stai măi, că i-am zărit coada.

— Scoate-l pe tipsie, că-i mâncare scumpă.

Un haldău se pleacă și trage, dintre grunzii asudați de mămăligă frământată, un guzgan murat.

— Asta-i pentru vătaf.

Și-i face vânt la grămada cânilor ațintiți cu gurile în sus.

— Eu nu mai mănânc aici, că mă spurc.

— Las că te-i împărtăși la Paști, ori pune pe popa să-ți facă o aghiazmă în pântice.

Mușat s'apropiase mânios.

— De ce nu cerneți făina?

— Boerul nostru zice că rămâne prea puțină, după ce o trecem prin sită...

— Se poate să mâncați hoaspa asta, numai tărâțe mucigăite și murdării?

— Ingroșată și cu măturătură de pe dușumeaua hambarului...

— E curată osândă.

— Ferească D-zeu de mai rău...

— In vremea asta s'aude un duduit de cal.

— Vine stăpânul, băieți!

Cu toții se ridicară umiliți în picioare, luându-și pălăriile din cap.

— Bună seara, flăcăi.

— Sărutăm dreapta.

Și când a zărit pe Mușat, arendașul a sărit umilit depe cal și s'a dus să-i sărute mâna. Țăranii au rămas uluiți de atâta respect, ei nici nu-i dase luare aminte, crezuse că-i vr'un prăpădit de cărturar rătăcit pe dealuri.

— Imi pare bine că te întâlnesc, domnule Papinopol.

— Alerg şi eu câtu-i ziua, ce să facem, trebuesc multe şi dacă nu-i ochiul celui cu durerea, sluga te duce de râpă.

Intr'un jghiab lung şi îngust, câţi-va vătăjei sfărmau ardei mic şi roşi. Peste ardei s'a turnat oţet. Seminţele albe pluteau deasupra otrăvitor.

— Veniţi la porţii, flămânzilor...

Mămăliga uriaşă se desfăcuse în câte-va drumuri râpoase, fumegând aburi groşi şi înecători, depe un fund rotat de scânduri.

Cu toţii se'ndeasă pe delături cu câte o poală a cămăşei. Unul tăia c'o lopăţică felii înguste şi le trântea moi şi fierbinţi în trenţele negre. Scândurica le oprea în câte un ciocălău de popuşoi sau capăt de vreasc.

Ingenunchiau românii în lungul ulucului cu udătură şi întingeau gogoloşi stânşi, în zeama cătrănită. Suflau în vânt de iuţeală şi tuşiau înecaţi.

Simina înmărmurită, se pleacă mult asupra mesei întinse şi nu se poate opri să nu întrebe pe arendaş.

— Asta-i toată hrana lor?

— E zi de post, domnişoară.

— Ba mai bem şi apă, duducă.

Vorba o spusese un bătrân şugubăţ, care flutura din cap batjocoritor.

Muşat era îngrozitor.

— Omorâm poporul c'o astfel de hrană.

— Ce puteam face, e o mulţime de lume.

— E chip să închipui o mâncare mai ca lumea.

— Nu dă mâna, cucoane, vremuri grele...

— E vorba de viitorul naţiunei noastre.

Pe fața lui Papinopol fulgeră o ușoară lumină de ironie.

— Țăranul e deprins cu hrana asta, ș'apoi nicăiri nu-i mai bine. ici peste deal s'a găsit un prusian, picat aici nu știu depe unde, să ne strice muncitorii. Are bucătar anume și tae porci pentru hargați, — da să nu credeți că face treabă mai bună... Râde norodul de el. Muncitorul nostru așa a apucat, așa trăiește...

— Se poate să gândești astfel?

— Gândesc și eu cum crede bine o lume întreagă...

— Dar nu-i creștinește, înjosim omul, semenul nostru, dăm cu piciorul în temelia propiei noastre case...

— Avem și noi copii și trebuesc atâtea până să-i scoți la cinste...

Mușat a ridicat din umere desgustat ș'a plecat fără să mai zică o vorbă. Simina abătută mergea sprinten lângă bătrânul îndurerat.

— Vezi cum se recrutează nobleța noastră? Mâne copiii lui au să-ți vorbiască de spițe și de demnitate..

— Un ciudat fel de-a înțelege aristocratismul.

— Râea aceasta e o rușine.

— N'ar fi cu putință s'o spălăm cu vr'o leșie tare?

— La boală grea trebuie doctor îndrăsnet.

— Și păcatul nostru e tocmai păsuiala.

— Toate au însă un capăt. Suntem națiune tânără și eu cred într'o curățire a sângelui de aceste parazite, printr'o reacțiune așteptată a organismului nostru. Dacă va trebui să trăim în viitor, va veni și această autopurificare. Ne

vom scutura ca leul trezit în primăvară depe boală...

— Pe drum ajung pe ţăranul plecat mânios dela conac, când s'a scos guzganul din cazanul cu mămăligă. Simina îl întreabă dulce.

— Ce vă dă de mâncat în zilele de frupt.

— Brânză înroşită cu peşte sărat vermănos.

— Dar carne?

— Când cade vr'o vită de boală şi trebuie să moară, atunci o taie pentru noi...

— Şi nu vă plângeţi?

— Cui? — nu vedeţi că D-zeu ne-a părăsit cu totul...

Românul oftează şi rămâne în urmă.

Când să intre pe poarta satului, aud sgomot şi sudalmă la un pârleaz. Cei doi popi ai satului se înjurau de cele sfinte, ameninţându-se cu patrafirile făcute pături în jurul evangheliei. Câte-va babe adunate de întâmplare îşi făceau cruce îngrozite.

— Ce-i mătuşă acolo?

Bătrâna duce mâna dreaptă tainic la bărbie şi clătinând din cap zice tânguitor:

— Au venit zilele d'apoi... Pasările cu clonţ de fer ne ciupesc dela primărie, ploaie n'avem, slujitorii altarului feştelesc casa domnului, — a mai rămas să s'arate antihârţ, ca să ne-amăgească cu apa de argint...

— De ce se sfădesc preoţii?

— A fost un mort acolo şi l-a îngropat popa Gavril. Acum celălalt sare şi cere el paralele prohodului, zice că mortul ar fi în parohia lui...

Mergeau cu inimile strânse ca goniţi de o urgie. Satul mişuna de lumea venită pe acasă. S'auziau copii plângând şi femei necăjite văi-

tându-se și ocărând. Cânii lătrau și vițeii răgeau, întinzându-se din legătoare în spre vacile în funie. La răstimpuri trecea în fugă câte o căruță încărcată, ridicând praful din urmă.

Porțile dela curte erau date în lături. Casele bătrâne plângeau în îmbrățișarea ederei agățate. Se părea că-i singura lor ocrotire într'un timp de profanare. Gana întinsese bobii pe-un fund de sită, la o măsuță din cerdac. Mușat ostenit trecuse grăbit și trist în casă. Simina s'oprește lângă bătrâna ei servitoare și i se lasă ușor pe umăr.

— Pentru cine cauți?

— Pentru matale...

— Și ce-ți spun?

— Că n'are să fie bine...

Țiganca, legată la cap c'un tulpan vechi, sta plecată atent asupra bobilor, înșirându-i în grămezi pe fundul sitei. Simina o privea cu dragoste și neîncredere.

Seara se răcorea cu'ncetul. Lumina pătrunsă de umbrele amurgului, cădea pleoștită pe văi. Viața întărită străbătea în diferite sbucniri prin apăsarea adormită a înoptărei.

Din depărtare s'aud zurgălăii unei trăsuri.

— S'apropie de casă...

Curtea se ridică în zarvă. Simina tresare și Mușat s'arată'n prag stăpânit. Numai Gana, plecată pe sită, cârduia atent grămăgioarele de bobi, îngânând mult pentru dânsa:

— O scârbă din dragoste, pe drum de seară...

— Iat'o...

Trăsura s'oprește la poartă. Aspasia sare mlădioasă și strălucitoare. De lângă dânsa se ridică cam încurcat și Pralea.

Un moment par'că-ar fi roşit, dar învingându-se, surâde mărgărintat, îmbujorându-se de voioşie.

Simina aleargă înainte ca prinsă de friguri. L-a întâmpinat c'o privire caldă şi'nblânzită de dragoste.

Aspasia o întâmpină răutăcios.

— Iţi place cadoul adus?

Muşat înviorat de bucurie înaintează şi el.

— A, domnul Pralea la noi, ce tovărăşie frumoasă şi neaşteptată!...

Aspasia se'ntoarce triumfătoare şi ironică:

— Vă vestesc că-i numit şef de cabinet la un minister, — a cucerit cu spiritul său distins pe toţi marii noştri stăpânitori...

Muşat era în culmea sărbătoarei.

— Foarte bine, valorile trebue să-şi ia locul cuvenit, pentru întărirea bunei rânduieli...

XI.

In liniştea adâncă din codru nu se auzia de cât şuşetul împrăştiat al Bistriţei. Umerii munţilor din poale, se ridicau plesniţi de crăpături şi sprijiniţi în prăbuşirea lor, de strângerea încleştată a rădăcinilor încolăcite. Brazii înalţi, trufaşi, rămăseseră solemni în astâmpărul cald din cuprinsul de vară. Trunchiurile împlântate îndărătnic în risipiturile curse, păreau căngile oţelite a unor vulturi uriaşi, coborîţi pentru razimul munţilor în ruină.

— Ţiu...

— Să nu-i dai drumul domniţă...

Simina desface mânile în strecurarea apei din pumni.

— N'am prins nimic...

— Caută bine printre degete...

Râdeau cu toţi de ghiduşiile călăuzei lor mucalite.

Veniseră la prins peşte şi la hoinărit. Aspasia şi Simina erau legate la cap cu broboade de mătasă. Pralea purta o pălărie mare'n boruri. Sumeşi până la glesne, păşiau măsurat pe prundul înecat de scurgere întinsă a unui braţ de al Bistriţei. Se plecau din mers şi căutau ţintă prin valul împrăştiat şi limpede.

Apa rece îi tăiase la picioare, înroşindu-le ca la nişte berze întârziate după hrană.

Călăuza era un pădurar al arendaşului, iscusit într'ale pescuitului şi'nbătrânit în rele.— Drumul până la subsoara munţilor îl făcuseră în căruţe mocăneşti umplute cu fân. Muşat rămăsese la stâni să caute pe-un baciu bolnav de pelagră.

Intraseră în vadul mai scăzut al cracului de râu, ca să poată fiecare prinde ceva. Năvala joasă şi lăţită îşi spinteca cristalul pătrunzător, de picioarele lor curate şi amorţite de'ngheţ. Călcau ca pe nuci, clătinându-se în toate părţile.

Pralea s'apropie din treacăt de Simina.

— Să fim cuminţi. Trebue multă stăpânire. Eu n'am să mai pot sfătui îndelung cu dumneata. Doamna Muşat ne-ar putea înţelege. O înconjur mai mult pe ea, ca să ne-o apropiem, e nevoe şi de dânsa ca să putem fi fericiţi...

— Inţeleg, fă cum ştii că e bine...

Ş'apoi se ridică schimbată, îngânând tare ca să înlăture bănuielile.

— Numai eu n'am găsit nimica!

— Până la bătrâneţe mai e vreme, nu pierde nădejdia, domniţă...

Aspasia pipăind pietrele cumpănitor, s'apropie râzând.

— N'are fata noroc la pescuit...

Moşneagul par'c-ar fi înţeles răutatea.

— Las' că se'nvaţă cu timpul...

Simina întrerupse nevinovat.

— Tocmai când să pun mâna pe el, ţuşti că-mi săgeată privirea prin oglindirea apei.

— Vino tot după mine, că'nveţi meşteşugul pe lângă bătrân.

Aspasia în tremurarea mersului se razimă de umărul lui Pralea, rămas mai în urmă.

— Ce-ţi şoptea *inocenta* noastră?

— Mofturi.

— Spune drept, tot ţii la dânsa?

— N'am iubit-o niciodată.

— Totuşi i-ai zăpăcit capul.

— Acum mai ales, când mi-i plin sufletul de dragostea ta covârşitoare, mi se pare c'a fost o tristă ironie tot trecutul meu.

Aspasia se'ndreaptă falnică, strălucind de triumf sub broboada slobodă de mătase. Luase pe Pralea de mână şi calcă mai grăbit înspre călăuză.

Simina urmăria atent mişcările moşneagului, care-i da într'una poveţe.

— Ridică încet lespezile culcate şi adă mâna gavan, că-l prinzi ca'n plasă.

— Vezi că fuge.

— Fă-i din ochi să stee...

Aspasia se ţinea de moşneag şi râdea mai mult de năsbâtiile lui.

— Iacă, uitaţi-vă cum îl găbjesc eu...

S'apropie cu toţii pela spate şi se pleacă spre unda clară.

— Numai să nu strănutaţi...

Intorsese uşor ochiul lat de prund şi'n culcuşul nisipului se vedeau doi peştişori bot în bot, cuibăriţi cu frică la un loc.

— Săracii...

— Na...

Apa s'a împroşcat şi moşneagul scoate pumnul strâns.

— Să-i vedem şi noi.

Pralea se întinsese peste umărul plecat al Aspasiei.

— O moină ş'un boiştian.
— Avem până acum o sută de chitici.
Şi Simina desface săculeţul trecut pe după gâtul călăuzei, ca să mai privească odată svârcolirea prăzei.
— Numai bine de-o mâncare.
— Dacă noi nu prindem nici unul!
Aspasia s'a uitat cu înţeles la Pralea. Simina vine şi ea între ei.
— Cât de cuminţi şi neştiutori, îşi aşteptau sfârşitul!
Pralea face c'o înduioşare prefăcută:
— Aşa are să ne vie rândul şi nouă!
— Noi însă suferim, aşteptăm, ne urâm, dar ei trăiesc şi mor într'o sfântă inconştienţă!
— Ce bine să fii peşte — nu-i aşa domnule Pralea?
Aspasia a sfârşit sbucnind într'un hohot copleşitor şi răutăcios. Se părea că-şi dă seama de toate păcatele şi râdea c'un fel de mulţumire, că nu se minte cu nimic. Lovia crud în oricare din jurul ei şi nu se cruţa pe dânsa niciodată. Un spirit drăcesc încătuşat de patimi, o amestecătură de inteligenţă naturală, c'o înrăutăţire a împrejurărilor.
— Incă unul.
— Ce-i?
Simina apucă iute înaintea noastră.
— Un pui de păstrăv.
— Norocul e de partea noastră.
— Aici în cotul ista, trebue să fie cotloane.
Bătrânul se lasă în băltoaga stătută dela întorsătură. Pralea rămăsese mai în urmă cu Aspasia. Simina se pusese intrigată să prindă şi ea măcar o svârlugă.

Un timp nu s'aude nimic de cât împrăștierea cursă a apei întinsă pe prund. Codrul înmărmurise de atâta potop aprins. Sub straja ridicată a strașinei de crengi săgetate'n lături, era răcoare și miros de rășină. Pocniturile oprite ale munților năruiți la vale, se deschideau ca niște urme de răni tămăduite.

— Am pus mâna pe tine...

Moșneagul scutură în sus un rac ruginit. Simina desperată de nenoroc, s'apropie clătinându-se prin apa prundită. Pralea desface o batistă mare și îmbrobodește vânatul.

— Ia, tot de-aceștia să prinzi.

— Bine c'am dat eu de mișina lor...

Simina face și ea un pas în cotul stătut de apă.

— Mata să nu te vâri aici...

Moșneagul se silea să pară tainic.

— Dar de ce?

— Nț... nu-i bine..

— Cum?

— Racii îs răi...

— Poi nu pun mâna pe dânșii.

— Ori cum...

— Dar ce fac?

— Se'ndeasă în unghere...

Aspasia și Pralea râdeau cu lacrămi. Simina înroșită se uita încurcată în toate părțile și nu înțelegea nimic...

— Ce vă este?

Țăranul flutura din cap șiret și obrasnic.

— Incă unul.

Racul bătea lipăitor din coadă, bălăbănind picioarele lui frânte și'nforfecate.

— Aista-i mai tânăr.

Se strânseseră cu toţii lângă bătlog. Un timp nu s'aude nimic. Urmăriau cu luare aminte bâjbâitul călăuzei. Aspasia se sprijinise de umărul lui Pralea. Atârna greu şi nervos, apăsându-l cu sânul pe braţ. Dânsul îi desmerda şoldul în ascuns.

— Veniţi la tata, puilor...

— Aşa le stă bine.

Pe când moşneagul cotrobăia înainte prin cotloane, iştialalţi se uitau la munca racilor adunaţi în deschiderea batistei.

— Tiii... d'apoi de aceştia-mi eşti fârtate?..

Un alt rac ruginit prinsese pe bătrân de deget cu cârligul unui picior strâns. A trebuit să-i sfarme foarfeca încleştată, ca să-l poată desprinde.

— Uite, îţi curge sânge.

— Nu-i nimic, mânile mele-s desprinse cu crestături de astea.

Şi el se pleacă înainte după căutat. Aspasia închide din ochi şiret şi caută să prostiască pe Simina.

- Vezi c'a vrut dreptate moşneagul, când ţi-a spus să te fereşti?

— Altul...

Mai cu glume, mai cu neluatul în seamă, timpul se ducea şi batista lui Pralea era doldura de raci foşnitori.

Şuetul împrăştiat al apei sfâşiate de prund, se'ntindea năvalnic, undind prin valul limpede, tot fundul semănat al vadului. Codrul de brazi înfruntà trufaş văpaia soarelui în vâltătae. Părea că sub straja ocrotitoare a singurătăţei, s'a pus la odihnă liniştea, alungată aici de ura oamenilor învrăşmăşiţi. Bistriţa sprintenă, s'asvârlea ţiştuitoare ca o paznică neobişnuită.

— Numai sunt?

— Am vânzolit în toate părţile ştiolbura asta, — aiurea de-acum dacă-om mai găsi...

Se înşiră din nou de-alungul prundişului. Plecaţi spre unda clară, păşiau mărunt şi atent, stropşind curgerea cu loviturile mânilor făcute lingură, când credeau c'au dat peste vr'un peştişor.

— Ţiu...

— Să nu-i dai drumul Simino.

— Acum drept am prins.

Şi strângând alăturea mânile amândouă aşa înainte, se întorcea voioasă şi clătinătoare pe lunecaşul vadului.

— Numai dacă nu s'o topi în apa căzută printre degete.

— Poţi să râzi moşule, dar eu îi simt sbaterea.

— Să-l scuipi de deochi atunci, dacă n'o fi chior.

Cu toţii erau roată în jurul minunei. Fata desface cu'ncetul de sus scoica mânilor închise. Capetele tuturor se îmbinaseră deasupra. Pe fundul pumnului îşi tremura coada un mormoloc ameţit. A sbucnit o hohotire asurzitoare din grămadă. Simina leapădă sluţenia moleşită, lăsându-şi ruşinată braţele'n jos. Moşneagul şiret şi obrasnic, dă din cap, căind-o prefăcut.

— Când ai crezut că ţi-ai prins norocul, atunci te-ai ales c'un pui de broască în mână!...

Aspasia răutăcioasă se pleacă din sbucnire la urechea lui Pralea.

— Sărmanul Darie!

— Trebue să sughiţă acasă.

DarPralea cu toată întoarcerea vorbei, s'a simţit rănit de cuvintele inconştiente ale călăuzei. Aspasia veselă şi copleşitoare în bucuria ei sănătoasă şi înveninată, caută mincinos în ochii Siminei.

— Câte amăgiri de-acestea întâlnim noi în lume!

— Mai iaca un cot stătut.

— Să cercetăm ş'aici.

Pralea s'a înviorat că poate ieşi dintr'o strâmtoare care îl stingheria mult. De toate încurcăturile se bucura numai Aspasia, care n'avea pe nimeni de înconjurat. Ţinea mai ales să-şi învingă nepoata pe orice cale. Era singura piedică necălcată de dânsa. Ş'acum când simţea că apasă greu cu talpa şi pe acest prag nepăşit de nimeni încă, simţea un clocot de nestăpânită fericire în sufletul ei pornit.

— Tu nu te cobori Simino?

— M'am săturat de neisbândă.

— Atâta descurajare timpurie!

Pralea se muncea veşnic să'nlăture orice încăerare.

— Aerul se răceşte şi apa taie glesnele tot mai pătrunzător. Aspasia visătoare, face un gest artistic în spre vale.

— Se coboară seara.

— Sună talanca la stână.

Simina rămăsese dusă pe gânduri.

— Ei moşule, nu mai găseşti nimic în cotloane?

— Aici îs părăsite toate.

— De ce?

— Staţi... am găsit... ori ţipar, ori...

Scoate mânile împreunate ş'asvârle pe mal cogemite şarpe.

Au ţipat cu toţii străbătător, alergând speriaţi la celalalt mal. Numai moşneagul a rămas pe loc râzând.

— Nu vă temeţi, că-i de apă... dar bala asta mi-a gonit vânatul...

Şi apucând o bocnă mare de cremene sare înaintea şarpelui şi-i dă în cap tocmai când era să se lase covrigat în băltoagă.

— Na spurcăciune...

— Haidem că-i târziu.

— Să judec întâi ispita asta păcătoasă.

— Dar încălţămintele noastre?

— Apucaţi pe mal în urmă, că eu v'ajung.

Sub straşina brazilor mişcaţi oleacă de adierea înserării, se făcea tot mai umbră şi răcoare îngheţată. Porniturile munţilor sprijiniţi în rădăcini, răsună de-un chiuit străbătător.

— Pe-aista ştiu că nu l'a încolţit atacul.

— Nici nu-l bat multe griji.

Simina îngână cu mândrie:

— Sănătos şi nepăsător ca şi codrul.

Se coborau în josul vadului pe-o cărăruşă pietruită. Mersul li era tot dibuit şi'n cumpăneli.

— Picioarele noastre au să ţie minte.

Aspasia mergea înainte şi după dânsa se ţinea Pralea.

— Era bine dacă trimeteam călăuza să ne-aducă lucrurile.

Simina s'amestecă şi ea râzând din urmă.

— Lasă c'are să ne fie amintirea mai întipărită.

— Pe tălpi, — mulţumesc...

Muţenia singurătăţei se'nfioră de-un cântec trăgănat:

„Leliţă cu părul dres"...

— Un vers din îndepărtare!
— Tăcere...

Seara mi-o cunosc pe mers.
Pe mersul picioarelor,
Pe foşnitul poalelor...
Lelea cu poale spălate,
Mulţi flăcăi bagă'n păcate...

— Bravo, auziţi artă?

Se munciau mult să-şi tragă colţunii în picioarele jilăvite. Aspasia avea mişcări provocătoare, lovindu-se nepotrivit cu sila ascunsă şi ruşinea nevinovată a Siminei.

— Sunteţi gata de drum?
— Te-aşteptăm pe dumneata.
— Să ne lăsăm la stâni, că v'o fi foame.
— Acolo ne-aşteaptă şi Muşat.
— Boerul o fi sfătuit cu baciul în timpul ista.
— El găseşte de vorbă cu oricine.
— Aveţi să vă'ntoarceţi pe răcoare. Noaptea e frumos de tot pe drum. De-a drept dragul să mergi în căruţele celea mocăneşti.
— Dar vai de şalele noastre.
— Aveţi să dormiţi mai neîntorşi.
— O reţetă bună pentru cei cu somnul speriat.

Dăduse într'un ochiu de poiană, pe un tăpşan stâncos.

— Soarele licăreşte înroşit deasupra munţilor.
— Plânge lumina, întristată că ne lasă.
— Sau este scârbit de păcatele pământului...

Simina îngânase vorbele, rămânând cu ochii pierduţi în purpura secetoasă a amurgului. Căutau cu toţii în spre apusul rănit. Soarele deschis într'o scurgere întinsă de sânge, părea

că-i o spintecătură ruptă în coapsa bolnavă a orizontului. Codrul trufaş de brazi, se lăsa de sub piscurile pleşuve, ca o haină căzută în neorânduială. Valea se boltea într'o deslănţuire prăpăstioasă de umere înălţate. Cuprinsul era greu de lumină răcită şi muţenie. Rar fâşâia singurătatea, de fâlfâitul foşnitor al vr'unui vultur falnic.

— Nu-i bun semnul de pe cer...

Moşneagul sta smerit cu ochii la soarele în sânge, se cuminţise de întristarea amurgului rănit.

— S'a mâniat D-zeu pe noi.

— De ce?

Bătrînul se posomorîse:

Se vede că nu-l ascultăm. E multă vrajbă între oameni. Creştinii noştri au greşit calea dreaptă. Avem să murim sărăciţi, ca nişte muşte închise într'o garafa. El nu ne mai plouă şi noi rătăcim într'una pe drumuri stricate.

— Uf, taci, c'aud eu destule acasă de astea...

Aspasia apucă de braţ pe Pralea şi dă fuga pe cărare, înainte.

— Prinde-ne, Simino...

Fata rămâne în urmă cu moşneagul spăsit.

— Nu-i bun semnul 'depe cer...

Şi bătrânul da din cap cuvios şi'ntristat

— Trebuie o dreptate, moşule...

— Altfel ne pierde cel de sus. Rândurile noastre au început să se spargă şi se ridica în locul lor buruiană străină.

Simina asculta tot mai cu interes.

— E drept că murim zi cu zi.

— Urla lupii în stâna părăsita de păstori. Pe noi ne ceartă D-zeu prin păgâni. Străinii se bucură de risipa noastră sufletească şi ne

răresc tot mai mult înfrățirea. Păstorii noștri benchetuesc prostiți la masa lor, iar lupii urlă în turma părăsită. S'a sfârșit cu stăpânirea noastră, trebuie să ne dăm în lături ca niște betegi și să facem loc dușmanilor pripășiți aici. Dumnezeu ne arată semne și noi nu vrem să-l înțelegem...

— A început să se facă lumină înaintea ochilor noștri desbuimăciți, avem să ne oprim din prăbușire, vei vedea ș'atunci altarul capiștei păgâne are să crape cutremurător și dușmanii noștri vor cădea îngroziți cu fața la pământ.

— De ne-ar ajuta sfânta cruce.

— Trebuie să ne'ntărim numai credința în noi.

— Tocmai aici e păcatul. Ne înjosim copiii și ridicăm pe cei veniți.

— Ne rușinăm de lipsurile noastre și socotim că ne-am spălat, dacă deschidem ochii mari, în fața strâmbăturilor făcute de străini.

— Ia loc să ne întocmim viața ca oamenii minți.

— Deșertăciune, moșule...

— Am auzit că la București, acolo la d v., a ajuns la mare cinste un pârlit de jidan plecat de pe vaile astea. Prăpădit, de să nu-ți dai nici mucii pe dânsul. Ținea crâșma din cela sat. Se scărpina de hornul sobei și vindea rachiu stricat. A vârît oamenii în datorii și-i amăgea cu șmichirii de a lui. Da băutură de iarna și lua pânea omului pe nimica. Pe cei dela primărie îi cumpăra cu bacșișuri. Cât a fost sărac, era plecat și intra în vorbă cu toții. Știa copiii oamenilor pe nume și cunoștea oate slăbiciunile românilor.

Când se ducea să ceară vr'o datorie, lua covrigi în buzunar ș'un șip cu rachiu. Umbla într'o căruță largă și hodorogită, trasă de-un cal numai coastele. Dela poartă sărea cu mă-guleli spurcate și cu minciuni. — „Că ce mai face bade Ion, cum merge nevasta cu sănătatea, copiii voinici? Ptiu!..., să nu fie de deochi, cum seamănă cu dumneata și cu lelea mama lor... Na moi un covrig..., și să fii harnic și bun ca tată-tu... Da fetiță... ai... ce boboc, curat mă-sa și dumneata... Ține și tu, vezi că eu m'am gândit la voi... Și mata bade, ce sdra-văn te-ai făcut și frumos și... Da nu iei un rachiu?... Și atunci își strângea șiret creții de pe fața lui mototolită, de-ai fi crezut că-i o piele luată de păr și sbârcită după ploae. Scotia sticla ș'o'ntindea. Cela ca românul. Da ce umbli jupâne, lasă că mi-i de ajuns omenia dumneatale... Jidanul se uita strâmb și ticălos. — Că iu... pentru mata, pun mâna sub foc... vai-vai... Nu sunt însurat, dar nu știu dacă-aș face ceva mai puțin pentru bala-bustă, ca pentru dumneata"... Țăranul prost mai să plângă, că, dă, nouă cine să ne spue o vorbă mai de mers la inimă?...—Iți mulțumesc jupâne și să dee D-zeu... Jidanul își îngropa râsul în batjocura gurei lui adusă ca o pungă închisă. — Da nevasta unde-i? Ei, lele... Fe-meia ca dela treabă, se scutura, lăsa lucrul și venia rușinată. — Am adus o drojdioară, da tare, ca pentru o față ca d-v... După ce cin-stiau românii și se sbenguiau copiii bucuroși, jidanul punea mânile și sticla în buzunar, strân-gea din ochi, se da puțin pe spate și se uita prin livadă, pe lângă casă, sbârcindu-și chinuit creții tăbăciți de pe fața lui spânatecă. —

Ce mai gospodărie, ai... să dea D-zeu și la copiii mei... Românul tresăria ca de-o amintire și atunci s'apropia încurcat. — Să mă ierți jupâne, da n'am putut încă închipui datoria ceia... Jidanul par'că-ar fi vrut să se supere, așa da înapoi și ridica mânile cu cele două degete dintâi strânse, ferindu-se prefăcut. — Cine te'ntreabă de datorie? — iu... să am de luat dela unul ca dumneata... Am trecut pe-aici ș'atunci am zis, haĭ să-i cinstesc c'un *rachiu* bun... Da pentru datorie? — ai, ai... unde se face mai mare... Iaca am lele punză bunăă și bumbaaac... și... spelci care tremură în cap... și parfum de culonie care mirosăăă... și... da ce n'am iu? — Eftin, de să n'ai ce plăti... Țăranul ținea tot vorba cu durere: — Mai după cules, am să fac chip ș'am să-ți plătesc curat... Jidanul obrasnic își astupă gura șiret. — Taci, că nu mai vin pe-aici... Ceia râdeau de cinste și'ngăimau. — Bine jupâne, lasă, obraz avem noi... Atunci jidanul se oprea gânditor și se scărpina după ceafă. — Știi ce? — ai făcut cartofe bune... — Cum nu, bodaproste, — sai nevastă, umple-o baniță și vars-o în căruța jupânului, că-i om de treabă, măcar că nu-i creștin... Jidanul rămânea tot scărpinându-se după ceafă. — Ș'ai făcut și fasole? — Avem de toate, slavă domnului, — femee hăi, dă-i ș'un căuș de celea grase... — Da nuci ai? și perjă? și poamă? — Sunt berechet, inima cea bună să fie, las'că te îndulcesc eu cu toate, că doar cunoaștem și noi la omenie... Și bărbatul se întrecea cu femeea ca să-i umple coșul hodoroagei lui cu toate bunătățile... Pleca Iuda încărcat dela casa românului și strângea scârbos, sbârciturile tăbăcite din jurul gurii vinete,

ş'aşa trecea dela gospodar la gospodar, de se umplea ca un stup. Potrivea pe om tot când n'avea parale, ca să treacă aşa toamna şi'n iarnă s'arăta aspru şi nevoiaş, ameninţând datornicii să-i bată la darabană. Românii se plecau, îl rugau, până când ajungeau să-i dee hârtie prin primărie pentru câte-o sumă de trei ori mai mare... Ai fi crezut că-i dracu venit între noi, să ne cumpere sufletele. Sărăcia pe om de-l aducea la sapă de lemn şi la urmă cu minciuni şi nineriri jidoveşti, îl făcea petecă de şters la nas, aşa îl îmblânzia...

— Cum îl chema?

— Pincu Pinat...

— Da?

— Il cunoşti?

— E în rând cu cei mai mari oameni...

— Nu ţi-am spus eu?

— Ţine Bucureştii în buzunarul lui.

— Auzi tu frate! — S'a însurat târziu de tot. Da veşnic a rămas acelaş. De copil şi până a plecat dela noi, tot sbârcit şi de-o vrâstă a trecut. Ca tânăr, l'ai fi crezut de bătrân şi'n urmă când s'a mai copt de ani, putea-i să-l treci între copii...

— Pe cine-a luat?

— Cum să-ţi spun, s'o nimeresc. Numele nu-l ştiu, dar era un rateş la drumul mare, îi zicea la Iţic Suher Bărbosul. Jidanul acela avea un băet, dus în lume şi numai o fată. Făcea ea pe duduca da nu i se şedea. Ii jilăvea faţa un fel de sudoare grasă şi se ungea pe cap cu petrol. Intindea vorba cu marghiolie şi da ochii peste cap ca să-i şadă frumos.

— Ş'o chema Sally.
— Tocmai aşa, nu i-aş fi putut zice...
— E cuconeasă mare...
— Ptiu păcatule!...
— In rând cu miniştrii şi prietenă cu mătuşa mea.
— Nespălata ceea?
— Ii sărută boerii mâna şi are trăsurile cele mai scumpe.
— Apoi drept că se'ntoarce lumea pe dos. Aici era întinsoarea tuturor întârziaţilor. O juca suprefectul pe genunchi la beţie ş'o sărutau toţi notarii, când treceau dela târg, Pinat a stat logodit cu dânsa vr'o câţi-va ani. Când se nimerea şi el pe acolo la vr'un chef, ai noştri îmbătaţi râdeau de el ca de-un prost şi-i pişcau mireasa în faţă. Jidanca îl făcea puchinos înaintea boerilor şi spunea că l'ar lăsa dracului, dacă n'ar fi de o lege amândoi. El strângea păcătos din ochi şi râdea batjocoritor. Da vezi, dă, să nu vă supăraţi eu am să vă spun o vorbă proastă, — ea petrecea cu toţi, îi buzunăria până la lescae, strica mintea multora, dar, nu s'a lăsat la nimeni...
— Aşa se prostesc ai noştri...
— Intr'o toamnă auzim că-i de vânzare un codru nestrăbătut, de dincolo de dealul nostru, era moşia unui ministru mare, prenţ bogat, îi zice Vranda, mi se pare, sau aşa ceva. Murise o mătuşă a lui şi-i lăsase clironomie un ţinut întreg de păduri numai. — Pinat al nostru aleargă la socru, pun jidanii mână dela mână,— că ei s'ajută în de ei, — şi iea pădurea. Prenţul din străinătate cum să ştie el ce vinde! A luat jidanul tot codru pe nimica... In primăvară face nunta cu Sallamura lui, — cum i-ai zis, —

ş'acum îmi spui că stă cu vodă la masă... Ţinutul cela de codrii, o mândrie de locuri, a rămas sterp şi prăbuşit, de par'că i-ar fi dat foc Tătarii!...

— Cum s'a pierdut averea ţării!...

— Ş'apoi când mai auzi astăzi de boerie nouă şi de cinste, să nu stucheşti?

— Neorânduială, moşule...

— Am spus eu minciuni, când am zis că urlă lupii în turma părăsită de păstori?

Simina tresare ca la ivirea unei lumini.

— Se ridică acum paznici mai treji, care n'au să se îmbete la masa duşmanului...

— Când? — Unde-s?

Moşneagul deschisese ochii cu după o minune ce trebue să-l uimiască.

In vremea asta, Pralea, sare din stufiş în cărare.

— Vă aşteptăm de mult...

Simina numai nu i-a întins braţele sbucnitor, aşa s'a'nviorat de drag şi speranţe la vederea lui.

— O, am învăţat atâtea, dela bătrânul acesta, pe care l-aţi cunoscut numai ca ghiduş!...

Moşneagul lasă capul desgustat şi'ngână obidit!

— Câte aveţi să mai aflaţi încă în viaţă!

Aspasia răsare şi ea ameţită şi râzătoare scuturându-şi rochia de frunze uscate şi'ndreptându-i boţiturile.

— E atât de frumos codrul!

— Şi câtă sfinţenie în liniştea lui măreaţă!

Simina era nevinovată şi plină de hotărâre.

— A propos...

Şi Aspasia se razimă obosită de umărul nepoată-sa.

— Ştii că trebue să plec săptămâna asta din ţară, ca s'aduc pe Suzana, — m'am gândit să iau şi pe domnul Pralea la Paris...

— Profesorul îşi va primi atunci eleva din mânile călugăriţelor...

XII.

Bucureştii se desteptau în pâclă groasă de toamnă jilavă. Era rece şi timp închis. Din strade venea înăduşit scăpărarea înecată a trăsurilor în goană.

Simina se sculase de timpuriu, dar nu se îmbrăcase încă. O durea capul şi-i era moale în tot trupul. Umbla obosită prin odaia ei mohorâtă, orânduind câte ceva. Nu putea să-şi oprească mintea asupra unui şir de idei, se simţea dezorientată, nu mai înţelegea nimic din amestecul întâmplător ş'al gândurilor încurcate:

Pralea plecase cu Aspasia întru întâmpinarea Suzanei şi de-atunci trecuse mai bine de două luni şi dânşii nu se mai întorceau, rătăciau prin lume şi ea nu mai ştia ce să creadă. In vremea asta nici o vorbă caldă dela alesul ei trimis, câte-va cărţi poştale cu vederi de pe la nişte staţiuni balneare şi îngăimări seci, scrise din pripă şi cu silă.

Să fie oare pentru a nu dă de bănuit mătuşi-sa?

Oftează răpusă şi cade pe-un scaun de lângă masă.

— La ce-mi folosesc de-acuma toate: visuri, muncă și viață...

Iși razimă fruntea îngreuiată de mânile ei reci întinse pe marginea mesei. Triumful din ajun, când s'a susținut doctoratul în mijlocul sărbătorirea profesorilor ș'al studenților îmblânziți, îi revine în minte. Dar o înviora așa de puțin osanalele lumei celeilalte și-i părea atât de seacă bucuria fără Pralea, c'o înduioșa mai dureros de cât lipsa oricărei tresăriri. In mijlocul acelei sbucniri tumultoase de aplauze și fericire, ea s'a ridicat mândră și întunecată, sprintenă în înfrângerea sufletului rănit de îndoeli, și nu s'a luminat din stăpânirea întristărei falnice, de cât la apropierea lui Mușat. Se'ntoarce cu gândul iar la Pralea, o înspăimântă amintirea Aspasiei și nu știa ce să mai socoată de Suzana.

— Totuși... el nu poate fi necinstit...

Rămâne toropită, cu fruntea grea sprijinită pe mânile ei reci întinse pe marginea mesei. Părul ei desfăcut și mult îi înegrise spatele și se revărsase și pe de lături într'o împrăștiare involtă de întuneric. Era numai într'o bluză albă de casă și'n fustă neagră. Trupul corect și mlădios se contura în îndoiri fragede prin hainele ușoare.

Capul îi vuiea de amestec și înghesuială de gânduri. Se sbătea cu mintea în desfășurarea întregului timp de când ș'a prins rostul vieței de dragostea lui Pralea. Se strecura prin toate întâmplările, revenea asupra unora, se'ntorcea prin deslănțuirea lor, ca o pasăre călătoare ce ș'a pierdut drumul...

— Of! doamne... ce să mai cred?...

Ridicase capul ameţit şi căuta buimac în jur. Se opreşte cu ochii la o cutie îmbrăcată în mătaşe. Intinse mâna, o trage la ea ş'o deschide cu osteneală. Din lăuntru se ridică în răspândirea adormitoare miros închis de flori uscate. Crenguţa cu cei doi trandafiri daţi de mult, se uscase într'un colţ. Simina priveşte lung şi'ndrurerat, întinzându-şi buzele albite pe tremurarea tristă a unui zâmbet venit din îndepărtare.

— Atâta bine, să sfârşiască într'aşa abatere!...

Pleacă faţa în spre cutia deschisă ş'absoarbe în respirarea ei prelungă, parfumul veştejit al primului vis de dragoste. Ziua aceea de voluptate şi nesocotită uitare, o năpădeşte ca o învăluire de pană. Ii era cald ş'o înăduşa dulce amintirea acelor strângeri înfierbântate. Un moment i-a înecat respirarea, ca şi când buzele i-ar fi fost prinse înecător în sărutare muşcată a lui Pralea.

— Ah!

S'a smucit ca dintr'o îmbrăţişare, ferind din ochi şi din întunecimea închipuirilor, năvala îndrăsneaţă a dragului ei dorit.

Nu ştia cum să se mai regăsească. Ori unde se întorcea nu da de cât de surâsul lui mărgărintat. Pretutindeni braţe întinse şi amăgirea îndemnurilor lui moleşitoare. Inspăimântată, închidea ochii, ascunzându-se ruşinată în umbra neagră a orbitelor. Dar Pralea se'nbrăca atunci în mai multă lumină, înaintà trufaş în noaptea hobotului ei lăsat, îi pătrundea obrasnic şi frumos în globii ochilor acoperiţi, svârcolindu-se aprins în sângele ei speriat, hohotind diabolic prin toţi porii deschişi.

— Incotro s'apuc?

Cădea învinsă câte pe-un scaun, frângându-şi mânile cu desnădejde.

— Dacă sufletul meu este pătruns de tovărăşia lui ca de-o otravă bună şi topită în el... când nu simt nici o moleculă din mine care nu s'ar desface dulce, la tremurarea îndepărtată a gândului lui, — atunci... atunci...

Intinzând mânile înainte ca pe-o pavăză, închide ochii într'un spazm înfrigurat şi curmându-şi trupul crud peste spătarul scaunului, se'ndoae în sbucnirea unui plâns, muncit, de par'că-ar fi fost un val frânt de-o învăluire silită.

— O, Pralea, aşteptatul meu mire...

Se cutremură îndelung de bocetul ei neoprit, înecându-se în sila de a-şi sugruma vaetele ţipate şi sbuciumul sbătut...

— Nu ţi-e bine, mamă?

Gana auzise gemetele de plâns tocmai din camera ei retrasă. Se pleacă asupra domniţei în lacrămi şi-i netezeşte obrajii umezi cu mânile ei aspre şi cojoase.

— Nu mi-i bine, Gano...

— Cum?

— Nu ştiu, dar nu mi-i îndemână, mă doare şi-mi pare rău că mi-a fost aşa de bine odată...

Bătrâna slugă rămâne împetrită şi mută. Presimţise ea de mult că Pralea îi va fi nenorocul bucuriei, cum i-a văzut ochii mincinoşi şi înfăţişarea lui de vânzător. Ş'apoi bobii ei n'au prea minţit în viaţă. Ţinea strânse mânile Siminei în cuprinderea uscată şi osoasă a palmelor ei apropiate şi căuta încruntat în propriile ei gânduri. Fata rezemată mult de spătar, continua cutremurul muncit al plânsului ei de copil uitat.

— Gano, tare mă doare şi nu ştiu cum, dar nu pot gândi rău de dânsul, m'a împresurat de atâtea vedenii mărețe, ş'a lăsat asupra nopții mele o mulțime de lumină proaspătă...

— Dar n'ai făcut bine...

— Ce?

— Nu trebuea să-i primeşti vorbele.

— N'aş îi putut...

— Păcatul tău... Fetele trebuie s'aştepte îndemnul celor mai mari... Ştii tu cine e el? A venit părinții lui să te ceară?... Ce-a zis Muşat?

— Nimeni nu ştie nimic...

— Şi te-ai legat tu singură cu vorba?

— In templul mare al naturei. Era aerul după ploaie şi teii înfloriți...

— Vai!...

— Nu era el Făt-Frumos, mântuitorul meu, flăcăul voinic şi cinstit din poveştile tale?

— Ai fost nebună...

— Dar cât de fericită!...

— In ce timpuri trăim!

— Am greşit?

— Fericire era atunci când îți aduceau bătrânii mirele şi fecioarele-i primeau cu ochii în pământ... Atunci femeile respectau cununia şi copii înfloriau în cinste şi ascultare...

— Şi eu vrau să-l cinstesc până la robire şi...

— Trebuia să-l trimiți la Muşat, cum au făcut şi strămoşii tăi...

— Când el îmi vorbea aşa de frumos?

— Frumusețea e darul diavolului şi oamenii se mint în de ei frumos, numai cumințenia ne vine dela Dumnezeu şi cumințenia nu înşală, pentru că-i sfântă...

— Ce am făcut!...
— N'ai fost cuminte...
— Dar cu-atâta sfinţenie'n gânduri!
— Şi diavolul a biruit...
— Când îmi era aşa de bine!
— Binele e necurat ca şi frumuseţea...
— Cum?
— Amândouă te împing la păcat...
— Doamne!...

Ganna caută împrejur cu taină ş'apoi s'apropie tremurător:

— Ai uitat pe Aspasia?
— Ce-i cu dânsa?
— E fiica diavolului...
— Şi?
— A uneltit spurcat în contra ta.
— Cum?
— Alesul tău nu e cu dânsa?
— Dar e profesorul Suzanei...
— Şi de ce rătăcesc ei singuri prin oraşele străine?
— Ştiu eu...
— Aspasia se necinsteşte cu Pralea...
— Crezi?
— Numai Muşat şi cu tine n'ar putea să se gândiască la asta...
— Vai!...
— Pentru că voi veniţi din alte vremuri...
— S'ar putea, doamne!...

Simina se frângea în strângeri chinuite şi strigăte dureroase.

— Numai ca să-ţi facă ţie rău şi cu tine să sufere neamul bun al Muşatinilor.
— Şi tu crezi aşa?

Gana s'a speriat de privirea răsvrătită a

domniței pornite ș'a dat înapoi ca din fața unor săgeți de foc:

— Ce?

— Că.... o tristă fatalitate apasă asupra noastră, că trebuie să murim și că...

— Nu'nțeleg...

— Moșul zicea că Aspasia care a ofilit în el germenii de viață, s'ar gândi să mă piardă și pe mine....

— Aspasia e fiica diavolului..

Din sală vin pași rari și apăsați, o tuse slabă și pe urmă lovituri ușoare în ușă. Simina sare speriată.

— Trebue să fie Duduia...

Stăpânindu-și durerea, se șterge repede la ochi și înhobotându-se în aerul ei mândru și întunecat, pare refugiată după o meterează de nebănuit.

— Intră...

— Duduia ajunsă de ani și de păreri de rău. s'arată abătută din strălucirea argintata a părului ei alb.

— Bine că te-am găsit.

— Ai venit ca o mântuitoare.

— De ce?

— Singura făptură omenească lângă care mă mai pot adumbri ca sub o clătinare de frunzar.

— Nu ți-i bine?

— Sunt obosită.

— Ai dreptate... Atâta muncă!... Dar ce mângăere pentru Irimia... Eri părea întinerit...

— Erai acolo?

— S'ar fi putut să lipsesc dela sărbătoarea ta? M'am dosit în fund, știi, o figură cunoscută te-ar fi putut stingheri ș'apoi vroiam să-ți sorb lumina din ascuns, acolo ca o privitoare ne-

cunoscută... Ce admirabilă erai în înfăţişarea ta închisă şi falnică... Vorbiai ca o trimisă... M'am gândit la primele propovăduitoare ale creştinismului....

— Ce ironie!

— De ce? Modestia la tine ar fi un... cum să-i spun... aş zice chiar un păcat... Nu poţi avea nici îndoeli îndepărtate despre valoarea ta... Ş'atunci ca să te dai înapoi, ar fi să nu te preţueşti tu însu-ţi, sau, dacă nu te-aş cunoaşte, aş crede într'o prefacere...

— Nu, dar de-ai şti...

— Am alergat din zori ca să-ţi strâng mâna, acolo erai înconjurată de toţi savanţii aceia ş'apoi mulţimea studenţilor cu bucuria lor sgomotoasă... Am plâns numai de fericire şi de împrospătarea gândurilor tale de înălţare...

— Sărmanele mele gânduri!...

— Teza ta aţâţase lumea întreagă, gazetele se întreabă chiar răutăcios dacă subiectul ar fi la locul lui... *Medicina sufletească*...

— La început chiar o parte din profesori....

— Am auzit, dar Muşat s'a pus cu tărie pentru tine...

— Ş'a făcut rău...

— De ce?

— Mai bine era dacă nu treceam...

— Să poate să zici o aşa vorbă?

— Sărmanele suflete!

— O, întărirea noastră prin purificarea sufletelor... Vindicarea tuturor relelor prin înălţarea noastră morală... Regenerarea rasei prin iubire, deslănţuirea oamenilor din cătuşele vrăjite ale urei ş'ale egoismului, pentru triumful dragostei de bine...

— Crede şi vindecă-te....

— Formarea acelor personalităţi alese, care trăiesc senin şi tari, pentrucă au sufletele curate!...

— Sărmanele suflete!...

Gana care rămăsese încurcată mai la o parte, s'apropie şovăitor, luminându-şi ochii de uimire şi bucurie:

— Cine a vorbit aşa?

Apăsase mâna ei neagră şi cojită pe umărul Duduei ca pe un sprijin.

— Simina noastră...

— Acolo în cartea ei...

— Da.

— Am văzut-o, e frumoasă şi dac'a vorbit aşa, a spus bine ce-a spus. Doctoria tuturor suferinţilor, e împăcarea sufletului... Şi pentru ca să-l avem curat şi sănătos, trebue să-l ferim de atingerile oprite, să ni-l ţinem la noi, întocmai cum ferim lucrurile gingaşe de trezirea aerului... Pentrucă sufletul este un abur uşor şi aburii fug dacă nu-i ţinem închişi şi când nu mai stăpânim sufletul, am pierdut şi doctoria trupului şi nici nu mai putem face bine altora, dacă n'avem sufletul în noi... Atunci suferim, ne răsbunăm şi tirâm...

Simina se pleacă mult în spre bătrâna ei roabă;

— Dar amorul ce-i?

— Râncezimea sufletului neînchis bine, răsuflarea lui la atingerile oprite... E un fel, de iz înprumutat deafară... Pe vremea oamenilor sănătoşi, nu era atâta amor şi lumea trăia mult, era fericită şi curată... Dar de când diavolul a împrăştiat tăria aceasta otrăvitoare, de-atunci se necinstesc paturile căsătoriei...

— Sărmanele noastre suflete!

— Inchideţi sufletul în cutia de cristal a voinţei... întocmai ca pe-o podoabă rară... ridică-te trufaşă şi stăpână... lasă ochii tuturor să priviască prin străvezirea bunătăţei tale... împrăştie pretutindeni farmec şi minune... dar nu lăsa pe nimeni să-şi amestece mânile murdare în aburul curat, c'atunci doctorìa nu mai are leac...

— Ai auzit Duduie?

— Şi nu ştiu, dacă n'are dreptate...

Gana se'ndepărtează şovăitor. Din prag se întoarce dojenitor în spre Simina:

— Cumințenia te fereşte de păcat şi ascultarea părinţilor, întăreşte casa copiilor...

— Sărmanele noastre suflete!...

Rămase singure, Duduea s'apropie cu căldură de tânăra ei prietenă:

— Tu mi-ai pus multă aşezare în gândurile mele. De când te cunosc, sunt mai stăpână pe mine. O, de-aş fi avut un învăţător aşa de al lui şi înţelept ca tine...

— Crezi în asta?

— Ca'ntr'o icoană care face minuni... Aş putea avea nepoţi ca tine, dar m'am adaptat eu la înţelepciunea ta, ca la un isvor de viaţă.

— Şi eu care mă simt atât de slabă!

— Eşti mândră şi trăeşti pentru nişte gânduri.

— Care sunt? — căci eu m'am pierdut în împresurarea lor...

— Tu şi cu Muşat sunteţi apostolii noştri.

— Vai de noi amândoi!

— Nu stiţi ce mari vă arătaţi şi cât de sus plutiţi deasupra durerilor...

— Bieţii proscrişi!

— Eu sub îndemnul ideilor voastre, m'am hotărît la o altă viață.

— Care?

— Mă duc la țară, la Fastana, moșia mea. Acolo am să fac școală, atrag și pe preot în partea mea, și vom munci cu toții la întocmirea vieței celor de jos... Zilele mele din urmă am să le întrebuințez pentru potolirea unor suferinți, că destul le-am cheltuit așa de prost pe cele d'întâi... Voiu face școală cu tot norodul, eu nu sunt cultă, nu mă pricep la multe, dar am învățat să respect viața... Le voiu spune numai să fie cinstiți, că din cinste isvorăsc toate virtuțile.... E cinstit să muncești, să nu minți și să iubești pe ceilalți, omul cinstit e drept și cu sufletul împăcat... In cinste e mântuirea sufletelor noastre și-o chezășie de bună înțelegere între semeni...

— Toți oamenii trebuie să facă-așa.

— Să ne ridicăm deasupra patimilor...

— Ș'atunci ne-apropiem de Dumnezeu... Omul în toate timpurile ș'a înzeit idealul propriilor lui năzuinți... S'a închinat la niște făpturi, pe care și le-a închipuit desăvârșite, complectându-se cu tot ce a văzut că-i lipsește lui... Dumnezeul nostru iartă, e bun, etern și atotputernic...

— Vezi, nu-i așa că te-am înțeles?

— Invârtește-te numai cu stăpânirea...

— Așa cum ești tu....

— Eu?

Simina ș'a lăsat ochii cu milă în jos.

— Cum te-am văzut în totdeauna.

— Odată...

— Și vei rămânea.

— Sărmanele noastre suflete!...

— Să le ţinem cuminte în cutii închise de cristal.

Simina se scutură ca şi cum ar vrea să se scape din îngreuirea unei poveri:

— Când pleci la Fastana?

— Cel mult peste o săptămână.

— Pentru totdeauna?

— De-odată mă duc cu văzutul, n'am să vestesc pe nimeni şi-am să trec necunoscută... Pe urmă am să mă mut cu totul... Voiu ruga pe Muşat să vorbiască ministrului de culte, să-mi trimită un învăţător pregătit...

— Ce fericită eşti!

— Nu-i aşa?

— Acolo în linişte şi'*n* moravuri mai simple...

Duduia se luminează de un gând:

— De ce nu mergi şi tu cu mine, pentru vr'o câte-va zile?

— Vrai?

— Mi-ar prinde bine, sunt ostenită şi mă dor multe...

— Tu-mi mai poţi da sfaturi ş'apoi, nu ştii, c'ar mai fi de mare sprijin... mai ales deocamdată...

— Merg... merg...

— Drumul e frumos şi vânt de toamnă târzie...

— Pustiu şi ofilire, ca şi'n visele unora din noi...

— Au reînceput să-mi placă toate, odată de mult, găsiam frumosul pretutindeni...

— Atunci era frumos şi'n suflet...

— Da, linişte şi cald...

— Ce bine e aşa!

— Şi cât de frumoasă s'arată lumea!

— Eşti fericită...

— Pentrucă mă gândesc la bucuria altora.

— Triumful sufletului, nu-i aşa?

Duduia se ridică strălucitoare în lumina de argint a părului ei albit.

— Te las, am să mai trec pe-aici, găteşte-te de drum, ne va fi bine, ai să vezi.

— Nu mă'ndoesc.

Simina înviorată puţin din sbuciumul durerilor, însoţeşte pe Duduea până la scară, afară.

— Te voiu vesti la timp.

— Multumesc.

Pe când Simina sta dusă pe urmele Duduei, s'apropie lacheul c'o carte poştală ilustrată.

— O scrisoare pentru d-v.

— Da?

A smuncit-o setos şi s'a suit cu grabă la dânsa în odae. Infrigurarea amintirilor aprinse, o'nferbântă din nou cu învăluirele lor moleşitoare. A cunoscut din fugă trăsăturile lui Pralea. De data asta pe lângă vorbele sarbede obişnuite, a ghicit ş'oleacă de răutate voită.

Se'ncearcă să descifreze stampila de pe marcă:

Scheveningen — Nederland.

Rânduri venite din cuprinsurile cu ceaţă, pentru ca să-i cadă ei în suflet ca o promoroacă veştejitoare.

Ş'apoi într'un colţ:

Noi vorbim adesea de d-ta, nu te uităm.

Pentru iscălitură un singur *P.*

Totuşi, într'un tremur de voluptate şi iertare, ea duce hârtia la gură ş'o sărută îndelung.

— Pralea, pierdutul meu vis...

Ideea că el nu-i spune o vorbă mai dragă, numai ca să'nlăture bănuelile mătuşi-sa, o

mângâie din nou, înfiripându-i speranțele ostenite.

Se pleacă iarăș peste cutia deschisă. Din lăuntru se ridică în răspândire adormitoare miros închis de flori uscate. Simina privește lung și trist la crenguța cu cei doi trandafiri...

Ș'atunci s'avântă cu gândul în alcătuiri mângâetoare, îl vedea pe el dornic și bun, zâmbindu-i luminat și blând, cerându-i iertare pentru toată durerea.

— Adă-mi-l, doamne, voinic și cinstit...

Dar amintirea celor vr'o două luni petrecute la țară cu toții, timp de neîntreruptă silă față de dânsa când îi spunea câte-o vorbă mai mult din fugă și veșnic pândind, să nu-i vadă Aspasia, o neliniștește din nou. Atunci nu înțelegea nimic și ierta totul, acum însă când îndoiala a prins cuibar în inima ei, s'agață bănuelnic de toate întâmplările. Drumuri lungi prin pădure făcute numai în de ei, surâsul batjocoritor al Aspasiei când se întorcea cu Pralea la braț, vorbele răutăcioase ale lui și pentru măgulirea mătuși-sa... Ș'apoi neruşinarea spuselor lor neînțelese, privirile necurate, apropierile provocătoare... Toate, toate o goniau prin întortochiare încurcată a feldefel de gânduri. Și dânsa obosită și'ndurerată se strecura fricoasă prin toate întâmplările, revenia asupra unora, se'ntorcea șovăitor, prin deslănțuirea lor ca o pasăre călătoare ce și-a pierdut drumul...

XIII.

Pentru Duduia a fost o retrezire dureroasă tot drumul dela Bucureşti la Vaslui ş'apoi la Fastana. Ajunsese la gară în zori. Vederea de departe a oraşului trezit din somn, o aruncase într'o tristă neorânduială sufletească. Copilăria îndepărtată cu amintirea neamului ei stins, îi răsare în minte ca o părere de rău. Anul de dulce rătăcire cu duiosul ei Bujor, povestea nevinovată a dragostei lor curate cu amăgirea aceea blândă de visuri şi uitare, tresare în sufletul ei obosit, ca o licărire frumoasă într'o noapte posomorîtă şi rece.

Simina era abătută şi neadormită. Duduia se sprijinea de umărul ei la coborîrea din tren. Toţi slujbaşii dela gară păreau plictisiţi şi ca după somn. Au tocmit trăsună din câte-va vorbe, au dat cât a cerut, era singurul birjar român din mulţimea obrasnică şi gălăgioasă a celorlalţi vizitii evrei.

— Cunoşti drumul la mânăstirea Fastana?...

— Am fost şi mai deunăzi până pe-aproape.

— Ajungem târziu?

— In trei ceasuri vă pun la masă acolo.

— Tocmai la sfârşitul leturghiei...

— Dacă vreţi şi mai de grabă.

— Mână atunci repede.

Drumul prin oraş a fost un salt hurducat prin mulţimea hopurilor depe stradele stricate. In revărsat albiau murdar casele dărăpănate. Aburia un vânt tomnatic umed şi pătrunzător. Pe ici şi colea se învârtiau jidani somnoroşi cu ochii grei şi întinşi la vorbă. In centru au început a se arăta clădiri mai mari şi curate.

Amândouă erau îmbrăcate gros şi cu broboade din care li se vedeau numai ochii.

Pe-aproape de casa bătrânilor ei, acolo unde au stăpânit pe vremuri spătarii Mileşti, Duduia s'apucă c'o mână de capra trăsurii şi sprijinindu-se cu cealaltă în colţul poclitului lăsat, se ridică tremurând de emoţiune. A văzut de departe cerdacul de piatră şi stâlpii sculptaţi în marmoră.

Trecutul o copleşeşte. Pe drept casa lor abia a putut să-şi urniască vorba:

— Ce-i aici?

— O sinagogă...

A căzut mototol în colţul trăsurii sfâşiindu-şi pieptul de incuirile plânsului înăbuşit. Simina mută şi mişcată, abătută şi ea de durerile ei, n'a avut putere de cât să-i prindă fruntea aprinsă şi brobonită într'o strângere mai răcorită.

Nu s'a liniştit din chinul înfrângerei de cât în colo departe de Vaslui, sub lunca rece a Băltenilor. Duduia s'a întors faţa muiată de lacrămi înapoi ş'a privit lung în spre oraşul împrăştiat pe umărul rănit al colinei. Şesul era sfârticat de făşiile argintii ale Bârladului revărsat. — In auzul ei năucit se trezesc vorbele îndepărtate a nefericitului Bujor. Plecându-se spre Simina, îi şopteşte tremurător ca şi cum ar asculta un îndemn de inspirare:

— Rândurile noastre au fost desfăcute de străini. Avem nevoie de o reculegere națională. Mai mult de cât ori când trebuie să ne punem la încercare puterea de reparare. Oastea frântă de dușmani, împrăștiată mișelește în pâcla nopții pline de morți și gemete, nu trebuie să se dee răpusă. Voinicii se caută prin întuneric, se chiamă pe nume, își strâng rândurile rupte, și'n zori s'aruncă în luptă cu mai multă furie, pășind înainte spre biruință.

— Acum ori niciodată...

— Irimia Bogdan-Mușat are dreptate, el e un apostol.

— Și ce lume în jurul lui!

Amândouă au prins a răscoli frânturile prinse din discuția bătrânului președinte al camerei, cu privire la proectul *Micei proprietăți*. Vorba le mai desmorțise, iar caldura gândurilor și nădejdea unei îndreptări, le încolțise în suflet, avântul unor doruri înalțătoare.

Duduia părea transfigurată.

— Trebuie ridicat țăranul, marele nostru popor...

— Temeinicia unui traiu mai randuit îl va deștepta la o viață națională luminata.

— Atunci patriotismul va fi o credință

— Și se vor împlini și statornici niște straturi sociale.

— Nu dezordine și contrabandă aristrocratică ca a um....

Drumul jilăvit de negurile toamnei și de timpul moleșit, se întindea bă u și umed tăia de urmele șinuite ale roatelor. Campul veștejit se lărgea în delătu i pustiu și trist. Frunza copa ilor răslețit' roșia ca mâncată de rugină.

Vântul de toamnă era pătrunzător şi muiat de ceaţă.

Din alergarea trăsurii, vizitiul care furase din neînţelesul vorbelor din trăsură, se'ntoarce şi intră în vorbă pe neaşteptate:

— Iacă şi la noi la Vaslui, unde te'ntorci numai străini, rar mai auzi limbă de-a noastră. Şi nu de mult, acum douăzeci de ani, numărai jidanii din târg pe degetele dela o mână. Ce fac nu ştiu, se înmulţesc, vin de prin alte părţi, că acum a pus mâna pe toate. S'au îndesat în mijlocul oraşului, ca o buruiană rea crescută într'un strat sămănat, ne-a dat în lături dela orice, a repezit sfărmăturile creştinilor prin mă-hălălile glodoroase, iar dânşii cu balabustele şi pretenţiile lor insultătoare, se răsfaţă pe uliţele mari, ca nişte rânduri de sfeclă crăpată, crescută afară de pământ...

Duduia intră cu el în vorbă:

— O vedeţi şi voi asta?

— Păi dacă'ţi sare'n ochi.

— Şi nu-i chip să vă recuceriţi locul?

— Aş... aleluia de acum... ei au să fie stăpâni aici...

— Ce vorbă-i asta?

— Au pus mâna pe paralele ţării şi cu parale cumperi şi mila lui Dumnezeu.. Ai noştri n'aşteaptă de cât să se vândă... Poliţia e a lor, stăpânirea o au legată de bot, oriunde te'ntorci te înpiedici de ei şi de strigătul lor mincinos că sunt persecutaţi... Vorba moldovanului: — Jidanul loveşte şi tot el ţipă..

— O naţiune tânără ca a noastră, are destulă vlagă încă...

Vizitiul ridică din cap desgustat:

— Săraca tinereţea noastră!... Suntem stricaţi, doamnă, ca şi copiii ceia de boier conrupţi de propriile lor dădace. Eu sunt birjar şi ştiu multe... Unde nu e curăţenie în căsătorie şi'n familie, nu-i nădejde de înaintare... Cucoanele noastre şi după dânsele şi cele de jos, au uitat de ruşine şi de cruce... Bărbaţii creştini nu ştiu bine drumul casei lor... Fecioarele noastre spăsite se gândesc din ajunul logodnei cum or să-şi înşele mirii lor...

— Atunci pretutindeni...

— Minciună, vânzare şi ruină.

— Totuşi...

— Să v'audă cel de sus

Simina îngână din sdrobirea în care căzuse:

— Doamne, doamne!...

Vizitiul taie vorba, râzând cu oarecare batjocură:

— Să v'audă prin târgul nostru vorbind de naţiune, de ţăran, de patriotism... zău, că ş'ar face lumea cruce ş'ar spune că nu sunteţi în toate minţile...

Simina lovită de inteligenţa omului acestuia ciudat, în întreabă cu interes:

— Dar dumneata cine eşti?

— Eu sunt acum birjar,.. dar mai înainte am fost învăţător...

— Şi?

— M'au dat afară...

— Pentru ce?

— Invăţam pe oameni să nu bea rachiu şi să nu se îndatoriască de pe iarnă la boer, că le plăteşte munca cu te miri ce...

— Foarte bine.

— Vezi că cei mari au spus că sunt socialist...

— Se poate?

— Şi-aşa m'au lăsat pe drumuri... Am început să le spun că nu-i nevoie să fii socialist, ca să doreşti întărirea neamului tău şi îndreptarea moravurilor noastre...

— Şi?

— Nici nu m'au ascultat. Vedeţi..., e o lume întreagă din cei care ne stăpânesc, care înfloreşte tocmai din murdăria păcatelor care ne pierd, întocmai ca şi paraziţii care nu pot trăi de cât pe vietăţile bolnave şi părăsite...

— Câtă neorânduială!

Vizitiul mâna bidivii înfierbântaţi, de pe cari se ridicau rotocoale fumurii de aburi. Duduia şi Simina căzuseră în abatere îndurerată. Nu s'auzia de cât strănutatul cailor şi trosniturile metalice ale trăsurii hurducată la hopuri.

Vântul de toamnă era umed şi pătrunzător.

Trecuseră prin satele din drum şi printre mulţimea cărăuşilor fără să iee nimic în seamă. Gândurile din urmă, cu părândarea prin minte a şovăirilor noastre morale, smulsese pe Duduia din ofilirea primilor momente de retrezirea sufletească. Dacă n'ar fi fost mântuirea aceasta ogoitoare, calea ei pe urma visurilor de demult, ar fi fost un ucigător calvar.

De-odată s'aud clopote trăgând din depărtare. Duduia să trezeşte brusc ca de-un cutremur:

Vizitiul arată cu biciul în spre înfundătura îmbrăţişată de păduri vechi. Duduia se lasă ca ameţită:

— A... Fastana!...

Povestea înduioşitoarei ei rătăciri, cu amintirea duiosului şi întristatului Bujor, o învăluie ca o răspândire îmbătătoare de parfum şi amorţire ostenită.

— Fastana!... Fastana!...

— Ce ai?

Simina să pleacă asupra Duduei şi-i răcoreşte obrajii aprinşi.

— A!... Fastana!...

— Ţi-a rechemat vreo durere trecută?

— O de-ai şti tu toate, Simina mea cuminte şi înţeleaptă!...

— Intăvârtoşeşte-te, că intrăm în lume...

Duduia se sprijină cu cotul în poclitul lăsat şi ridicându-se încet şi tremurător, caută în jur cu teamă.

Jitarul deschisese poarta în larg.

— Câtă schimbare!... Uite colo la clădirea ceia cu tablă, e o crâşmă, înainte vreme era mai ruinată şi învălită cu stuf, dar câtă bucurie şi ce dulce amăgire am gustat eu acolo de mult....

— Când?

— Odinioară...

Duduia se lăsase iar sdrobită în fundul trăsurei şi rezemând ceafa aşa întins, închisese ochii dusă, luminându-şi faţa de-o amintire dragă.

— Fastana!... Fastana!...

De sub broboada neagră îi albesc pela tâmple, buclele argintii ale părului ei păstrat încă întreg.

Gândurile ei se umplu de noaptea aceia rămasă în trecut, când s'a jucat nunta ei frumoasă cu Bujor şi cu satul întreg. Atunci când a părăsit lumea de strălucire şi moarte, ca să-şi împrospăteze trupul şi neamul istovit, c'o dragoste sănătoasă şi tânără... Copilul lor, Făt-Frumos, ce s'o fi făcut?...

— A!... Fastana!...

Duduia se pătrunde de toată sărbătoarea din cuprins şi de amintirea dulcelui Bujor. Nuanţele vorbelor lui îi cad din trecut:

Clopotele sunau a îmbărbătare şi dragoste pământească. Dangătul amestecat se revărsà înviorător în largul golului rece şi bătut de vânt jilav, de toamnă neguroasă. Turlele înegrite dela mănăstire păreau capetele unei pajure măiastre, ridicate dintr'un cuibar sfânt cu ziduri mucigăite. Acolo se cloceşte împăcarea neroadelor şi curăţirea sufletelor păcătoase.

Duduia-şi aminteşte de zisele lui Bujor, că o mână învrăjbită a schimbat ouăle pajurei şi'n locul dreptei rânduelí, creşte erezie şi ură între credincioşi...

Trăsura s'a oprit sub clopotniţa mănăstirii. Clopotele dăngăneau asurzitor, cădeau valurile de armonie în jos, ca o ploaie de metal bătut. Fumul de tămâie aşa numai ca o mirodenie irosită, ajunsese până'n ogradă. Unii din credincioşi părăsiau cuvioşi biserica, privind miraţi la cucoanele străine. Simina sprintenă şi mândră, rămasă numai într'o haină lungă neagră, cu pălăria ei moale şi'nchisă, ce-abea putea cuprinde tot întunericul îmbelşugat al cosiţelor aduse pe la tâmple, grăbia harnic şi tăcută, ca să descurce pe bătrâna Duduia din înbodolirea multă a îmbrăcămintelor groase.

— Plângi?

— Mă doare...

Duduia slăbită de ani, cu faţa strânsă în sbârcituri moi, tremurând de vrâstă şi de amintiri îndepărtate, mergea poticnind la braţul Siminei mlădioase. Inainte de-a sui scările înalte de piatră, s'a potrivit şuviţele albe şi

încreţite dela tâmple. Simina-i netezeşte părul sub marama involtă şi neagră.

— Ce păr moale şi alb, parc'ar curge dintr'un bulgăre de argint topit...

— Odată, de mult, era galben şi mătăsos, *dânsul* mi-l asemăna c'un val de aur suflat...

— Cine?

— A fost odată...

Trec prin pridvor, păşesc pragul şi Duduia sprijinindu-se într'una de braţul Siminei, se'ntoarce înapoi să mai vadă portretele ctitorilor Mihail Racoviţă cu doamna...

Privirile mulţimei le călăuzia mersul.

Cântările sfinte se resfrângeau în bolţile înalte, tremurând aerul încărcat de tămâie. Acelaş cuprins, cu aceleaşi feţe înviorate, de evlavie, dar trecutul cu călugării lui rămăsese în urmă departe. Preotul mirean, cu dascălii ţărani, se'ncadrau cuvioşi şi simplu, în urmarea slujbei, nu mai era desfăşurarea aceia mincinoasă de podoabe încărcate, cu pompă obrasnică şi orbiri amăgitoare.

Duduia îşi rechema în minte timpurile duse. Vremile acelea o învăluiseră ca o *năvală* de lumină şi imputare. Un moment a tresărit ca de înfăţişarea îndurerată a părăsitului Bujor. Privirea lui iertătoare şi plânsă, îi înfruntase ochii ei stinşi, ca o certare venită din trecut.

— Doamne, doamne...

Simina s'apropie tare ş'o sprijină mai mult de subsuori.

— Nu ţi-i bine?

— Mi-i ruşine...

— De ce?

— De mine şi de tot ce-am făcut în urmă...

Preotul s'apropie cadelniţând. Zuruitul le în-întrerupe vorba. Lumea spăsită se pleacă şi murmură cuvinte din rugăciuni.

— Acum, nu mai ştiu câţi ani în urmă, era tot toamnă târzie, dar cald şi strălucire de soare şi eu eram tânără şi-mi era bine...

— Tot pe-aici?

— Tot...

— Măritată?

— Hai să ieşim, mă înăduş, de aerul greu şi de înecul părerilor de rău...

— Nu ne-nchinăm?

— Du-te singură, uite punga, dă daruri, eu mă razim de strană, mi-i..., înţelegi... icoanele şi toate de-aici, m'arată cu degetul, nu'ndrăsnesc...

Când s'au văzut iarăş afară, Duduia respira lacom şi uşor. Coborând scarile arată Siminei şirul de chilii dărâmate şi pustii.

— Pe-aici au trăit oameni ş'au înflorit visuri... aici a fost odată...

— Casa mare din fund trăeşte încă.

— Acolo sta stareţul.

— Ai apucat călugării?

— In spre sfârşitul lor, m'am arătat şi eu.

— Ci-că erau oameni fără lege.

— Dar au crescut pe cel mai bun suflet...

— Pe cine?

— Pe-un băiat din flori, frumos şi blând ca o fecioară.

— L'ai cunoscut.

— Mi s'a povestit... şi povestea aceia mi se pare o adormire dulce...

Duduia întărită ducea pe Simina în spre spărturile zidului din fund.

— Mergi cu mine?

— Unde?
— Prin livada călugărilor.
— Am fost şi eu odată...

S'au strecurat repede prin crăpăturile largi din piatră şi mai încolo, în mijlocul ierbei trecute, s'au oprit dinaintea povârnişului sămănat cu pomi desgoliţi.

— Pe aici era frumos şi îngrijire, acum e paragină şi uitare. A... râmnicul, hai la el..

Apucă amândouă la dreapta.

Apa verde şi scăzută, era încurcată de papură şi de crengi aruncate. Broaştele mari şi negre, săriau greoiu prin nămolul putrezit.

— S'au mântuit toate...
— Trebuia...
— Şi eu mă duc şi mă risipesc...
— Ce puteam face!
— Să nu facem rău...
— Te căeşti de ceva?
— Eu am greşit multe...

Duduia trage pe Simina după ea tot înainte. Ridciase çostişa mult printre rândurile pomilor culeşi şi desgoliţi de frunze. Cu toată vârsta şi sdruncinul sufletesc, mergea cu stăpânire ca întinerită.

Intrase în vie. Frunzile ruginite se răriau mult, lăsând slobozi curpenii uşuraţi de rodul cules. Aerul tare de toamnă târzie, tot mai păstra în el îndulcirea parfumată a fructelor strânse.

Sus pe colină poposesc. Duduia-şi razimă capul de umărul Siminei cea sprintenă şi mândră. Priviau fundătura deschisă a văii. Padurea veche se încolăcea de ceia parté, întorcându-şi valul negru de după mănăstire până'n marginea livezii. Copacii solemni şi

liniştiţi, îşi ridicau rugător frunţile în sus. La mănăstire trăgiau clopotele de mântuirea slujbei. Valea tăcea cumințită. Cuprinsul tot păria înfiorat de rugăciune. Prin gol trecea vântul umed şi pătrunzător de toamnă, prelungă. Norii înşiraţi în destrămături fumurii, se desfăceau în târârea lor întinsă.

Simina îngână.

— Trebuie să fie tristă iarna în muţenia codrilor aceştia...

Duduia tresare de amintirea vorbelor lui Bujor:

— Nimic nu-i trist, nici vesel, totul se potriveşte după sufletul nostru... Frumosul şi fericirea sunt ascunse în noi...

— E drept, să ştim numai să preţuim zilele, să le dăm un rost şi traiul omului se schimbă în isvor de bucurie...

— Cât îs de frumoase iernile în muţenia înoptată a codrilor...

— De unde ştii?

— Am cetit o poveste frumoasă, cu doi îndrăgostiţi fugiţi de uriciunea lumei...

— Ei, poveştile...

Turlele înegrite se ridicau din cuibarul zidurilor acoperite de mucegaiu şi iarbă uscată, ca şi capetele unei pajure măiastre, care ar cloci acolo iertare şi împăcare pentru noroade.

Rămăseseră amândouă mute şi duse, în faţa sfinţeniei din rotirea văii încinse de păduri vechi.

După un timp Duduia ridică obosită capul depe umărul Siminei.

— Să ne coborîm.

— Unde mergem de-aici?

— Colo în pădurea din ceia costişă.

— Cunoşti drumurile?
— Mi le amintesc bine.
Se lăsau grăbit printre tufele discordate depe haraci, ţinându-se într'una de mână.
— Cine-ţi îngrijeşte de moşie?
— N'am dat-o nimănui până acum, ţin numai un vichil, dar voiu vedea eu mai încolo, ce-i de făcut.
— Câtă linişte şi ce bine-i în cumințenia de-aici...
— Nu-i aşa?
— Departe de sgomotul celor învrăjbiţi.
— Să trăieşti aici, să munceşti la înălţarea celor de jos, să-i ajuţi să se scape din întuneric!...
— Ce operă de întocmire naţională.
— N'ar fi nevoie de cât de bunăvoinţă şi de prisosul acela care ne distruge pe noi într'o viaţă moleşită...
— Câtă împrospătare pentru sufletele noastre sterpe şi ce înălţare pentru ei, céi mulţi şi părăsiţi...
— Târzie trezire, mă simt slăbită şi'n pragul morţei şi ce bine de tine că-'nţelegi lucrurile aceastea aşa de timpuriu...
Când au trecut prin spărtura zidului năruit, ograda mănăstirii era goală şi tăcută, biserica închisă, numai prin aerul rece tot mai plutea o uşoară irosire de tămâie împrăştiată.
Trăsura aştepta sub clopotniţă. Câţiva oameni se strânseră în jurul vizitiului şi-l iscodeau asupra celor două străine.
— Ştiu eu cine-s, le-am luat din gură dela Vaslui...
Duduia s'apropie şovăind la braţul Siminei.

— Intoarce trăsura şi să ne duci sub poala pădurii depe coasta din faţă.

Pe Duduia o cuprinde din nou înfrigurarea acea muncită a mustrărilor îndepărtate. In apropierea desişului străvechiu, părea că i se desfac muşchii în făşii calde şi desprinse. Nu mai simţea nici o legătură în mădularele ei topite. S'ar fi părut că o putere nevăzută îi scosese sprijinul oaselor, ş'acum rămânea moale, grămadă, slăbită şi fără razim.

Trăsura opreşte la începutul unei potecuţe.

— A... Fastana...

— Intrăm în codru?

— Simina apucă pe Duduia de-un braţ şi punând un picior în scară, o ridică din lăsarea ruinată a moleşirei.

— Ce ai?

— Multe...

— Nu mai înţeleg nimic.

— Lasă, ai să ştii cu timpul, şi dacă mă vei ierta tu, am să închid ochii împăcată oleacă...

Duduia se înalţă odată într'o tremurare de înbărbătare şi păşeşte stăpânită la braţul Siminei căzută pe gânduri. Lăsaseră trăsura în marginea pădurii şi luaseră cu ele numai un coşuleţ cu merinde.

Duduia întorcea potecile ca pe nişte cărări cunoscute, răsuflând greu în aplecarea drumului priporos şi ferirea crengilor ce-i dădeau în ochi. Simina mlădioasă şi tăcută, o urma la braţ sprinten, ajutând-o la surpături şi lunecuşuri.

Copacii îşi strângeau îndesirea lor încurcată, ridicându-se răriţi de frunze şi umeziţi de bura toamnei.

Crenguţile uscate depe potecă, trosniau călcate din mers, răsunând pocnitor în resfrângerea înecată a muţeniei din codru.

— In cotro ne ducem?

— Undeva...

— Umbli ca printr'o casă ce-ai fi locuit-o...

— Mi-aduc aminte de toate coturile.

— De când?

— De demult...

— Ai fost adesea pe-aici, pesemne...

— Ce dulce rătăcire!...

— Ş'acum?

— O retrezire dureroasă.

— Iţi pare rău după timpurile acelea?

— Mult...

Printre copacii înalţi luminează deschiderea unei poiene încăpătoare. Duduia se stinge mai mult la braţul Siminei.

— Ce-i?

— Ajungem.

— Da?

Şi Simina se'nalţă mai mult ca să poată vedea locul.

— Aici ş'au trăit povestea lor cei doi îndrăgostiţi, fugiţi de uriciunea lumei.

— Şi povestea sfârşeşte bine?

— Nu.

— Ca toate amăgirile...

Poiana se lărgea deschis în îmbrăţişarea ruginită a pădurii bătută de brumă. Din cuprinsul stins nu se vedea de cât în susul cerului. Mai în mijloc un singur carpen scorburos şi bătrân, cu crăcile împrăştiate înlături şi cu frunzişul sărăcit de toamnă, ocrotea un morman îngrămădit, ce aducea a acoperiş de bordei. Prinprejur bălării uscate şi pustiu.

Duduia se oprise sfâşiată dinaintea vechiului ei cuibar de visuri. Buzele-i tremurau de greul unor cuvinte pe care-ar fi vrut să le spuie. Trecuse o mână pe după gâtul Siminei, cutremurându-şi tot trupul de spazmul stăpânit al unui plâns ce-o cerca.

— Aici au trăit pribegii ceia?

Duduia n'a putut de cât să dee trist din cap.

Bordeiul apăsat de ploi şi de timp, mai să se ascundă cu totul în pământ. Deasupra, mijlocul era puţin mai lăsat, într'o afundătură care roşia în jur urma unui ogeac. Deasupra, sfărmături de cărămidă. Pe dreptul uşei vârîte mai cu totul în pragul putrezit, îşi goliau rotirea două gemurele sparte. Sfărmături de sticlă oglindiau din prinderea lutului.

— Pe-aici a fost odinioară bucurie, dragoste şi viaţă...

— Toate trec...

Ici şi colea rămăşiţile unor cercuri de verdeaţă, se'ndărătniceau în a strânge încă, ca'ntr'o străjuire credincioasă, tufe sălbătăcite de vâsdoage şi stânjinei. Bucăţi de tablă ruginită, sburături de scaun, cârpe spălăcite — atâtea semne de gospădărie strânsă, încurcau rădăcinile dudăului năvălitor...

— Paragină dureroasă!

— Haidem la şipot.

— I s'aude parcă susurul

— Colo mai la deal de bordeiu.

Apucă amândouă prin bălării, ţinându-se de braţ. Ţeava înlăcrămată, ieşia dintr'un dâmbuşor pietros. Sfoara curgătoare îşi sfărma cristalul de faţa unei lespezi puse anume, clăbucind apoi de vale într'un tremurat alintător.

Vântul de toamnă se'năsprinse mai mult, trecea într'un freamăt umed de deasupra pădurii jilave. Cerul era tot numai o fumegare de nouri scămoşiţi şi întinşi în destramare nesfârşită

— Ţie trebue să-ţi fie foame.

— E ceasul două.

— Şi eu am uitat de mâncare.

— Nici eu nu mi-am adus aminte.

— Vom ospăta colo lângă isvor.

Când aproape, văd un moşneag bătrân de tot stând întins cu puşca lângă el.

— Bun găsit, moşule.

— Sărut mâna.

— Ce faci aici?

— Poi, eu sunt pădurar.

Bătrânul se răzimase într'o mână şi privea nedumerit. Duduei îi părea bine c'a găsit pe-aici o umbră de om, ca să mai întrebe din vremile de demult.

— Şi de când sluješti?

— He hei!...

Pe faţa lui sbârcită şi arsă ca o piele tăbăcită, trece o lumină de mirare. Ridicându-se mai mult în mână, clatină desmorţitor pleţele lui albe.

— Apoi... eu am început slujba sub călugări, am trecut apoi cu codrul la stat, pe urmă ne-a dat boerului ş'acum suntem a unei cucoane dela Bucureşti...

Simina intră în vorbă:

— Şi ce făceai aici?

— Mă gândiam.

— La ce?

— Mh... la câte nu se gândeşte românul când n'are ce face...

Duduia se lasă şi ea jos obosită, aşternându-şi faldurul întins al rochiei.

— Să mănânci cu noi moşule.

— Mănânc...

Simina întinse masa pe genunchi.

— De-odată, soarbe din şipuşorul acesta.

— Da ce-i acolo?

— O băutură boerească.

— Să fie într'un ceas bun.

— Cu bucurie.

Moşneagul strânse urât din sbârciturile lui tăbăcite, clătinând capul oţărit.

— Ii tare...

— Dar bun.

— Nu mai are'n cotro.

Ş'au împrăştiat bucatele ca'ntre tovarăşi. Duduia învinsă, numai frunzărea din mâncare, îndemnând pe bătrân cu vorbe bune şi cu băutură aleasă. După un timp, ea'ntrebă cu teamă:

— Da cu bordeiul ista, ce-a fost?

Bătrânul pădurar dă abătut din cap.

— Tocmai la asta mă gândiam şi eu mai adinioarea...

Mişcată, Duduia se'ndreptă atent, sbătându-şi pieptul în răscola sângelui ş'a amintirei. Moşneagul vorbia greu printre îmbucăturile pofticioase.

— A fost... vezi, da demult... o pereche de oameni fericiţi... Pe el îl chema Bujor...

Duduia se'ndreaptă într'un oftat sfâşiat.

— Işi adusese nevasta aici în pădure, că el era pristavul nostru... Femeia crudă şi bună, ia o mână de romancă... Se zice că ar fi fost o fata de boier mare şi c'a fugit cu dânsul din dragoste, că el era fecior în casa lor... Se înţelegeau băeţii de-a drept dragul, şedeau

colea ca doi porumbaşi prigoniţi... Ea venise numai o jumară şi'n scurtă vreme s'a făcut voinică cât una de-a noastră... Au trăit amândoi un an şi la anu nevasta face lui Bujor ş'un băiat....

— Pe Făt-Frumos...

— Cum îi zici... da de unde ştii?...

Duduia-şi apăsa cu mânile clocotul pieptului ridicat în respirări pripite. Abia a putut şopti prin răsuflarea înecată:

— Am auzit şi eu din lume...

— Ce să vezi... când li era lumea mai dragă, s'amestecă pesemne un făcut... Femeia dracului, c'aşa-i muierea, dă cu ochii de boerul de peste deal şi lasă pe Bujor al nostru...

Duduia-şi duce pumnii strânşi la ochi:

— Doamne!

— Aşa-i c'a făcut rău?

Simina atinsă dureros, îngână trist:

— Bietul părăsit!

Moşneagul se mai îndreaptă în mână:

— El s'a stricat la minte atunci şi după ce-a umblat un timp aşa nebun, s'a spânzurat într'un teiu dela fereastra curţilor, unde îi şedea acum nevasta cu boerul... Şi iaca aşa se mântuie bucuria, când s'amestecă făcutul la mijloc...

Duduia-şi acoperise faţa şi plângea cutremurător şi mocnit, plânsul acela uşurat al căinţei. Simina nu'nţelegea nimic din chinurile ascunse ale Duduei şi lua totul ca o atingere înduioşătoare a altor suferinţi.

Moşneagul după ce soarbe lung rămăşiţa dintr'o sticlă, îşi şterge gura şi sugându-şi buzele, clătină iarăş îndoielnic din cap:

— Cine ştie ce ne-aşteaptă şi pe noi!

Duduia se pleacă în spre el îndurerată:

— Dar Făt-Frumos?
— Copilul lor?
— El.
— Altă poveste şi cu-acela. Ajunsese mare cât oamenii. Era bălan, cu părul lins şi moale căzut peste umere...
— Ca un val revărsat de aur...
— Cum zici...
— Ş'apoi?
— Pe faţa lui trasă şi palidă, amăgeau fire resleţe de barbă galbenă. Sta toată ziua neclinţit pe marginea patului şi nu cunoştea de cât pe mătuşi-sa care-l crescuse:
— Săftica?
— Ea...
— Pe urmă?
— Băetanul era voinic de altfel la trup, ca şi tată-su, că ochii erau leit ai lui Bujor, atâta că ieşise nătâng la minte ş'avea ducă-se pe pustii...
— Epileptic?
— Tocmai...
Şi Duduia tresare la amintirea primului ei atac, atunci când cu jocul cel nebun din poiană luminată de noapte.
— Ce nenorocire!
— Ii plăcea să fie îmbrăcat curat şi se uita toată ziua în oglindă... Vezi nu degeaba era viţă de boier...
— Unde e el acum?
— După tată-su.
— Mort! — Un neam care se stinge!...
Duduia căzuse pe spate în proptirea mânilor întinse şi se uita desnădăjduită în cuprins.
— Nu, a lăsat şi el un copil...
— Cum?

— Aşa bolnav şi prost cum era, dar n'avea păreche de frumos, părea un sfânt de ceia din cărţi, aşa avea el înfăţişarea de tristă şi mândră... Fetele din sat îi aduceau jucării şi-l gătiau în toate sărbătorile... Acu, una din ele, Tina dascălului Mardare, fire deschisă şi duioasă, se'ndrăgosteşte de odrasla asta nătângă şi curată... Trebuia s'o bată tată-su, ca s'o scoată de lângă bolnavul prostit... Făt-Frumos a prins s'o iubească şi el... Se înviora când o vedea arătându-se abătută în prag şi gemea ca un bolnav când trebuia să se despartă de dânsa... O ţinea strâns de mână şi frământa vorbe frânte în gemătul lui tânguit...

Simina se minuna tot mai mult:

— Auzi?

Duduia aştepta sfârşitul cu neastâmpăr:

— Şi?

— Au greşit amândoi într'o zi de vară, pe când toţi erau la muncă... Fata a purces grea ş'a murit după ce-a născut un băiat...

Duduia sare luminată:

— Unde-i?

Simina era mişcată mult:

— Ce s'a făcut?

— S'a perdut în lume împreună cu Safta, sora lui Bujor...

— Cum?

— Pe când duceau la groapă pe nenorocita de Tina, Făt-Frumos care simţise toată pierderea aşa din senin, se frământa nătâng şi gemând în casă. Mătuşi-sa nu-l putea ogoi din sbuciumul lui neînţeles. S'a'ntâmplat să treacă pe-acolo cosciugul cu mulţimea celor care bó-

ciau. Făt-Frumos s'a dus la geam și apucându-se sgârcit de zebrele, plângea și gemea. Când să prohodiască moarta în dreptul ferestrei, bolnavul Făt-Frumos, care nu știa să zică o vorbă, s'a făcut cruce cumințit, s'a îngânat prin lacrimi: — Tino, vin și eu... S'a lăsat numai pe pat într'un tremur muncit ș'a murit în spazmul sbătut al lui ducăsepe pustii...

Duduia plecată mult, deschisese ochii înspăimântător de mari:

— Ș'apoi?

— Safta a cerut părinților fetei, odrasla lipsită de mamă și nu se știe nici azi unde-or fi amândoi...

Simina lăcrăma abătută:

— Pierduți în lume!

Duduia abia a putut închega vorbele:

— Morți poate!

Moșneagul oftează și el covârșit:

— S'a dus femeia cu Bujorașul ei părăsit.

— Așa îl chema?

— Numele lui bunică-su, cel bun și nenorocit...

Duduia părea că se mai împacă din cutremurul răsvrătirilor, mângâindu-se c'un gând măgulitor:

— S'ar putea să trăiască încă!...

Bătrânul pădurar ridică capul încredințător:

— Nu strânge Dumnezeu pe păcătoșii aceștia, îi lasă să încurce lumea și să'ntindă nevoia, mor ei băieți cu părinți, care pot să facă bucuria cuiva, dar lepădurile aeste trăesc, ehei...

— Dar unde-i?
— In lume...
— Şi lumea-i aşa de'ntinsă!
Simina plângea înăduşit, copleşită de amintirea încercărilor prin care a trecut.
— Inserează...
Duduia se spriijna în mâni şi dă să se ridice. Simina sare ş'o ajută.
— Moşule, dar unde-am putea găzdui noi?
— Dă, ştiu eu... la părintele...
— Ne-o primi?
— Mai încape vorbă? — E om milostiv şi cuprins...
— Mergi cu noi?
— Dacă vreţi.
— Am să te mulţumesc eu, lasă.
— Bodaproste de ce mi-aţi dat până acum.
Poiana rămâne în urmă pustie şi rece, închisă în strângerea ruginită a pădurei rărită de frunze. Carpenul singuratec din mijloc, bătrân, şi scorburos, îşi fuge în lături crăcile, ca o întindere de braţe ocrotitoare, adumbrind trist bordeiul părăginit...

Mergeau cu toţii la vale îngânduraţi şi cu osteneală. Simina ducea de braţ pe Duduia. Era învinsă de amestecul îndoielilor ei înveninate şi sdrobită de tot ce-a auzit dela bătrân. Când să iasă din pădure, Duduia se'ntoarce către pădurar:
— Cum ţi-i numele moşule?
— Gurău...
— Da?
Şi ea se trezeşte de amintirea nopţilor de iarnă, când Gurău era încă în putere şi când

ea și cu Bujor îl puneau să le spuie povești.
— Cât ai îmbătrânit!...
— Ehei, eu sunt om vechiu, d-ta n'ai de unde mă ști!...
— Dau eu așa cu mintea, după cât te-arată chipul.
— Ce-a mai rămas din mine!...

XIV.

Orașul posomorit era muiat în ploaie măruntă de toamnă. Trist și răceală umedă pretutindeni. Bucureștii se sgribulise tăcut și închis în abaterea unei piroteli moleșite.

La Mușat era lume multă. Aspasia se întorsese împreună cu Suzana din străinătate. Cunoscuții alergaseră s'o întâmpine în urale și lingușiri.

In salon cald și miros de plante streine. Cucoanele se strânseseră mai toate în jurul sperioasei Suzana. Fata se simția stingherită într'atâta luare aminte și se mișca stângăci în hainele ei încărcate, de domnișoară ieșită în lume... Se înroșia nevinovat de orice întrebare și căuta timid împrejur. Fața ei mai mult rotundă, luminată în părul adus peste tâmple, se înfiora de umbrele unor tresăriri de frică și supunere, arătând mai mult silă și dorul de a scăpa din încurcătura cercetărilor.

— Ce vrați, floare crescută în umbra mănăstirii.

— Câtă gingășie însă în apucăturile ei dibuite.

Aspasia privia printre toți neluătoare'n seamă. Ochii ei pipăiau urma lui Pralea. Părea obosită

şi blândă. Ii perise strălucirea aceea de batjocură şi triumf din ochi, şi faţa ei pălită, ofilea învinsă, sub încoronarea de argint a părului ei ridicat în creştet.

Pralea dintr'o întorsătură ajunge la spatele fotoliului ei.

— Ce-aţi vorbit amandoi?

— Cu cine?

— Nu te mai face..., cu ipocrita ceia de Simina.

— Nimicuri.

— Ea te spionează.

— Treaba ei.

— Şi eu vreau să fii numai al meu.

— Cine-ar putea să-mi mai deslănţuie sufletul din dragostea ta?

— De-ar fi drept.

— Cum e drept că e ziuă.

— Vai, la câte nu mă gândesc!

— Anume?

— Intâi că m'am trecut, ş'apoi... că de ce-ai fi tu aşa de frumos...

— Ce idee!

— Mi-i frică şi mă cutremur.

Doamna Semiranoff vine iute în spre Aspasia.

— Să vezi ce inteligenţă naturală şi vorbeşte-o franţuzească... Ce nevinovăţie sfântă, doamne!

Aspasia privia şi nu înţelegea nimic. Doamna Semiranoff se pleacă mai atent:

— Tu nu te simţi bine

— Sunt ostenită...

— Atâta drum!...

— Da... da...

— De ce-ai întârziat până acum în streinătate?

— Ştiu eu...

— Cum aşa?

— Aş fi vrut să nu mă mai întorc niciodată.

— Ai dreptate, aici nu e de trăit.

Simina îmbrăcată în negru, se afundase în îmbrăţişarea unui fotoliu ma iretras şi privea trist la toate, ţinându-se mândră în ruina stăpânită a durerei ei ascunse.

Puiu s'apropie de ea curtenitor şi ridicol.

— Am citit teza d-v.

— Mulţumesc.

— Ce frumuseţi!

— Da?

— Incântătoare... de altfel ca şi autoarea...

— Găseşti?

— O de-aţi şti domnişoară!

— Ce?

— Cât sunteţi de...

— Domnule...

— Pardon...

Simina se sprijinise în mânerile fotoliului, fulgerătoare.

— Ertaţi-mă, să nu credeţi...

— Nu cred nimica, dar dă-mi pace...

Se lasă din nou în abaterea mândră a tristeţii ei stânjenite. Doamna Démètre vine înspre dânsa cu gingăşie prefăcută.

— Vai Simino, ce copil curat la suflet...

— O nenorocită.

— De ce vorbeşti aşa?

— Pentru c'are să fie veşnic streină între oameni.

— Mai bine te-ai duce s'o desmerzi şi tu.

— Lasă că rămâne ea cu mine, după ce vă veţi duce toate.

— Să vezi câtă gingăşie nevinovată.

Şi doamna Démètre silindu-şi bucuria trece înainte.

Savin părăsit de Aspasia se ţinea de paşii Cocuţei, frângându-şi mersul în înmlădierea picioarelor lui subţiri şi lungi:

— Sunteţi neîntrecută, parol d'honneur...

— Ce idee!

— Mai ales când râdeţi, e o grădină de graţii...

— Ha ha ha...

— Aşa, vedeţi, are să se facă frumos ş'afară, de bucuria râsului d-v primăvăratec.

— Ştii că eşti nostim!

— Aşa sunt eu, dar d-v...

Cu mâna stângă'şi potrivea monoclul, iar pe dreapta o tremura uşor ca că-şi aşeze brăţara lui de aur. Talia complectată cu vată se contura unduios în strângerea îngustă a tunicei lui de roşior.

Vranda vorbia tainic cu Pinat mai într'un colţ;

— La Constanţa se pot face afaceri bune.

— Da, ca prefect... atârnă de om...

— A, eu mă pricep.

— Nu mă'ndoesc.

— Aşa că să nu porţi grijă, de ce mi-i da, îţi plătesc eu la timp.

— Nici nu mă gândesc.

— Când pot să iau banii?

— Şi mâne.

— Mulţumesc.

Sally obosită şi pătată la faţă, îşi purta începutul sarcinei cu oarecare greutate.

— Altul?

Şi Aspasia priveşte la ea cu acelaş aer de nehotărâre şi înstreinare. Intrase în vorbă numai ca să nu'şi neglijeze oaspeţii. Sally răspundea anevoios prin răsuflările ei prelungi.

— Dacă vine, las să vie, să nu fie numai de deochi...

La scară s'opreşte o trăsură.

— Muşat se'ntoarce dela cameră.

Aspasia strânge din spinare cu desgust.

Din sală s'aude vocea tare a bătrânului doctor:

— Aşa, bine că te mai prindem şi pela noi...

Şi deschizând uşa în larg, împinge mai mult cu sila pe Darie, profesorul modest şi ponosit, îmbătrânit înainte de vreme şi cu stângăcii în apucături.

— Domnul Darie...

— A!

Şi doamna Semiranoff s'apropie cu admiraţie.

— Inchipuiţi-vă câtă sforţare mi-a trebuit ca să-l aduc...

— Domnul Darie tot sălbatec.

Aspasia vorbia cu obosială din fotoliul ei. Simina se'nviorează de amintirea trecutului şi de părerea de rău că ş'a înfruntat odată dascălul ei bătrân. Tocmai atunci se apropie de ea Pralea, care încerca să-şi înfloriască surâsul lui mărgărintat.

— De ce rămâneţi aşa singură deoparte?

Simina se uită la el cu milă şi durere, dar se stăpâneşte repede şi-i răspunde frumos din abaterea ei tristă şi mândră.

— Mie-mi place singurătatea.

— Aşa de timpuriu?

— De ce vi s'ar părea?

— Cât e omul tânăr, s'avântă'n sgomot, iubeşte viaţa, sunt aşa de puţine zilele...

— Şi singurătatea e o lume pentru unele firi.

Muşat care'şi sărutase nepoata, se'ndreaptă strălucind de bucurie:

— Dar Simina unde-i:

Lumea se dă în lături ca s'o lase în lumina din retragerea ei dosită. Darie o caută din ochi cu înfrigurare, dar când a zărit pe Pralea lângă dânsa, s'a ferit ca din faţa unei ameninţări.

— Ei, ce zici?

— E bună, dulce la cuvânt şi nevinovată...

Simina vorbia din nemişcarea fotoliului ei, rămânând abătută în ruina mândră a durerii.

— Un miez de pâine caldă.

— Aşa de străină timpurilor noastre!

— Nădejdea toată e în paza celui de sus.

— Doamne auzi-ne...

Simina spusese rugăciunea asta cu căldură şi credinţă.

De-afară pătrundea o lumină jilavă şi posomorîtă. Bucureştii pirotia sub apăsarea grea a ploaei mărunte şi reci. La răstimpuri s'auzia goana răsleaţă a vr'unei trăsuri. Scăpărarea alergării se înăduşia mult de înecul închis al timpului muiat.

Aspasia se'ntoarce trufaşă şi obosită în jiltul ei măreţ:

— Ce zici Suzano de lumea noastră?

— Imi place şi mi-s dragi toţi, nu ştii dacă fetele cu fraţi şi surori, s'ar găsi mai fericite în mijlocul lor, de cum sunt eu aici între voi...

Muşat sfătuia c'un grup de deputaţi şi oameni cu trecere:

— Proectul va trebui să treacă numai de cât, din el îmi fac opera mea politică.

— Miniştrii ce zic?

— Eu mă adresez poporului, vouă şi voi sunteţi datori să vă gândiţi la mântuirea noastră...

— Sunt oameni care nu judecă tot aşa.

— Pentrucă se gândesc numai la dânşii.

— Ce ar fi, dacă...

— Odată cu proectul, mă prăbuşesc şi eu din visurile mele îndrăsneţe. Mă retrag din luptă, ca să mă zăgăzuesc în durerea singurătăţei mele. Voi plânge viaţa mea de frământare şi nenorocul neamului meu. Atunci voiu desnădăjdui cu totul de viitorul ţării mele dragi. E foarte trist să te vezi izolat, când munceşti atâta pentru alţii. Mă voiu imobiliza şi eu în marea nepăsare naţională, ca şi alţii cari au căzut în ea ca'ntr'o mreajă blestemată. Ce vreţi, cu nişte bătrâni nărăviţi, c'un tineret care sau se tocmeşte slugă, sau băceşte înfrânt fără să fi luptat, nu poţi hotărî curentul trainic al unei idei... Pesemne că suntem oamenii disciplinei. Ne orânduim supuşi împrejurărilor. Nicăieri ca la noi n'ar putea să rămâie mai singur, un om care n'ar gândi ca ocârmuirea... Te sbaţi ca'n vid, vorbeşti în pustiu... Politica noastră de până acum n'a fost decât o întreprindere, cu patroni şi cu tocmiţi anume. Deaici schimbarea uşoară a stăpânului, cartelarea naturală între marii impresari... Principii, ideal, program — mofturi... Ce s'ar fi putut întâmpla, dacă aceşti îndrăsneţi întreprinzători, ar fi fost şi mari canalii? Dacă

bărbaţii noştri conducători n'ar fi fost pătrunşi de patriotismul acela instructiv, de cuminţenia aceia cinstită, cari tocmai face mândria noastră naţională...

Pralea mlădios şi triumfător, vorbia încet cu Aspasia, potrivindu-şi într'una bucla neagră de păr, ce-i cădea în colţul din stânga a frunţii lui netede.

— Niciodată nu m'am simţit atât de nestăpână pe mine.

— Să cred oare?

— De-ai şti ce-ai făcut din sufletul meu! Mi-i frică şi ruşine de slăbirea asta. Tresar de câteori te văd îndepărtându-te. Şi urăsc pe Simina, ca pe un duşman ce mă pândeşte...

Doamna Semiranoff încinsese vorbă aprinsă cu Darie; de când cu poetul ei decadent, prinsese gust de literatura românească:

— E egoism aceia ce susţii dumneata...

— Vă înşelaţi, doamnă.

— O stare bolnăvicioasă...

— Atârnă de cum priveşti sănătatea.

— Ai însă un stil ales şi eşti de-o sensibilitate fără seamăn. Eu îţi urmăresc foiletonul c'o adevărată patimă...

Muşat se'ntoarce curios la vorbele astea:

— Ce foileton?

— Nu citeşti *Vremea nouă?*

— Nu mă uit însă niciodată la foiţă.

— Sunteţi în urmă atunci cu altimul nostru eveniment literar.

Un moment lumea toată se'ndreptă cu luare aminte. Muşat s'apropie mai mult de doamna Semiranoff.

— E scris de domnul Darie?

— Adevărat capo-d'operă de simţire şi ciudăţenie...

— Amicul nostru munceşte atunci.

— Nu mai este o lucrare de muncă, ci de adevărat talent.

Darie stingherit se înroşeşte încurcat:

— Doamnă...

— Să lăsăm modestia... E bizară însă concepţiunea operei..., sau cum să-i spun..., a jurnalului — căci sunt notiţile zilnice ale unei firi neînţelese, date sub formă de manuscris găsit..

Simina asculta atent.

— Necunoscutul acela se 'ndrăgosteşte de sora lui. E o dragoste curioasă însă, îi iubeşte sufletul ei deosebit, o inamorare morală, până la adevărată necesitate de viaţă. E un bătrân, urât, simplu şi bun. Ea e mândră, inteligentă, şi de un idealism atingător. Primii lor ani de înţelegere sunt o poveste frumoasă, el o respectă până la închinare şi ea trece din lume rece şi frumoasă, fără să-şi oprească visele asupra nimănui...

Darie galben şi'nfrigurat se da tot înapoi.

— Mai târziu încep însă pagini de chinuitoare durere pentru el. Fecioara lui mândră şi aleasă, iubeşte... Pe dânsul îl sdrobeşte lunecarea asta, sufere de mila sufletului ei amăgit... Il doare până la moarte gândul desamăgirilor ei din viitor...

Savin îşi strânge monoclul în increţitura silită a luărei aminte:

— Dar e un adevărat incest.

— Apoi el nu îşi iubeşte sora pentru ca s'o aibă...

— Ce vrea să se facă dânsa atunci?

— Să trăiască cu sufletul curat de dragostea păcătoasă... Lumea se sbate în murdăria căderii... Şi el susţine că cei buni să-şi stingă rasa prin înfrânare voită, căci e mai uşoară durerea asta, de cât sdruncinul otrăvitor al desamăgirei firilor alese...

Muşat îl caută pe Darie din ochi:

— Şi cum sfârşeşte eroul dumitale?

Profesorul ruşinat şi ponosit, priveşte nedumerit împrejur şi ridică trist din umere:

— Nici eu nu ştiu încă...

Lumea se'nprăştie din nou în grupe, vânturând banalităţile obişnuite.

Cocuţa opreşte pe Pralea care trecea cu Puiu la braţ:

— Ce ziceţi de scrierea asta ciudată?

Muşat era cu Darie mai într'un colţ;

— Nu te-am mai întrebat... Ce era să-mi ceri la cameră de mă aşteptai?

— Nu ştiu dacă nu vă...

— Nu umbla cu înconjururi, spune...

— Vorbiţi d-lui ministru al instrucţiei... dacă s'o ivi vr'o vacanţă la vr'un gimnaziu din provincie, ori unde o fi, departe...

Simina s'apropiase mişcată şi tristă:

— Ce, părăseşti Bucureştii?

Darie tremura şi se făcuse palid de tot.

— M'aş duce de-aici, domnişoară...

Muşat apucă pe Darie de umăr.

— Iţi făgăduesc, îl voiu întâlni chiar mâine la cameră...

Afară plouă mărunt şi lumina ceţoasă cădea de greul umezelii din cuprins.

Lumea din salon continua vorba în grupuri împrăştiate, care se formau şi se desfăceau într'una.

Savin, care se pierduse în intimităţi cu Cocuţa sfâşie un moment lâncezeală convorbirilor, cu străbaterea piţigăiată a glasului său ascuţit:

— Parol d'honneur, e o plăcere...

XV.

— Vine... vine...

Vorba aceasta trecea prin mulţimea grăbită ca o veste mântuitoare. Pe feţele tuturor strălucia bucuria şi-o nestăpânită aşteptare. După o săptămână de ploaie măruntă şi de urât covârşitor, se părea că şi cuprinsul da să-şi mai limpeziască înecul neguros, desfăcându-se de dibuirea înviorată a unor raze trezite.

— Vine...

O dimineaţă târzie de toamnă.

Craiova era împodobită cu steaguri. Oraşul posomorît îşi schimbase faţa.

Imprejurimile jilăviau în lumina umedă.

Cu tot greul care mai atârna în aerul muiat, trecătorii se înviorau în încrucişarea drumurilor, se chemau pe nume, îşi strângeau mâna o clipă, apoi se îndepărtau întineriţi.

— Ai să fii la gară...

— Negreşit.

— Crezi că soseşte azi?

— A telegrafiat.

— Bravo nouă.

Şi prin mulţimea grăbiţilor flutură vorba mântuitoare:

— Vine... vine...

Floareş obosit şi bolnav, se coborîse încă din zori, jos la cafeneaua de sub otel. Sta la o măsuţă de pe trotuarul lat şi cerca să se fure din furtuna gândurilor lui înfrânte, amăgindu-şi ochii prin încurcala jucăuşe a literilor unui jurnal deschis dinainte-i. Nu putea însă să prindă nimic din amestecul cuvintelor. Vedea numai frânturi de titluri, cu litere mari de reclamă ş'apoi înşirarea cursivă vrâstată cu rânduri întregi mai mascaţi. Inţelegea atât că în lipsa lui s'au petrecut întâmplări sgomotoase.

Ii ardea capul şi-l tresăriau înfiorări de friguri. Era buimăcit de neorînduiala atâtor sdruncinări prin care trecuse. Şi nicăieri poate nu l-ar fi copleşit atâta durere, ca'n oraşul visurilor lui îndepărtate. Aici s'a ruşinat de amintirea atâtor nevinovăţii amăgitoare. Trecea prin anii lui de învăţătură, ca printr'o galerie de portrete ironice. Văzuse lumea şi viitorul într'o lumină străină, gândise la îndreptarea norodului, se crezuse un trimis inspirat pentru statornicirea bunei rândueli printre oameni.— Şi din toată înşelăciunea acelor aşteptări, se trezeşte el, cel de azi, obosit şi bolnav, desgustat de căderea lui sufletească, scârbit de oamenii care-l târîseră atât de batjocoritor din strălucirea tânără a iluziilor lui...

Ridică tare gulerul paltonului, trage nervos pălăria pe ochi şi afundându-se mai mult în întunecarea abaterii ce-l copleşise, îşi amestecă din nou privirea în încurcala tremurată a cuvintelor din gazeta desfăcută.

Auzul îi vuieşte de bocetele din ajun şi de plânsul fraţilor rămaşi singuri. Moartea mâni-sa îl smucise din destrăbălarea vieţei lui lui ticăloase, ca dintr'o înoroire puturoasă.

Ş'acum se sbătea încă în învăluirea părerilor de rău, după toţi anii lui stricaţi aşa de ordinar. Ii era milă de ruina atâtor alcătuiri care-l alintaseră în ceasurile fugite ale copilării curate şi nu putea de cât să suspine, când se vedea neînstare de-a mai drege ceva din toată risipa.

— Vine... vine...

Pe la mesele din jur se vorbea tare şi mulţimea se aduna tot mai gălăgioasă.

Infăţişarea moartă a mâni-sa îi înduioşază privirea. O vede cum se topia uscată şi mică în strângerea îngustă a cosciugului. Atâta îndărătnică energie ş'o viaţă de muncă şi neodihnă, închisă pentru totdeauna în amorţirea rece a mormântului!...

Pentru el mamă-sa încarna toată vigoarea de rezistenţă a rasei noastre. Instinctul acela admirabil de conservare, care ne-a călăuzit prin vremuri...

In închipuirea lui se ridica trufaşă, urmând cu tărie calea unui gând, robind pentru copii şi pentru cinstea neamului. — Ş'apoi, ca la o dureroasă ironie, se întoarce cu mintea la el şi la toţi din lumea în care se învârteşte. Atâta timp ş'o mulţime de bucurie stricată de geaba. Vieţi trecute fără nici o ţintă. Zilele care se înşiră fără rost, aşteptate numai doară pentrucă se rostogolesc în spre leafă. Incolo nimic deosebit, nici o ridicare mai mândră. Sufletul înăduşă sub stăpânirea cărnii, fără nici o ferestruie pe unde să-i vie lumină...

Să trăeşti numai pentru plăcerile trecătoare: Egoism, ură şi minciună pretutindeni... Şi toate aşa în zădar, neajutate de nici un îndemn, numai pentru a grăbi mai iute un sfârşit fatal...

O lume unde instinctele se ofilesc sub arşiţa intelectualizării şi'n care cultura nu le poate împrospăta cu idealuri conştiente... O lume care se va mântui din pricina stârpirii sufleteşti...

Floareş scoate scrisoarea boţită trimisă de maică-sa înainte de a închide ochii. In rândurile acelea spuse de bătrână în cele mai solemne clipe şi migălite cu greu de un frate care nu făcuse decât două clase primare, nu vedea de cât părerea ei de rău că nu ş'a terminat întreprinderea de mamă închinată datoriei.

Nici o lectură nu-l sguduise mai sdruncinător.

Floricica mamei

Eu am să mă duc şi după mine rămân multe treburi nepuse încă la cale. Mă chinuesc aici pe pat şi de boală şi de cele ce văd împrejur, şi nu pot închide ochii pentrucă nu te-am văzut pe tine de mult şi numai ţie poate mama să-ţi lase rânduirea celor neisprăvite. Să nu-ţi fie ruşine să vii la noi, că suntem săraci şi proşti, să-ţi fie milă numai că eu am să mor şi n'am avut putere să mi-i ridic şi pe ceilalţi acolo unde mintea ta şi sdrădania mea te-au aşezat. Că dacă eşti boier acum, cinstit şi cu câştig bun şi ceştialalţi ţi-s fraţi şi eu te-am făcut şi te-am spălat şi te-am avut în pază... Eu am să mă duc, c'am ajuns în gura morţii şi chinuesc aici pe pat şi nu pot închide ochii, pentrucă mama nu ş'a văzut de mult Floricica ei mândră şi cu noroc şi mama are s'o roage să-i mai rânduiască din cele lăsate, nepuse încă la cale...

Prin trupul ostenit şi'nfrigurat i-a străbă-

tut tremurul acela înfiorător de plâns. Strânge însă pleoapele tare şi se înfundă mai mult în gulerul ridicat al paltonului.

Primise scrisoarea aceasta la redacţie. Acolo se spuneau glume, răsunau râsete şi prin uşile deschise la răstimpuri s'auzea vuetul deslănţuitor al maşinelor cu fâşiitul mătăsos al hârtiei desfăcute.

Dela primele vorbe citite a sbucnit într'un plâns hohotit, lacrămile nu se prelungeau în in lungul obrazului, ci ţâşniau împroşcător de parcă în locul ochilor ar fi fost două lămâi tescuite puternic. A ieşit din redacţie ca un luat, rătăcind mult, aşa zănatic prin încurcătura uliţilor lăturalnice.

Vorbele mâni-sa îi veniseră ca o crudă mustrare, de tot ce a visat să fie ş'o brutală trezire din căderea dureroasă în care îngenunchiase. Copilul blând şi doritor de împăcare de altădată, s'a trezit în stingerea cojoasă a omului înăsprit şi stricat de azi şi n'a putut să-şi mai înăduşe întâia lui închegare şi s'a lăsat plânsului, ş'amarei căinţi.

A plecat cu primul tren, s'a dus cu jale ş'o covârşitoare părere de rău în sufletul sdrobit, se credea un păcătos gonit de furii, care aleargă pocăit să se curețe la altarul întristător al durerii.

Satul, casa lor, ceilalţi copii, trecutul tot înfiripat, maică-sa în pragul morţii şi mai la-o-parte tată-su beat, cu capul plecat în piept şi tremurând pe picioarele lui slăbite.

Un moment dat i s'a părut că se curmă înecat, de apăsarea rotogolitoare a atâtor prăbuşiri.

Cu câtă cuminţenia s'au retras cu toţii. Casa

a rămas mută și rece, el stă înmărmurit ca pe cruce. Bolnava a mișcat în caldul așternutului. El nu s'a trezit din ameţeală, de cât când i-a văzut mâna uscată și înegrită, făcându-i semn să se apropie. S'a prăvălit în spre pat ca un buimac împins dela spate.

Glasul mâni-sa era duios și stins, iar vorba mai mult șoptită:

— Tu ești flocicica mamei cea de odinioară?...

— Eu...

— Cum te-ai făcut de urât și ești slab!...

— Da, mamă...

— Și bătrân și veștejit, floricica mea înstrăinată...

El n'a avut putere de cât să-i sărute mâna ș'apoi plecându-și fruntea aprinsă pe marginea patului, n'a mai fost în stare să-și ţie cursul lacrămilor. Bolnava i-a netezit creștetul tremurat în bocet:

— N'ai mai venit pela noi de cum ai apucat într'acolo. Bucureștii nu ţi-au dat drumul, să-și mai poată vedea mama Floricica ei dealtădată... Dar tot e milostiv Dumnezeu, că te poate vedea mama acum când se duce de aici...

Floareș a îngânat prin înecul plânsului:

— Nu, să trăiești, rămâi, mă doare și-mi pare rău... Bătrâna își strânge ochii ca pentru stoarcerea unei lacrămi, dar tresărind, se'nvârtoșia par'că dinaintea suferinţei și scuturând încet capul, rămâne împetrită și bună:

— Floricica mamei, eu am să mă duc și în urma mea rămân multe treburi nepuse încă la cale...

După fiecare vorbă şoptită duios şi stins, bolnava respira prelung, ofta uşor şi trist, închidea o clipă pleoapele ş'apoi urma iar cu sfârşire. Floareş ridicase ochii înroşiţi ş'asculta sdrobit.

— Tu eşti feciorul cel mai mare, ţie ar trebui să-ţi rămâie grija casei, dar tu eşti acum boier şi nu poţi sta să vezi de treburi... Deacolo însă, din prisosul tău, ajută pe cei cari vin după tine... Că şi câinii se hrănesc din sfărmăturile stăpânilor, d'apoi fraţii...

— Iţi făgăduesc mamă...

— Fetele or rămânea la soru-mea, am vorbit eu cu dânsa, au fărâma ceia de pământ şi casa, dar pe Sandu şi Grigoriţă să-i dai la învăţătură...

— O, asta nu...

Bolnava rănită, mai să se sprijine sperioasă într'un cot:

— Pentruce, nu?...

— Mă mai întrebi?...

Şi Floareş s'a măsurat îndurerat cu ochii, ca şi cum ar fi privit la o ruină. Bolnava respira obosită din îngroparea pernei.

— N'are de-a face asta, trupul tot se pierde odată, sufletul însă trăieşte şi sufletul e mintea omului şi cel cu mintea luminată, cinsteşte altfel viaţa...

— Vai, mamă...

— S'asculţi ce-ţi spun. Eu am făcut ce-am putut pentru tine, să nu laşi nici tu pe alţii... Până acum nu ţi-am cerut nici un sprijin, eram eu în deajuns pentru işti deacasă, nici nu m'am scârbit că nu-mi trimeţi ştire măcar depe acolo, că am avut nădejde în vrednicia

ta, dar acum când eu mă duc, să-ţi fie milă de Grigoriţă şi Sandu...

— Iţi făgăduesc, mamă...

Bolnava i-a ferit uşor mâna şi ferind capul mai pe spate într'o strângere tremurată de pleoapele, a îngânat printre buzele albite:

— Floricica mamei înstrăinată...

El nu s'a desmeticit decât când a simţit cum se răcesc degetele mâni-sa, în îmbrăţişarea acea desmerdătoare a mânei lui fierbinţi. Când a pipăit-o, ea murise, strălucindu-şi faţa îngheţată de lumina eternă a liniştei ş'a împăcării.

— Iart'o, Doamne...

A făcut semnul crucii cu toată credinţa anilor îndepărtaţi ce-l năvăliseră ca o revărsare.

A urmat pe urmă pregătirile, rugăciuni, priveghiuri şi îngroparea cu bocetul satului şi plânsul sfâşiat al celorlalţi copii. In urechi îi ţiuie ş'acum toată tânguirea din ajun. S'a întors sdruncinat în casa rămasă singură. Tată-su i-a cerut bani ca să bee. După ce a rânduit toate cele cuvenite, a plecat în spre seară la Craiova cu cei doi fraţi. N'a putut închide ochii de loc noaptea în otel. Fraţii lui dormiau acuma sus. El lasă trecutul şi şovăie cu mintea în viitor, socotindu-se ce-ar fi bine să facă cu copiii. Să gândia la statornicia lor, dacă pentru dânsul e pierdut totul...

— Vine, domnule... vine...

Floareş ridica capul speriat.

— Debunăseamă că nu mă mai cunoşti.

Străinul era înalt şi bine făcut. Pumnii enormi şi plini de sânge îi siliau mânica prea lungă. Imbrăcat ca de sărbătoare, cu cordica tricoloră trecută peste umăr şi înodată la cea

laltă subsoara iar pe pieptul lat, înfloria *servi-ciul credincios*.

— Ia gândește-te bine...

Pe Floareș îl scotea din sărite îndărătnicia cu care îl tortura necunoscutul. Intărâtat de răutate:

— Și ce-mi pasă mie cine ești dumneata...

— Vezi că nu-ți amintești? Eram încredințat..., și doar am petrecut o noapte împreună... Cum mai combăteai de frumos și ce chef al dracului...

Floareș se înroșește de amintirea ridicolă a primarului decorat ș'atunci îngână tărăgănat:

— Dumneata erai?

— Ei, dar o vezi?

Și provincialul greoiu și fericit arată mândru pieptul.

— Douăzeci de ani neîntrerupt pentru patrie.

— Sub toate guvernele.

— Și n'am fost suspendat măcar.

Ești un om mare, domnule... predestinat...

Primarul s'apropie apoi cu interes, căutând tainic în lături:

— S'a'ntors?

— Cine?

— Nirvana.

Floareș nu-și poate opri râsul. Celălalt o ia prietenește:

— Sau ți-ai găsit alta... Schimbă domnule muierea, dac'o vezi cu nărav, că din soiu rău nu mai faci gospodină, bărbatul numai să nu se ticăloșească, da de femei, te'npedici la tot pasul...

Floareș se'ntoarce batjocoritor.

— Ca aceia nu mai găsesc eu.

— Frumos nume are bat-o pustia...

— Şi cum ştie ea să sărute şi câtă linişte în desmerdarea ei, te adoarme c'o strângere în braţe şi deacolo nu mai ştii nimica, uitare şi veşnicie...

— Văd eu că tot ţi-i dragă, n'o poţi uita.

— *Nirvana!...*

— Eu mi-am făcut datoria, am dat o publicaţie, dar n'a răspuns nimeni...

— Mulţumesc...

Primarul face un gest de grabă ş'apoi schimbă vorba:

— Eşti din partea gazete

— La ce?

— Apoi doară vine...

— Cine, domnule?

— *Prezidentul.*

— Care?

— ...Studenţilor universitari...

— Cine?

— Domnul Pralea...

— Auleo, domnule...

— Ptiu!...

— Auleo, domnule...

Şi cela se uită fricos în lături!

— Pentru el mă chinueşte toată lumea asta cu nesfârşitul... *vine... vine...*

— Apoi are să vie...

— Şi dumneata ţi-ai părăsit comuna...

Toţi primarii, domnule... Ştii cine-i acela?

— Ştiu.

— Apoi dacă vine la noi, asta e o onoare; el e întruparea viitorului nostru, el e tinerimea mântuitoare...

— Oho...

— Auleo, domnule...

Şi primarul se uită din nou în lături cu frică. Floareş caută să-i dee drumul şi-i zice aspru:

— Să ne vedem cu bine...

— Să ne...

Cela i-a întins mâna cu grabă şi s'a pierdut prin lumea ca urmărit de poliţie.

Floareş indignat îşi lasă ochii în gazeta deschisă. Primul titlu la care s'a oprit era: *Comemorarea lui Mihai-Viteazul la Craiova.* Prin mulţimea rândurilor înşirate cu scriere mare, numele lui Pralea se repeta foarte des.

— Ah ce timpure şi ce lume!...

A sărit la o informaţie ochioasă: — *Azi domnul Vranda, noul prefect de Constanţa, a depus jurământul în faţa...*

— Mh...

Ş'apoi trecând mai departe la noutăţi: — *Inaltul consiliu sanitar, din motive de garanţie, printr'un raport motivat, încredinţează fără licitaţie d-lui Puiu Suher, furnizarea serului vaccinal pentru întreaga ţară...*

— Ha-ha ha... motive de garanţie sanitară!... Fii liniştită ţara mea şi tu popor coborîtor de neam mare... se veghiază mult pentru buna stare a sănătăţii tale...

Rândurile se frâng din nou, literele joacă în tremurări sucite şi faţa deschisă a jurnalului s'amestecă într'o încăerare murdară. Floareş rămăsese cu ochii buimaci şi deschişi în înghesuiala tiparului răsvrătit. Târziu, din jocul încâlcit şi macabru, s'alege în capul ultimei coloane, titlul mascat şi negru. —

Ultima oră. — Indoita sinucidere de la şosea — Scrisoarea emoţionată...

Floareş lunecă peste descrieri ş'ajunge jos

la ultimele rândure a celor morţi. — *Mămiţică dragă, eu şi cu verişorul Leonardo, ne-am iubit de mult şi ne-avem scumpi ş'acum. Petrescu nu ştiu de ce m'a luat de nevastă, pentrucă nu ţinea la mine şi umbla peaiurea ziua şi noaptea. In singurătatea mea, Leonardo m'a mângâiat mult şi ne-am apropiat atâta, că sufletele noastre s'au întovărăşit până la înfrăţire... Unde-am fi putut găsi noi loc, dragostei noastre sfinte de cât în mormânt?...*

Floareş ş'a amintit de-un Petrescu, pe care l'a cunoscut într'o zi de sărbătoare pe tro-tuarul din colţul otelului „Continental". Tot atunci se vorbea de-un verişor şi de combinaţiuni afară... Totul îi ajungea aşa nelămurit, ca dintr'o îndepărtare...

— Vine... vine...

Din lungul stradei s'aude sgomotul unei muzici şi se vede mulţime multă cu steaguri şi fâlfâiri de batiste.

— *Societatea...*

Floareş se cerca să descifreze numele pe désfăşurarea fâlfâitoare a flamurei. Mai încolo altă muzică cu societăţi noi şi gros năvalnic de lume.

— Vine... vine...

Floareş plăteşte chelnerului şi se amestecă ameţit în talazul învăluit al norodului. După un timp, se pleacă către un muncitor gătit şi voios:

— Unde vă duceţi?

— Să-l primim la gară...

— Pe domnul Pralea?

— Da ce dumneata nu ştii că vine?...

— Ba da, dar...

Marşul *Deşteaptă-te Române* întinerea cuprinsul şi mulţimea cu împrospătare. Floareş era dus în învârtiri ghiontite, mergea pentrucă nu s'ar fi mai putut întoarce.

— Uraaa...

Strigătul acesta neterminat, era un salut de departe trimis gării, care se arată pestriţată de tricoloruri.

— Vine... vine...

Comisarii şi gardiştii desperau rânduind grămada care înegrise peronul. Societăţile şi şcolile se înşirau până încolo la o parte însemnându-se prin steagurile desfăcute în uşoara bătaie a vântului dela loc deschis.

Cuprinsul muiat de jilăvială, după o săptămână de ploaie măruntică şi de urât covârşitor, se limpezea tot mai mult de înecul neguros. Greul umed se deschidea de dibuirea soarelui trezit. La locul acela din larg, adiea o boare rece de toamnă prelungită. Hainele cucoanelor, îmbrăcate involt, marginele pălăriilor moi, fluturau în desmerdarea vântului.

— Trenul e în întârziere.

— Vai!...

— Cu mult?

— Cinci minute...

— Mţţţ!...

— Nenorocul nostru.

— Atâta nerăbdare!

— Ce vrai! — dar bine că vine..

— Il vom vedea.

— Şi auzi.

— Vorbeşte ca un orator.

— Şi-i frumos...

— Voinic...

Floareş muşcă vorba înăduşit, de n'o'nţelege de cât el:

— Şi dobitoc...

O cucoană grasă face loc vorbei prin îndreptarea gâtului ei umplut:

— Ce om fericit!...

O altă intră în sfat pe neaşteptate.

— Oare să se'nsoare?

— Halal de nevastă!

Un fluerat străbătător s'aude din zarea şinelor.

— Vine... vine...

— Uraaa...

— Vine... vine...

Vorba aceasta trecea prin mulţimea îngrămădită ca o vestire mântuitoare. Pe feţele tuturor strălucia bucuria ş'o nestăpânită aşteptare.

Floareş îşi face loc în primul rând. Mulţimea şi vântul îl împingeau dela spate. Vârîse mânile în buzunare şi se sprijinia în ridicarea plictisită a umerilor ş'a gulerului dela palton.

— Vine... vine...

Muzicile sbucnesc la un loc *Deşteaptă-te române,* atunci când trenul gâfâind îşi da coate greoiu şi asudat printre rândurile celor strânşi.

— Uraaa.

Uşa vagonului se deschide şi'n cadrul golit s'arată Pralea înfăşurat cu aripa desfăcută a unui steag lat. Făcuse un pas înainte şi'n aplecarea lui pornită, părea un vultur gata de sbor. A înspăimântat cuprinsul cu tunetul vocei lui ameninţătoare:

— Trăiască România...

Vorbele lui vibrante au căzut în mulţime ca'ntr'o fierbere de talaz:

— Uraaa...

Rămâne un timp așa teatral, învăluit în aripa lată a tricolorului și surâzându-și râsul lui mărgărintat și ocrotitor, își ridică c'un gest drăguț pălăria:

— Bine v'am găsit cetățeni Craioveni...

— Uraaa...

— Trăiască Pralea... Uraaa... trăiască tinerimea... Pralea coboară triumfător scările vagonului. Mulțimea și vântul năvălesc în spre el. Floareș se sprijină mai mult în ridicarea plictisită a umerilor ș'a pumnilor strânși în buzunar. Un buchet svârlit în spre oaspete, pălește pe Floareș în fundul pălăriei, pe care o saltă mai mult vântul ș'o aruncă sub picioarele lui Pralea împreună cu florile.

— Uraaa...

— Trăiască Pralea...

Tocmai târziu, când șirurile duse de îndemnul înălțător al muzicilor, ajunsese departe, s'a recules Floareș din neorânduiala gândurilor și s'a trezit în mâni cu pălăria călcată și feștelită.

— Mh... și totuși am văzut-o și pe asta...

A plecat îndurerându-și buzele c'un zâmbet amar și ștergându-și din mers pălăria cu mâneca paltonului.

— Uraaa...

— Trăiască Pralea...

Clocotul strigătelor se revărsa din grămada învăluită, ca o rupere aprinsă de vulcan sbucnit.

Restul întâmplărilor trecuseră ca un vis muncit: Alcătuiri de planuri și prefirări de ale trecutului. Huruitul monoton al trenului cu drumul cela nesfârșit și întrerupt, îl aruncase într'o supărătoare neorânduială nervoasă. Floa-

reş a suspinat uşurat, când după atâtea ceasuri de înfrânare şi sdruncin, a auzit flueratul prelung al maşinei.

— In sfârşit!

— Am ajuns?

Cei doi frăţiori se ridica pe sub subsuorile lui şi se iţesc şi dânşii pe geam. Floareş care se uita prin întunericul înoptării afară, îi ajută să se înalţe mai mult la fereastra vagonului.

— Vedeţi?

— Acolo unde-s lumini multe?

— Aceia's Bucureştii...

— Ce mai strălucire!

Floareş strânge copiii la el c'un fior de teamă: Oraşul îngenunchiat în negura apăsătoare şi umedă, părea monstrul pânditor din poveşti, balaurul c'o sută de capete şi cu ochi nenumăraţi de flăcări otrăvite, iar el nenorocitul osândit, energie nouă şi visuri încolţite în răcoarea ascunsă a satului...

XVI.

Bucureştii adormeau sub iarnă.

Afară întuneric greu şi vifor mânios. Fanarele înăduşiau în învălirea deasă şi rotită a fulgilor purtaţi de vânt. Nu auziau de cât resleţe ţingănituri de zurgalăi. Incolo muţenie şi vuet gonit de vânturi sfâşiate. Făurar stăpânia cuprinsurile...

Palatul lui Muşat era tăcut. Ceasornicele depe la turnuri bat IX...

...Viforul smulge fiecare sunet, ca să-l destrame pe urmă într'un oftat plâns, cu care învăluiau noaptea.

Iatacul Suzanei se umplea de o lumină albastră şi de căldură moleşitoare. Pralea încurca o franţuzească stricată, dar fermecătoare tocmai prin greşalele ei. Făceau lecţia numai amândoi:

— Nu-i fila asta...

Şi Pralea ispititor şi gingaş, apucă fierbinte mâna copilei aprinse şi dând să i-o ferească, i se pleacă mult în răsuflare, strângând-o uşor de degete.

Suzana tremura de neliniştea apropierei lui tulburătoare.

Vezi acum?

— Da...

Ii luase îndrăsneţ mâna înfrigurată şi ţinându-i-o mult într'o cuprindere provocătoare, o lasă pe urmă nervos pe fila deschisă bine.

— Ah...

Pralea oftase mincinos, închizând ochii într'o prefăcută înfiorare de dragoste.

— Ce bine-i aici!...

Suzana aprinsă şi fără putere, ţinea ochii pe carte, fără să prindă un rând, tresărind des de neînţelesul simţirilor ei aruncate în neorânduială. Pralea turburător şi cald, s'apropia tot mai ispititor spionând c'o batjocoritoare ironie, toate mişcările fetei nevinovate.

— Ei, acum ai putea să-mi citeşti?

Şi el i se pleacă peste umăr. Suzana cearcă cu groază să descurce rândurile amestecate. Pralea întinde degetul în spre carte, apăsând dulce podul palmei peste mâna mică şi aprinsă a fetei.

— Cu glas mai tare, respicat...

Suzana copleşită de nelinişte, se sileşte să înţeleagă măcar o vorbă, îşi mişcă desperat buzele în căutarea unui sunet, dar toate erau o dureroasă sbatere.

— Să mai repet eu înc'odată...

Ş'atunci îi trece braţul blând şi protector pe după talie şi înbinându-şi cu minte capul pe lângă tâmpla svâcnită a Suzanei, îngână cuvintele cu aprindere.

Fata învinsă, încearcă să se scape din înlănţuirea moleşitoare.

— Puţină atenţie, numai şi...

Pralea s'o apropie mai strâns, mai îndrăsneţ, ameţind-o cu sfaturile şi cu aţâţările vinovate.

— Să vezi cum ai să înţelegi pe urmă...

— Eu nu mai știu nimic acum, domnule...

Și'n pornirea unui plâns neoprit, ea-și duce mâinile la ochi și se lasă moale pe spătarul scaunului.

— Ce fricoasă ești!

Ii cuprinde fruntea brobonită cu mâna stângă, iar cu dreapta o strânge tot mai aprins la piept.

— Mă crezi atât de rău!

— Eu nu mai pot crede nimic.

Plângea înădușit și'n tremur cutremurător. El îi șterge lacrămile, respirând tot mai din aproape răsuflarea ei speriată.

— S'ar putea să nu mă port bine, când ești așa de frumoasă și tânără, când vezi că mă pierd de drag și bucurie că sunt aici..

— Vai, taci...

— Te iubesc atâta, că m'ași înăbuși dacă n'ași vorbi...

— Dar eu, doamne, eu nu știu nimic ce-i cu mine...

— Nu vezi că sufletele noastre s'au înțeles?

Pralea se pleacă brutal peste sânul crud și sbătut al fetei și-i cuprinde gura în înrourarea unui sărut prelung și fierbinte.

— Ah!...

Suzana părea că ș'a destrămat pieptul în ușurarea gemătului.

Pralea o coprinsese și cu mâna stângă pe după subsoară ș'o ținea tulburător și strâns, fulgerând-o cu privirea ș'amestecându-și răsuflarea bărbătească în respirarea ei feciorelnică.

— Cât îmi ești de dragă!

— Dă-mi pace.

— Ce-am să mă fac departe de *tine*...

— Dar pe mine de ce m'au adus aici!

— Pentru fericirea noastră a amândorora...

— Vai, mi-i frică, fugi, lasă-mă...

— Ne vom duce amândoi, vom trăi bine, ne vom iubi şi tu nu vei mai fi singură, iar eu...

Se pleacă voinic şi-i birue c'o apropiere strânsă, sforţările ei de sbatere.

— Eu voiu fi fericit...

— Eu nu mai ştiu nimica, acum...

— Atunci vei înţelege şi vei premări viaţa, atunci se va face lumină şi bine în jurul nostru...

— Lasă-mă...

Suzana în sila de a-şi îneca plânsul, încuia muncit, scăpând gemete sfâşietoare. Pralea-i soarbe lacrămile tot mai aprins:

— Fără tine eu mor, tu eşti razimul visurilor mele, fără tine viaţa mea se'ntunecă...

— Ce mă fac eu!

— Să nu mă laşi singur, în noaptea grea a durerii...

— Doamne!...

— Nu ştiu cum aşi mai trăi fără tovărăşia ta.

— Dar eu, domnule, sunt nenorocită!

— Pentrucă nu mă poţi iubi, o ştiu, pentrucă te gândeşti aiurea, pentrucă eu nu sunt îndeajuns de frumos.

— Vai!

— Am înţeles-o de mult... Am ghicit totul, nu-i aşa? — Tu nu mă poţi iubi...

Suzana slăbită se lasă doborîtă în braţele lui, sbucnind din stăpânirea înăduşită a bocetului ei.

— Taci... îmi eşti drag... şi te vreau... dar mi-i frică de toţi...
— Ce fericit sunt!...
— Eu de mult te-am împodobit în sufletul meu...
— E adevărat?

Suzana închisese ochii în legănarea braţelor lui, plângând, într'una încet şi tremurător.
— Dece m'au adus aici?... La mănăstire eram împăcată şi lumea de-acolo era cuminte şi blândă....
— Aici însă sunt bucurii mai cutremurătoare...
— Ce vor zice bunicii?
— Ne vor binecuvânta.
— Pot eu s'aştept atâta milă dela ei!
— Numai dacă ţii mult să fim amândoi...
— Dar nu'nţelegi că eu fac ori ce-i zice...
— Atunci mă iubeşti!
— Da... da... da...

Suzana înflorise sub revărsarea lacrămilor. Pralea o strânge mult la piept, o sărută prelung pe obraji, pe ochi, îi soarbe gura ş'o alintă cu vorbe dulci şi ameţitoare...
— Ce mă voiu face, doamne!
— Să te duci drăguţ la Muşat, să-i spui că mă iubeşti şi că vrai să mi te dee mie...
— Nu pot, mi-i ruşine şi frică... hai să murim mai bine...
— Ce copilă eşti!...
— Spune-le tu, eu aşi intra în pământ, sub mustrarea privirilor lor...
— E peste putinţă...
— Vorbeşte mătuşei, ea-ţi primeşte toate... în străinătate stăteaţi numai amândoi...

— Nu-i frumos să ştie că noi ne-am înţeles, — mai ales Aspasiei să nu-i spui nimic, te rog, altfel suntem pierduţi...

— Doamne!

— Spune-le numai că tu mă vrai ş'atunci eu ta iau...

— Ce mă fac!

S'aud nişte paşi apropiindu-se de uşă.

— Ssss... Aspasia...

Suzana sare speriată şi se şterge iute la ochi. Pralea îşi îndreaptă pala de păr negru, pieptănată în colţul stâng al frunţii, prefăcându-se solemn:

— Cum v'am spus, domnişoară, faceţi progrese uimitoare...

Aspasia crăpase uşa tainic, îngânând alintător:

— Ajunge pentru seara asta...

Pralea se ridică prefăcându-se surprins:

— Pândiţi să vedeţi dacă muncesc în deajuns?

— Ce idee!

— Sunteţi de mult aici?

— Din chiar momentul acesta.

— Ne-aţi găsit la sfârşitul lecţiei.

— Atunci îţi poţi părăsi eleva.

— La asta mă gândeam chiar...

Suzana plecată mult pe carte, se dase în dosul lampei şi mişca buzele, în semn de citire sârguitoare. Pralea se pleacă la ea, stăpânindu-şi pe faţa lumina unei ironii batjocoritoare:

— Domnişoară, rămânem înţeleşi asupra lecţiunii date...

Suzana n'are putere să ridice nici ochii depe carte.

— Bună seara domnişoară...

Trecuţi singuri în sala luminată slab, Aspasia prinde în căldura mânilor obrajii lui Pralea şi-l sărută nervos şi pornit.

— Cât de lungi mi se par ceasurile departe de tine...

— Şi ce durere pentru mine să dau lecţiuni, când tu eşti atât de aproape...

— Iubitul meu voinic!

— Dorita mea aleasă!

Pralea o strângea strivitor de după subsuori, sărutându-i gâtul moale şi parfumat.

— Şi te duci?

— Ce să fac alta!

— Să rămân eu părăsită, c'un moşneag maniac şi cu ameninţarea sinistră a viforului deafară...

— Dacă n'am avut noroc...

— Şi eu sufăr până la sfâşiare.

— Eu simt că voiu muri de dor.

Aspasia îl prinde de după grumaz şi s'atârnă leneş într'o îmbrăţişare de nesfârşită uitare.

In vremea asta s'aude un tuşit răsunător din cabinetul de lucru a lui Muşat. Aspasia se desprinde întristată ca dintr'o trezire urâtă.

— Ursul mormăie din vizuina lui...

Pralea n'a avut curajul să zică nimic. Pe drept uşa salonului Aspasia se'ntoarce duios către Pralea:

— Mai rămâi, stai puţin cu mine, mi-i frică să rămân singură, hai intrăm aici, e întuneric, să ne aducem aminte de când eram ai noştri, ştii colo în străinătate...

— Ei, ce timpuri!

Aspasia a deschis uşa încet şi ţinând de mână pe Pralea, dibuie un fotoliu prin noapte.

— Nu mă mai recunosc, sunt doborîtă de dragostea ta, nu mai înțeleg bucuria departe de tine...

— Eu sunt nenorocit...

— De ce?

— Mă omoară gândul că tu m'ai putea uita odată.

— O, nu...

Aspasia se'ntoarce depe genunchii lui Pralea și-l desmeardă înfierbântat, sărutându-i fruntea netedă. El o strânge aprins ș'o apropie mult, spunându-i șoapte dulci și alintări ațâțătoare.

— Ah!...

— Ne vedem așa de rar...

— Când eu nu scap o clipă din învăluirea amintirei tale...

— Soartă tristă!

— Și el se'ndărătnicește să trăiască, sta închis acolo în bibliotecă, tușește numai la răstimpuri, — când fără dânsul noi am fi atât de mulțumiți.

— Răbdare.

— Până când însă? — Mă surprind gândindu-mă la moartea lui...

— Ce nebunie!

— Mai știu ce-i cu mintea mea?

— Suntem pesemne făcuți să îndurăm.

— Numai de-ar avea un capăt bun...

— Să nădăjduim...

Aspasia rămâne un moment tăcută Afară sufla vântul mânios.

— La ce te gândești?

Ea tace.

— Spune-mi și mie, ce ai?...

— *Floarea de edelvais*, moare...

— Floarea de edelvais e veșnic frumoasă.

— Auzi iarna afară?
— Pentru ea nu-i iarnă niciodată.
— Pralea... dragul meu Pralea... mi-i groază de nestatornicia împrejurărilor...
— Cum?
— Tu nu mă mai poţi iubi mult.
— De ce?
— Pentrucă eu sunt bătrână.
— Nu ştii că florile de toamnă au parfumul mai îmbătător?
— Dar n'auzi iarna afară?
— Pentru oricine poate fi iarnă, nu însă pentru Aspasia...
— Mă simt atât de nesigură pe mine... vezi, am părăsit viaţa sgomotoasă, mi-i scârbă de tot ce-am făcut, nu mă mai stăpâneşte nimic în afară de tine..., cruţ totul pentru bucuria noastră numai... dar mi-a rămas aşa de puţin de trăit deacum şi tocmai zilele cele mai grele...
— Eu te iubesc aşa cum eşti, pentru tine mă'nchin şi diavolului...
— Iţi mulţumesc.
Aspasia i se atârnă obosit de gât. Pralea nu-şi mai poate înfrâna desgustul:
— Eu mă duc.
— Aşa de curând?
— Trebuie.
— Vai...
— Şi despărţirea asta mă doare.
— Mai rămâi oleacă...
— De ce?
Aspasia tace un timp.
— Unde-ţi sboară mintea?
— Ţie tot trebue să-ţi mai fie dragă Simina...
— Eşti copilă?

— Viespea ceia mă nelinişteşte mult.
— Tocmai cine să-ţi iee locul!
— Mai ştiu eu gusturile tale!
— Oricum, dar dela tine, să cad la dânsa, înţelegi...
— Totuşi ea-i tânără...
— Vorbă să fie... e plin oraşul de tinere... Aspasia însă e una singură...
— Simina mă urăşte... Nu se uită la mine niciodată. E veşnic tăcută şi fuge chiar de Irimia. Stă toată ziua în odaia ei, se'nţepeneşte palidă în fotoliu şi se uită aşa înainte... Se culcă târziu de tot şi nu mai citeşte nimic... Ş'apoi haina ei neagră, doliul acesta neînţeles de nimeni, înourarea în care s'a scufundat, — toate cred că le face ca să trezească mai mult interes...
— Şi?
— Cum sunteţi voi bărbaţii, fără voinţă, bicisnici la suflet, ai putea crede că suferă după tine şi mai ştii, înduioşarea...
— Induioşarea şi dragostea!
— Cea dintâi e puntea celei de-a doua...
— Crezi?
— Eu am văzut multe...
— Pentrucă niciodată n'ai bănuit cât de mult mi-i legat sufletul de dragostea ta...
— Doamne!
— Ţi-o mărturisesc...
— Iţi mulţumesc.
Aspasia îl săruta cu pornire nebună, strângându-l aprins la sân.
— Mă duc.
— Gândeşte-te la mine...
Tuşitul răsunător a lui Muşat trezeşte muţenia palatului.

Când să iasă în noaptea viforoasă, vântul vijelios mai să-i smucească ușa grea din mâni. Fulgii se'ndesau în rotiri înecătoare. Prin lumina înădușită a fanarelor, ninsoarea juca des și încâlcit. Pralea face câțiva pași, dar se oprește de navala unui vârtej de zăpadă. Răceala îl mai desmeticise din amestecul simțirilor. Amintirea nevinovată a Suzanei îl face să surâdă singur. Aspasia însă îi murdărise cu dragostea ei păcătoasă, senzațiunile curate cu care pleca dela lecție. Inainta prin noapte mohotărît. Simina, i-a revenit în minte îndurerată și mândră. L'a cuprins un moment rușinea și părerea de rău de tot ce-a făcut din ea:

— Dar dac'aș vedea-o acum...

Gândul acesta îl oprește în loc. Trebuia să se mai dumeriască cu ea, s'o facă să înțeleagă că trebuie să se despartă cuminți și fără ură.

S'a pomenit pe urma pașilor lui. Intră din nou în grădinița din față, trece pe sub ferestrile cabinetului lui Mușat și se îndreaptă înspre colțul stâng al palatului, unde era scara tainică care ridică sus la Simina.

— Numai dacă nu s'o fi culcat...

Ușa înghețată de ger s'a deschis sgomotos, iar scările i se păreau că trosnesc detunător.

A stat mult nehotărît în fața ușei...

— In sfârșit, fie ce-o fi!...

A deschis încet fără să mai bată. Simina abătută și mândră, s'a întors capul nemișcată din fotoliu. Pe Pralea l'a uimit stăpânirea ei trufașă.

— Nu te superi c'am venit?

— Nu.

— Te mai gândești la mine?

— Da.

— Mă urăşti...
— Nu te mai respect...
— Dece?
— Pentrucă nu eşti cinstit...
— Dar m'ai iubit vr'o dată?
— Te iubesc ş'acum...
— Nu cred.
— Treaba dumitale...
— Ce trebue să fac?
— Să te duci din casa asta...
— Să nu te mai văd!
— Să nu mai batjocoreşti pe un om sfânt, pe moşu...
— Cum?
— Mă mai întrebi?
— Eu nu'nţeleg nimic. Ce vorbă e asta? M'am trezit deodată părăsit, nu mi-ai mai vorbit şi te-ai uitat la mine cu ură...
— Te înşeli, nu te-am mai privit defel...
— De ce?
— Mh...

Simina vorbia încet, stăpânindu-se mândră în înfăiţşarea ei tristă. Sta neclintită în fotoliu, topindu-şi paloarea feţei ei slăbite, în lumina adormită din odaia mohorîtă.

Pralea îngenunchiase alături, rezemându-se de mânerul fotoliului.

— Şi eu care te-am iubit...
— O, taci...
— Vezi cum eşti?
— Eu nu mai sunt nimica acum...
— Am putea vorbi inteligent...
— A, da...
— Suntem două firi opuse... Pasiunea dela început ne-a orbit, dar d-ta, de bunăseamă, ai observat că nu ne potrivim... Ş'acum când

ne-am trezit amândoi din ameţeala primei amăgiri...

Simina deschisese ochii mari şi se înălţase puţin urmărindu-l neliniştit. Pralea plecase genele în jos stingherit.

— Inţelegi... e bine că nu s'a vestit în lume...

— A, lumea...

— Ea ar putea spune multe...

— Am auzit şoptindu-se în deajuns mi-i scârbă...

— Pentru aceia care ştiu ceva, le vei spune... că nu suntem făcuţi unul pentru altul...

Simina cutremurată de durere, se sprijinia în mâni ţinând ochii deschişi înainte, înfiorându-şi buzele de plâns oprit.

— Şi lumea va uita mai peurmă.

Simina se desface în sbucnirea lacrămilor ca un nour prăbuşit.

— Lumea... lumea creadă orice... dar mie... mie, domnule, ce-mi spun?

Se curmase peste spătar în spasmul frânt al bocetului, sbătându-şi pieptul în clocotul suspinelor.

Pralea rămăsese trăsnit.

In vremea asta se dischide uşa şi s'arată Gana speriată şi bătrână. Când a dat cu ochii de Pralea, s'a înfuriat ca o leoaică înfrântă:

— Ce cauţi, domnule aici?

Simina se reculege pripit şi se îndreaptă îngrozită în spre Pralea:

— Du-te, domnule, eu sunt fecioară şi Muşat nu ştie că vii...

Pralea s'a strecurat ca un duh spurcat. Gana şterge ochii Siminei:

— Nu ţi-i bine...

— Nu...

— Ridică-te falnică din cădere, scutură-te ca de un strop necurat căzut pe haină.

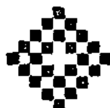
— N'am putere.

— Nu ești tu Simina?

— Știu eu cine mai sunt?

Gana se întoarce întărîtată, amenințând golul cu pumnul strâns:

— Să nu mi-o pierdeți, că vă prăpădesc și eu pe voi...

XVII.

Trecuse de miezul nopţii. In berărie era fum de tutun, aer stricat şi gălăgie asurzitoare. Deafară venia vâjâitul jalnic al viforului întărîtat. Vârtejurile loveau în geamurile mari, cu învăluiri amestecate de ninsoare.

Intr'un colţ afundat al berăriei, se pusese câteva mese cap în cap şi'n jur s'adunase tinerime sgomotoasă şi stricată. Erau reporteri, studenţi, funcţionari mici şi poeţi. Şerban trecea ca cel mai în vârstă de cât toţi. Privea tăcut şi ironic la sbaterea *băeţilor* cheflii. Rândurile se împlineau cu câte o *pasăre de noapte*, înfrigurată şi flămândă, aruncată de vântul înzăpezit în streaşina asta săracă.

— Nici o regală măcar?

— Eşti nebună?

— Tot sgârcit ş'al dracului...

— N'am fată băi, nici o lescae.

— Halal de student...

Un tânăr înbufnat, c'o barbă neagră bine cultivată, se răsturnase cu îngâmfare peste spătarul scaunului şi silea o voce dispreţuitoare, cu răsunări falşificate:

— Ce-mi umblă mie cu poporul... s'a răsuflat şi clişeul acesta... Poporul!... mh... ce să facă

poporul cu pământul!... Aveţi să vedeţi pe Muşat primit într'un hohot. batjocoritor...

— Nu cunoaşte, mon cher, timpul în care trăieşte... crede că-i tot la *paşopt*...

— Să zicem că poporul ar câştiga cu chipul acesta o sută de franci mai mult... Ce-mi ştie el să facă cu banii? — bea tot la crâşmă... Ş'apoi?...

— Atunci când poporul nu cere nimic...

— Pentrucă n'are nevoe de nimic...

— Vedeţi? — suntem înţeleşi atunci... Noi suntem făcuţi pentru a trăi bine, fiecare din noi e un aristocrat... Gest, gusturi, înfăţişare, totul...

— Numai parale n'avem...

— Vor veni... trebuie să vină. Poporul să fie fericit că poate să ne procure măcar atâta. Pentr'un slăbănog e destulă cinste că poate lucra pentru cei puternici... Forţa a fost în totdeauna hrănită de gloată... Cei tari vor stăpâni veşnic... Noi suntem capul, ei braţele... Noi gândim, închegăm state, întreţinem ambiţiuni, facem artă, ne ridicăm la o viaţă superioară, — ei, mulţimea proastă şi nevolnică, să tremure de bucurie când noi aleşii vom fi mulţumiţi...

— Bravo, tu vei fi mândria noastră...

— Poporul!... Singurul bărbat politic care i-a înţeles valoarea, e...

— La dânsul să ne'nscriem, băeţi.

Şerban mormăie batjocoritor:

— Măi, acela vă bate, când vă prinde-acolo... Aşa-i înţelegeţi voi purtarea? — mh...

Unul mai isteţ sare înţepat:

— El înfruntă norodul, trece mândru în faetonul lui de nobil... iar majestăţei sale popo-

rului, îi trimite o tiflă, când nu-i vorba să-l cheme la muncă...

— Şi ce inteligenţă!

— Un spirit rar.

— Aristocrat de rasă.

— La el atunci... la clubul lor...

— Ho că sunteţi prea mulţi...

— Mai împărţiţi-vă şi prin alte părţi, măi.

— Hai la...

— Acolo a năvălit tot tineretul nostru necăpătuit...

— In orice caz la clubul guevrnului nu...

— Ar avea aerul că prea tragem la masă întinsă...

— Ş'apoi nici n'ai valoare în partid, dacă n'ai muşcat din pânea amară a opoziţiei...

— Aşa-i bre...

— Pe când după un an, doi, de *luptă*, atunci *camera*, te'aşteaptă... Rămâne să faci o *lovitură frumoasă*, cu însurătoarea, ca să nu mai fie nici un loc prea înalt pentru tine...

— Eu n'aş ţinea să fiu deputat...

— Dece?

— O mizerie de diurnă, şi asta pe timpul seziunei numai!

— Câte mai vin însă pe delături: comisiuni, stăruinţe, indigenate, etc...

— Oricum, dar...

— Numai ca deputat e prea'n sec... dar nu uitaţi că-n oraşele noastre sunt primării, apoi faci avocatură oficială, ca să zic aşa, — judecătorii sunt cu părul în mâna ta...

— O atunci, se schimbă...

— Ia uitaţi-vă numai la junele Georgescu...

— Acela a avut noroc!

— Ca acela suntem cu toții, cu deosebirea că el e mai puțin inteligent ca noi...

— Pe *licențe* băeți...

— Și la asalt!...

Fetele înfrigurate și sărace, rămăseseră cu privirea uimită în fața acestor vlăstari minunați. Una se pleacă umilit în spre cel cu barba mare și îngrijită bine.

— Rămâi noaptea asta la mine?

— De, știu eu!...

— Am făcut un foc în sobă, de-mi râde odaia de cald...

Cela se ridică până la urechea ei cam încurcat:

— Vezi... n'am parale acum...

Fata surâde într'o lumină de bucurie:

— Nu-i vorba de bani, când te chem eu.

— Ei, atunci bravo.

— Mă-i ajuta când îi ajunge ministru.

— O, atunci, îți făgăduiesc...

Un tânăr 'nalt și slab, cu ochii cercuiți și fața obosită, tresare din îngândurarea lui dusă și se'ndreaptă către cel cu barba neagră, care-și ținea acum norocul pe brațe:

— Crezi tu că... va veni vr'o dată la putere?

— Are cuvântul regelui...

— Se poate?

— Cum!... nu uitați că regele nostru e un nobil de viță veche și înțelegi că el nu poate fi de cât cu noi...

— Ar fi bine...

Un funcționar inferior, *c'un an la drept*, răsare în vorbă cam timid:

— Ori cum tot... e mai de ales celălalt cu grămada...

— Dece?

— Acela când pune mâna în creştetul cuiva. îl vede Dumnezeu...

— Şi nu uită pe cel care-l înconjoară la greu...

Sfatul s'amestecă peste mese, vorbiau tot doi câte doi:

— Eu nu mă gândesc la *portofoliu* ca tine... Mie dacă-mă dă prefectura de... sunt mulţumit pentru toate jertfele ce-aş face patriei...

— E bună ş'aceia...

— Tu zici de primărie... cum o împărţim, că suntem dintr'un oraş...

— Eu cer *ajutoria* şi procesele creditului...

— O, noi avem să ne înţelegem uşor atunci...

Un gogoman care căzuse de patru ori la examenul întâi, face cu nepăsare mai dela o parte:

— Voi sunteţi cu gânduri mari... dar eu am să mă mulţumesc c'un loc la o ambasadă şi tocmai târziu, mai la bătrâneţe, dac'oi ajunge... *plenipotenţiar*... voiu fi destul de împăcat...

— Tu eşti modest ca'n totdeauna...

Şerban posomorît şi batjocoritor, îngână din gulerul ridicat:

— Măi să nu mă uitaţi şi pe mine, când veţi fi mari...

Uşa mare se deschide viguros şi s'arată Pralea cu blana lui de castor, triumfător şi voinic, râzându-şi râsul mărgărintat şi ocrotitor.

— Uraaa... trăiască Pralea...

Tineretul sgomotos se 'nviorase ca o tabără la vederea unui general iubit.

— Aici Pralea, cu noi... tu eşti gloria noastră... pune mâna pe putere şi fă din noi ce vrai...

Pralea zâmbia nesfârşit, lăsându-se leneş să fie desbrăcat de doi chelneri. Scena cu Simina îl cam sdruncinase.

— Băete... un rând de *băutură* pentru toată masa.

— Uraa...

Pralea 'şi îndreptă pala neagră a părului pieptănat în colţul stâng al frunţii.

— V'aduc o veste!

— Care?

— Mâine mă 'nscriu pentru licenţă...

— Uraaa... trăiască Pralea...

Reporterii îşi scot notiţele repede:

— Avem ştirea de senzaţie pentru mâine...

— Eu scriu un articol de-o coloană, dacă Pralea 'mi dă ş'o pereche de crenvişi...

— Şi eu îi fac o odă...

Pralea frumos şi triumfător, îşi îndreaptă pieptul lat într'un gest de dărnicie.

— Băiete, adă aici tot ce-or vrea domnii...

— Aaa...

— Se schimbă socoteala...

Cel cu barba neagră îşi falşifică vocea despreţuitor:

— Avem doar între noi pe-un *şef de cabinet*...

— Ori cum, dar atâta risipă...

Pralea adăogă şiret:

— Ziceţi mai bine consideraţie pentru voi...

— Uraaa... trăiască *prezidentul*...

Pralea scoate un carnet şi-l desface ca s'arate un mănunchiu de bilete de bancă.

— Aaaa!...

— Sunt şi câte de-o mie...

— Incă multe.

— De unde norocul acesta?

— O moştenire...

— Pentru sufletul răposatului atunci...

Halbele se ciocneau între ele şi mâncările se rânduiau ca prin farmec.

— Apropos Pralea... te-am văzut eri intrând la Pinat...

— A, da, cu moştenirea...

Pralea s'a înroşit, ca ş'un vinovat arătat cu degetul...

Şerban s'apropie mai mult cu scaunul...

— Te vezi cam rar de-un timp...

— Ce vrai, licenţa mi-a dat mult de muncă...

— Unde te duce pe urmă?

Pralea 'şi ascunde tresărirea lui de bucurie şi dă pe drumul altor gânduri:

— Ce s'a făcut cu Floareş?

— E invizibil pe-aici.

— Auzi?

— S'a petrecut cu el o adevărată minune. Dela moartea mâni-sa, e cu totul altul. A renăscut. Ş'a adus doi frăţiori aici în Bucureşti, a luat o casă la mahala şi stă tot timpul închis acolo. Pune pe băieţi să se trântească, îi învaţă la treabă şi le citeşte numai biblia... Mai încolo are să-i dee la meşteşug: pe unul îl face fierar şi pe altul dulgher... E o comedie întreagă cu el... Fanny s'a lăsat de lungit tro tuarele, îi îngrijeşte cu de-ale mâncării, spală rufele şi târguieşte în piaţă ca o gospodină spăsită şi harnică... Floareş o lasă în voia ei, îi dă parale numai şi dânsa ţine casa...

— Ce nebunie...

— Nu mai intră nici într'o crâşmă... nu cheltuieşte un ban de geaba şi scrie totul la el sau la redacţie... E palid şi solemn, umblă

îmbrăcat curat și trece pe străzi ca o fantomă gonită.

— Ridicol...

— Nu vorbește în articolele lui de cât de îndreptarea noastră morală, de-o reculegere sufletească...

— Auzi? — cotoiul călugărit...

— Mi se pare că de mâine trece înapoi la gazeta lui Mușat, ca să-i sprijine proectul *Micei proprietăți*...

Pralea pleca ochii stânjenit de noutatea asta.

— Ce zici de o așa tovărășie?

— Știu eu!

— Oricum Floareș face bine, altfel s'ar fi pierdut în viața ceia destrăbălată.

— Abuza prea mult cu beția.

Pralea nervos și întunecat de vestea din urmă chiamă chelnerul și mai plătește încă un rând de halbe.

— Ce, ne lași?

— Sunt obosit.

— Te 'ntorci pe jos?

— Da.

— Tocmai acasă?

— A... nu mai stau acolo... am un apartament la otel...

— Auzi schimbare!

— Dacă-i dă mâna...

— Ce vreți, șef de cabinet...

— Și moștenitor!

— Uraaa... să trăiască Pralea...

Șerban încurcă o vorbă străină:

— Era bun omul cela care te-a ținut în anii de sărăcie... muncitor și cu inimă...

— Da... am făcut să fie înaintat șef de birou.

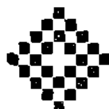
— Frumoasă recunoştinţă!

— Uraaa...

Pralea s'a trezit singur în noaptea vijelioasă, dus de vânt şi de spectrul chinuitor al gazdei lui părăsite. O lăsase pe patul de facere, bolnavă şi îndurerată de moarte. Trece apoi în gând întâmplarea cu Simina, îl amăgeşte măgulitor amintirea Aspasiei învinse, ca să-l orbiască în urmă dragostea Suzanei nevinovate. Aici s'opreşte inviorat, înnăbuşind cu greu un strigăt nestăpânit de bucurie.

— Am scăpat... înainte de-acum...

Un vârtej de ninsoare amestecată, îl învăluie de puzderie albă, mânându-l triumfător în aureolizarea ninbului viforos...

XVIII.

Muşat îşi avea cabinetul de lucru în bibliotecă. Sala era încăpătoare şi'ntinsă mult. Inaltul păreţilor din toate părţile era căptuşit cu rafturi late de cărţi. Prin colţuri albeau busturi din diferite timpuri: Heliade Rădulescu, Alexandri, Eminescu, Cogălniceanu, Creangă... Atârna pe alocurea *pitacii domneşti* dela hrisoave. Ici şi colea câte-o pictură veche, icoane şi portrete. Lângă biroul larg erau două măsuţe pline de monede antice şi frânturi valoroase de artă.

Floareş încinsese vorba de mult cu Muşat:

Fără să trec drept un măgulitor cu gânduri rele, dar eu am admirat întotdeauna pe blânzii Moldoveni, oameni deschişi la vorbă şi la suflet, spirituali dar neveninoşi, inteligenţi şi şireţi, fără să caute folos din calitatea aceasta... Mânuiesc totul cu dibăcie, numai aşa pentru gustul de-a face artă din orice... In momentele mari, solemni şi desinteresaţi, jertfind totul pentru binele şi înălţarea ţării... Buni ca nişte copii miloşi... Fără îndărătnicie de castă, instinctul acela de părtinire, care fac pe transilvăneni să nu fie în deajuns de iubiţi, după cum vă spuneam...

— A tinere... nu vă atingeţi de fraţii de

dincolo, că ei ne sunt mântuirea... Dânşii aduc în mijlocul nostru tocmai ceia ce n'avem noi: Cu ei vine vigoarea, perzistenţa la muncă şi conştiinţa naţională. Ei sunt bărbaţii noştri regeneratori... Şi e bine că ne împrospătăm prin noi înşine, căci altfel, fatal, ar trebui să cădem învinşi de străinii dintre noi. Blândeţea Moldovenilor buni e agonia unui neam ales, covârşit de alte seminţenii.

Ei se sting, pentrucă sunt nişte întârziaţi în lumea luptelor necinstite de azi... Obrăsnicia neruşinată şi năvala fără scrupule a altor legi, i-a dezorientat... Cu lumea nouă nu se mai face artă din toate... Ş'atunci s'a auzit chiotul de îmbărbătare a mocanilor de peste Carpaţi. Ei s'au opus cât au putut înstrăinării noastre naţionale, s'au coalizat, au minţit şi intrigat, ne-au svârlit chiar şi pe noi din multe, pentruca să întinerească lucrurile cu munca neobişnuită şi îndărătnicia raselor tari... Dar ei, suntem noi şi dacă nu erau dânşii, nu ştiu dacă nu ne-am fi înăbuşit sub revărsarea înecătoare a străinilor conştienţi de bicisnicia noastră... Ei ne aduc vigoarea, îndârjirea, patriotică, ne înăspresc apucăturile şi noi le dăm sprintenia gândurilor ş'a mişcărilor... E hei, dacă cu banii cheltuiţi prin Macedonia, ş'ar fi adus şi depe acolo colonii de negustori cuţovlahi, s'ar auzi vorbindu-se mai des limba românească prin oraşele dela nord... Şi cuvintele patrie şi naţionalism ar fi mai în căutare.

— Din punctul acesta de vedere, aveţi multă dreptate... dar...

Soneria sbârnâe obrasnic. Floareş şi Muşat rămân un moment în aşteptare.

Lacheul vesteşte respicat:

— Domnul Pralea.

— Să vie... bucuroşi... e voinicul nostru agitator...

Floareş se posomorîse într'un colţ. Pralea intră îndrăsneţ şi strălucind de bucurie, ţinând în mână o broşurică legată frumos în mătase.

— Nu te-ai arătat de câteva zile, domnule Pralea.

— Pentruca să vă pot acum vesti c'am trecut licenţa...

— Da?

Floareş tresare de-o amintire trecută.

— Iată şi teza mea... Mă veţi ierta dac'am îndrăsnit să v'o închin d-v... e cel mai sincer semn de respectul ce vi-l port...

— Umilit, domnule, de atâta atenţie... mulţumesc mult...

Muşat răsfoeşte cartea cu luare aminte.

— E fructul muncei mele ş'a dragostei de bine...

— A, eu pun multă nădejde în d-ta...

Muşat se'ntoarce surprins, aducându-şi aminte de Floareş.

— Vino aici, domnule, ce te-ai dat în umbră.

Când a zărit Pralea pe Floareş, s'a încurcat în mişcări ca'ntr'o plasă.

— Nu vă cunoaşteţi?

Floareş înaintează nepăsător:

— Cum nu, încă de mult...

— Domnul Pralea e o valoare rară.

— O ştie toată ţara.

— El trebuie îmbărbătat, tineretul ar face bine să-l înconjoare, e falnic ca un drapel fâlfâind în vânt.

— Şi va birui.

— Cu el învinge dreptatea ..

Pralea amuţise sub privirile batjocoritoare ale lui Floareş. In vremea asta se deschide uşa sgomotos şi intră Aspasia înbujorată şi dornică.

— In sfârşit, te vedem.

Muşat întregeşte repede vorba:

— Gata de păşit în lume... uite teza sa de licenţă...

— A!... şi toate astea le pregătiai în tăcere... câtă modestie...

O femee de casă intră temătoare.

— Ce-i?

Aspasia se'ntorsese aspră.

— Domnişoară Suzana vrea să vadă pe domnul Pralea...

Muşat apucă înainte îngrijat:

— Nu ştii... e bolnavă de câteva zile... nu mănâncă nimic, plânge şi are insomnie...

— Vai!

Aspasia căzuse în abatere.

— Micuţa... ce vreţi... dorul vieţii înalte dela Paris.

Muşat confirmă întristat:

— Vorbeşte de mănăstire... pomeneşte pe maicile blânde şi împăcate... Simina numai o mai ogoae din înfrigurarea asta bolnavă...

La numele Siminei, Pralea tresărise ca de-un sdruncin.

Aspasia s'amestecă grăbit:

— Stăm amândoi lângă bolnava drăguţă şi neştiutoare...

Rămân însă cu toţii surprinşi... In cadrul uşei deschise, s'arată obosită şi blândă Suzana. Se sprijinia de braţul Siminei celei palide şi mândră.

— A!

Muşat îi iese înainte voios.

— Ţi-e mai bine?
— Şi ce vrai să spui domnului Pralea?
— Că n'am făcut tema...
— Sărmana copilă!
— La ce se gândeşte ea!
Floareş rămăsese ca trăsnit, el care cunoştea gândurile lui Pralea, a înţeles totul, se dăduse înapoi îngrozit, ca din faţa unui complot mârşav.
Suzana îşi umpluse ochii de lacrămi:
— Bunicuţule!
— Ce-i?
— Vreau să-ţi spun ceva, dar mi-i ruşine...
— Haide, auzi? — ruşine!
— Să rămânem numai noi amândoi...
— Dacă vrai.
— Singuri aici.
— Bine.
Incep a se retrage cu toţii. Pralea mişcat şi înroşit, îşi pierduse tot cumpătul. Suzana se uită în jur cu teamă, tremurând de neînţeles şi teamă.
— Ori...
Şi fata se întăreşte într'o hotărîre:
Simina tăcută şi mândră, palidă sub întunericul părului ei lăsat în pale pe la tâmple, o sprijinea veşnic de subsuoară.
— Ei, hai, spune...
— ...Mi-i drag domnul Pralea...
— Ce-ai spus?
Aspasia nebună şi nestăpânită, se'ndreptase către dânsa cu pumnii încleştaţi. Suzana plângea cutremurător. Simina înmărmurise ameţită, în trufia stăpânirii ei mândre.
Muşat era luminat de bucurie.
— Bine... bine... dar nu ştiu dacă te iubeşte şi el...

Suzana răsare înflorită:

— Da, bunicule dragă, ne iubim amândoi...

Simina se trezeşte din buimăceala ei:

— De unde ştii tu?

Suzana blândă şi nevinovată, se'ntoarce rugătoare către ea:

— Mi-a spus el şi mi-a spus frumos şi cu vorbe cinstite şi domnul Pralea nu poate minţi...

Aspasia ţipă cu sfâşiare:

— Ţi-a spus dânsul? — ah! doamne...

Simina lovită sguduitor, s'a rezemat ca trăsnită de uşorul uşei.

Muşat îi înlătură pe toţi, strălucind de mulţumire:

— Atunci, binecuvântarea mea cu voi...

— Iţi mulţumesc, unchiule...

Suzana îi sărută mâna, pe când Pralea îşi muşca buza neliniştit.

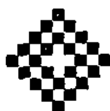
— Căsătoria aceasta nu se va face...

Aspasia ne'năbuşia în continuarea vorbelor:

— E o nelegiuire...

Muşat încurcat o fereşte brutal, lovind cu piciorul pe duşumea:

— De data aceasta poruncesc eu...

XIX.

La Muşat era lume şi mişcare multă. Veniseră prietenii casei, neliniştiţi cu toţii de votul camerei. Proectul „*Micei proprietăţi*", intrase în desbatere de câteva zile. Presa şi ţara întreagă erau în fierbere.

Salonul abia putea să încapă mulţimea musafirilor şi sgomotul cucoanelor gălăgioase.

Aspasia tristă şi palidă, se stingea îndurerată sub strălucirea bogată a părului ei alb. Se purta cu oboseală printre grupele agitate, surâzând abătută la toate întâmpinările curtenitoare.

— Ce zici de reuşita bărbatului tău?

— Mă gândesc aşa de puţin la asta...

— Şi noi care...

— Voi nu ştiţi nimic de marile griji...

— Ai dreptate... nunta Suzanei e un moment mare...

— Poate...

— Auzi? — dar eşti de nerecunoscut.

— Nu-i aşa? — am îmbătrînit, şi slabă şi urâtă...

— Tu, urâtă! — cine-o poate spune...

— A... bate iarnă cumplită peste toate...

Simina se pierdea aproape într'un fotoliu mai

retras, topindu-se mândră şi doborîtă, sub noaptea căzută a palelor ei de păr negru adus pela tâmple. Suzana se [illegible] a nevinovată s'o învioreze din întunecarea [illegible] rea:

— Eşti tristă.

Simina o strânge cald de mână:

— Nu, sunt bolnavă...

— Cât sufăr de durerea ta.

— Cu toţii trebuie să ne dăm partea acestei stăpâne neîndurate...

— Şi eu care vă vreau fericite, acum când intru în lume...

— Nu putem fi cu toţii fericiţi deodată.

— Şi mătuşa pare ca după boală.

— Crezi tu că sufere?

— O... plânge singură şi toată noaptea se frământă în patul ei, o aud din odaia mea ş'atunci mă înduioşez şi nu mai pot dormi...

— De ce sufere dânsa?

— Ştiu eu... poate pentru că nu m'a dat după nobilul francez.

— Crezi?

— Altfel ce-ar fi făcut-o să se opună cu atâta tărie la căsătoria noastră... Dar eu iubesc mult pe domnul Pralea şi fără el aş muri, cum mor florile fără lumină...

Simina se cutremură de o tresărire sguduitoare.

— Ce fericită eşti!

— Bucuraţi-vă şi voi, eu sunt singură, nu mă lăsaţi să sufăr atâta de îndurerarea voastră, mie mi-i bine...

— Şi Pralea te are tot atât de dragă?

— O. Simino... dac'ai şti... mă adoră, îmi vorbeşte aşa de dulce şi mă'nvălue într'atâta

lumină și înălțare, în cât i-aș săruta mâna de recunoștință și fericire...

— Suzano... eu am auzit că sunt bărbați cari mint...

— Da?

— Tu crezi?

— Știu atât că Pralea e curat la vorbă ca un arhanghel trimis...

— Ce bine!

— Ș'apoi e-așa de frumos și blând, — și eu știu că numai oamenii urâți sunt răutăcioși...

— Da?

— Și mi-i atât de drag!

Simina se'ntoarce stăpânită către Suzana.

— Dar dacă împrejurările s'ar împotrivi vouă...

— Murim amândoi.

— Și dacă el n'ar vrea să moară?

— A... el mi-a spus că moare...

— Dar dacă s'ar răsgândi?

— Aș muri eu singură...

Suzana sbucnise în plâns nepotolit și căzuse în brațele Siminei. Aspasia tristă și palidă spiona cu ură pe cele două împrietenite.

Cocuța s'oprește lângă fotoliul Siminei:

— Și eu plângeam toată ziua, înaintea nunței mele...

— Așa-s fetele nevinovate.

Cucoanele cearcă să înbune cu vorbe mângâetoare pe Suzana cea neștiutoare și tânără. Simina rămăsese abătută și mândră, topindu-se trist sub încoronarea neagră a părului bogat.

Soneria zornăe răsunător. Tresar cu toții, s'așteptau din moment în moment veștile dela cameră.

— Doamna Semiranoff...

S'apropie cu toţii nerăbdători:
— Tu n'ai auzit nimic?
— Dece?
— Cu proectul lui Muşat...
— Ştiu atâta că parlamentul e în furie.
Aspasia nu poate ascunde o înfiorare de bucurie.
Bietul moşneag...
Doamna Semiranoff era mişcată şi plânsă:
— E alta însă mai sdrobitoare.
Şi ea desface numărul ultim dintr'un jurnal boţit şi muiat de lacrimi:
— A murit...
— Cine?
— Şi tocmai când să scrie ultimul capitol din roman...
— Care?
— Ştiţi... domnul Darie... pe care l'am cunoscut aici...
Simina sare îngrozită:
— Darie?
— Da, profesorul tău...
Simina se stăpâneşte în strângerea pumnilor, înodându-şi între sprincene încruntătura ei hotărîtă.
Doamna Semiranoff continuă mulţimei adunate:
— Inchipuiţi-vă nenorocire, tocmai când îşi încununa viaţa lui chinuită, c'un adevărat capo-d'operă... Şi'ncă o aşa moarte.. .uf, doamne...
— Cum?
— Il numise profesor la...
— Şi?
— A plecat aseară din Bucureşti cu trenul... După o staţie, nu ştiu care... a dat să treacă

dintr'un vagon în altul şi cum ningea, a lunecat şi a căzut între roate...

— Vai...

— Unele ziare spun că s'ar fi sinucis...

— Auzi?

— Se poate...

Simina apucă gazeta nervos:

— Te rog, doamnă...

Şi pleacă din salon în sbuciumul unui plâns nepotolit. Câteva din *inimele* casei ş'au dat ghionturi într'ascuns, şoptindu-şi tainic:

— Ai văzut-o?

— Ce vrei, oricum ar fi fost el de slut, dar se chiamă că s'au avut atâta timp...

— E tristă ultima pagină a cărţii lui...

— Aşa sfârşesc romanele...

Un duruit de trăsură s'opreşte la scară.

— Vine...

Cocuţa se uită pe geam:

— Muşat ridicat de subsuori de domnul Pralea ş'un alt tânăr.

Aspasia răsare din abaterea ei:

— Şi nici un deputat?

— E singur...

Uşile din faţă se dau sgomotos în lături şi s'aude înecul sbucnitor al unui plâns dureros.

— Ce-i?

Doamna Semiranoff deschide intrarea salonului. Muşat ajutat de Floareş şi de Pralea, intră singur prăpăstios în bibliotecă şi trânteşte în urmă zăvorul, înăbuşindu-şi acolo bocetul lui desnădăjduit.

Cucoanele iau pe Pralea de mâni,

— A căzut proectul?

— S'a respins aproape cu unaniminate...

— Aaaa...

Aspasia nu-şi poate opri plânsul unui râs nervos şi diavolesc:

— A căzut... aha...

Lumea nu i-a înţeles bucuria ascunsă:

— Sărmana Aspasia e nemângâiată...

Floareş sdrobit şi trist, domeria un cerc de bărbaţi şi bătrâne:

— Un moment dat s'ar fi părut că-i un dresator, în mijlocul fiarelor lui întărîtate... S'auziau ameninţări, vorbe şi icnituri înjurioase... Bătrânul Muşat era răsvrătitor în pornirea înflăcărată a vorbelor... A făcut parlamentul răspunzător de viitorul ţării. Le-a amintit că nobilii noştri nu lasă după ei vlăstare vrednice de cârmuit destinele patriei, iar ţăranii hrăniţi prost şi munciţi peste măsură, nu mai au cum împrospăta straturile noastre sociale... Generaţiile viitoare vor fi nişte copii rachitici, ai căror umeri bicisnici, se vor îndoi sub apăsarea grea şi complicată a aşezămintelor statului ş'atunci ne vom da înlături striviţi, ca să ne iee locul valurile de energie străină... Deputaţii l'au făcut nepatriot, socialist, nebun... şi câte altele... Atunci s'a ridicat tremurând pe bancă ş'a ameninţat camera cu cârja: — Să votaţi legea, haită necinstită şi flămândă, că pământul îi al meu tot, i-al strămoşilor mei Muşatini... S'au auzit hohote şi şuerături clocotitoare...

— Oricum era prea îndrăsneţ...

— Proectul tot e o nebunie!...

Uşa salonului rămăsese deschisă. Din bibliotecă, veniau sfâşietor şi înăduşit, sbucnirile bocetului desnădăjduit.

Floareş era abătut şi ruinat:.

— Când am văzut că se lasă ameţit în bra-

ţele lacheilor, veniţi să-l scoată afară, am avut părerea că se desprinde ultima piatră din temelia unei clădiri gata să se risipiască... Era singura autoritate morală, care-ar fi mai înfricoşat grămada nesăţioasă şi inconştientă a generaţiei mijlocii... Avea numele şi rămăsese nepătat din alte vremuri... Şi *autoritatea* în politică face mai mult de cât talentul chiar... Mulţimea simte nevoie de-un stăpân... Noi am avut grija, înaintea altor întreprinderi de îndreptare, să aruncăm cu murdărie în toate figurile noastre mai luminate... Am dat la pământ, ca nişte barbari porniţi, tot ce-am avut mai deosebit între noi... Ş'acum templul a rămas fără de zei... Către cine să ne mai îndreptam la o încercare grea?... La fetişii crescuţi în umbra altarelor golite? La ciupercile acele ale puterii, care s'au hrănit din păcatul linguşirii ş'al neruşinării?... Când l'am văzut căzând din măreţia profeţiilor lui batjocorite, m'am gândit la prăbuşirea singuratecului stejar, care mai sprijinia cu dârzenie, un povârniş gata să se rupă la vale în năruire neoprită... Cine să ne mai stăpânească rostogolirea dărâmată a prăvălirei noastre sociale?... — Tufari moderni, sau puii de stejar păscuţi încă de cruzi de măgarii neghiobi?...

Templul rămâne fără zei!...

Intr'un colţ mai dosit al salonului, Aspasia îşi frângea mânile în faţa lui Pralea:

— Nu te gândeşti că e o nelegiuire...

— Ce pot face eu acum?

— Doamne... şi eu care-mi simt şoldurile desfăcându-se, în germinarea neaşteptată a rodului dragostei noastre...

— Ce nenorocire!

— Şi îngrozitoare pedeapsă a cerului... acum şi la vârsta mea!..

— Adevărată urgie!

— Las însă toate... dar ce mă fac cu sufletul meu împovărat de iubirea ta?... Incotro să-mi găsesc eu odihna?

— Mai târziu, înţelegi, vei veni să stai cu noi şi...

— A... ce mârşav!...

— Oricum, dar trebuie să ofileşti în floare, ruşinea ameninţătoare a dragostei noastre nesocotite...

— Vai!

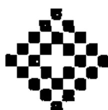
Zăvorul dela bibliotecă zdrăngăni şi uşa se deschise larg ca să încadreze pe Muşat plâns.

— Domnule Pralea...

Bătrânul înaintează cu două medalioane în mână. Pralea lăsă pe Aspasia frângându-se în colţul retras şi vine repede înaintea lui Muşat.

— Ţine-le domnule Pralea..., sunt părinţii mei şi străbunii Suzanei... D-ta ne vei duce pe noi toţi în viitor... Fii cum gândeşti şi cum s'a arătat neamul nostru al Muşatinilor: cinstit şi cu dragoste pentru ţară...

Afară era un soare călduţ şi sclipiri de zăpadă muiată .

XX

Bucureştii adormiseră.

Grădina lui Muşat, cu toate întorsăturile aleelor încheiate, era transformată în salon încăpător de nuntă.

Noaptea de Mai boltea cuprinsul cu întuneric bătut în flori de lumină tremurătoare. Aerul se împrospătase de înfiorare primăvărateca, cu miros de flori şi frunze abia desfăcute.

Păsările neodihnite îngânau cântecul muzicelor de prin poenelor rari.

Perechile dansau, sau rătăceau în amăgitoare şoptiri.

Vremea era astâmpărată.

De departe, ajungeau scăpărările resleţe a câte-o trăsură, alungată nebuneşte de câte vr'un întârziat.

Luminile electrice se stinseseră, iar muţenia şi noaptea se lăsau tot mai covârşitor peste oraşul culcat pe coline.

In adormirea întinsă nu trăia de cât bucuria şi cântecul sărbătorilor dela Muşat. Orchestrele desmiedau singurătatea cu melodii înviorătoare.

Doamnele din lumea mare erau orbitoare în podoaba aleasă a costumelor strălucite.

Aspasia, palidă şi frumoasă în abaterea covâr-

şitoare a întristărei, şovăe dusă de subsuori de doamna Semiranoff şi Cocuţa. Mersul îi era poticnit şi mişcările obosite. Părul ei alb şi bogat, o încorona ca într'un cadru involt de ninsoare proaspătă.

— Să nu te mişte atâta prisos de bucurie!
— Un eveniment aşa de înălţător!
— Ce vreţi, mai sunt şi dureri în lume...
— Totuşi, e o partidă frumoasă...
— Un viitor om de stat...
— Da?
— Frumos şi voinic...
— Şi ce inteligenţă!..
— Sărmana Suzana!...
— Ce idee!..
— Adevărată încăpăţânare... ce-ar fi putut fi pentru dânsa aristocratul tău francez!
— Un om îndatorat şi bolnav!
— Oricare, din cuprinderea pământului, ar fi fost mai bun...
— Cu toate astea. odată îl vorbiau de bine...
— Şi 'ncă ce laude...
— Odată!...
— Haide-hai... pune mai multă tărie în mişcări, ridică-te şi iartă, căci oricum, tot e pierdută nădejdea de îndreptare.
— E prea târziu...
— Credeţi voi?

In vorbele din urmă ale Aspasiei, era spaimă şi tremur.

Pralea şi Suzana trec strălucitori:

— Nu e aşa că lumea o voioasă?
— Ştiu numai atâta, că eu sunt fericită...
— Mă iubeşti atunci?
— Intrebi de asta!...

Pralea 'i duce mâna la gură:

— Câtă lumină îmi împrăştii tu în îndrumarea viitorului!

— Şi câtă mulţumire îmi reverşi tu peste zilele mele atât de sarbăde până la tine!...

— A vrut soarta să ne 'ntâlnim...

— N'aş fi putut s'aştept mai multă bucurie...

— Vom trăi unul pentru altul...

— Pentru împăcarea noastră şi liniştea moşului...

— O... când ne vom vedea singuri!

— Mă 'nfior de-atâta noroc...

— Departe... noi amândoi, cu visele noastre de fericire...

— Cât îmi eşti de drag...

— Va rămânea toată lumea asta în urmă, iar noi ne vom pierde paşii în apus, vom uita totul, ca să nu ne gândim de cât la fericirea noastră...

— Eu să te respect...

— Şi eu pe tine să te ador...

La o întorsătură tăcută, Pralea se uită mai întâi în jur ş'apoi plecându-se sărută grumazul alb şi deschis al Suzanei tinere.

Din îndepărtarea aleei îi zăreşte Simina. S'apropia singură şi îndurerată, stăpânindu-se mândră şi abătută, întunecată mult de haina ei neagră şi închisă până sub bărbie. Faţa îi albea şters, topindu-se sub întunericul părului lăsat în pale pe la tâmple. Deasupra inimei avea prins un mac roşu bătut, care-şi curgea petale ofilite, într'o însângerare boţită şi împrăştiată.

— Vai, atâta de tristă!

Şi Suzana blândă şi nevinovată, îi iese înainte, de-i prinde mânile într'o strângere caldă.

— Bucură-te, tu, Suzano...

— Aşi vrea ca toţi să fie părtaşi la fericirea mea!

— Mie mi-eşti dragă şi-ţi doresc tot ce-ai putut visa în ceasurile tale singure...

— Niciodată nu m'am gândit la atâta bine...

— Şi totuşi a venit.

— Pentru c'a vrut...

Şi Suzana se întoarce dulce la Pralea, rămas stingherit mai la o parte. In privirea ei blajină şi copilăroasă era recunoştinţă şi extaz.

Simina înfrântă şi trecută, închide ochii într'un tremur de stăpânire, sprijinindu-se în strângerea pumnilor ei slăbiţi:

— Voi sunteţi fericiţi...

— Şi tu?

— Şi eu sunt fericită...

— Iţi mulţumesc Simino... Vino ici lângă noi, mirele meu frumos şi drag... Să iubim pe Simina, ea e sora noastră... Mi-a fost de atâta îndemn şi îmbărbătare!...

Pralea frângea cuvintele cu silă:

— Domnişoara Simina e o natură superioară şi bună... eu o stimez mult...

Simina deschide ochii mari şi aprinşi:

— Da?

— O, vă încredinţez...

Pe faţa Siminei trecu o lumină de atingătoare îndurerare:

— Cât mă cinstesc vorbele astea!...

Pralea, nervos, îşi muşcă buza de jos cu nelinişte.

Suzana strălucia de fericire:

— Mărită-te şi tu Simino, e aşa de dulce dragostea... e atâta uitare în vorba şi desmierdarea alesului tău... Să te ştii iubită şi... Pralea

mă iubeşte mult... Eu nu mai trăiesc de acum de cât pentru el, căci şi dânsul mi-a spus că nu s'a înfiorat de gândul nimănui până la mine..

— Da?

— Ş'auzi ce cald mi-o spune... Nu-i aşa?

Şi Simina se ridică nevinovat, în privirea lăsată şi ruşinată a lui Pralea.

— Dece nu spui s'audă Simina... să se bucure de fericirea noastră...

— Inţelegi...

Pralea era încurcat.

Simina clătina trist din cap:

— Ce copilă eşti Suzano... Dacă ţi-e bine ţie, ce-ţi mai pasă de cealaltă lume...

— Să te împărtăşeşti şi tu, din mulţumirea noastră...

— Vezi... sunt bucurii cari nu se prea pot împărţi...

— Ce tristă eşti tu Simino!

— Pentrucă mă gândesc la multe...

— Şi doliul acesta falnic, cu macul roş desfăcut în însângerarea petalelor împrăştiate...

Simina închide ochii într'o tremurare plânsă:

— O rană deschisă, nu-i aşa?

Suzana înduioşată:

— Şi ce te doare?

Simina, sprijină mâna dreaptă deasupra pieptului cutremurat de-un oftat:

— Duceţi-vă... bucuraţi-vă...

Şi ea trece înainte singură ş'abătută, şovăind în stăpânirea mândră a mersului ei obosit.

Vremea era astâmpărată. Părea tot mai mult a ziuă. Orchestrele de prin poeni, desmierdau pacea adeormită a nopţei, cu intonări de săr-

bătoare. Luminile de pe cer, tremurau tot mai stins, în întunecarea bolţei pătrunse de revărsat.

La o încrucişare de alee, Savin întâlneşte pe Simina:

— Ce idee frumoasă de a vă îmbrăca in doliu.

— Da?

Savin înalt, conturat în vată şi'n strângerea tunicei de roşior, se împiedeca în înmlădiarea picioarelor lui subţiri.

— Ştiţi că vă prinde de minune...

— Crezi?

— O, sunteţi steaua serei...

— Găseşti?

— Capul d-v... încântător... luminează din îmbrăţişarea negrului, ca un luceafăr...

Simina, n'auzise nimic din vorbele din urmă. Zărind sub umbrarul unui teiu o bancă, s'apropie învinsă şi se lasă încet la un capăt.

— Mă doare capul.

— S'ar putea!... capul d-v. care...

Simina se întoarce iute, ca şi cum ar vrea să se scape mai iute de el:

— Dar nu dansezi?

— Ba da... dacă mi-aţi acorda...

— O, eu nu ştiu nici să mă învârtesc.

Nu-i nimic.. aşi fi fericit să vă pot fi profesor măcar...

— Du-te, domnule Savin, e atâta lume care te aşteaptă acolo...

— S'ar putea să mă depărtez, acum...

— Ce-i acum?

— Când am avut fericirea să vă întâlnesc...

— Şi?

— Domnişoară... de ce sunteţi aşa aspră?... Nu simţiţi nimic...

— Ce?

Simina își sprijină tâmpla, în mâna oprită de spătarul băncei.

— Eu nu mai pot dormi... nu mănânc cà altădată, alerg ca un desmetic în toate părțile, dar nu găsesc liniște .

— A... ceri un consult?...

— Vai, domnișoară, dar eu am să înebunesc de suferință... și d-v. rămâneți veșnic răutăcioasă...

— Ce vrai domnule?

— Să m'ascultați numai...

Și el se pleacă mult în spre Simina, înmlădiindu-și mijlocul subțire și strâns în tunica lui împlinită cu vată.

— Spune...

— Să nu mă urăști... pentruncă... eu, domnișoară, te ador...

Și Savin da să prindă mâna Siminei...

— Eu te iubesc...

Simina se ferește trist și-și razimă mâna dreaptă peste macul însângerat, îngânând ca prin plâns:

— Domnule... dar nu vezi că mă doare?... de ce mă batjocorești?..

In vremea asta s'apropie Mușat, bătrân și-n culmea mulțumirei. Când a văzut pe Simina, a început de departe:

— A sălbatica noastră...

Dar zărind pe Savin la spatele ei, surâde cu înțeles și se întoarce înapoi.

— Pardon...

Simina lovită și'ndurerată, nu'și poate stăpâni frângerea mânilor, într'o pornire neoprită de plâns și desnădejde:

— Doamne... doamne...

A plecat de-a dreptul prin stufişul grădinei, bocindu-se sbucnitor:

Savin a rămas prost în urmă:

— Ce zăpăcită şi asta...

Simina s'a oprit din alergarea ei neorînduită la intrarea unui boschet mai retras.

— Doamne... doamne...

A trecut pragul şi-a căzut sdrobită într'un scaun împletit şi vechiu.

Plânsul îi era potolit şi obositor.

Zorile înroşiseră cerul şi lumina îneca întunericul de înviorare.

Simina se prinse în nemişcarea gândurilor învăluitoare, se sbătea slabă în încăerarea durerilor ca o pasăre nedumerită scăpată dintr'o colivie.

Tresare de auzul altui plâns sfâşiat. Neliniştită, se iţeşte printre spetezele încrucişate şi vede pe Aspasia sdrobită şi poticnind în mers, adusă de subsuori de Pralea.

Se reculege din frământarea ei sufletească şi se doseşte mai într'un colţ. A rămas încurcată când i-au văzut că vin în spre boschet.

Pralea era necăjit şi cu siliri de dragoste:

— Ce puteam face.. era vorba de viaţa Suzanei... dacă n'o luam, ar fi murit această floare ciudată şi simplă...

— Ce nelegiuire!

— Ş'apoi a vrut atâta Muşat..

— Tu însă trebuia să fugi...

— Să nu te mai văd?

— A!...

Aspasia în mânia strigătului, scapă din mâni evantaiul şi batista.

Pralea se plecă şi vede între foile deschise ale evantaiului un revolver mic.

— Ce-i acesta?

— Intâi m'am gândit să te omor, acolo în mijlocul strălucirei ş'a bucuriei... dar n'am avut destulă putere...

— Ce idee!...

Şi Pralea galben şi silit, o apucă desmierdător de bărbie:

— Şi eu care te iubesc atât de mult!..

— Taci, ruşinează-te măcar acum...

— Ce pot face însă împotriva inimei?

— Tu şi inimă!

Aspasia era sdrobită şi fără putere.

— Vai, Pazo, nu înţelegi cât sunt eu legat de tine...

— Şi totuşi vei pleca acuş cu dânsa... trăsurile aşteaptă pregătite afară... Trenul se va duce departe... şi eu, nenorocita...

Simina se ridicase înspăimântată, din întunericul ungherului ascuns.

Pralea sprijinea plânsul sbucnit al Aspasiei:

— Mă voiu gândi însă veşnic la tine....

— Dar el?

Şi Aspasia într'o sforţare desperată, îşi cuprinde şoldurile într'o strângere pornită.

— Copilul nostru!... El se cere la lumină şi dânsul suntem noi amândoi...

— Ce nenorocire!

— Ce voiu spune eu lumei de venirea lui?— ce vor zice toţi când taina nu se va mai putea ascunde...

— Totuşi, ai fi putut...

— Să-l omor?... A ce mărşav... Eu care trăesc prin el, căci dânsul e singura mea dragoste... Eu abia acum am înţeles legăturile mari ale vieţei... Ş'a trebuit un suflet necurat ca al tău ca să...

Pralea o prinde de mijloc, îi înădușă vorba cu sărutarea lui mincinoasă și înclinând-o dulce în lungul unei bănci, îi șoptește aproape:

— Pazo, te iubesc mult, până la tine, eu nu m'am înfiorat de dragul nici unei apropieri...

Simina strângând pumnii într'o ridicare amenințătoare, nu poate face de cât un pas inainte și sbucnește de-un răcnet îngrozitor. Iși smulge macul însângerat dela piept și călcându-l spasmodic cu picioarele, însângerează dușumeaua cu petalele strivite:

— Să moară amorul...

Vorbele-i hohotiau de pornirea plânsului ei bocitor...

— Amorul e'n agonie...

I se oprise răsuflarea de înecul revoltei ș'al durerei:

— S'a necinstit amorul...

Plecase nebunește prin amestecul copacilor. plângând și sbătându-se cu nesocotință, alerga șovăelnic, ca să'și închidă sbuciumul în odăița ei mohorîtă și singură.

Mușat îi striga de departe:

— Simino... gătește-te să plecăm la gară...

Dar ea n'a putut să-i răspundă prin lacrămi, de cât vorbe înecate și neînțelese:

— A murit amorul!...

XXI.

Palatul rămăsese tăcut. Plecaseră cu toţii să petreacă până la gară tânăra pereche. Ici şi colea servitorii somnoroşi şi ameţiţi, mai deriticau din cele neorânduite.

Simina îmbolnăvită şi plânsă, se închisese cu Gana în odăiţa ei posomorîtă şi săracă: N'a vrut să dee drumul nimănui, din cei veniţi s'o poftească cu nunta; le răspundea brusc, din fundul fotoliului în care căzuse sdrobită. Lui Muşat i-a spus rece, că nu se simte bine şi că salută de departe pe fericiţii tovarăşi..

Numai Gana slabă şi îngrijită, îi schimbă compresele dela cap, şoptindu-i vorbe de îmbărbătare:

— Fii tare domniţă, stăpâneşte-ţi, sufletul, aşa cum ai spus în cartea ceia frumoasă, că pe urmă trec toate celelalte dureri..

S'aud bătăi încete în uşă.

— Cine-i?

Lacheul îngână cu teamă:

Intreabă un ţăran bătrân de d-v...

— De unde-i?

— Vine tocmai din Moldova.

Simina se sprijină în mânerile fotoliului, ridicându-se înviorată:

Poate mi-aduce veşti dela Duduia...
Ş'apoi întorcându-se către Gana:
— Chiamă-l la mine..
Uşa se deschide şi s'arată Gurău rezemat în băţul lui cu roată.
Dumneata?
Simina se uită la el trist şi'şi încearcă faţa într'o scăldare de lumină.
Sărut mâna...
— Ce-i?
Moşneagul era abătut şi obosit. In loc de răspuns scoate din sân un plic mare sigilat, pe adresa Siminei.
Dela Duduia?
Dela ea, sărmana..
Şi Gurău nu-şi poate înfrânge podiditul plânsului.
— Ce s'a'ntâmplat?
Simina tresărise din ruina îndurerărei ei, îndreptându-se speriată în răzimarea fotoliului încăpător. Moşneagul însă nu poate încheia o vorbă de chinul obidei. Simina sfâşie plicul repede şi desface colile mari de hârtie. Abia a prins înşirarea primelor rânduri:

Dragă Simină,

Eu sunt rătăcirea dulcelui Bujor, l'am părăsit pentru Vanghelie...

Ochii uimiţi îi cad pe ultimile cuvinte:

„Când vei primi rândurile acestea, eu voiu fi dusă lângă cea mai curată iluzie a mea, lângă părăsitul Bujor... Iţi las toată averea ţie, fă tu aceia ce n'am ştiut să preţuesc eu...
Simina scapă hârtia din mâni:

— Doamne!...

Gurău se mai stăpâneşte din lacrămi:

— A murit pe mormântul singuratecului uitat...

— Duduia mea pierdută!...

In vremea asta lumea se'ntorcea sgomotoasă şi mişcată. S'aud trăsuri, strigăte şi plânsuri sfâşiate.

Simina nu mai ştie la ce să se gândească:

— Ce-i?

Muşat răsună sala mohorîtă cu trosnirea mersului lui apăsat. Intrarea i-a fost o adevărată prăbuşire.

— Simino, cerul e mai răsbunător de cât cred oamenii...

— Ce s'a'ntâmplat?

Muşat dibuia rânduirea frântă a vorbelor:

— Aspasia leşinase în trăsură, când ş'a văzut uneltirile încurcate... Ei se urcaseră în tren, fericiţi şi tineri... Pralea voinicul care ne împrospăta neamul şi cu Suzana cea nevinovată şi frumoasă, se cuprinseseră cu drag de mijloc şi ne surâdeau din golul ferestrei vagonului... Cu toţii eram bucuroşi şi gălăgioşi... Poporul bucureştean alergase să ne salute... Erau fluturări de batistă şi urale... Numele meu şi cu al lui Pralea umpleau cuprinsul, împreună cu strigătele mulţimei entuziaste...

Trenul a fluerat de plecare, când Aspasia desbuimăcită din năucială, se ridică cu sprijinul cucoanelor, caută speriată şi zărind pe Pralea cu Suzana, se repede la vagonul pus în mişcare, se prinde puternic de zebrelele ferestrei lăsate şi strigă înfricoşetor — Opriţi, se face o nelegiuire...

Auzi tu? — nelegiuire!... când neamul nostru mântuit şi întinerit, era gata să sboare în spre viitor...

Trenul brutal şi neoprit porneşte... a târît-o puţin aşa în atârnarea sgârcită ş'apoi făcând-o vălătuc, a dat-o sub roate...

— Vai!...

— Monstrul răsbunător a plecat înainte nepăsător, purtând în sborul lui trufaş pe Pralea şi Suzana noastră dragă... S'ar fi părut că se pierde în zare triumful cinstei ş'al dragostei curate, în potriva minciunei ş'a neruşinarei...

Simina dusese pumnii strânşi la tâmple şi deschizând ochii mari şi înspăimântători, strigă desperată:

— Unchiule... dacă ai încă putere, scoate-ţi ochii singur, spargeţi şi timpanele... ca să nu mai poţi şti care e crima cea mai îngrozitoare de sub lumina bună a soarelui...

